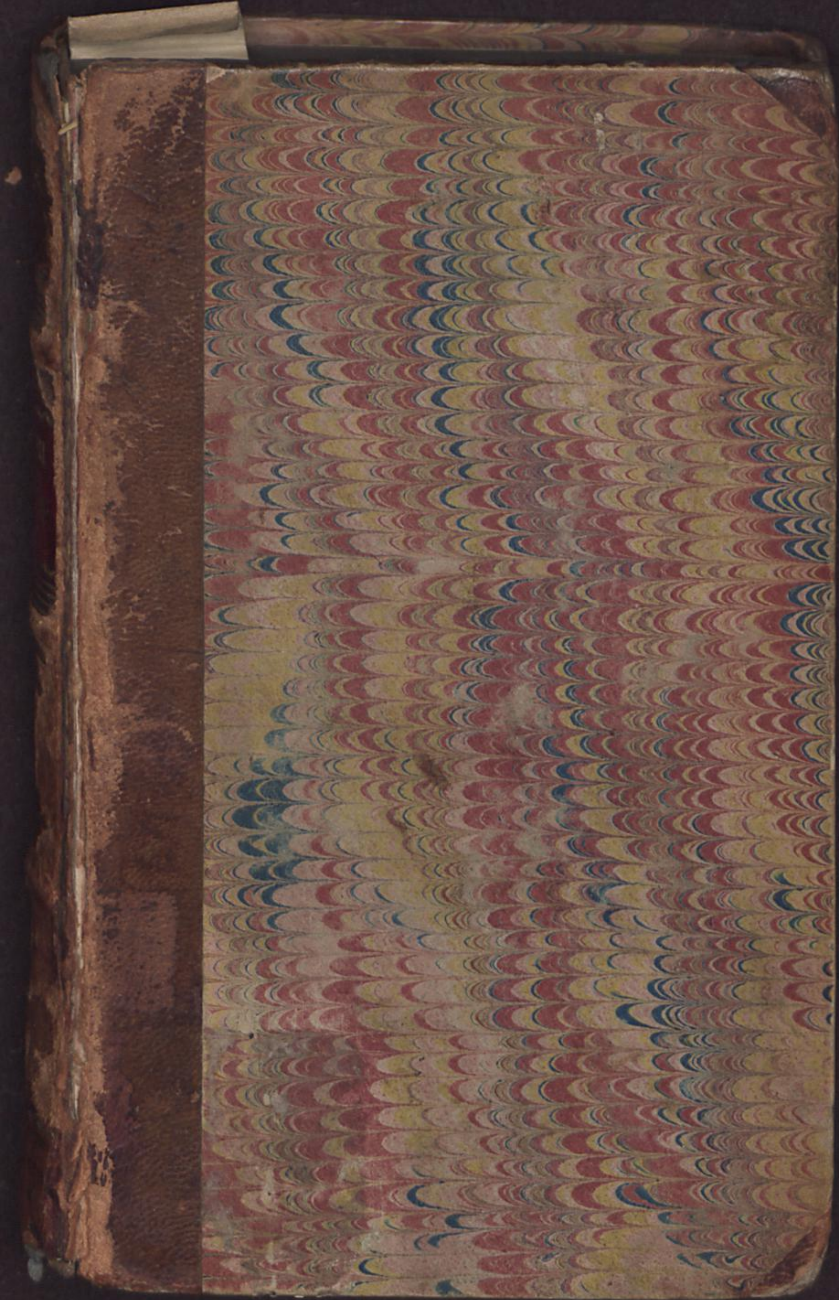

Ex Bibliotheca 7, 12
WEGELERIANA.

Stadtbibliothek Coblenz.

Zur Bibliothek des Herrn Geh. Medizinalraths
Dr. Julius Wegeler
gehörig, geschenkt von seinem Sohne,
Herrn Geh. Commerzienrath Julius Wegeler
in Coblenz, am 11. Juli 1898.

In dem Nordbibliothek zu Linz findet
sich daselbe Werk unter dem Titel:

Rhenus | et ejus de | scriptio elegans |
a primis fontibus | usque ad Oceanum
Germanicum : ubi Urbes, Castra, et Pagi
adacen | tes, Item Flumina et rivuli in
hunc in - | fluentes, et si quid praeterea
memorabile | occurrat plenissime car-
mine Elegiaco depingitur. | Autore
D. Bernardo Mollero Monasteriensi.
Coloniae apud Joannem Birckmannum
Anno 1570. - Der Text ist nicht nur
einfach zu sein, die Zeichnung ist
einfach. Die Kunst ist sehr schön. -
NB. Es ist ein sehr schönes Buch!! -

F

5211

VD16: H 6024

2. October
1848.

Auszeichnungsgeld zu 4000.

Nachgekauft oder nicht gekauft.

A 9932
D. BERNARDI
MOLLERI
MONASTERI-
ENSIS RHENI

A PRIMIS FONTIBVS VS-
QVE AD OCEANVM GER-
MANICVM DESCRI-
PTIO:

IN QVA non solum Vrbes, Castra, & Pagi ad-
iacentes; item Flumina & riuuli in hunc in-
fluentes, depinguntur: verum etiam plurimae
Antiquitates, varia historia, & multa scitu
digna, lectuq; iucunda inseruntur.

HAC noua editione de integro recognita, &
multis in locis emendata.

CVI nunc primum adiecta est tabula GEO-
GRAPHICA Prouinciarum, per quas
Rhenus delabitur, elegantissime in aes incisa.

COLONIAE AGRIPPINAE,
APVD PETRVM HAACK.

Anno Domini 1596.

STADTBIBLIOTHEK
COBLENZ.

5834:61

1
REVEREN
DISSIMO ATQVE
ILLVSTRISSIMO
IVXTA QVE DOCTISSI-
MO PRAESVLI AC DOMINO D.
Ioanni Comiti ab Hoya, Dei ac
Apostolicæ sedis gratia Episcopo
& Principi, Monasterij, Osnabru-
gæ, & Paderbornæ Diocesum Ad-
ministratori optimo: Domino suo
atq; Mœcenati clementissimo,
Bernardus Mollerus se &
sua studia & officia sup-
plex commen-
dat.

 *N*eare potissimum, Re-
uerendissime ac Illustris-
sime Princeps, consueue-
runt liberalium artium
studiosi, optimorum Principum bene-
uolentiam erga se agnoscere, quòd se
vires

EPISTOLA

vires aliquas recipere, sibiq; medicinam ab illis aliquam factam sentirent: neque amplius vereri cogerentur, ne inimici bonarum literarum, de sua egestate & inopia, gaudio triumphant. Idem mihi plane contigit, cum ex optimo iuxtaq; clarissimo medico, Domino Doctore Gerhardo Martello, Physico amplissima tue Celsitudinis, intelligam, te & res considerasse meas, easdemq; promouere animo decreuisse: & me iuuandum, tuendum atque ornandum suscepisse. Quocirca ego vicissim apud vniuersos mortaleis (si quid possum) te ad innumerabilia secula, auguste sancteq; venerabor & colam: siq; a minimis maiora coli fas est, si gradioribus parua subinde exempla conueniunt, tuas ego laudeis, in Principibus, hac tempestate, admodum raras, eruditione eximia, variarum cognitione linguarum, & singulari rerum gerendarum experientia cumulatius celebra-

bo; &

DEDICATORIA.

bo; & ad posteros omni studio, omni denique fervore transmittam, meorum opera carminum, usque dum Dei gratia conatibus meis adfulserit, usque dum vita mihi comes fuerit. Neque verò ad hunc altissimum gradum, & animi, & corporis, & fortunarum, pervenire potuisses, nisi & facta tua, & cogitata ab omni tyrannide, ab omni prorsus labe quam remotissima fuissent. Non enim unquam eas res contempsisti, quarum rerum causa animus ille tibi à Deo datus est; quando res Divinas contemplari, atque iustitiam excolere, & humanam societatem tueri, nunquam intermiseris: sed totam vivendi rationem in modestia & animi generositate, atque in rerum humanarum contemptione & despicientia, & in omni Virtutum genere posueris. Non potui nò igitur summam ex ea re capere incunditatem, quòd mihi talis, tantus, tamq̃ benignus Princeps, tamq̃ obuius Mæcenas, præ-

EPISTOLA

ter omnem ferè expectationem contigerit: qui vitam ad hunc modum instituat, qui animū in optimis rebus exerceat. Proinde meritò tibi hunc RHE-
 NVM, ingenioli adhuc infantis primitias, dedico: quum te non tantum RHE-
 NVS vniuersus, imò vniuersa Europa non immeritò & nouerit, & quod in te admiretur, habeat: sed etiā Deus Opt. Max. maximis premijs in terris donauerit, atque idoneum fecerit, quem in concilium Caelestium recipiat; quo iucundissimò maximi patris aspectu, quē hic precibus ardenti pietate incensis quæris, ibi frui in perpetuum valeas. Itaque obnixè oro, hanc animi mei prò-
 pititudinem erga te, & quam paratissimā officia, ut equi boni q̃ consulas: & mea studia, si qua sunt (quæ in primis, in xxx. libr. ECCLESIA DOS, siue in descriptione Arboris scientiæ boni & mali, Vineæ Iudeorum & Navis Ecclesiæ, quæ omnia à condito mundo, ad fi-
 nem

DEDICATORIA.

nem usque seculi pertingūt : Deo prosperante elucescent) commendata habearas, & efficias, quò pietas tua, in homines sanctos, & virtute præcellenteis constet: tuoq; consilio, doctrina, exemplo, rebus denique omnibus iuventur: ita enim viā tutissimam, rectissimamq; munies, quæ & te, & illos perducet in vitam æternam: atque hæc tua beneficia, perinde grata & iucūda erunt Deo, quasi suo numini tributa forent. Iam amplissime Præsul & singularis Mæcenæ, benè & feliciter in gratiam Ecclesiæ & patriæ nostræ quàm diutissimè valeas. Datum Monasterij anno à partu virgineo 1570.

6. Calend. Octobris.

PROOEMIION.

Cribere decreui, quid scribam
praterit: ergo

Pectore sollicitus plurima
sensus agit.

In cubitus labor; mecum curan-
da reuoluo:

Actio nec studijs chara, nec aqua subit.
Sunt, quibus Herôo celebrantur pralia versu:

Non ego, sed belli funera Pallas amet.
Pacificis tantum pax est condenda Poëtis:

Materiam belli miles vbique crepet.
Blanda solent aliqui farcire poëmata nugis:

Et leuis in calamum fabula sponte fluit.
Mortiferos circa reliqui nugantur amoreis,
Quos Tragico nunquam lassat amore Venus.

Quid mihi vobiscum nuga? Sunt seria nobis:
Seria sunt vatum carmine digna legi.

Quid moror, Europen si Iuppiter auehit vndis?
Cornua cornigeri sufferat vna bouis.

Stupra Lycœniæ valeant inhonestæ puella:
Cedat olorino Leda Tonante fruens.

Non mihi vel Danaë fuluo decepta sub imbre,
Non mihi vel Scyllæ fabula carmen erit.

IN LIB. RHENI.

Et puer in falso Ganymedes alite ludat:

Non Ganimedæo doctus honore ferar.

Crebra Poëtarum meditetur ineptia Psychen:

Sesia nec careat nomine sponsa suo.

Hæc gemat extinctū Zephiri sub turbine lumen:

Lumen ob incensum luctibus illa fluat.

Nō mea vel Faunos celebret, vel pagina Circen.

Vtilis est vatum scribere vera labor.

Diuersis diuersa placent. Tractare Matthesin

Instituto: veri iure Matthesin amo.

Non referam quanto patulus flectetur Horizon

Limite: non Mundi sectio carmen erit.

Vespere & illustri quantum discedat ab Ortu

Non cano, nec quantū Parrhasis Vrsa Notho.

Non volo, quæ seruant errantes limina stella,

Quas moueat fati lege Planeta viceis.

Terra Paralleis quantum distincta secetur,

Quo freta curuentur littore, dico minus.

Quid moror? Ex vno res prodeat vnica fonte:

Sit leuis, ingemo forsitan aqua leui.

Sufficiat Mundi partem cantare patentis:

Sufficiat Rheni sceptrā referre patris.

Sicut Apes quando florum virgulta pererrant,

Omnia non gustu carpere, pauca solent.

Cum labor in promptu, de pluribus optima sugū.

Ex nimis vitium crebro venire potest.

PROOEMIION

Sic Erato Speram qua mox deuelat:ocellia
 Obijciens: illic multa videre datum.
 Hic Aſien vidi, qua Sol exurgit Eoò:
 Hic Libyen Auſtri regna ſubire noto.
 Læua dat occaſus, orientem dextera monſtrat:
 Quateneo Speram parte, locabo Noihos,
 Alius Europen vidi, dum lumina tollo:
 Alius Arctoi climata ſpecto maris.
 Non Aſia terram, Libyes non oppida curo:
 Senſibus Europe ſufficit vna meis.
 Hac faciem vaſti conſert Europa Draconis,
 Dum volitans ala quaſſat virag, polos.
 Ad Zephyri tractus roſtro decurrit, Hiberi
 Oribus vbi metam forma videre facit.
 Altior extollit Gallerum iugera ceruix.
 Teutonis in ſcapuli vertice terra cubat.
 Dextra ſub Arctoo producit frigore Danos,
 Læua ſed Italiam terminat ala Notho.
 In media tergi ſimulat compage Boëmos,
 Qua ſolet in ſpinas tollere membra Draco.
 Pannonες ad læuam ſubducit Dalmata, veniris:
 Vandalus ad dextram Viſtula ventris abit.
 Crure iacei læuo Macedon firmata triumphis
 Gracia: ſed Malean deprimit ora pedis.
 Ad ſemur eſt dextrum cliuofi Pruſſia ruri:
 In reliqua cruris parte Liuones eunt.

Parte

IN LIB. RHENI.

Parte sed Eoanatum fert Sarmata sineis,
Thracēs & armigeri milite bella gerunt.
Ad Tanais gurgum cauda transcendit, ad uncis
Bothmia Maandris circuit arua Draco.
Hec simulac miror faciem prabere Draconis
Rura, spūm Rheni quaro videre caput.
Metior Europa tractus, & singula regni
Oppida; cum fluuijs prendere stagna iuuat.
Hic ubi discedens Arcto, curuatur in Austrum
Circulus: & media nomina lucis habet:
Circulus Hispano remouetur tertius orbe:
Sub pedibus Rhenum spectat abire suis.
Zodiaci media locus in regione videtur:
Et locus equata nomina noctis amat.
Hinc alij versus Boream distare probantur,
Vnde datur lux quā longa videre, gradus.
Dena Parallelos graduum structura ministrat:
Linea nec spūijs aequior esse valet.
Interualla suis numero distincta figuris:
Linea per numeros ordine quarta subit.
Quadraginta gradus & sex deprendo Booten
Versu: ad Heluetiae culmina versus eo.
Heluetiam specto: monte is adspecto leuari:
Montibus enasci cernere flumen erat.
Alpibus enasci Rhenum deprendo: nec vrbeis
Nec populos Rheni Spera latere simt.

PROOEMIION

Venimus ex cœtu Musarum: venimus ergo
 Vt fieres nostri pars quotacunque chori.
 Non studij votis operam prabere grauamur.
 Ab quotus hæc vrget quisq; nec illud ago.
 Hæc aliàs deslenda mihi. præferre repulsam
 Iam tibi, non credo muneris esse mei.
 Dic age, dic tu id, quid vis? celare nec equum.
 Compos enim voti, ceu stipulamur, eris.
 Sic loquitur. Blando mentem sermone leuauit:
 Quas volui coram lator adesse Deas.
 Nō sunt, quas referā (Respōdi) Numina, grates:
 Numina Musarum nomine grata mihi.
 Grata quidem tractare iuuat: gustare Mathefin
 Destino: conantem sugere terret opus.
 Iure voluptatis Rhenum cantare parauit:
 Materia scapulos exuperante vetor.
 Et vetor in mureis ranarum condere bella:
 Ad Culicem Latij pauca Maronis ago.
 Vix mihi Nasonis primordia confero, lassam
 A populo saxi praterente Nucem.
 Maior erit Rheni doteis cantare Minerua:
 Maior erit Rheni sceptræ referre labor.
 Me via lassabit, medio subducet ab ausu,
 Si pede non recto metiar ipse viam.
 Qui sua non equo moderatur pondere terga,
 Fallitur, ac expers desinit esse sui.

Ergo

IN LIB. RHENI.

Ergo sinam frustra mentis decreta resolui?

Propositi feruor nunquid inanis erit?

Abstine adeste mihi comites salebrosa Camœna

Per iuga: per Rhēni ducite stagna pedem.

Non ego iam terra gyros, & sydera cœli,

Orbis & orbisflui discere iura moror.

Hæc aliàs discenda mihi. Monstrate sorores

Quod peto: res menti sufficit vna mea.

In mea se fundat dominator carmina Rhēnus:

In mea se Rhēnus prabeat ora leuem.

Qualia mens nescit, mens paupere pradita sensu,

Noscere, vos equidem talia nosse liquet.

Prodeat ex pleno discendi copia cornu:

Prodeat ex vestro discere cuncta sinu.

Sic ego. Ceu dictas (Erato respondet) ad vnguem

Molis erit magna cuncta referre labor.

Grande petis: sed nil renuam præclara petenti:

Auxilio nunquam destituere meo.

Primitias nostræ Rhenum describe Matheſis:

Quæ cupis ad Rhēni flumina scire, scies.

Dic igitur gentem Rhēni: describe fluentia:

Flumina dic quorum Rhēnus it auctus ope.

Spera rei parteis quoniam declarat amissi;

Quod facit ad Rhenum, noscere Spera dabit.

Istæ sat ad præsens fuerit dixisse: sed isto

Principio nostræ signa Matheſis habe.

Sic

PROOEMIŌN

Sic mihi materies non obuenit vnica tantum:

Obuius vsque labor singula ferre cupit.

Plurima succurrit meditantī copia rerum:

Copia non cornu plenior esse valet.

Sed mihi cūctā placēt minimē: placitura nec optē

Pondera non animi viribus aqua mei.

Et mihi, me quāuis ad singula destino promptū,

Gratior ex multis dicere pauca labor.

RHENVS erit carmen: Rheni narrare fluēta

Destino: materies competit ista mihi.

Sic varijs mentem cesso turbare querelis.

Querere materiam cesso: nec ipsa deest.

Ipse velut nondum doctus sulcare profunda

Cerula, præludens flumine nauta ferar.

At nouus offertur, qui pectora scrupulus vrget.

Est Erato studij iure vocanda mihi.

Ne Latias præter quicquam futire Camœnas

Ne videar sterili verba crepare sono.

Quid faciam? Musis si me submitto clientem,

Grandia non vereor, dicere cuncta queo.

O mihi vos Musa cerebrum præbete: nec obftet,

Si rudis inculto Numina more precer.

Sim licet attonita stupidus ratione, quid angar?

Mens mihi Pieridum cultior ibit ope.

Sim licet insulso Thersites pectore, Diua

An mihi non Erato Nireos ora daret?

Euoco

IN LIB. RHENI.

Euoco Musarum castris ô maxima Spera
Te Dea: non Erato Numinis ora tege.
Primitijs nostra Rhenum praescribe Matheſis:
Te nihil inuita dicere virgo licet.
Et tu Calliope nostro succurre labori:
Primitias nostra quaſo Poëſis habe.
Hac ego dum meditor, tenebras & nubila more
Inſolito cameram deſtituiſſe noto.
Vix quia Sol orbi lucem tunc fuderat ortus:
Ambiguo ſteterant noxq; diesq; gradu.
Ecce reperiſſo paries ardore micabat:
Ecce metu pauidus verba ſonare veror.
Indicio rigidi trepidant agitata panoris
Pectora: pallidulo diffugit ore rubor.
Me geminas coram tueor tranſire puellas,
Immodico quarum forma nitore viget.
Sic Venus & Iuno ſcirent cum Pallade ſingi,
Addita ſi binis tertia virgo foret.
Si Paris & iudex formarum quæreretur, vtrâ,
Ambigerem, pomi digna ſubire decus.
Vna manu ſceptrum regis ſublime ferebat:
Altera ſed Speram ſuſtinet, orſa loqui.
Nos tua Parnaſſi deducunt vertice vota.
Quid tremor inuadit pectora? tolle metum.
Calliope ſtudijs, Erato pietate mouetur:
Nec tibi quod noceam porto: nec illa nocet.

Venimus

PROOEMION

Quae procul aspexi, miscentur flumina Rheno:
 Quod procul, aspexi, Rhemus in aquor eat.
 Hac ubi nota foret, Erato simul attrahit orbem:
 Ex oculis Speram fecit abire meis.
 Nobilis externo dematur lumine Spera:
 Excidet haud vnquam pectore Spera meo.
 Calliope sceptrum vibrat regale: tuetur
 Me simul: vt sese dirigit, orsa loqui:
 Noscere cuncta datur, nequeunt tamen omnia dici:
 Omnia spectanti noscere Spera dedit.
 Ipsa ferar rectrix quoniam suprema Poësis:
 Nil solita prater iura Poësis age.
 Omnia si cures ad rem conferre, quod obstat
 Inuenies, vocum si Labyrinthus obest.
 Barbara iungentur Romana nomina voci:
 In Latios nequeunt cuncta venire sonos.
 Teutonicas noli nimium mutare Latinis
 (Vocula natura constet in arte) phraseis.
 Quae Latias igitur valeant resonare loquelas,
 Hac operi poterint verba praesse tuo.
 Dysticha namq, pedeis in sex & quinq, secantur:
 Non licet his gyro claudere cuncta breui.
 Plus capit extenso spatiosior aquare campus,
 Area quam tenui limitis arcta situ.
 Non Elegia capit nimium veneranda capillis:
 Cuncta licet memores non Elegia feret.

Cuncta Om

IN LIB. RHENI.

Cuncta referre veto: nec erit memorare necessum:

Cuncta nec in legem carminis ire queunt.

Ne fera Lectori moueatur nausea fesso,

Lucida sit breuitas: carmine digna feras.

Sic loquitur. Sceptrum nobis porrexit: eidem

Dulcibus impressi basia sæpè genis.

Ipse nouo sensu gustu feruere cerebrum:

Insolito sceptri sensa calore stupent.

Ingenium diuæ miror subtile Mathesis:

Ad niriðæ præceps dona Poësis eo.

Me velut horrendam demiror ad Ecstasin ire.

Me manibus prensam Calliopæa tenet.

Calliopes tactu mentem natura recepit

Territa. Calliopes numine forma redit.

Tunc Erato vocem soluit Diuina: pericli

Est nihil: ignoto pectoris igne stupet.

Et quia se nobis deuotum fœdere sancit,

Iunctior ingenij fœdere semper erit.

Ne pia mortali caligent lumina nube,

Discat in Aethereum figere sensa decus.

Sic ea. Mox ridens impressit basia fronti

Et labijs: Lauri tinxit odore genas.

Clarius exterso speculabar lumine Diuas:

Candidior tersa mens ratione volat.

Omnia non vno sæcundant tempore vateis:

Calliope tenero verba lepore facit.

Et

PROOEMIUM

Et nimium properare nocet: factura Poetae
 Castalijs sensim cuncta dabuntur aquis.
 Et quia te nobis addictum fœdere prabes,
 Nos tibi Musarum fœdere iunget amor.
 Et simulac Rhœni fuerint cantata parentis
 Ostia, Pieridum doctior ibis ope.
 Ad duo Parnassi nobiscum culmina rendes:
 Ingenuo scandes tunc Helicon pede.
 Aedita sit rupes nimium: dent vulnera spina:
 Stent iuga: conantem ladere nulla queunt.
 Arua Camœnarum fuerint quacunq; subibis:
 Scire Camœnarum multa dabuntur ope.
 Quem pedis impulsu produxit Pegasus, esto
 Hoc tibi percepto mitior amne sitis.
 Enthœa spectabis Parnasso somnia monte,
 Somnia Pieridum diuite parta sinu.
 Si bene succedat Rhœnus, maiora vel aude:
 Si leuiora parant ad grandiora viam.
 Primitijs meliora tibi memoranda dabuntur.
 Otia tu saltem desere, multa scies.
 Non venit ignauo Musarum gloria sensu:
 Emerito vendit cuncta labore Deus.
 Primæ reaccendat studijs Aurora vigorem:
 Tempora Musarum vespere & ortus erunt.
 Sic Dea. Conceptus audentior ignibus ipse,
 O vtinam (dixi) Liuior abesse velit.

IN LIB. RHENI.

Qua puer effingo puerilia sentiet esse

Zoilus: insanum carmina dicet opus.

Calliope dictis inbiat: terreris inani

Hoste: Theonini causa paucioris eat.

Zoilus inuideat, qui non euitat Homerum:

Inuideat Rheno Momus: obesse nequit.

Ipsa tibi, liceat quocunq; patrocinator, ausu.

Nomine Musarum tutior esse vales.

Hinc nos castra vocant Musarum, cedimus ergo:

Te furor ad Rheni carmina nempe vocat.

Sic loquitur: dicto citius cessare benigna

Numina: Musaeo deferor ipse meo.

Mox operam Rheno pendens, describo fluentia.

Ordior; in calamum Rhenus & ipse fluit.

Grande licet munus subeo, fecisse periculum

Quid nocet? haud oneri subdere colla vetor.

Finis.

ELEGIA AD AVTHOREM,
ET LECTOREM ATQVE IN ZO-
lum: per Ernestum Steuerman
Monasteriensẽ.

Antua Virgilium, Colophon celebra-
uit Homerum,

Ennius è Rudij clarus honor
pater.

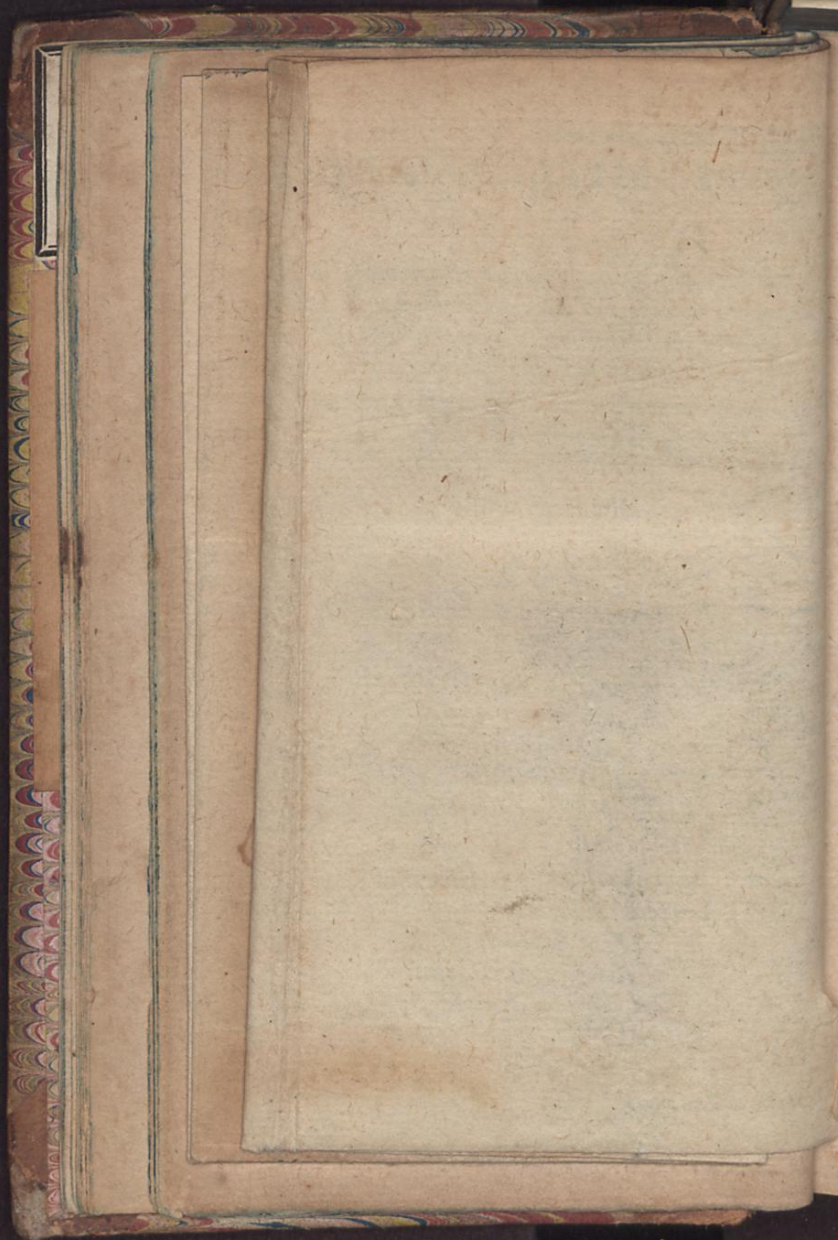
Nasonem Sulmo coluit, Verona Catullum,
Laudibus exultat Roma Tibulle tuus.
Persius à Thuscis colitur, Iuuenalis iisdem,
Corduba te gaudet Vate Lucane suo.
Vmbria magnificè te laudat tota Properti,
Te Venusinorum Flacce propago colit.
Vuestphala quem coleret vix vidit terra Poëtam
Hactenus, expressum cuius haberet opus.
Fertilis ast vatem quin profers terra celebrem,
Quem possis tantis aequiparare viris.
Qui patrios intra fines celebrantur & extra,
Nomen & aeternum turba nouena facit.
Musa beat cælo, verat & post fata perire,
Cui mens Castalio tincta liquore fuit.
Parturiens tandem sed te nunc protulit vnum
Post paucos, Lauro qui decorandus eris.
Pierides igitur calat his adfert corollas,
Conuenit haud capiti dura corolla suo.

RECENS ET GERMANIA INCOGNITA AC VIDERI OMNIUM GERMANIAE AMNIVM CELEBERRIMI DESCRIPTIO ADDETE FLVMINIBUS ELECTORVM PROVINCHIS DUCAT. COMITA. OPPEL ET CASTRIS PRÆCIPVIS. MAGNA CVM DILIGENTIA AC SYMPTIBUS COLLECTA. AVTORE FRANCISCO HOGENBERGO.

Notandum quod Germania secundum hanc descriptionem in septem partes dividitur. Scilicet in Galliam, Belgicam, Germaniam, Saxoniam, Suediam, Danicam, et Frisiam. Gallia est pars occidentalis, Belgica est pars septentrionalis, Germania est pars centralis, Saxonia est pars orientalis, Suedia est pars borealis, Danica est pars meridionalis, et Frisia est pars insularis. Hæc descriptio est summa et non continet omnia nomina locorum, sed solummodo nomina locorum celeberrimorum. Hæc descriptio est summa et non continet omnia nomina locorum, sed solummodo nomina locorum celeberrimorum.

Notandum quod hæc descriptio est summa et non continet omnia nomina locorum, sed solummodo nomina locorum celeberrimorum. Hæc descriptio est summa et non continet omnia nomina locorum, sed solummodo nomina locorum celeberrimorum.

Ecce nouem neētunt tibi mollia ferta Sorores,

Ecce parant hederis te redimire caput.

Ipsē soli patrij Princeps quoq; pronus honores

Destinat, & laurum porrigit ecce tibi.

Vnestphala tota nouo nunc plaudit terra poēta,

Ecce suo populus vate beatus ouat.

Et quicunq; legit tua carmina mente benigna,

Clamat, sit Vati lausq; decusq; nouo.

Quin sua maturo committit carmina praeo,

Carmina per doctos saepe legenda viros.

Sed nondum meritas resonant praemia laudes.

Si qua per inuidiam vera referre licet:

Singula nec referam, nil hoc nil doctius vno

Est qui Nasonis molle secutus iter.

Multa refert paucis, alij vix pauca frequentē

Carminē; perspicua nam breuitate valer.

Rem praestat magnam, nam res describit aperte,

Magnas, & liquido carmine cuncta notat.

Vrbibus historiam iungens aliquando seueram

Admiscet dulces non sine mente iocos.

Sic tamen vt primo medium, nec discrepet imum:

Aptaq; sint rebus verba relata suis.

Cetera sed taceo nimium laudare recusans;

Pauca tamen vero sed libet ore loqui.

Tu Mollerus eris, multos celebrandus ad annos:

Et referent laudes tempora cana tuas.

xx

3

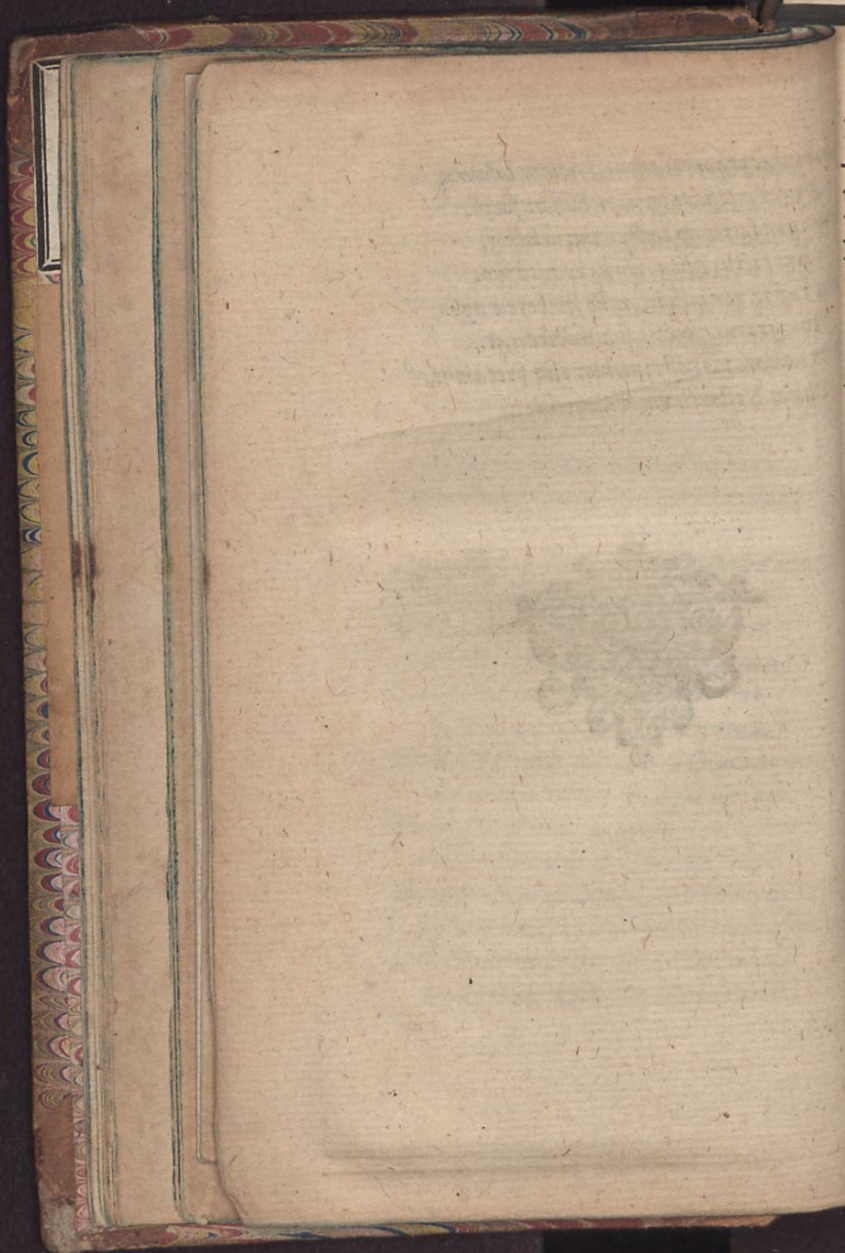
Vnestpha

Vestphalicos intra fines laudèrũ & extra.
Musa tuum nomen post fera fata canet.
Atque tibi tantos certè geminabit honores,
Edere si properes, quod machinari, opus.
Ecce sed meritos toruus tibi liuor honores
Inuidet, & Momos procreat ipse truces.
Morus in exitium iurauit carminibus ater;
Sed nil quod ~~carpere~~ Momus habet.
Niteris incasum, potius quin desine Mome,
Aut pereat proprijs lingua proterua malis.
Virtus conuitijs nunquam superatur; inanem,
Desine si sapias, te coquet iste labor.
Adde quod & patrius Princeps defendet alumnũ
Et nescis longas Principis esse manus?
Ferreã vis populi vatem quoq; ritè tueri
Sponder, quem Vari posse nocere putas?
Desine quocirca nostro maledicere Vari,
Tutus ab insidijs cùm sit inepte tuis.
Si tibi non placeat, Rbenum tu linque legenti,
Mente legat volucris, seu legat illerare.
En nunc inuidia morsus, maledictaq; Momũ
Cessant, conuitijs & cadet ipse suis.
Integer en superes, latosq; parare triumphos
Tempus adest: & Dijs danda trophæa nouem.
Non quia mortalis mortali corpore viues,
Nam tua pars tibi fama perennis erit.

Edere

*Edere nunc properes tutus, Mollere, labores,
Quos Ecclesiados nomen habere facis.
Impia non faciet quando conuitia lector,
Cum factus Rheno notus es antè tuo.
Hinc te non vanas didicerunt scribere nugas,
Hinc gratus cunctis, si mihi credis, eris.
Cum Lectore pio nostri memor esto precamur:
Plures Nestoreis viue valeq; dies.*

I
LIBER RHE-
NI PRIMVS A PRIMIS
EIVSDEM FONTIBVS VS-
QUE AD RHENI ET AROLAE
confluentem.

BERNARDO MOLLERO AVTORE

C. L. S.

Vt omnia, quæ in carmine subobscura esse nota-
ri poterant, captui lectorum accommodatiora ap-
pareant, operæ precium me arbitratus facturum, si
ea, quasi per Anacephaleosin reuocem, singulorum
quæ argumenta librorum soluta oratione leni-
ter percurram: hæc igitur paucis lector
annotata æqui bonique
consultat.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-
ni Primum, à primis eiusdem fontibus, vs-
que ad Rheni & Arolæ con-
fluentem.

Vmmæ sunt Alpes, iam Got-
hardi nomine clarissime, qui
bus ab oriente, continenti fa-
tis vertice Adulas annectitur:

A ita

ita tamen, vt Adulas summarum Alpium cornu esse videatur. Rhenus præclarum totius Germaniæ flumen, ab his dicitur originem Alpibus; ea potissimum parte vbi summæ Alpes Adulæ coniunguntur: vbi & longè lateque populi Lepontij habitasse memorantur. Nascitur ex his Alpibus, duobus fontibus Rhenus fontes autem distant, si parallelam spectes lineam, Octoginta stadijs, quæ duæ faciunt miliaria Germanorum magna: si montium iuga, & ambagum viarum, distant itinere vnus ferme diei.

Fons igitur Rheni vnus, magis ac Zephyrum & Septentrionem fertur; diciturque Rhenus anterior. Iuxta eundem fontem habitant populi Aethuati; eorundemque adhuc apud fontem Rheni oppidum Tauetsa existit; quod & in uersa voce populi nomen ferè exprimit. Dicuntur iam populi notissimo nomine Grifones, siue Canini à canis. Rhenus inquam, anterior per istius populi vallem labitur; & statim à dextris flumē Medel
finā

finam habet. Præterea à sinistris Disentū Rincunbergā, Anteldā & Vualterspurgam habet; hanc lōgissimè, illā non ita longè distantē, præteriens. Ad Ortū verò Rhenus lapsus, Iliantū oppidū alluit, sub quo, ex valle Lugnitia delapsum flumē, q̄ Glenner dicitur, à dextris accipit.

Fons verò Rheni alter, dicitur posterior, & is magis ad Orientē & Austrū flectitur: ex Adula autē mōte nascitur, duobus quasi initijs: habetq; Rhinualdum iuxta sese vicū: & statim fertur in Orientem. Insignē pagum propius ad lœuam habet, Speluncā; longinquius castrū Berenburgum relinquit. à dextris cominus Scampelam pagum, eminus Rhæaltam, quasi altam Rhētiā, in monte castrum, habet. Ad Boreā inde delabitur; prope Tuscanum, quod ad lœuā habet, flumen accipit Abellā à dextris; ex mōte quod Abellino funditur. Protinus à dextris habet vallē amœnissimā quæ Tumiliasca vocatur. Rhenusq; ad Rhætiā arcem labitur. Mox anterior & posterior Rhenus confluunt: efficiturque ex

A 2 duo.

duobus fontibus vnus Rhenus.

Rhenus anterior in longitudine habet triginta duo millia passuum : siue ducenta stadia, & quinquaginta sex.

Rhenus posterior viginti quatuor mille passus; siue centum & nonaginta duo stadia.

Ab eo loco, quo anterior & posterior Rhenus confluunt, vsque Rhetorum curiam sunt quatuor millia passuum.

Curia autem Rhetorum Rheno à dextris imminet; oppidum sanè elegans, iuxta quod sese Plessura fl. in Rhenum exonerat

Inde pagus à dextris Cicere in ripa Rheni sita. Rhenus autem ad occasum prouoluitur: à dextris fl. Longarum exiit: eadem parte Maiae Campum oppidum habet.

A Curia Rhetorum vsque Maiae Campum sunt octo mille passus. Rhenus longissimo disitum tractu monasterium Phabarium, quod & altissimo receptum monte, à sinistris præterit: & sub eo Cammingam fluuium thermis maximè nobis

lem,

lem, accipit. Sarunetes populos ad locuā
alluit. Ad Corum fertur.

Inter duos montes, locua Scalam, dex-
tra Altum montem habēs, defluit. Co-
mitatum Verdenbergam à sinistris ha-
bet parum à ripis dissitum: à dextris quo-
que nonnihil remotū oppidū Balzefiū.
Hinc ad Septentrionem Rhenus fron-
tem vertit, & Benedurum à dextris al-
luit.

A Maię Campo vsque Benedurum
sunt octoginta stadia.

Illum fl. Rhenus à dextris obtinet. Il-
lus verò nascitur, ex monte, qui dicitur
Rhæticon, Muntasum & Drusi vallem
fecans, oppid. Petri Campum, montem-
que Estionum alluens, tandem Rheno
commiscetur.

A Beneduro vsque ad Illum flu. sunt
triginta duo stadia.

Rhoguscōs populos Rhenus ad locu-
am habet: Rhinacum opp. præterit: sub
eo tandem influit Lacum Podamanicū,
siue Brigantinum: istius lacus descriptio
petatur ex textu.

Ab Illo fl. vsque ad lacum Podamania
cum sunt centum stadia.

Lacus in longitudine habet ducenta
stadia & triginta duo, in latitudine autem
protenditur ad centum stadia.

Rhenus à Septentrione sensim decli-
nat in occasum; Stechbornum à sinistris
oppidum, quod iuxta lacum est positum
infra lacum autem Stænim à dextris
Deissenhouium à sinistris opp. alluit.

A lacu Podamico vsque Deissenho-
ueum sunt quadraginta stadia.

A Deissenhoueo vsque Scaphusiam
quod oppidum est à dextris, sunt etiam
quadraginta stadia.

A Scaphusia ad Cataractā vsq; Rhenus
maiorē, sunt 24. stadia, pedestri itinere

Cataracta ista in altitudine habet se-
ptuaginta quinque pedes:

Rhenus à dextris opulentissima im-
met regio Hegouia.

Rhenus in Austrum planè vertitur,
D. Benedicti insulam, quā Augiam ex-
stimant esse minorem (maior est in lacu
Brigantino Richenou) alluit, Rhingou-
uiam

uiam peninsulam ferè circuit. Paulatim in Zephyrum flectitur.

A Cataracta maiori vsque peninsulam triginta stadia sunt.

Rhenus in Austrum redit: è longinquo ad dextram Alemannorù castra, ad sinistram Romanorù castra præterfluit: & Vr flumen, à sinistris postea excipit.

A Peninsula Rhingouia vsque ad confluentem Rheni & Vr fluuiorum sunt tria millia passuum.

Rhenus à sinistris accipit Troesam fl. apud Eglissou oppidum.

Ab Vr fluuio ad Troesam vsq; fl. sunt quatuor mille passus.

Rhenus à dextris Eglissou oppidum præterlabitur facto arcu in Zephyrum vergit; lœua Glath fluuium, ortum ex duobus lacubus Griphio & Phesino, dixerit: postea à sinistris Keiserstoel, quasi dixeris Cæsaris solium præclarum antiquitate oppidum allabitur.

A Confluente Rheni & Troesæ vsque Cæsaris solium sunt viginti stadia.

A Cæsaris folio Zurzachium vsque
emporium sunt quoque viginti stadia.

A Zurzachio vsque Caboltz siue cō
fluentiam superiorem Rheni & Arolæ
sunt triginta & quatuor stadia.

Arolæ, Limagi & Vrsæ flumina, cum
descriptione montis Iuræ siue Iurassi,
Lacu Pontij Pilati apud Fragmentum
Heluetia, petantur ex textu.

Rheni longitudo, à capite anteriori
Rheni vsque ad confluentem Rheni &
Arolæ, iuxta fluuij circuitū mille stadia
& sexaginta habet: quæ faciunt Germani
ca miliaria communia triginta tria; si
quatuor redundant stadia.

Si quis verò pedestri maluerit uti itinere,
non iuxta Rheni gyros ut hinc &
inde exorbitet necessum habet: iuxta p
rallelam semitā à capite anterioris Rheni
vsque ad Arolæ & Rheni confluent
sexaginta sex millia passuum habere p
terit: quæ faciunt septendecim semi mi
liaria Germanorum cōmunia. Satis in
de curuatura Rheni elicitur.

Ignor

Ignea nubifero mons vertice suspicit astra:

Itala Gallorum terminat arua iugis.

Quod nitido vertex niteat candore profusus,

Alpibus albedo nomina iure dedit.

Quod veteres alpum lingua dixere Sabini,

Id Latij alpi nomen habere solet.

Ad tria protenso stadiorum millia monti

Infera cum Supero cernitur vnda mari.

Sapè quod inuerso mons nomine nomina mutet,

Id ratio nunquid sana docere queat?

Hannibal adiecit Pœnorum nomina monti:

Ignibus Alpinum sustulit ille nemus.

Alpibus & Graci tribuērunt nomina Graijs:

Gravius inaccesso surgit Adula specu.

Iulia Casareo quod nomine dicitur Alpīs,

Causa stetit: hac primum Iulius egit iter.

Longior extremis apparet finibus Ocræ,

Hic vbi præclaris Histria rebus adest.

Sunt nimium celsa montes radice leuati:

Imparibus gaudet astra ferire iugis.

Mons subit hic, inter quo non subit altior Alpeis:

Nobile mons summa nomen ab Alpe capit.

Hic reliquos vasto tumuli deuincit honore

Qui nimia montes saxa rigore leuant.

Posteritas nomen tribuit mutata Gotardo,

Quod valido tutor monte Gotardus agat.

Alpes in 16
gitudine ha
bent milia-
ria Germa-
norum com-
munia 92,
et partes
tres.

Hæmus in
altitudine
habet milia
revnum &
medium.

Thratius excelsa, mirum, spectatur ab Alpe
Hæmus, vbi claro fulget honore dies.
Hæmus vt Orphæo conscendit vertice nubeis,
Vertice sex passum millia totus habet.
Mons velut in cornu summa diuertit ab Alpe,
Qui reducem Solis spectat Adula diem.
Mons Aduæ nomen meritò præferret Adulæ:
Ast Aduæ victor nomen Adula negat.
Barbaries vmbra sequitur deducta Pelasgo
Nomine: sed Græcos dictio penè later.
Scandit inaccessa vertex compage viarum:
Nominis hinc Aduæ Græcia laude viger.
Hi fluuio montes passim latantur oborto:
Irriguis passim saxa rigantur aquis.
In quatuor mundi parteis diuersa feruntur
Flumina: pars Mundi flumine nulla caëter.
Gurgite Ticinus summa descendit ab Alpe:
Per iuga Leponti fertur in arua Norbi.
Quà subit Arcturum vertex, hic nascitur Vrsa
Stagna suis dirimit qui Lucerina vadis.
Sol vbi subsidit, remouetur vertice Furca:
Et genitor Rhodani Furca ministrat aquas.
Quà reditum Phœbi lacerus prospectat Adula,
Frigus & æterno polluit arua gelu:
Gens colit haud vno Lepontia culmine rupeis,
Qua minus Alcide gratior ante comes.

Scire inuat Rheni fonteis? hac nascitur oſa

Redditur & gemino Rhenus ab anne duplex.

Fonte cadit natus duplici. Quod flumina distendit

Longius, id multo semita monte facit.

Vix gemini longe fontes distare videntur:

Mille decem passus inter utrosque cadunt.

Quattuor horarum spacio cernentur utriusque

Si qua parallelum sternat amussu iter.

Ducta per ambageis suspendit semita gressum:

Semita vix toto vincitur ergo die.

Posterior dextra Rhenus prospectat oriri

Anterior læua spectat obire iubar.

Alpibus hic fontem tacite deducit ab altis:

Argolicis illum fundit Adula iugis.

Hic magis ad Zephyrum Boreali visitur Arcto:

Solis in exortum prospicit ille Notho.

Ortus ab angusto desert hic gurgite fontem:

Ille facit duplici cornua fonte duo.

Non procul hic oritur Ticini margine fontis:

Contiguus illum Meusa fatetur aquis.

Hic postquam natus, recta metitur Ebum:

Ille sub exortu versus, ad Arcton abit.

Hic triginta duo transcurrit millia passum:

Millia viginti quattuor ille subit.

Aethuata fossa vallis desertur hianti

Anterior, facili Rhenus obitur aqua.

Et vix Aethuat ijs nascenti proxima Rheno
 Turba magis: primum fonte Tauet sa iacet Hinc
 Excipit angustum, quod dat, Medelsina, flum^o
 Rhenus: & ad dextram flumine latus abit Hac
 Teſta Diſentina linquit montana cohortis
 Rhenus: & ad læuam mœnia gentis habet pag^o
 Rincumberga procul, nec non Antelda vident^{ur}
 Alueoli læuam pagus vterq; fugit. Prox
 Vuolterspurga ſedet diſtante remotius vnda:
 Finitimū paſſim caſtra videntur agris. Ant
 Dum tenera Rhenus facie ſuſpectat Eoū,
 Solis & oppoſito proſpicit ore iubar: Tuſc
 Præteritæ ad motis iliantum fluctibus: illic F
 Lugnitia Glenner valle proſuſus adeſt. Flum
 Valle proſuſus adeſt Glenner, quem dextera Rh^o T
 Excipit: hoc grauior flumine Rhenus abit. Traſ
 Rhenus vt exhauſto tranſegit gurgite fontem
 Anterior, ſuffert poſterioris aquam. Dun
 Poſterior bino fonteis torrente meretur
 Rhenus: & ad fontem culmina vicus habet. Vlt
 Candida ſorritur Rhenani nomina ſaltus:
 Vt pote Rhinualdi nomina vicus amat, Tum
 Hic duplici Rhenus iungit torrente fluent a:
 Hic coit: hic torrens deſinit eſſe duplex. Illic
 Comit er inceſſu Rhenus deſcendit in Eurum:
 Vndiſoni paſſim caſtra tuetur agris. R

Alueolum tractu spectat Spelunca sinistro:
 Castra Berenburgi Rhenus abesse facit.
 Hinc Scampesa subit: subiens hinc Rhætia celsa
 Alta venit nitidum monte leuata caput.
 Hac tenuis formam castris praeferre videtur:
 Ast pagi faciem pauperis illa gerit.
 Pagus & arx tractu defensant culmina dextro.
 Culmina barbarico saepius icta metu.
 Proximior Rheno castris Scampesa Rhealta:
 Nam stadijs Rheno quinq; Rhealta fugit.
 Antea prospexit nascentis lumina Phæbi
 Nunc Borean contra Rhenus abire parat.
 Tuscanum læua, dextris accedit Abellam
 Flumen aquis, Euro ducit Abella viam.
 Flumen Abellini descendit vertice montis:
 Teutonica Burgum vocis adesse finit.
 Tractibus abscondit Tauasi flumina dextris:
 Pluribus occursum nomina demit aquis.
 Dum gradiuntur Rheno sceptris infertur Abella:
 Perditur; & compos desinit esse sui.
 Vtterius Rheno simulac augmenta, arantur.
 Prægreditur dextrum Tumiliafca latus.
 Tumiliafca canis imitatur vallibus hortum
 Alcinoi; monte is inter adepta locum.
 Illic delicijs exultat Rhætia pulcris:
 Rhætia quæ poterit clarior esse situ?

Abella flu.

Non poterit. Natura nihil permisit obesse,

Cum soleat multis esse nouerca locis.

Diria rurales ostentant culmina pagi:

Contiguis villa deliciantur aquis.

Hic quoque stant arces: patulo stant oppida mo-

Vitigerum prabet Liber ubique nemus.

Rhenus eo fertur: Rhetorum disecat arua.

Ad Borean recto cessat abire gradu.

Rhenus ubi toto fontem torrente repleuit

Posterior, suffert Anterioris opem.

Vnicus, ante duplex, gemino coit agmine Rhe-

Solis ad exortum ductile flectit iter.

Hic ubi iam Rhenus coit, vix Curia mille

Rhata quater passus inde remota iacet.

Curia Rhetorum Plesura proxima Lymphis

Aequorea montes valle ligata colit.

Arce sedet bina: stant arces vertice saxi:

Hic Oculi, Martis Spyna videtur ibi.

Martis adhuc Spynam patitur restare vetusta

Ast Oculi Spynam colle ruina tegit.

Hanc simulac urbem fluuio Plesura reliquit,

Hac nitidis simulac arua diremit aquis.

Vertitur in Cori flatus: dum serpere sperat

Latius, hunc Rheni dextera mole rapit.

Hic quoque, veloces habitant magalia Rheti,

Hic quoque; Canini saxa per vda ruunt.

Scilicet

Scilicet à canis Canini nomina ducunt:
Et socio Rhetos semper amore colunt -
Gurgite qui placido manauerat autea Rhenus,
Distrabitur ripa, tectus abire nequit.
Versus ab exortu Phœbi declinat ad Arcton:
Mox alia Corum parte retortus obit.
Ardua flexibilis sinuantur cornua spiris:
Ast Ciceren dextra Rhenus abire videt.
Solis ad occasum curuato ducitur orbe
Rhenus: & aduecto ditior amne fremit.
Gens ibi possedit Rhucantia nomine vallum:
Hic quia Rhuncantis sessio iure fuit.
Rhetia nec populum vidit, qui tempore Martis
Martia Rhuncantis maior ad arma foret.
Excipit à dextris Longari flumina Rhenus:
Rheticon hac gelido flumina monte parit.
Fragmina Cublissa Longarus agrestia transit:
Fragmina Pideri fluctibus aqua videt.
Ad Campum Maia (plures dixere Lupinum)
Rhenus it: ad dextram culmina gentis obit.
Campus & hic Maia Pleßura disitus extat
Vix procul: hinc passus mille sed octo fugit.
Claustra procul Rheno distant antiqua Fabara:
Sunt pedibus Rheno mille remota decem.
Gramineo quorum vertex syluescit honore
Nubiferis surgunt conspicienda iugis.

Quippo

Quippe ruinosa monstrant ætate senectam:

Sunt procul à læno fluminis orbe sita.

Inde rigat vallem nitido Caminga liquore:

Quem proprijs Rheni læua maritat aquis.

Camingam iuxta Therma montana calentes

Claustra tenent, rupeis inter adepta locum.

Vix medias Thermas Titan illustrat Olympo;

Tam procul in calidi viscera montis eunt.

Aurum Lympha refert, Cyprio quod conuenit æ

Nil sapit: æstatis tempore fundit aquas.

Tunc radio solis glaciem Galandaresoluit

Vstus: tum medici brachia fontis eunt.

Rhenus aquam læua potat verrente Sarunam:

Vnde Sarunetes nomen habere liquet.

Valle Sarunetes Rheni suspectat abire

Læua. Sed hac melius valle quid eserear?

Bacchus abundanti satiatur vineta fauore:

Multa sub Autumni tempore vina bibit.

Munera dant horto nutantes pondere rami:

In quibus æstatem plurima degit auis.

Mater Eleusinis quondam laudata colonis,

In segeteis facili rura labore creat.

Luxuriant riui passim montana secantes

Gramineo passim vernat odore locus.

Oppositus Coro læuam subducit olenti

A Zephyro, curuum Rhenus adornat iter.

Hinc gemini Rheno dirimuntur flumine montes:
Flumē agit monteis inter utrosque viam.
Mons subit ad dextram, qui vertice dicitur altus:
Qui latus ad læuū nomine Scala, subit.
Scala nec ascensu facilis, nec tramite, durum
Præbet iter. Claustis turba cecidit iter.
Non potuit quisquam montis tentare cacumen
Antea: nec quisquam vallibus ire tulit.
Vertice mons exit lato: curuatur in arcus
Sapius, & longo cornua sine trahit.
Eleuat extremi Sargentum vertice montis:
Mœnia Sarganti marginerupis agunt.
Scala secat valles nusquam: meretur eundo
Stagna Brigantini nomen adepta maris.
Aequora Vesenij pars circuit altera Scale:
Ad mare, quod Tigurum flectitur vsque, subit.
Læua sub occasu, sub Eo dextera fertur:
Sic media vallis parte triquetra iacer.
Effigiem Scala sic mons præstare videtur,
Si faciem Scala Delta referre potest.
Ad decus accedit Scala, quod nomina princeps
Scaliger ex tanti vertice montis habet.
Imperij constat quatuor sanxisse Tetractin,
Nomina qui saltem principe digna gerant.
Post Mediolanum Scala debentur honores
Vrbs sequitur Scalam nomen adepta Padi.

Candida succedit Padue Mirandula. Tali

Princeps imperij cogitur ire gradu.

Gloria Scalarum diuerso claruit orbe:

Quattuor hinc Scalas ordine Fama canit.

Prima licet Scala titulum signare videtur,

Nilus vbi septem Delta figurat aquis:

At tamen ostendit Scalenum nomine nomen

Rectius: haud Scala symbola ferre potest.

Gens ibi Mæforum deducta propagine, Nili

Accola, Niliaco struxit in orbe lareis.

Non hac succubuit Cyro, non Caesaris ensi:

Imperio fecit cuncta subesse suo.

Nomina Getharum traxit Geonis ab amne:

Antea nam Geon nomine Nilus erat.

Hæc est vltterius Libyco progressa sub æstu,

Obsequio Nili sufficiente minus.

Barbara Getharum retinet Gethulia nomen.

Sic populi nomen fata perire vetant:

Nempe tripartita Σκαλῶνς imagine Delta

Exhibet: ac Nilus tramite Delta facit.

Accola Scalenum dixit se postea, Nili:

Et memor Argolica Mæsia vocis erat.

Pars etenim Nili mansit contenta fluentis,

Occiduos postquam Getha subisset agros.

Creuit in immensum Scalena copia gentis:

Innumerum Gethas constat inisse gregem.

Non Libya tellus populo suffecit vrrique:
 Ad patriæ viget causa redire plagas.
 Causa suum morsu quæ sic afflixit Vlysem,
 Vt patrijs illum nollet abesse focus.
 Pannoniam vincens ponto Sueonas adiuit
 Getha: locis nomen fecit inesse Gothi.
 Ad patriæ tractum simulac Scalenus abiret,
 Posthabito Borean cepit adire Notho.
 Quod dederat genti specimen Σκαλινός auitæ,
 In clypei signum fecit abire sui.
 Patriæ Mæforum Romanis oppida demit:
 Bella per Europen spargere lusus erat.
 Quod referat Scala faciem Σκαλινός, haberi
 Italis hinc Scala nomina credit humus.
 Nomine Σκαλινός signauit Græcia Gracæ:
 Itala Scalanos nomine lingua facit.
 Barbara Scaleni mutauit opinio formam,
 Vt facies Scalam certa referre queat.
 Sed faciem differre liquet: Σκαλινός vbi que
 Clauditur, in capitis vertice Scala patet.
 Corpore libratur vacuo Σκαλινός: at aucta
 Tramite stat triplici Scala: stat apta pedi.
 Semper inæquali Σκαλινός imagine distat:
 Est facies Scala recta, nec aqua tamen.
 Angulus æquato coeat quod cardine nusquam,
 Discrepet à lato forma quod alta facit.

Nam lateri basis non sic respondet vtrique,
Vt lateri basis reddat vtrique vicem.
Quod graduum trino surgat discrimine Scala,
Quod gemini Scala dentur vtrique canes,
Posteritas fecit, quando produxit Alani
Robur, & aeterno pectora Marte tulit.
Qui valida nervos acuit virtute laborum,
Dedidicit rebus degenerare patrum.
Italiam dextra miles victrice subegit:
Herculeam nulli mente secundus erat.
Occiduos animi fervore subegit Hyberos:
Ignea Pyrenes terruit ense iuga.
Diruta Gallorum populando moenia vicit:
In solito domitas ponte ligavit aquas.
Effigiem praebeant Gallis diversa triquerram
Flumina. Quid triplici pulcrius amne reat?
Scaldis ad Arcturum sinuatur: Sequana Coro,
Occidua solis parte Garumna fluit.
Ad triplicis formam fluvij traduxit Alanus
Signa, quibus totidem fecit inesse gradus.
Inde Canis signum Scala signabat vtrique:
Nam trabibus nati fecit vtrisque canem.
Ipse canis nomen Scythici portabat Alanus:
Hinc ratio signi iure probanda venit.
Imperio cuius quondam Verona dabatur,
Miles Alanorum stirpe creatus erat.

Exit it aeterno Deitrichi nomine dignus:

Hæmonio dignum gessit Achylle decus.

Nec Geta, nec Dacus, nec Pannon terruit illum:

Non Italus sædi causæ timoris erat.

Omnia virtutum præstabat munia solus:

Solus Gædomito terror in orbe fuit.

Ille suum vultu referens præstabat Alanum

Pristina Scalana reddidit arua domus.

Ille sibi Scalam reparans insigne gerebat:

Cepit ab insigni Scaliger esse suo.

Cæsaris effectum Latij tunc nomine, Scala

Quod Ganymedæa nobilitetur aue.

Tūc, quæ sustinuit Sargantum vertice, Scala

Principibus Scala nomen inesse dedit.

Tunc statuit Scalā tractu Verona propinquo:

Hæc Comites castri digna vocare fuit.

Tunc Comitibus fecit titulum solius haberi

Austrias Austriaco scala sub orbe vicens.

Sic triplici fultus Scala Deitrichus agebat:

Territa quo nunquam sospite scala fuit.

Scala perit Rheni: Scalam Fortuna remouit,

Gallia quam triplici nobilis amne dedit.

Vix reliquæ tutò restant. Fortuna minatur

Iuteritum: nulli semper amica bono.

Sic varijs scala nomen traxere figuris

Scaligeri, quorum: Fama tacere nequit.

Scaligeri, quorum ducuntur origine reges:

Scaligeri, quorum Turca vigore perit.

Scaligeri, quorum virtute potentia creuit:

Creuit in immensum, regibus aqua fuit.

Tempore deducunt antiquo semina, fasti

Vt seriem stirpis semper inire queant.

Fascibus illorum cedunt, quæ rexerat arua

Attila, quæ celeri præterit Hunus aqua.

Attila regnorum domitor, quem vicerat arua

Scaliger, Hunorum cedere iussit agris.

Quamuis Pannonico cessisset barbarus orbe

Hunus, Pannonica nomina liquit aqua.

Hunus a bexcelfo descendit vertice Scardi;

Dicitur Hun: fluij nomen & arua tenent.

Quinetiam confert Hunis præclara fluentium

Culmina, quos Iugro misit ab orbe polus.

Palluit aduentu quorum Germanus, & atrox

Gallus, & indomito Roma sub hoste fremens

Excipit Hun Licam: Saues miscetur: in Istrum

Sauus, in Euxinum defluit Ister aquis.

Sub dominis Scala Latij præclara fuerunt

Oppida: sed Venetus sustulit ista furor.

Scaligeros Veneri, simulac Gulielmus obisset,

Historicis censent interijse Strophis.

Suspicio hac Veneris efficta cupidine regni,

Fama quibus mendax credit inesse fidem.

Et qui Burdegalan Aquitano praterit orbe
Scaligeris auxit grande Garumma decus.
Scaligeri gaudent Hunis præbere Dynastam,
Hungarica regi nobilitate pares.
Marchionum confert titulos Verona Catulli
Patria: censetur reddere Lica Duceis.
Scaliger existit proprij Commilito Regis.
Quod soleat crebrò Regis obire vicem.
Veligeros Scala tribuit Zeradina Baronas,
Tempore qui Martis carbasa ferre solent.
Sarmata Creutzburgi Dominos dat Prussia Scala
Sarmata Ryphæ frigore densa poli.
Ceruleis ambit quicquid Frisinga fluentis:
Arcis & Eilanæ mœnia quicquid habent:
Et quod Torauium, Zintena quod obtinet omnis,
Illud Scaligeris Prussia sponte dedit.
Prussia virtutem Paulo sub principe discat:
Ingenium Pauli concelebrare iuuat.
Scaligeros auget vasto successor honore
Paulos, & illustri promouet arte genus.
Ingenio Musas superat, virtute Mineruam,
Istmiacum forti Bellerophontæ manu.
Corpore Mastinos imitatur: pectore vincit.
Scaligeros animo præstat ouante Caneis.
Præstat idem Caesar nomen sortitus Iuli;
Quem placida Gallus laude Garumna colit.

*Quantum docte tibi debet Mirandula Pice,
Tantum Paule tibi patria debet humus.
Myfia signati Bosnensem nomine Solis
Te vocat: Aet hereum Myfia munus amat.
It ala prodigium Natura nuncupat ora.
Exeris humano celsius orbe caput.
Quandoquidem magnis raro Fortuna pepercit
Parcere Scaligeris nescia semper obest.
Orphanus exilio traducere cogers auum:
Cogers immiti tristia clade pati.
Semper in ignotis heu quantum viuere terris?
Heu patriis quantum semper abesse plagis?
Non tibi secura procedunt tempora lucis:
Non tibi secura tempora noctis eunt.
Fida tibi nusquam regio: vallis vbiq;
Hoste: minatur humus fata, minantur aquae.
Nemo tibi largitur opem: proscriptus abisti:
Dum sibi quisque timet, ferre quis audet opem?
Barbaricos inter, spem non explode, furore is:
Ancora maestorum saepius illa venit.
Saepius abstruso deuinctum carcere laxat:
Mortis, in agro mitiga ipsa metum.
Marcida lachrymae exugant viscera cura,
Inseret haec curis gaudia: clade iocum.
Fac baculum fidei teneas: teneatur amorum
Fac stola: non aberit, credito, Scala spei.*

Perfer & obdura: multi grauiora tulerunt:

Quinetiam reges asperi iora ferunt.

Nonne loco sceptri ferulam Dionysius aptat,

Aedipus & trepido flagitat ore stipem?

Et Macedon princeps Romæ mendicus oberrat:

Cypri rex Veneta pauper in vrbe gemit.

Qui Crucis Austriaco delubra locauit in orbe,

Triste loco sceptri visus obire pedum.

Fata quis Henrici memorabit atrociam quarti?

Cogitur is nati vincula ferre sui.

Cogitur illud nato; quem contulit orbi

Exitio genitor contulit ipse suo.

Carcere damnatur Gustauus: tristitia perfert:

Cuius in imperio Suetia nupererat.

Quot domitrix pœna socios fortuna ministrat?

Quæ tibi pœna nocet, pluribus illa nocet.

Perfer & obdura: tandem cadit ira leonis:

Ingenuit tandem Caesaris ira cadet.

Quò reducis laudem Scala Fortuna reportet,

Id Deus, id Caesar faxit: id opto tibi.

Hac de Scaligeris causatur dicere Scala

Sueuica: iam Rheni flumina rursus agam.

Vuerdenberga procul Rheni sortita sinistram:

Dextera Balzesium longius ora videt.

Dum graditur, crebro fluijs augmenta meretur

Rhenus: & à Cori cardine flexus abir.

Vadit ad Estiones, rectè prolapsus ad Arcton.

Contiguum Rheni stat Beneduron aquis.

Candida Meinfeldo Beneduri culmina Rheni

Mille decem passus esse remota facit.

Estiones dextra Rheni linquantur: & Illus

Hac vitreas Rheni parte subintrat opeis.

Rhaticon attritis educit rupibus illum,

Rhaticon excelso sydera monte ferens.

Fluctibus irrorat Muntaphi pascua vallis

Illus: & illustri gramina fonte rigat.

Latius adit Drusi vallem: scrutatur arenas:

Irrigua Drusi valle inuatur aquis.

Excipit à dextris, quod dat Bludensia flumen,

Flumen inextincto rura liquore secans.

Inde Petri campos (Valcircum dicitur esse)

Alluit: in circo moenia vallis agunt.

Mille ter ad passus Valcircum gurgite Rheni

Disidet. Ad Rhenum promouet Illus iter.

Mons subit Estionum, quo cum digressus abili

Vltimus ad Rheni deficit Illus aquam.

Scire cupis quantum distet Beneduron ab Illo?

Mille quater passus inter utrunq; nota.

Belligeros læua spectat tellure Roguscos

Rhenus; & Autumni tempora vite replet.

Latius hinc itur: Rhinacum pergitur: vndas

Inde Brigantini pergit inire maris,

Sed prius ac lapsu vastum prorumpat in aequor
Prævalido Rhœnus ponte fluentia tegit.
Ne lateat mensura loci, ceu suspicor, Illud
Hoc stadijs centum fertur abesse salo.
In pelago Rhœnus nescit mutare colorem:
Turgidus innocuo separat amne lacum.
Quem subigit Lojanna iugis, subigitq; Geneva,
Diuiditur Rhodani nonne Lemannus aqua?
Zarius excelso mentitur Nereæ fluctu,
Abdua quem pulcro conficit amne parens.
Aequora Vesenij Limagus resonantia fundit;
Vrsa tibi confert grande Lucerna salum.
Inuia Dollarda pertransit Tetbyos arua
Amasis: exiguo funditur amne sinus.
Parua quidem magnis quadrat exempla subinde:
Vuestphala Dumno pascitur ora lacu.
Hunc placidis Hundina secat piscosa fluentis:
Hospita nec vasto perditur vnda mari.
Aequora securo discindit flumine Rhenu
Aequora Teutonici nomine digna sali
Arduus extendit spatioso brachia fluctu,
Arduus extendit littora fauce lacus.
Quin stadijs regnum tendit flumiale ducentis:
Adjice viginti millia nempe pedum.
Vtraq; discedunt stadijs aëst littora centum,
Quà lacus excessu latior ire nequit.

Zutteracus nitido glomeratur in aquora fluctu:

Postea Fusachio Fusachus vrbe perit.

Ad caput excelsa surgit tellure Brigantum,

Qua pelagi spumas amne Brigantus init.

Solis ad exortum modico dum flectitur arcu

Aequor, in aequoreum Liblacus aequor abit.

Ad latus hinc dextrum Lindauia cingitur vndis.

Ponte sed Istmiaco continet illa solum.

Argus ab Algouia recidit, subiturus in aequor,

Langoia postquam tecta rigauit aquis.

Hinc ferè Coruina Scusus defertur ab arce:

Scusus in altisoni labitur arua maris.

Buchorn *Moenia fagineo deducunt nomina cornu:*

Ad mare stant, spatia parua, sed aucta viris.

In mare quā tendit resonanti Vissacus amne,

Tecta Iemanstadij Doris adesse videt.

Doris Hagenoia tumulum sinuosa tuetur:

Postea Merspurgum littoris ora vehit.

Hoc maris educit Merspurgum nomina castro:

Altius hic fundum dicitur esse maris.

Qua prius extendit spatiofo littora gressu

Littoris hinc stricti cogitur nuda pede.

Postea Menouium circundatur insula Ponto:

Menouium latè stagna videre potest.

Parte sui media tumulis adoperta leuatur

Insula: nec poterit celsius esse iugum.

Inde remota Sacri spectantur nubila montis:

Et mare trans longum cernitur ora maris.

Hic ubi Neptunum dextro fert littore tellus,

Murus Iburgingæ tectâ tuetur aquis.

Tollit Iburgingæ sedes hinc infera tectum

Alterius: iuxta seuit acredo sali.

Se procul in gelidum Peninsula proruit æquor:

Irriguis Isthmon præter operta vadis.

Hanc vicina sibi ducto Constantia ponte

Alligat: haud naui cerula, ponte secat.

Flatibus abscedit Cori: conscendit in Euros:

Nobilis aprico cernitur orbe lacus.

Nobilis Isthmiaco Podamania limite fertur:

Ulterius viridi sylua lepore nitet.

Parte sed extrema Stadium procurrit in undas.

Versus Alenspacum curua rotatur humus.

Candida Rodolphi spectatur littore cella,

Cella monasteri lege probata sacris.

Augia Cellensi terras inclusa profundo,

Clarius est nomen diuite nacta solo.

Insula viginti stadijs non longior extat:

Strictior ad passus insula mille patet.

Hanc dirimit princeps certo Constantia tractu:

Mille quater passus inter utranq; cadunt.

Insula fecundat Cereali iugera fruge:

Dixero si Tempe iugera, verus ero.

Augia ma-
ior Richen-
ou.

Fronde

Fronde sub vmbrosa rareſcunt gramina nuſquã:

Fronde ſub arborea dulciter vmbra vigeť.

Hinc locus extenſo mentitur brachia cornu:

Effigies cornu nomen habere dedit.

Quã latus Helueticò ſepitur margine læuum,

Mœnia Roſtarij percutit ima fretum.

Solis ad occaſum verſat quod ſtamina telis

Culmina Sangallum vallibus apta leuat.

Mille ter ad paſſus Sangallo diſidet aquor.

Fertilibus Galli tecta morantur agris.

Arbor adeſť ſœlix, quoq; dicitur Arbona, ponti

Accola: quam læuo ſuſtinet vnda ſitu.

Poſtea Romanum gelido ſtat litore cornu:

Vrbs quoniam cornu ſtagna præunte ſecat.

Vrbs ſubit, aptato Gutingia nomine fertur:

Rebus enim fertur nomen habere bonis.

Aequoris extremo Conſtantia margine ſurgit:

Clafibus hæc operit littora: merce ſorum.

Inde Brigantino diuerſus ab aquore fertur

Rhenus: in occaſum turbine raptus abit.

Linquitur à læuo Stechbornum limite diues:

Aſť alia Stanis parte remota fugit.

Nomen habet ſaxi Stanis: poſtrema tuetur

Arua maris: Rhenum ponte ligata tegit.

Inde quadraginta ſtadijs curuator aquarum

Rhenus abit: paſſum claſſe fluent aſubit:

Deiſen-

Deisenhoua latus fluuij sortita sinistrum
Aduenit: hæc valido flumina ponte ligat.
Post transacta pedum viginti millia quinq;
Vrbs petitur dextra nomen adeptæ scaphæ.
Vrbs est: Teutónico Scaphusia margine ripam
Occupat: haud fictæ nominæ præbet ouis.
Nomen habere domus meruit statione scapharū:
Vrbs operit Rhenum ponte; fluentia scaphis.
Est locus à Rheni dextra protensus ad Istrum:
Scilicet Hegoia nomina gentis habet.
Hic stadijs longa fertur tellure ducentis;
Et totidem lato tenditur ipse sinu.
Ipse quadraginta sex & munitur in arceis,
Vrbis & innumera mœnia stare vides.
Impositum munit tumulis Natura Duellum,
Quod reliquos claro vincit honore lareis.
Vlterius Rhenum simulac Scaphusia misit,
Mille ter vt passus ceaserit ipsa pedes:
Rhenus abit celsa lapidum compage retortus:
Mole viam quærens nescit inire viam.
Par scopulis surgit: ripa turbatur utraq;
Turbidus Oceane murmurat instar aquæ.
Vnda viam frangit: scopulos rimatur eundo:
Sub laceros agitur monte remissa scrobeis.
Præcipiti rupeis inter demissa meatu,
Obuia tot passim frangitur vnda iugis.

Indignan-

Indigner abire: minus obice sustinet angere:

Per iuga vindictam tramite laesus agit.

Colligit in spumas rabiem: pulsare videtur

Astra: graui tellus cedit abacta metu.

Scyllai rabiem latratu denotat amnis:

Itque; reditque; frequens: more Charybdis abire.

In subitos fluctu passim labente Meandros

Cerula perpetuo voluitur orbe fuga.

Si scapha, si piscis cum Rheno decidat infra;

Vt scapha, sic piscis fragmina mille dabit.

Præcipiti quoniam scopulo Cataracta videtur

Passibus elabi quattuor atque; decem.

Amne viam carpit placido sedatus aquosam

Rhenus: in oppositi labitur arua Norbi.

Non procul à dextris, qua Sol exurgit ab ortu,

Hic Alemannorum castra iacere vides.

Non procul ad læuam, qua Sol deurgit in vnda

Castra Latinorum Marte notata iacent.

Augia minor. Augia succurrit Benedicti numine clara:

Est minor: & gelido cingitur amne locus.

Hinc ferè Lunato Rinouia vapulat aestu:

Ductilis in speciem flectitur vnda tubæ.

Et latus ad dextrum peninsule clauditur vndis

Quod superest, Isthmus calle relictus, obit.

Vrbs stetit hic quondam: vestigia denotat vrbi

Cænobium facili tecta decore gerens.

Destituent

Desituens Austrum, Coro tantisper adheret
 In Zephyrum donec Rhenus adornet iter.
 Circuitu fluctus si non illudar adunco,
 Triginta stadijs hinc Cataracta ruit.
 Mutat iter Rhenus, nec enim persistit eodem
 Tramite: nubiferi cedit in arua Notii.
 Vr subit (hunc Latio dixerunt nomine Taurum)
 Partibus ex Scala flumina montis habet.
 Vr simulac flumen Sitteri flumina potat,
 Nomina Thurgovia mancipat apta sue.
 Cella sed Abbatibus Monachorum candida votis,
 Proxima Sitteri fontibus arua tener.
 Vr bibit inferius (læuo sed margine) Murgum)
 Murgus ab Australi flumina parte vehit.
 Reddidit ex vndis simulac se talibus auctam
 Vr perit: Vr læuo Rhenus & amne tegit.
 Hinc si nosse velis quantum Rhingouia distet:
 Mille ter ad passus diffugit illa retrò.
 Hinc quatuor finit persistens millia passum
 Rhenus, & audaci verberat amne solum:
 Fluminei sumit labris augmenta Troëse:
 Talibus augeri flumina gestit aquis.
 Landbergas iuxta fertur bullire Troësa:
 Mœnia Chiburgi praterit apta iugis.
 Vrbe Vitudorum minimo suspectat abesse.
 Hunc domitis Rheni læua capefit aquis.

C

Auctior

Auctior incedit grauido iam flumine Rhenus:

Aprior & nautis carbasa naue vehit.

Praterit Eglisum dextris: fert gurgite pontem.

Totus in occasum vertitur arcus aque.

Inferius læua (Glatth dicitur) accipit amnem:

Illius ex gemino nascitur vnda lacu.

Nam lacui valleis expandit Sueuia passim:

Glatth non immerito vallibus vnda cadit.

Vnda lacu surgit partim deducta Phefino:

Ex Gryphio partim nata palude venit.

Ad solium læua defertur Casaris urbem

Rhenus; & excelso flumina ponte ligat.

Hinc stadijs constat retro cecisse Troesam

Quatuor: his passum millia iunge duo.

Vt totidem fluctu spatij transegit eunte,

Zurzacium læua Rhenus eunte subit.

Zurzacium virgo bustis Verena celebrat:

Nobilis emporio cernitur esse locus.

Hinc Arola fluctus Limagi sortitur & Vrse

Rhenus, vbi læuum Belgæ relinquit iter.

Vtpote triginta stadijs & quatuor illic

Zurzacium spectat Rhenus abisse retro.

Vnda subit Limagi Claronum vallibus orta:

(Glaria Claronum dicitur esse domus)

Serniphias alia Claronum praripit vndas

Valle: pijs sese flumen adauget aquis.

Flumine

Flumine rimatur vallis, rimatur & arua:
Et Limagus passim caute retortus abit.
Qui simulac Vrnas infra defluxit cundo,
Quà stetit Heluetia terminus ante, subit.
Terminus Heluetia, vero qui nomine Marca
Dicitur: Heluetijs Rhetiaq; castra facit.
Vt lateris supra pontem conatur abire,
Vesenum dextris aquor abire vider.
Largas Vesenio deducit ab aquore lymphas,
Quod Vallenstadij dicitur esse Lacus.
Aequor & aptato Riuannum nomine fertur.
Ast aliò Limagus grande retorquet iter.
Hospitium dextra linquit villare Rapoldi:
Aequoreas angi ponte tueretur aquas.
Ad Tigurum fluctu medius serpente mouetur:
Mœnia finitimo percutit alta mari.
Nec Tigurina satis vallari mœnia stagno:
Culina sed Limagus praterit ista vadis.
Non procul hoc distat Menardi limite cella:
Cella peregrinis religionis sacra.
Huc patria Menardus humo semotus abiit:
Viuerè Mors homini: viuerè vita Deo.
Ne fidei Mundus noceat sentina malorum,
Corpore desertum, snyderà mente colit.
Ne scelerum sarrago Venus, spelunca virorum
Officiat, casto frena pudore tenet.

Einfedelen,

Viderat astrorum constare palatia magnòs

Emerito vidit cuncta labore dari.

Legiferum Christi sensu versare tribunal

Iudicis & summi classica mente tulit.

Quò placeat Diuis, nil non præsumpsit obire:

Quò fieret saluus, cuncta subire stetit.

Tartarus & cælum tenuerunt scrinea cordis:

Tartarus & cælum profuit, ecce, viro.

Dum non infernus cedit, nec pectore cælum,

Funeris & vita mentio semper erat.

Pœna Stygis peccare vetat: censura rebellem

Admonet: ad cœli gaudia trudit amor.

Id paucis curare datum. Menardus Olympi

Mancipium, coluit simplicitate fidem.

Miraturq; fidem, non hanc scrutatur, ubiq;

Et bonus & verax Numina spectat homo.

Filius extiterat Comitum venerandus honore:

Sulgoia fasces liquit amore poli.

Non tulit hunc Mundi rabies, non pertulit hostem

Impietas: nocuit causa fuisse probum.

Dum nemo incurrit, Christo dum militat exul

Funera latronum pertulit acta dolis.

Gesta viri templis magno vulgantur honore:

Templa Dei credunt esse statuta manu:

Osa viri credunt aliò translata perempti:

Augia Menardi corpore maior ouat.

Vir nimium dilecte Deo: dilecta piorum

Anchora: te nullum Sueuia maius habet.

Ad tua diuerso peregrinus cardine templa

Currit: inops voto templa coronat homo.

Vt Limagus fluctu Tigurum labente diremit,

Heluericis sensim mole propinquat aquis.

Hinc Arola fesus celeri miscetur & Vrsa.

Fluminis hic Limagi nomen & vnda perit.

Vrsa cadit sensim montis radice Gotardi:

Et prope Ticini nascitur Vrsa caput.

Vrsa subit Borean: fertur Ticinus in Austrum:

Hunc Padus, ast illum turbine Rhenus agit.

Vrsa per Vrsellam, vallis quæ Rhetica, cedit.

Vria Tauriscis nomine iuncta venit.

Vria reliquias Gallorum posthuma seruat:

Flumine reliquias irrigat Vrsa suo.

Hinc lacui mistus paruum descendit in aquor,

Oppida quod sylua quattuor ambit aquis.

Suitia Taurisco, gens it Syluana Lucerna

Proxima: gens belli tempore fœdus habet.

Tam sibi condito sanciuir fœdere pacem,

Vt nihil Heluetico firmitus orbe rear.

Est maris ad lœuam crebro qui fragmine ruptus

Fragmont,

Mons hiati: effracti nomina montis amat.

Hic intermedio Lucerinos vertice spectat,

Syluanosq; pari spectat virosq; situ.

Hic iacet inferior Syluania, celsior illic:

Est spatij genteis inter utrasq; parum.

Inter & excelsum mons aera tramite surgit:

Thracia vix Rhodope celsius ire potest.

Fragmina nutanti minitantur vertice casum:

Sapius abrupto fragmina monte cadunt.

Deiecta vallem rupes implere videntur.

Dura viatorem terret imago loci.

Pontij Pila Quo magis est altum nihil, est horrendius, ima
ei lacus. Vnda sub exesi vertice montis agit.

Qualis inest nocti fertur praeferre colorem:

Qualis inest Phoca stagna venenat odor.

Obuia vallantes includunt aquora sylua,

Aequora mortali vix adeunda pede.

Deterior syluas miscet Natura salicto:

Sed saliceis misero fecit odore graueis.

Pura sub arboreo minus exigit gramina foetu:

Nil tribulos praeter terra vigere facit.

Non aestas Cererem, non ver optata reducit

Commoda: non Bromius palmitis sudat aqua.

Partibus haud esset quicquam de quatuor anni,

Tempore nigelido nubila staret hyems.

Perpetuo venti lacerant dumeta tumultu:

Non Zephyro tellus adest Aquilone nigra.

Deuxa vapido valles panduntur hiatu:

Furua nec inducit vallibus umbra diem.

Noxia producant nimborum flumina nubes.

Area morborum pestibus apta nocet.

Non hederis illic sertum contexit Iacchus:

Non roseas lauro vestit Apollo genas.

Filia non Cereris vellit Proserpina florem:

Non tenero persert vingue roseta Venus.

In sterili lusus generatur pallida cæno,

Vnde sibi valeat Parca nouare colum.

Præmia non Cygni modulantur carmina fati:

Nec teneris galeam versat Alauda comis.

Pauo nec expandit pennas: nec secula Phoenix

Cõputat: haud Prognos lachryma deflet Itym.

Funereo mortuis prædicit carmine Rubo:

Exitium lachryma Nycticoracis amant.

Hic agerent Parca. Sed nil truncare licebit:

Nullus vbi viuit, nemo perire valet.

Hic ageret furua residens conualle Celæno:

Nil vbi, nil rerum tollere monstra queunt.

Quid noceat Fortuna? nihil Fortuna reliquit.

Materiam bilis liuor abesse dolet.

Non sua veloces deponunt cornua Cerui:

Non Elephas recto statue fugitue genu.

Non gelido pulcer latitare Cuniculus antro,

Non lepus effert senta per arua soler.

Degit ibi solita rigidus feritate Lycæon:

Degit ibi quouis seuior hoste Sathan.

In tribulis reptat serpentum copia nexis;
 In graue qui virus sibila ferre solent.
 Non locus est hominum vita, sed carcere dignus:
 Perpetuo fonteis resqua furore doment.
 Qui fuerit captus Strophadum discedat abyso:
 Hac Strophadum cladeis terra referre valet.
 Hic Acheron, Lethe, Styx & Cocytus agantur:
 Aethna vel Hecla locis debuit hisce dari.
 Monstra, quibus ludit morem Natura creandi,
 Debuerat tali praeponuisse loco.
 Ut nihil in sylua fausti, nil denique risus:
 Sic nihil in totum caerulea dulce ferunt.
 Naiades extremo non praeferunt margine Faunos:
 Impete nec Satyri rura per vda ruunt.
 Non ibi vittata ludunt cum Doride Panes:
 Non ibi Tritonum carmine concha sonat.
 Non Thetis & coniunx abeunt ad basia Peleus:
 Non Venus & Liber basia rite premunt.
 A pelago vindex pisceis Natura remouit,
 Ne gelidis etiam rana coaxet aquis.
 Stagna licet Boreas euertere cogitet atra,
 Atra tamen Boreas stagna mouere nequit.
 Pondere squallores redduntur inertia crassi
 Aequeora, Natura motibus vsa nihil.
 Squallida fatales obtexunt tergora fumi.
 An queat aspectu dirior esse lacus?

Non subit hunc aliquis, nec eodem riuulus exit:

Ipse suis tantum stagna tuetur aquis.

Nec magis augetur pluuia, nec carpitur igne.

Nec fera mutatur Sole, nec imbre palus.

Omnia stringat hyems glaciali marmora ponte:

Hoc nequit inuerti crassus in amne liquor.

Adde, quod insano Furiarum scuiat ausu,

Nec lacus irato seruet in amne modum.

Is simulac iactus sensit commota lapilli

Aequora, Vandalico scuius hoste furit.

Indignatur: aquas sterili deducit Olympo:

Naufragium ponto, damna minatur agris.

Hinc ferus ingenti populatur grandine frugeis:

Impete ventorum deiicit inde nemus.

Aere terrarum quatiuntur viscera moto:

Vallibus euertit mœnia: sede lareis.

Id pelago tristis voluit Natura licere,

Quod pelago licuit non Sodamitatuo.

Nigra nigra formam præbent Inferna paludis:

Heluetij tradunt monstra præse loco.

Is cruce qui Christum damnauit, redditus Orco

It nitido circum stagna Pilatus equo.

Misus in exilium pelago periisse putatur.

Postea letalis desistit vsus aqua.

Damnauit Natura lacum. Natura Pilati

Iudicium potuit sustinuisse minus.

In lachrymas, Christo mortem subeunte, subit
Iudicij vindex esse seuera tulit.

Qua simulac vidit pelago cecisse Pilatum,
Non satis hac ira credidit esse datum.

Materiam stagni diro mutauit abusu:
Vfibus, humana demitur vnda rei.

Poscitur ad poenam gelida post funera mortis,
Cogitur his iudex Tartara ferre locis.

Hic patitur, quicquid meruit perferre scelestum
Quod ruit in stagnum, semper ut hospes abi

Vel miseros inter geminat lamenta boatus:
Vel miserum iudex ante tribunal agit.

Sapius incumbit folio per cerula ductus:
Sapius albenti cerula turbat equo.

Mira Dei fonteis acuit vindicta: perire

Est proprium, quando virga Tonantis adest.

Hinc petat exemplum, prauo qui iudicat astu:
Qualibet vrgetur iudice causa Deo.

Hinc sapiat iudex Christum quicumque trucidat
Qui Baraba fautor mandat obire bonos.

Hoc age quod rectum, statuit quod regula iuris
Non fauor, aut odium iudicis ora tegat.

Vrsa piam visus simulac liquisse Lucernam,
Ostia Tugino concitus amnerapit.

Est lacus: ac lacui dat nomina Tugion arcto:
Et mare contigua Tugion vrbe subit.

Flumina Tugino simulac deduxit ab astu
Ardua prosequitur latius Vrsa fugam.
Præterit à dextris Bremgardi culmina: læuo
Limite Mellingi iugera purgat aquis.
Cedit apud Brugas Arola, spelea Gotardi,
Quem caua progenerant leniter Alpe satum
Solis ad occasum gelida descendit ab Arcto:
Dissecat Haslenia mœnia: valle natat.
Præterit ad dextram salebrofa culmina Brentis:
Brentis & innocuo dissecat amne fretum.
Inde fretoraptus spectat montana Beati
Atria: Tunaum diuidit equor aquis.
Vertitur hinc Bernam. peninsula vapulat vndis.
Bernæ: sed elati verrice collis agit.
Vallis hiat, per quam defertur flumine Sana:
Ditæ Nut bonum fluctibus arua rigat.
Vallibus orta procul Sensena cornua ducit:
Flumine Senseni mœnia nomen habent.
Nam Sensena simul Senseni præterit arcis,
Ardua Lupenni defluus arua rigat.
Per scopulos fertur tenui Sensena fragore:
Piscegera multum fertilitate valet.
Mox Sana miscetur aquis: dum pascua radit
Mox proprias Arola Sana relinquit aquas.
Ast Arolas rectæ fertur conuersus in Ortum:
Circuit Arbergi mœnia: cingit agros.

Tur-

Turgidus excelso Salodurum præterit amne:

Quæ tenet vrbs præscæ fragmina turris amæ

Hic Arolas Arola signat cognomine terras:

Irrigat Arburgum: mœnia colle sedent.

Oltenum montis subigit radice leuatum:

Hinc Arauinea tecta cohortis obit.

At prope Lenspurgas pelago deducit ab acri

Flumina. Lensburgis prouenit vnda freti.

Iurassus.

Mons Arola iuxta læuam Iurassus obitur:

Non procul à Rheni gurgite colla leuat.

Incipit Arcturi metis: ascendit in Austrum:

Culmina Brugarum deserit æqua iugis.

Borzerberg

Dum subit Habspurgas Vocaria nomine rupes

Dicitur. Hinc aliò ductile flectit iter.

Præterit anfractò Earspurgum tramite versus:

Hinc Arauinea rudera sedis adit.

Scaffmatz.

Nomina mutando Iurassus plurima, notum

Scafmatice nomen rupis inire parat.

Dum subit Oltensj scopulos, comitatur & arcent

Dum procul Homburgi culmina rupe leuat:

Niderhou-

uenstein.

Inferius cæsa deducit nomina caute:

Vix Latios patitur nomen habere sonos.

Oberhou-

uenstein.

Ducitur hinc: circa Balstallas flectitur: illic

Altius excisa nomina rupis habet.

Ardua procera tolluntur ad æthera cautes.

An locus aurigæ diuor esse queat?

Qui simulac curru montis spelea subiuit,

Cogitur in medio sistere crura gradu.

Despiciat quacunque metu deuexas oberrat:

Reste ligans currum valla subire docet.

Hic quoque mons nomen mutat: nā consonarebus Vuaſſeruall

Labilis ex casu nomina mutat aque.

Deflua præcelſo labuntur flumina monte:

Hinc etiam monti nomen inesse potest.

Peruia non rupeis intersecat arca planè.

Mons patula nusquam valle diremtus hiat.

Ardua continuo sublimis ad æthera gressu

Tollitur. Excurrit sæpius ora iugo.

Triginta stadijs Basileia cernitur vrbi:

Adiacet & stadijs quattuor atque decem.

Dicitur ad Bixſim Blauinia nomine rupes:

De Blauu.

Qua nihil ad nubem celsius ire valet.

Quæ simulac propter Delfpergas vertice serpit,

Delfberg

Nonnihil hinc solito desinit ire gradu.

pagus.

Se quia subducit gracili mons limite tanquam

Perditus: in vallem saxa per ima cadit.

Intermissa redit cautes; aquatur Olympo

Mons vbi longinquæ mœnia Belis adit.

Niëburger

Desuper aspectat, quod Auenticon accolit, aquor: sec.

Heluetias circum stagna tuetur opeis.

Hæc & stagna noui cognomine prædita Castri:

Vnde Nienburgi nomen inheret aquis.

sipla-

Si placeant totum spectanti Nerea dotes,

Hoc aquarum pelago cultior esse queat?

Constita florenti sepitur palmiteripa:

In freta descendit montibus humor aqua.

Subdit a castrenses despectant aquora pagi:

Mœnia præcelso suspicit vnda situ.

Dira sed ætatis damnauit Auenticon ira:

Vrbs steterat quondam clara: recessit honor.

Disidet ulterius Stephisia, prospicit Austrum.

Nobilis hinc Zila flumen ad aquor abit.

Flumen ad aquor abit nitido venerabile fluctu:

Propter Ebroduni claustra relinquit aquas.

Solis ad occasum Gransena subiacer aquor:

Hic etiam nimio lura rigore riger.

Nobile Parrhasio peritur Neocomion axe,

Vnde mari nomen causa dedisse potest.

Candida Landeram coeuntis littora ponti,

Quà latus ad resonum carpitur vnda, leuant.

Belis & Erlacum, quà Sol exurgit ab vndis,

Aequorei seruant littus vtrunque sali.

Vlterius ponto residet Mortena frementi:

Vrbs non immerito nomina mortis habet.

Hec Burgundionum dirimens tot millia morte,

Integra casorum corpore tecta replet.

Osse nec humano mæret, dum sepiat hortos:

Triste nec exemplum funeris ipsa timet.

Terreat exemplum peregrinos, accola spernit.

Incola Mortana laudibus astra ferit.

Ast vrbs præcipuo Moretum nomine fertur.

Hæc satis: ad Iura fragmina rursus eam.

In mare præcelso speculatus vertice Iura

Sæpius exurgit, comiter instat aquis.

Triginta stadys hinc se subducit hiando

Vallibus: ast tandem celsior arce redit.

Celsior & Rhodope, vel operto quercubus Ossa

Altior: illustri sydera caute ferit.

Solis ad occasum recta procedit ab Euro.

Horridus aspectu visitur esse locus

Perpetuo subeunt speleia cacumine montem:

Iura nec in montis altior ire valet.

Scilicet haud quisquam fastigia scandere montis

Sustinet: ascendi tramite Iura nequit.

Pagus vbi celso Dachueldia culmine surgit,

Cautibus & rigui flumina Birsis eunt:

(Flumina Birsis eunt Basileia mœniaversus,

Et liquidis Rheni conciliantur aquis)

Iulius excessu laceravit vertice montem,

Sequanis postquam bella moueret agris.

Fecit iter, petram scindens, speleia patere

Fecit: inaccessum calle diremit iter.

Vix spatio callem poteris finire diei,

Limite tam longo semita montis hiat.

Pirreport.

Petra

Petra loco nomen tribuit percussa cauato,

Hic ubi desciso fragmina monte patent.

Quid labor, aut virtus, aut, q̄ domat omnia se?

Soluere, quid ratio temporis ipsa nequit?

Inuideat tanto rerum Natura labori:

Vix homini credat tanta licere Deus.

Nonne viam monti domitrix Natura negauit?

Nonne sub exeso semita monte patet?

Caucasus abrupto portarum limina monte

Pandit: iter populo Taurus ubique facit.

Caspus expanso referatur limite vertex:

In Casio sectum monte foramen hiat.

Antea constiterat qui litore, cingitur undis;

Clauditur Aegeo, carbasia gestat Athos.

Suetica quin Alpīs toti stat peruia mundo:

Helueticis caesum Scala ministrat iter.

Gracia Thermopolis ascenditur; Alpibus ora

Itala, Iura sso Sequanis ora patet.

Non ea Natura panduntur robore claustra:

Claustra sed humanus pandidit ista labor.

Ad parteis Arolae, quo sum digressus eatur.

Fert Arolas vndam, nec satiatur aquis.

Præterit hic Brugas: sub Brugis digerit Vrsæ

Flumina, Vindonis nomine nota prius.

Stat quia Vindonis tenui iam nomine clara:

Transit in pagi culmen & urbis honor.

Amnibus ex Limago tandem sudante receptis

Imperus haud Arolæ grandior esse tulit.

Clingoias infra Rhenum labente subintrat

Flumine: sic iuris desinit esse sui.

Nomen ab euentu restat, quod confluat vnda.

Hac pater ad læuam flumina Rhenus habet.

Scire cupis quanto Rhenus defluxit aquarum

Limite? sic iterò fluminis ergo viam.

Incipio Rheni fontem lustrare prioris:

Hæc, vbi fert Arolam Rhenus ad arua ferar.

Mille viam fecit stadijs: triginta superiunt,

Et totidem: constat metæ Mathesis ope.

Vt speciem Lunæ valeant præferre bicornis,

Ludere tam curuò flumina calle vides.

Id faciunt montes, quorum transire cacumen

Vnda nequit, quorum caute repulsa fugit.

Orbis fluos ergo conatur inire Meandros

Rhenus, & hamato circinat orbe vias.

Si potius metæ placeat mensura pedestris,

Semita tum votis aptior esse potest.

Anterior metis Arolæ succedit aquosi

Rhenus, & exempto stringitur orbe locus.

Fit via dimidio minor: & sex millia passum

Et sexaginta continet: adde fidem.

Omne parallela spatium decrescit amussi.

It duce qui flauio luditur ergo comes.

Finis libri Primi.

Caboltz.

Epilogus li
bri Primi.

D

LIBER

LIBER RHE NI SECVNDVS A CO

FLVENTIA AROLAE ET RHENI
vsq; ad Confluentiam Rheni &
Nicri, siue Manhe-
miam

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE
ni Secundum à Caboltz siue Confluentia
superiori, ad confluentem Rheni &
Neccharis, vbi oppidum Man-
hemia existit.

Henus acceptis Vuta & St
ta ad dextram fluminibus,
pidum Rauracum primu
Vuoldeshutam alluit.

A Confluente superiori vsq; Vu
deshutam sunt sex & decem stadia. R
nus à dextris Albulam fluium accipi
& inde alluit dextra lœuaq; Lauffenb
gam Rauracū secundum oppidum: d
autem sunt oppida: sed maius cum an
à sinistris est: est ibi Cataractes Rheni
no

nor; qui, quamuis altitudine non cedat
maiori, tamen non tam periculosus est.

A Vuoldeshuta vsq; Lauffenbergam
sunt decem mille passus.

Apud Lauffenbergam sic latera Rhe-
ni vtrinque coeunt, vt tota latitudo vix
iactum lapidis excedat.

A Lauffenberga ad insulam D. Frido-
lini sunt sexaginta & quatuor stadia.

Rhenus Siccingiam, à Sequanis sic di-
ctam à sinistris alluit; estque hoc oppi-
dum tertium Rauracum quamuis ab a-
liena gente nomē obtineat: postea à dex-
tris Suerstadium, à sinistris Rhinfeldiam
alluit. Rhinfeldia est Rauracū oppidum
quartum: quasi campus Rheni dicitur:
in Rhenō. n. nihil tumultus iam erit: sed
placidus, veluti in æquoreo campo labi-
tur. Ab insula D. Fridolini vsque Rhin-
feldiam octo millia passuum sunt. Est ta-
men aliquod Cataractæ genus apud
Rhinfeldiam; quod tamen, quia innocu-
um ferè est nautis, minimū periculi præ-
se ferre potest: vocatur ab accolis Helle-
haken, quasi Inferni vncus. Rhenus Er-

getum fl. à sinistris habet.

Placido igitur Rhenus cursu Augustam Rauracum quondam metropolin à lœua parte alluit: miserabilis apparet iam pagus: varijs in locis, longè lateq; ruina mavorum, et ruinarũ ruinas videre est: indicia certè adhuc Augustæ vrbis augustissimæ cernuntur vulgò præsentissima. Basileia ex huius vrbis reliquijs ædificata dicitur.

Inter Rhinfeldiam & Augustam sunt quadraginta stadia.

Rhenus ad lœuam quingentis supra Basileiam passibus Birsim fl. accipit.

Basileiam maiorem à sinistris, minorem à dextris alluit: habetq; Rhenus inter vtranq; ciuitatem in latitudine 604 pedes.

Inter Augustam Rauracum & Basileiam Sequanorum quinquaginta sunt stadia.

Rhenus accepto ad lœuã Brisaco flumine, à dextris Vuesim flu. accipit. Iam sese vertit planè in Boreã: à dextris Camdelam fl. excipit: Istænas præterit: pagũ Cam-

Camnesum à sinistris proximè; è longinquo autem Othomarsum oppidulū deserit: à dextris Neuueburgum oppidum proximus alluit.

A Basilea Neuuenburgum vsq; sunt centum stadia & duo millia passuum.

Brisgoiæ Rheno à dextris altius imminet.

Inter Neuuenburgum & Brisgoeas duodecim mille passus numerantur.

Rhenus Brisacum oppid. à dextris alluit; nec non Burcanum habet vicum.

Inter Brisacum & Burcanū, sunt triginta & duo stadia.

Inter Burcanum & Limpurgum eadem distantia.

Inter Limpurgū & cōfluentem Rheni & Eltisij sunt sexaginta stadia.

Rhenus à sinistris Elfatiam & Rhinouiā prouincias præterit.

Inter confluentem Rheni & Eltisij vsq; Rhinouiā sunt duo mille passus.

Rhenus à dextris fl. Scutterā excipit.

A Rhinouiā vsque Scutteram fl. centum sunt stadia.

Rhenus inde Centicum flu. à dextris excipiens; Prusim flumen, & cum eo Elulum, siue Alsam (vnde Alsatia nomen) à sinistris habet, quæ flumina inæquales in partes Argëtoratum diuidunt, & sub vrbē coniunctis labris Rhenū influunt.

Inter Scutteram fl. & Argëtoratum nonnihil à Rheno remotum, quinquaginta numerantur stadia.

Inter Argëtoratum & Sornam fluuium sunt decem millia passuum. Rhenus sub ciuitate Rennichia Rennichim fluuium à dextris accipit.

Inter Sornam & Rennichim flumina sunt triginta & duo stadia.

Rhenus à sinistris Maltā flu. excipit. Stollhoueum verò à dextris præterit.

Inter Rennichim & Stollhoueū octo mille passus.

Inter Stollhoueum & Hochelshemū octo millia passuum.

Inter Hochelshemum & Benhemiam quinque mille passus.

Inter Bēhemiam & Saletium oppida à sinistris quatuor mille passus.

Rhenus

Rhenus à dextris sub Rastadio opp. Murgum flu. digerit: à sinistris verò flumen habet Lutterum.

Inter Saletium & Lutterum sunt sex millia passuum.

Rhenus Mulpurgū à dextris oppidū nōnihil remotū præterit: à sinistris quoque proximè Rhenanas & lōgè montanas Tabernas habet: præterea à dextris Screcanum et Linchemiam: à sinistris autem Germarshemam præterfluit.

Inter Lutterum flu. & Germarshemam, centum sunt stadia.

Inter Germarshemam & Vdenhemiam, à dextris opp. quatuor mille passus.

Inter Vdenhemiam & Rhinhusiam, stadia viginti & quatuor.

Inter Rhinhusiam & Speiram (quæ ad lœuam nonnihil à Rheno dissidet) sunt duo mille passus.

Rhenus apud Speiram accipit à sinistris riuum Leporinum, qui dicitur nostro idiomate, Der Hasen poel.

In Septentrionem Rhenus vertit faciem: & vtraque parte passim exceptis

56 ARGVM. IN LIB. II. RHENI.
fluminib. spatioſo mōtes fluctu diſſecat
Rhenus fluuium à dextris Crætiam
accipit.

Inter Speiram & Crætiam fluuium
ſunt duo mille paſſus.

Rhenus à ſiniſtris Alripam, quaſi Al-
tam ripam Romanorum quondam ad-
uerſus hoſtes munimētum, alluit : ibi
Luttherim flu. accipit.

Inter Crætiam & Luttherim flumi-
na, ſunt viginti quatuor ſtadia.

Rhenus poſtea à dextris Nicrum ſitum
Neccharim flu. iuxta oppidum Manhem-
iam habet.

Inter confluentē Rhēni & Luttheri
& Manhemiae ſunt quadraginta ſtadia.

Rhēni igitur longitudo à confluen-
te Rhēni & Arolae & Manhemia, habet
mille, quadraginta & viginti octo ſta-
dia : quae faciunt miliaria Germa-
norum communia, quadra-
ginta quatuor, ſic ſu-
perſunt viginti
ſtadia.

Nunc operis summā primi scriptura peregit:

Alterius summam pergit inire libri.

Dum meditor Rheni doteis, admiror abunde.

Illius ad laudem pandere vela labor.

Aduolet Europe Phœnicum filia regis:

Num satis ad fluuij commoda ferre queat?

Si populos dico, non sat narrare popellos:

Dixero tecta licet, dicere tecta parum.

Carmine mensurus facili non omnia pandam

Commoda: pro multis pandere pauca libet.

Et satis effectum, nostro si paucula Marte

Attigero. Reliqui plura referre queant.

Cur ego nō, Mundus quæ laudat flumina, laudem?

Flumine num patrio clarior extat aqua?

Rhenus erit carmen: coniunx dicatur aquarum:

Ister at vxoris nomine spretus eat.

Carula deserto transcurrunt aquore Rhenum

Numina, spumanti Nereos orta salo.

Candida Naiades venerantur fluminis arua:

Ad pia luxuriant fluminis arua Deæ.

Se comitem Doris præbet grandæua Thales:

Et Thetis it Theti regna sub vda comes.

Leucathoe faciem decorat, Galathea capillos:

Lactis & hæc specie candicat, illa niuis.

Amphiroe nomen Rheni sortita fluentis:

Amphiroe Rhenum docta secare manu.

Eurymedusa mouet scopulos, Panopœa Tridactem

Flumina Plexaure motibus acta quatit.

Pascitur Amphinome, dum verberat ostia, ripis.

Hammot hean refici spectat arena vadis.

Qua Venerem pulcro superat candore Pherusa,

Molliter alueolo fluminis ire solet.

Cymodoce Rheni placat fontana tumultus:

Cymothoe facili currit abacta pede.

Incola spelunca Speo luctatur in antris.

Dinamene nimium feruet operta vadis.

Cerula non Proto classeis in naufraga fundi

Saxa sinit: Doto fertur amica scaphis.

Callianera viros animi grauitate venustat:

Imperitans sceptrum Callianassa gerit.

Flauet aquis Xantho: quatitur stridore Lygae:

Phyllococe folijs ornet amicta cutim.

Vitrea seiungit consultrix flumina Metis:

Et vitreo Rhenum crure Nesea fugit.

Callithoe fluctus niueo depingit amictu:

Nais & vndifona carbasa vestis inuit.

Dexamene Lymphas subigit, visura profundum:

Amphythoe Rodian gestit aquosa sequi.

Non Acamarchis abest pluuio generata liquore:

Imprimit hac ripis oscula: libat aquam.

Hinc Ianera subit, iuuenum subitura lacertos,

Dum iuuenis nando stagna secare docet.

Has mihi Nympharum tribuit cognoscere doteū,
Qua studijs Erato cuncta licere facit.
Ad choream vitrea veluti saliere sorores,
Peleos ut sponsi cerneret ora Thetis.
Cum Thetis arderet iuuenili viuida saltu:
Cerneret ac facili gaudia mente daret.
Cū genitrix thalami quateret Citherea lacertos
Cum surreptitius corda moueret Amor.
Tunc velut ad mensas, iam sic ad flumina Rheui
Cerulea Naiadum ducitur arte chorus.
In nitidas agili coeunt pietate choreas
Brachia: nec Diua puppibus ergo nocent.
Qualis ab Orphæo procedit gutture cantus,
Talis ab harmonico prouenit amne sonus.
Prouenit amne melos Superi quod noscere tantū,
Quod, quibus est vatum gratia, scire queunt.
Naiades extremo stipantur margine Fauni:
Sæpius & Satyri rura per vda natant:
In fluiuium segni vehitur Silenus a fello:
Caua vadis asinum ridet abire Thetis.
Capripedes alma ludunt cum Doride Panes:
Carmina Tritonum percipit aure Dryas,
Sæpius incurrunt vicina flumina vites:
Virigerum lambit sæpe procellanemus.
Nec subit hinc Baccho damnum, nec fluctibus iras
Punico Bacchus gaudet inesse vado.

Amni-

60 BERNARDI MOLLERI

Amnicolas inter nando certare puellas

Terrigenis fecit scena licere Deis.

Amphitroen lambunt Panes: comprehensa Deorum

Fluctibus immisti brachia Panes agunt.

Sub pia nonnunquam fluitantes aequora Nymphae

Panas agunt: risum nemo tenere valet.

Sylvanis mixta ducunt impune choreas:

Sub vada Sylvanum saepius vda trahunt.

Aequore submersum retrahunt ex aequore: nudum

Flumine Sylvani crinis & ora fluunt.

Qui simulac sese manibus subduxit earum,

Effugit hunc sequitur cerula voce phalanx.

Discurrit ripa Sylvanus, & omnia Rheni

Numina: spectator risibus ora leuat.

Carmina nonnunquam Thetis inter agrestia pascit

Numina, dum medio Phœbus in axe volat.

Trans freta nonnunquam Dii sulcant vitrea lemna

Caudiceo: iuncus aquor arare solent.

Hæc Superi tantum spectant ludicra: Camœniis

Hanc quoque sub scenam crebrius ire dat uti.

Non ea deformes accedunt flumina Phocæ:

Scylla nec infirmi terreat ore rateis.

Non Aquilo nautis audet turbare quietem:

Leniter inuertit flamine vela Notus.

Stripite cæcus eat Siculum Polyphemus in æquor.

Non fluvios audet prado subire pios.

Horret aquis Rheni cadem tentare Procrustes:
Flumina Cephisi subiuget, apta malis.
Vtraque Rhenano iuuenescit palmiteripa.
Diuite quid Rheno ditius esse rear?
Optima supprimerem viridantis munera Rheni,
Munera Naiadum diuite parta sinu?
Danubius cedat sterili velatus arista:
Albis & irriguus paupere cedat aqua.
Iudice vel Merhi Rhenus cum Nepride ceter:
Cum Tanai certet Rhenus: viroque minor.
Fertilior Tanai Rhenus dicetur opimo:
Aptior ad frugem Nepride Rhenus erit.
Flumina sint Rheno quamuis maiora, quid obstat;
Maxima si fructu gurgitis vnda caret?
Nec spatium iuxta fluuij metimur honoreis:
Aestimo nec quantus corpore surgat homo.
Sæpius Oceano fecundior æquore riuus:
Oceanum vincit fertilitate latex.
Non homo, si vincat Polybhemum corpore spectes:
Quem ratio decoret sancta, probetur homo.
Non age, si multo delabitur agmine Rhenus:
Hoc age, si rerum copia ditet aquas.
Nascitur ad Rhenum, quod vel Natura, vel ætas
Exigit: hic quicquid nascitur, vsus amat.
Aura nec ad Zonam, qua frigus temperat æstu,
Aura nec ad Rhenum sanior ire potest.

Nil

Nil fateor Rheno tribuit Natura secundum.
Attamen hoc aliquod flumine maius agatur.
Accola sit Rheni patrio cum flumine magnus;
Accola Virtutum nomine; Rhenus aqua.
Accola sic Rheni moreis ex indole traxit;
Rhenus ut Alpinoflumina monte capit.
In populo virtus, nunquam tollenda manebit!
Rhenus in Oceani gurgite perdit opeis.
Omnia virtuti cedunt, non omnia Rheno:
Hacabit ad Superos: ille sed orbe manet.
Tollere Virtutum doteis, est tollere cuncta.
Si pereat Rhenus cuncta perire putem?
Non puto. Totius concurrant flumina Mundi:
Maior erit virtus: sine soluta manet.
Flumine quod virtus, hoc accola flumine praestit.
Accola sic Rheni flumine maior erit.
Maior & Oceano, qui circuit omnia, patre.
Hac populo virtus in ratione sita.
Accola Rhenani memoretur gurgitis: vnda
Qua subit in Rheni flumina, carmen erit.
Rhenus habet dextra Vutam; mox cornua Slati
Maenia Dungeni flumine Vuta secat.
Clethgoias fluctu tandem discindit arenas,
Latobrigi nomen fertur habere locus.
Et stadijs gyro totum claudente recentis
Circuitum tellus margine stricta patet.

Mille nouem passus lato sortita recessu
Terra; nec ad spatium longior esse potest,
Soluta nec exili remoratur cornua fruge:
Maius ab exiguo prouenit amne bonum.
Labitur vbertas in agrorum viscera limo
Irriguo: passim terra rigatur aquis.
Sed prius ac vasto sociant se flumina Rheno,
Mutua confluxu iungere labra parant.
Helueticam dextra Rhenus prospectat Eremum;
Quod nunc Harcinium dicitur esse nemus.
At latas ad læuam statuērunt mœnia Galli;
Quos spatium Rheni læua patente colit.
Gallia virtutum genitrix, & nescia prauis
Natio: maiorum tempore clara fuit.
Hec animi virtute nihil concessit Hyberis
Gentibus: hac fidei nomine maior erat.
Gallia Pyrenen, vbi Phœbus in aquora fertur;
Quâ redit, Alpina prospicit aruaninus.
Quod superest, Rheni læua finitur; ad vsque
Cerulea Teutonici pertinet alta maris.
Quâ Notus, ac Aquilo glomeratur in aquora lati,
Fluctibus à gemino vapulat ora sale.
Gallia diuerso distinguit nomine Gallos:
Quattuor in partem limite secta cadit.
Belgica Narbonen, Aquitanos Celtica spectat:
Gallia fit quadruplex gentibus; vna situ.

Ne re-

Ne regio coeat Gallis Hispana supino
 Ardua Pyrenes vertice sylua facit.
 Gallia spectat vbi Latium, remouetur in Euros:
 Occiduas regio spectat Hybera plagas.
 Hæc Afris semota freto conscendit in Austros:
 Nota sed Arcturi faucibus illa iacet.
 Hancque Parallelus, qui dicitur ordine quartus
 Disecat: in quinti labitur illa locum.
 Hæc loca Zodiaci subiens, iacet obuia Phæbo:
 Longius à Phæbi disidet illa vijs.
 Hæc nimio Solis veluti feruore liquefit:
 Frigore sic nimio contrahit illa solum.
 Hæc grauidas vario distendit aromate classeis:
 Illa suis rarum gestat aroma scaphis.
 Hæc populi vultus obscurat, durior æstu:
 Mollior humenti candicat illa gelu.
 Hæc teneras nigro spurcat feruore puellas:
 Fronte sed albata virginis illa nitet.
 Hæc meranon multo producit palmitum multa:
 Palminis est fructu ditior illa sui.
 Hæc modicum carnis, modicum Cererisq; reportat:
 Illa cibo nulli gaudet utroque minor.
 Hæc ut rara solo, sic educat optima: multum
 Illa dat; haud aquæ dixeris esse bonum.
 Vix capit hæc imbrem: fossas ex flumine ducit:
 Amnibus illa scatet; redditur imbre ferax.

Sapius hac sterili mulierem deserit aluo:

Rarius in sterili fallitur illa thoro.

Hac populos duro membrorum robore munit:

Robore membrorum fortius illa valet.

Hac celereis agili circumfert corpore gyros:

Mole sed egestum corporis illa grauat.

Hac leuitate pedum stimulat volitare cohorteis:

Pondere membrorum segnius illa fugit.

Hac non tam manib. quam prouida dimicat astus:

Corporis, haud animi dimicat illa bonis.

Artibus hac Martem peragit, non artibus illa

Artibus est nimium freta; sed arte parum.

Hanc sonipes trito commendat puluere missus:

Ast equitum turmis illa preire solet.

Hac sua dissimulat; tacito meditatatur & ore:

Illa sed effundit singula more cribri.

Hac, ad res properat tarde, matura gerendas:

Tempore sed raptio praterit illa moras.

Hac quia sedato vindictam pectore differt:

Vindice mens illam concitabile premit.

Hac odium retinens apto fit tempore vindex:

Temporis ast iram sustinet illa breuis.

Concitat internis hac nunquam motibus arma:

Illa sed in populo crebrius arma mouet.

Hac dominis seruasse fidem laudatur vbiuis:

Regibus imposuit crebro sed illa suis.

Apta viro grauitas hanc morum dotibus ornat:

At leuitas illam mutat; inepta viro.

Hac sua subristi mentitur gaudia vultu:

Pronior ad choream militat illa iocis.

Hac remouet mensa nugas; & seria tractat:

Seria nil faciens, vititur illa strophis.

Hac interponit dulci lamenta Thalia:

Dulcius ex animo concinit illa melos.

Hacq; merum potat; tenui quod diluit vnda:

Quod bibit, haud vnda diluit illa merum.

Hanc moderat a iuuat frugalis copia mensae:

Aptior ad mensam victitat illa bene.

Victitat hac modicis, & dulcibus vititur; illa

Victitat immodicis prodiga dulce sapit.

Hac iuuenis falso sponfa persuadet amari:

Illam sed ardorem fingere docta tacet.

Hac specie pulcram, gestu perquirat inertem:

Illam front erudit, pectore lata placet.

Hac prohibet vino refici spumante puellas:

Nec tamen his usum sustulit illa meri.

Hac decorat stulto mulierum corpora fastus:

Aut nihil, aut fastus excolit illa parum.

Hac cerusata miratur virginis ora:

Pingere cerusis negligit illa cutim.

Hac non externos laute, sed duriter ambit;

Quos tamen hospitio molliter illa fouet.

Hac non obsequijs hominem dignatur adire:

Omnibus obsequium destinat illa modis.

Hac procereis a quo ceu vix illustrat honore:

Sic merito procereis illa fauore colit.

Hac subdificili tardat sermone loquenteis:

Perfacili linguas illa tenore mouet.

Hancq; superstitio super omnia detinet omnis:

Tot caeremonijs illa vacare nequit.

Hac Indum proprijs inuenit clasibus orbem:

Illa sed abstinuit clasibus; apta solo.

Amplior hac longis regionum faucibus exit:

Arctior ast laterum faucibus illa coit.

Hac loca destituit cultoris inania fruge:

Omnibus ad frugem comperit illa locis.

Hac latebras effert, auri rimata fodinas:

Aurum vel latebris, merce vel illa legit.

Hac valet ingenio multum, nil discere curans:

Cultior ingenij nisibus illa viget.

Hac didicisse parum, putat omnia noscere prorsus

Esse: sed illa putat noscere cuncta, parum.

Hac nunc emergit maiorum cultior aeo:

Sensim degenerat dotibus illa patrum.

Hac triplicis sese partitur nomine regni:

Quattuor in parteis disecat illa solum.

Hac triplici, tanquam peninsula, clauditur aestu:

Limite sed gemino distinet illa mare.

Vrbs nemorum Tutela subit, vicina fluentis
 Rhene tuis: dextrum gaudet adepra laus.
 In Rheni dextram misit quoscunq; sinistra
 Rauraces, hac nitida continet vrbe sitos.
 Ast reliquis, quorum superat farrago nepoteis,
 Pars patriam Rheni læua reliquit humum.
 Mille duo passus nemorum Tutela recedit
 Hinc, vbi nunc Arola flumina Rhene capis.
 Harciniam longo confinia limite syluam
 Exhibet: his resina nomina lucus habet.
 Ante Boemorum monteis admisit: ad vsq;
 Sarmaticos egit sylua Polonos iter.
 Quas alit, Harcinia Picearia debuit alnos:
 Harcinia syluam debet Odonis ager.
 Huc quoq; querceto Thuringia diuitem cessit:
 Huc quoq; Cattorum fagina cessit humus.
 Intima Francorum tellus hac clauditur ora.
 Tam potuit vasti sylua fuisse situs.
 Ad Boream ferme montes adduntur Abnòbi
 Harcinia: montes transilysse vetor.
 Ipse nec Arduennam concedo saltibus addi
 Harcinijs. syluam Rhenus vtranz; secat.
 Accola syluarum parteis abscondit: in arua
 Et segetum campos fecit abire nemus.
 Eruta Romano patuit vel milite sylua:
 Hospite vel proprio perdidit illa comas.

Albula dextrorsum Rheno coniungitur alba;
Pulcrior Harcinijs Albula pene vadis.
Mille decem passus modo Vuoldeshut a recedat,
Arx subit: arx læuam fluminis alta colit.
Accolit vrbs arcem, Cataractæ motibus apta:
Ex fluuij cursu nomen adeptæ fuit.
Rauraces vrbe ferunt illic residere secunda.
Ponte tumescentes dissociantur aquæ.
Vrbs spatium maior Rheni sortita sinistram:
At minor ad dextram fluminis apta sedet.
Hic remoratur aquas scopulo Cataractæ minoris:
Deflua præcipiti labitur vnda gradu.
Montibus astricto riparum limite Rhenus
Tollitur, ac tenui concitus ore ruit.
Vix spatij tantum Rheno Natura reliquit,
E manibus quantum possit inire lapis.
Non ita decliui Cataractes vertice fertur,
Quam prior: est illo casibus ergo minor.
Non prior admittit classes: hic carbasa resti
Sub iuga dimitti sepius ima videt.
Cura quibus vitæ perijt, per sepe carinæ
Præcipientes audent desiluisse vias.
Hoc paucis succedit iter. Reddenda Tonanti
Et ratio vitæ semper habenda venit.
Quod nobis præcluserit iter Natura, malorum
Præcipiti nemo debet obire gradu.

Passibus hinc octo descendunt flumina mille;
Flumina declivi latius acta scrobe:
Quum subit undifono circumdata gurgite tellus,
Insula Fridlini nomine clara senis.
Quod sua Germanus concessit nomina Rheno,
Iam liquet: ex cursu nomina Rhenus habet.
Impete decurrit vehementi Tygridis instar:
Instar Pantagie flumina rupe sonant.
Tertia iam subeo, quæ Rauraces oppida servant:
Virinea colitur nobilitate locus.
Rauraca Sequanico Sequingia nomine fertur:
Sequanis haud sacci nomine terra valet.
Suerstadium pagi quamvis damnetur honore,
Vrbs fuerat: dextra cedit abacta manu.
Accolit illustris læuam Rhinsfeldia Rheni:
Rauraces hic quarta possidet vrbe locus.
Hic medijs Rheni, scopulo constructa, procellis
Arx stetit: haud ista firmior arce domus.
Arx didicit quicquid vario Fortuna ministret
Turbine: dum superat, vincitur: amne ruit.
Insula Fridlini Campis est disita Rheni:
Mille quidem passus octo remota iacet.
Hic minimus agitur ratium Cataracta periculis
Vncus & inferni dicitur esse locus.
Viraq; discedat vasto quod limite ripa,
Incipit hinc fluuio latior esse via.

Sternitur expanso riparum margine Rhenus:
Nil ideo flumen quod remoretur, adest.
Ergo per euentum Rhinfeldia nomine fertur:
Aequore nam campi flumina Rhenus agit.
Excipit ad læuam resonantis brachia Farræ
Rhenus; & Ergeto plenior amne tumet.
Hic Augusta iacet, Rheni sortita sinistram
Rauracis: ex domina visitur vrbe parum.
Quattuor Augustam Rhinfeldia passibus abdit
Mille: sed addantur millia quinq; pedum.
Nil sub Sole manet: nam Sol mutatur & ipse:
Huius & in pagum transijt vrbis honor.
Pyramidum calcant veteres segmenta ruina:
Effoditur Latium saepe numisma iugis.
In iuga vicorum desciscunt culmina: turres
Mœnibus, & sterili mœnia valle cubant.
Tecta nigris procerū latitant salebrosa cauernis:
Fana iacent nullo restituenta die.
Vndiq; murorum spectantur rudera: fossis
Suppositis terra mira videre datur.
Et procul à pago visuntur fragmina muri:
Fragmina visuntur turris: at aqua solo,
Area sulcatur multorum vomere trita:
Area multorum viribus arua tegit.
Vel loca maceries domuum lapidosa coeracet:
Vel sterilis segni terra laborat ope.

*Sic Babylon monstrat glebis imminista ruinam:
Sic magna Treuerim parte ruina tegit.
Ardea iam cinereis exuscitat, ardua quondam.
Sunt Tyrus & Sidon nomina: restat ager.
Quid refero Theben, praestant is mœnia Cadmi?
Mœnia vix Cadmi puluere signat humus,
Quid memini Troiam? Troiana gloria sortis
Interijt: Troia signa videre nequis.
Vrbs Burgundionum defecit Alexia Belgis.
Et Ninive quondam magna, peregit opus.
Turpibus infœlix vestigia quarit at aruis,
Quæ Pelopis quoddam gemma Corinthus erit
Sicut Athenarum muri queruntur Athenis;
Queritur Augusta priscus in vrbe nitor.
Diruta Samnites Samnitum mœnia querunt:
Rauracus Augusta culmina querit ager.
Eruta confines ignorant culmina turba:
Culmina calcator rupibus aqua terit.
Rauraces amisso cepêrunt nomine finem:
Nomen apud doctos Fama perire vetat.
Id doctos Fortuna finit præstare, negatum
Quod rudibus. Fasti scripta manere solent.
Hæc Augusta tibi venit iactura per Hunos:
Tam tibi, quam reliquis officit ira Dei.
Te series multo struxit sudore parentum:
Te grauis ætatum sollicitudo dedit,*

Diuitias in te regum Fortuna locarat:
Omnia Barbarico sustulit hoste dies:
Omnia fatorum properanti diruta clade:
Qua lux non dederat funditus vna rapit.
Sed præstare diem, quis, talia, crederet, vnum?
Intereunt magno parva labore citò
Sustulit Hunorum virtus, quod reddere nescit:
Si tamen est virtus sternere cuncta solo:
Infantem truncare, genus seruare nefandum,
Perpetuis Mundum depopulare malis.
Quod magis; excelsò subijsti vertice cælum,
Tangere quid cælum profuit? ima tenes.
Vt rueres, ergo summum lucrata cacumen,
Altior vt casus tolleret æqua Deo?
Eata receßerunt abs te iucunda Deorum.
Quid tibi maiorum profuit ergò labor?
Ab nihil. Ab quoties lachrymabile pectora telum
Impetit, ipsa queri desine; cura nihil
Cura nihil reddit melius: tantisper amara
Permanet hæc, corpus donec & ossa ferat.
Lachryma fatalis non reddet stamina fusi,
Stamina felici leniter acta colo.
Tempora net vitæ Lachesis, net tempora regni:
Ambiguas rerum netque secatque viceis.
Crediderant fasces Superi, prædantur eosdem,
Non dederant: merito Dii retulere sua.

Mancipium nulli cedit Fortuna: creatos

Vti, non rolerant Numina sorte frui.

Per reprobos illud Superi fecere tyrannos,

Quod series sati visa fauere, nocet.

En quinquaginta stadijs Basileia videtur.

Reliquijs illam constat abesse tuis.

Ista tuis Augusta manent fundata ruinis

Mœnia, sint igitur pignoris illa loco.

Sic quoque Tūnetum lapsu Carthaginis exit.

Asiria Mædus deficiente regit.

Regia ius Mundi detraxit Persia Mædis:

Rem Macedo Persis victor inesse vetat.

Tota sub Italia defecit Græcia fasces.

Imperium quanto Roma labore geris?

Non tibi secreta procedunt tempora noctis:

Nulla caret belli suspitione dies.

Irrequieta metum superare potentia nescit:

Quem metuunt omnes, Caesar vbiq̃ue timet.

Sic it Fortuna lusus, sic alea sati,

Vt nihil in terris suspicer esse ratum.

Sic habitus rerum mutat quadrata secundis;

Vt facies nulli certa manere queat.

Sic res sunt hominum, sat o si concidat vllus,

Hinc alijs magnæ causæ salutis abit.

Sic quia communis procedit regula vitæ:

Mitior Augusta pœna sit ergo tibi.

Maceriem pagi transis quicumque, timeto

Tale bonis fatum semper adesse tuis.

Moenibus haud quicquam confide: potentia casu

Stat dubio, veris signa dedere fidem.

Signa vide: casus moueant exempla peractis

Alia te fati crastina forte petet.

Officit ira Dei cunctis, non officit vni:

Nec simul, ast sensim detonat ira Dei.

Arridere sibi fatū quicumque tuetur,

Mane, quid, ignorat vespera ferre queat.

Dum videt in ceno miseros herere; nec vlli

Subsidium: prompta debet adesse manu.

Tu memor esto rota, quam circulat impetus axe,

Quae scapulis regum tracta, Sesostri agit.

Vt rota se voluens apicem deturbat ad ima:

Sic vbi se tollit fastus, ad ima ruit.

Stare diu magnis fati luore negatum:

Fit miser ex domino seruus; ab vrbe later.

Et satis haec. Birsim, pago qui paupere manat

Inferius, sterili fundit arena solo.

Pasibus hic supra Basileiae moenia centum

Quinque fluens, Rheni pergit inire labra.

Sed prius ad vicum, retinet qui nomina cursus, Lauffen.

Ad pia Tornaci voluitur arua prius.

Hic vbi defesum Rheno se miscuit, vndis,

Rauraca post dextram Birsidos ora fugit.

Hinc

Basilea.

*Hinc minor & maior regnorum nomina praebe-**Ad geminum Rheni stat Basilea latus.**Maior in extremo Belgorum margine regnans,**Sequanicis metam dat Basilea iugis.**Sed minor adprendit maioris culmina ponte;**Mœnia Teutonico possidet orbe sita.**Quae spatio maior, Rheni sortita sinistram:**Quae minor, ad dextram fluminis arua tenet.**Nor minor, ast longo permansit tempore maior**Condita maiori serius vrbe minor.*

Latitudo

Rheni as

pud Basile-

iam est 604

pedū ferme

*Lat. i. pedis Rheni numerat mensura trecentos.**Et totidem; quatuor vix superesse vides.**Excipit ad laeuam Birsacidos agmina lymphae**Rhenus; & ad dextram flumina Vuesis agit.**Vuesis ad Huningum vitreo fert gurgite spumans**Actus & Eoo vertit ab orbe fugam.**Solis ad occasum vasto qui limite fluxit.**Pronior à Zephyro Rhenus ad Arcton abit.**Flumina Candele dextris epotat: eodem*

Kems pa-

gus.

*Possidet Istanas margine: tecta vider.**Gurgite Cammesam subiens ignobile laeuo,**Eminus Othmarsi mœnia stare facit.**Tecta Neuenburgi dextris fundata relinquit,**Tecta quidem castri nomen adepta noui.**Hinc Stadijs centum Basilea videtur abesse:**Sed stadijs passum millia iunge duo.*

Indit

Inlle Neuenburgem bissex ad millia passum
Brisgoeas dextrum mittit obire latus.
Hac sua Brisacum sustollit moenia parte:
Moenia Brisaci flumine Rhenus obit.
Ardua Lunato clauduntur flumina ponte:
Vel rate, vel sicco vincitur unda pede.
Ut stadijs octo quatuor defluxit eundo
Culina Burciani gurgite Rhenus obit.
Mille quater passus tractu dum labitur equos;
Diruta Limpurgi visere recta parat.
Triginta stadijs, toridemque profunditur illine
Rhenus, ut Eltisi flumine dedat aquis.
Trasus & vnito sociat dum flumine labra
Eltisus; dextra cedit vterque manu.
Hic subit Eltsacum: procul alluit ille Friburgas.
Præcipiti volitans fertur vterque fuga.
Et quæ Sequanicis Elsaria partibus extat,
Obuiat; hanc læuo Rhenus ab orbe videt.
Et latus ad læuum Rhinouia linquitur vndis;
Eltisio passus mille remota duo.
Imbibit à dextris, quod dat Schutterrenia, flumen
Rhenus: & audaci lancinat amne solum.
Quæ gelidus dulci fertur Schuttera liquore,
Nemo Grauenstadium dicet abesse procul.
Hinc stadijs centum Rhinouia dissidet: inde
Gurgite Cinticus flumina lassus agit.

Imbi-

Imbibit à dextro Cinticum limite Rhenus.

Flumina Cintici rupibus orta cadunt.

Harcinias inter minimo non gurgite pollent

Naiades. Harcisinio nascitur vnda specu.

Nobile curuato Scitracum præterit amne:

Culmina Volpacia præterit, alta solo.

Arripit Hornburgi Vutam qui verberat arceis:

Ambit Hasulacum; tectâ salutât aquis.

Vadit Ophenburgum; sequitur præclara Ceilli

Culmina; mox Rheno totus in amne perit.

Desinit esse sui; quo fluxerat antea, iuris:

Et placida Rheni mole subintrat opeis.

Ellus adest: Aljam reliqui dixisse feruntur:

Et latus ad læuum turbine mittit aquas.

Singoia fontem latebris educit amœna:

Ex rigua Vogesi valle fluentia capir.

Excipit opratis Elsatia sinibus amnem

Viraque; quin, Ello nomen ab amne tulit.

Ellus clara secât generosa iugera vitis:

Irriguo nemorum tesqua liquore secât.

Olrunca fl. Non procul Ili facis Olruncam digerit: isto

iam vocatur vulgari Masoniden constat fata bibisse vado.

Huc quia diuertit spatiatum Masone natus,

Percupit tandem membra lauare fredo.

Debuerat tellure frui; debebat eadem

Viuerè: Neptuno maluit ille frui.

Olrunca fl.
iam voca-
tur vulgari
nomine de
Tolder.

Deueniens ripam posito lasciuit amictu:

Quippe rudis nandi stagna secare parat.

Stagna secat nando: ripa discedit arenis:

Alueoli medium liberioris init.

Obruitur cumulo fluij: superatur aquarum

Bile puer: ripam fessus adire nequit.

Succubuit fundo: ter iam submersus obiuit.

Materia nequijt flebiliore mori.

Non hac Natura debet, non funera morbis:

Duriter infelix occidit amne puer.

Præripit infelix inopina stamina mortis:

Mortis & immeritæ stamina sponte secat.

Dulce, quod incepit moriendo viuere finit.

Quod puer incepit noscere, perdit idem.

Filiolum Maso terris querebat ademtum:

Filiolum frustra quatit vbique parens.

Ter simulac lotus redijset ab æquore Titan:

Et media medium luce teneret iter:

Fluminis excessit pelago tum Masone natus:

Euehitur ligni more: cadauer erat.

Vn da nimis fallax: vitam liuore tulisti:

Iam renuis molli ferre cadauer aqua.

Nec sceleris pœna saui terreris: eundem

Quem peremis, nullo fracta timore leuas.

Repperit ab natum genitor, non inuenit: vltra

Non genitor: magni cœussa parentis obit.

Tol-

Tollit aqua prolem: lachrymis condita rigabat

Membra; sepulcrali funus adornat humo.

Claustra monasterij statuit præclara sepulcro

Maso: suum claustris nomen inesse dedit.

Larga sub Elfurdis Ello miscetur: & ipsi

Vnda sub Horbitigo Murbacis arce coit.

Rubeaquū. *Thurus ad Enshemū, leuiore nec Ombacus vnda*

Ad Rubeas Ello conciliantur aquas.

Phacidios hinc vndam Colmaria mancipat Ello.

Mœnia Slet stadij fluctifer Ellus adit.

Non procul hinc distat Nouientum: Iulius illic

Cæsar in angustâ sanxerat æde Deos.

Mœnia Benneldi declinior alluit Ellus:

Auctior ad Rhenum ductile flectit iter.

Excipit ad læuam sinuosi flumina Prusis.

Prusis ab occiduo defluit orbe satus.

Alluit, argento que nomina mutuat, urbem.

Hic posito Rhenus ponte ligatus abit.

Indè parum læua Rhenus diuertit ab Arcto:

Vult Aquilonaris regna subire loci.

Rhenus it argenti fossa deductus in urbem:

Compitavicatim præpete lambit aqua.

Argentina latus Rheni sortita sinistrum.

Vrbs solida gestat turre leuata polos.

Hanc solidi longa patres ætate locarunt:

Artificum plures constituere fabri.

Debuit hæc inter rerum miracula duci.

Clarior haud nostro surgit in orbe labor.

Omnia spectando mirari singula mente

Sat nequis. Hoc liuor cernere gestit opus.

Cedant Pyramides : Mausoli regia cedant

Busta: Coloſæo cedat honore Rhodos.

Non, qui marmoreis inſiſtunt cruribus horti,

Non Ephesus tanti, non Labyrinthus erit:

Vt decus excelsæ rimentur nobile turris:

Nec Babylon tanto parta labore ſtetit.

Clara Semiramio diſcedant mœnia ſaſtu;

Quæ modo ſunt colles; ſaxa vel æqua ſolo.

Inuidioſa fuit Tarpeæ gloria rupis:

Præbuit Aegypto numinis illa fidem.

Candida ſpectetur tanta ſi gloria turris,

Quid Capitolini ſana Tonantis agent?

Ornamenta velit Mundo quis condere tanta,

Huius in exemplum turris vt ire queant?

Prusiſ & Ellus eunt: ad mœnia pergitur: vrbiſ

Per loca diuidua Prusiſ & Ellus eunt.

Hinc quinquaginta ſtadijs Scutterra fluentum

Quod remouet, Rheni labra ſubire dedit.

Nec citâ descendunt ad amuſſum flumina ſemper:

Fluctibus obſiſtit longior ergo via.

Perpetuos curua qui fert ambage Meandros,

It duce qui fluuiio luditur ergo comes.

Tortilis hamato remoratur cornua gressu
Circular in spiras ductile Rhenus iter.
Semita fit terra breuior; nam rectior exit:
Et via flexibilis longior exit aqua.

Vrbs iacet Argenti Basileia longius ergo,
Si duce quis Rheno ceperit ire viam.
Inde decem passus descendunt flumina Rheni

Mille: videt Sornam Rhenus adesse sibi.
Excipit ad locum resonantis cornua Sornae.
Pulcer ab occiduo prouenit orbe latex.

Qui Latias adiit fluuium simul atq; Tabernas,
Ante Pharetrati fragmina montis abit.
Hochéfeldt Est locus; est ruri nomen sortitus ab alto:

Hunc riguis pagum Sorna venustat aquis.
Diruta Brocomagi descendit ad atria prisca:
Propter Ophendorpi tecta subire parat.

Diuite miscetur Rheno: nec latius ire
Expetit: hinc fessus serpere Sorna perit.

Hinc quatuor Rhenus procedit millia passum,
Verberat ad dextrum flumine saxa latius:
Rennichius occurrit; qui nomine nominat urbem

Rennichiam: Rheni flumen adauget aquis.
Vrbs procul à Rheno; Zephyri declinat ad ora;
Nomen Hagenoia rebus adepta fuit.

Passibus à Rheno censetur dissita mille
Quattuor vrbs: passum millia iunge duo.

Brompel
pagus,

Qua nimum Rheno quamuis seiuncta feratur,
 Dulce suis Rheni flumen honorat aquis.
 Ardua prouoluit resonantis flumina Maltæ,
 Flumina puniceo longius acta pede.
 Eminus aduerso Lichtenum margine pagus
 Subtrahit à dextro fluminis ore larem.
 Stolhoueum tractu Rhenus præcurrit amico:
 Stolhoueum dextra Rhenus adesse videt.
 Illud Rennichio passum vix millibus octo
 Amne iacet: spatium nauta docere potest.
 Pagus Hochelsheimi spatio discedit eodem:
 Pagus Hochelsheimi tecta ruentis amat.
 Quinq; sed absoluens currendo millia passum
 Inde, fluentisonum Rhenus adornat iter:
 Cum subigit læuo Benhemia margine ripam:
 Thermiacas longè dextra relinquit aquas.
 Nempe quadraginta stadijs Badena recedit
 Rheno; Marchionum nomine nomen habet.
 Id licet et at; corruptrix dicitur atas;
 Labitur; instabili nomina voce premit.
 Harcineis dicenda venit Badena labruscis
 Ipsa; quod Harcineo polleat ipsa specu.
 Vt sexaginta palmis Benhemia mille
 Cesserit, adiungas millia quinq; pedum:
 Rhenus Saletium delibat, mœniagentis:
 Saletijs Rheni læua subitur aquis.

Marggra-
 ues Baden.

Infra Raftadium defertur flumine Murgus:

Raftadium dextra Rhenus abesse videt.

Et si non spatij deludat imagine; Rhenus

Saletio postquam grande peregit iter:

Sex simulac gressu superauit millia passum,

Flumina Lutteri cominus ire videt.

Luterbur-
gum.

Dum sua confini Lutterus nomina castro

Mancipat, hunc Rheni gurgite læua regit.

Eruta Vesporum seclis iam nomina nescit

Rhenus: id et atum crimine fata sinunt.

Claruit hospitio Vesporum dextera Rheni:

Reliquias horum Fama docere nequit.

Fama noui cultrix patitur transire vetusta:

Omnia dicendo dictitat ipsa nihil.

Comiter equat o procedit flumine Rhenus:

Mœnia Numburgi comiter alta ferit.

Suspicit excursu Mulburgi culmina dextro;

Culmina Mulburgi longius amne sita.

Rhintzae
bern.
Berchtzae
bern.

Rhenanas alia spectat regione Tabernas

Rhenus: adhuc restat signa videre loci.

Vlterius Fortuna dedit restare Tabernas,

Solis ad occasum, nomina montis habent.

Obuiat aduerso Screcanum limite Rheni:

Dextera Screcanum fluminis ora quatit.

Hac etiam Rheni surgit Linchemia parte:

Cuius in exili mœnia colle sedent.

Germarsheima latus Rheni sortita sinistrum
Parua: tamen gestit dote superba loci.
Hinc, vbi Lutterus praescripsit nomina castris,
Hæc stadijs centum penè remota iacet.
Hinc latus ad dextrum subit Vdenhemia, Rhenus
Quatuor ut passum millia carpsit iter.
Dum subit hinc passus ter mille potentia Rheni,
Pagus adest: facili pauper honore locus.
Ipse domo Rheni nomen censetur habere:
Et latus ad dextrum culmina præbet aquis.
Mille duo passus simulac descendit eundo
Rhenus, et audaci carbasa fronte vehit;
Alius ad læuam Nemeti stant fluminis ora:
Imperium iuris Speira rigore tenet.
Aeris & exactrix; & auara curia litis;
Cæsarea nomen Speira cohortis habet.
Speira pyri nomen multis traxisse videtur:
Proxima Guidoni stabat ab æde pyrus.
Quam simulac fluctu Rhenus cedente relinquit,
Se Leporis riuum gestit inire vadis.
Mutat iter Rhenus: Borea deflectit iniquo:
Parrhasias fluctu tentat obire plagas.
Mille duo passus simulac progressus obiuit;
Et solito curuum more peregit iter.
Crætia Rhenani dextram mox fluminis intrat:
Crætia Cragoeis nomine signat humum.

Hinc quindena pedum decurrit millia, puri
 Lutteris ad læuam brachia Rhenus habet.
 Lutteris ebullit Lutterna Cæsaris vrbe:
 Culmina Neustadij fluctibus alta ferit.
 Labitur ad pagum, qui nomine dicitur alta
 Ripa: suis Rheno conciliatur aquis.
 Penè quadraginta stadijs pradator aquarum
 Rhenus ab Alripa ductile fecit iter.
 Nobilis adducit Manhemia Neccharin: Ister
 Neccharis ad gelidum nascitur vnda caput.
 Harcinio flumen saltu procedit utrunque:
 Ister Necchareo grandius amne tumet.
 Fonte Nicrusurdum propter gignente fluenta
 Ditia Rotuilla Neccharis arua secat.
 Neccharis aduentu Cymbrorum mœnia gaudent
 Mœnia Cymbrorum vertice montis agunt.
 Hoc equidem Cymbri tractu restare videntur,
 Sextia quos Mario cedere vidit aqua.
 Antea Danorum tribuit gens nomina regno:
 Cymbrica nam regio nomine dicta fuit.
 Sed patria Cymbri quoniam cessere relicta,
 Cymbrica Danorum nomine terra perit.
 Omnia mutantur; tellus mutatur, & ipse
 Incola: mutantur nomine regna suo.
 Cum non indigenas valuisse Cymbrica gentes
 Pascere, transfugium gentibus acre dedit.

Expulit ingrato fatorum sydere multos;
Culmina quos alio querere iussit agro.
Hinc patrijs multi cessere penatibus acti:
Extera nam patrio cultior orbe plaga.
Nunc aliud diuersa dedit Natura priori:
Dania Parrhasio ditior axe locus.
Iam non illa sibi tellus est patria tantum;
Omnibus esse potest patria penè viris.
Nunc Italos cælo pascit florente salaceis:
Nunc eadem Gallis satq; superq; fauet.
Sufficit Hispanis: Anglorum sufficit orbi:
Obuia Germanis redditur; aqua Gethis.
Sic quæ non proprijs suffecit ciuibus olim,
Diuite iam didicit pascere cuncta solo.
Rem mutant vmbra Cymbri: liquere paterna
Mœnia; nec patria contrigit vmbra plagæ.
Reliquias propter Nicrum fundare coacti:
Dum cupiunt votis plura; tulere nihil.
Restat adhuc nomen: gentis defecit origo:
Cymber & Europæ rarus in orbe manet.
Neccharis amissa Cymbrorum voluitur arce
Latiუს: illustri dissecat arua pede.
Flumine Verstanum Nicro pulsatur, & Horbis:
Arua Rotumburgi Nicrus amœna rigat.
Non procul hinc acido distat Nideraui fonte
Nobilis: est medico nobilis amne locus.

Cum sonitu terris prodit, feruore procellam
 Riuus agit: morbi iura restringit aquis.
 Vndis sulphur inest: Chalcantum disfluit vndis:
 Nec modica ferri parte fluent a rigent.
 Dum facileis Amera properat lacerare procellas
 Maenia Tubingi Neccharis alta subit.
 Linquitur Artanum, senij quod tempora prabet:
 Arx ibi venatrix extitit apta feris.
 Hinc Stugardis adest: Eslingia visitur illinc:
 Vnda Nicri sedeis inter vtrasq; meat.
 Inde LEG. ANT. STATIO petitur venerada fluctibus
 Vrbs modò Cantstadij nomine dicta venit.
 Neccharis accursu Nagelti digerit vndas:
 Ense Nagelti fluctibus vnda coit.
 Quà duo miscentur resonanti flumina Nicro,
 Baficanum fluctus inter vtrorsq; sedet.
 Inde salus fontem (si non fallamur, Alisò
 Fertur, et Halprunum) Neccharis amne subit.
 Falluntur dicunt fontem quicumq; salutis:
 Magna licet fonti causa salutis adest.
 Postea famoso Corcerus gurgite fertur:
 Neccharei tergum gestit inire vadi.
 Neccharis ad ripam Cornelia possidet adeis:
 Fœmina quam grauitè nomine torosa vocat.
 Fertur iuxta procul pelago cumulat us aquarum
 Et varios ripa lambit vtraque lareis.

Precipitem dextra subiens absumit laxtam
 Neccharis: absumpto grandior amne tumet.
 Quinetiam magni sylua donatur Othonis
 Annibus: ad dextrum sylua stat atra latus.
 Heidelbergam venit Diuo miranda Platoni.
 Fallor an? vrbs sacri nomina montis habet.
 Montis adhuc sacri tumulum restare vetustas
 Historiæ fastis inuidiosa dedit.
 Est specus aduersa quoniam seiunctus ab vrbe:
 Altius horrendo deprimit antra situ.
 Vel speleia Caci simulat, vel Phocidos antra:
 E gelida vindex rupe Mephyris abit.
 Horrifico rupes spinae densantur amictu,
 Quò nequeat vallem Solis inire iubar.
 Mercurij sacris dederant speleia Druida;
 Quem statuunt, forma non referente, deum.
 Pectore laudabant, oculo non indice numen:
 Relligio specui numen inesse fuit.
 Mercurij signum Didius struxisse videtur:
 Et paries templi signa videre facit.
 Ad Zephyrum spectat paries: adparet in ade:
 Numina sanctorum vindicat adis honor.
 Denique montano consurgit vertice templum:
 Denique mons sacri nomina montis habet.
 Mercurio signum basis sanxiuit honore,
 Hoc Didius postquam castra locaret agro.

Sic eodem
 in loco ha-
 betur:

MERCV.
 RIO BA-
 SEM CVM
 SIGNO
 IVLIAN.
 DIDIVS
 EVOCA.
 TORVM
 DVX.V.S.
 LL.M.

Antoninus enim simulac delere Morauos
 Romulea secum constituisset ope;
 Est acies multo Phœbi defecta calore:
 Marcida siccato legerat ore sitim.
 Est aliquid perferre sitim; perferre laboreis
 Est graue: nil grauius suspicor esse siti.
 Nonne iuuentutum nobis præcepta fuerunt
 Tempora? nonne breuis sustulit haustus aqua?
 Fabula vulgari decepit secula voce
 Nobilis: haud celebri fabula luce caret.
 Iuppiter astrorum dominus, tot munera vulgi
 Cepit, odorato thura liquore petens.
 Sanguine taurorum placatus, sanguine gaudet:
 Vilius ingrato duxerat esenibil.
 Pro meritis cultor vellet quacunque Tonantem
 Posceret: impensis vinceret ista precum.
 Incipiunt cuncti votis vrgere iuuentam,
 Vltima quam nullo laderet vrna die.
 Iuppiter annumerat, qui fallere nescius; illud
 Muneris at herea victor ab arce dedit.
 Muneris in promptu nec erat gestator: at ille
 Mox Asinum prompto iussit adese gradu.
 Ille gradu venit tardo: portare iuuentam
 Vector ad humanum debuit ipse genus.
 Debuit indocto Silenum ducere tergo:
 Dignior indocto voluere ligna genu.

Ille iuuentutem dorso gestabat anili:

Munus & impositum duxit ab axe poli.

Ille Planetarum sphaeras descendit Olympo:

Barbara falcigeri deuenit astra senis.

Astra Iouis subiit: sub eo cataphracta Gradine

Regna subit: tandem Sole perustus abit.

Ecce sitim Phœbi radijs collegit anhelam:

Barbarus in media concipit arce sitim.

Haustrum querit aquæ: querat: nō inuenit haustile

Ad Veneris tandem regna peregit iter.

In Veneris feruore sitim sedare nequiuit:

Quolibet interdum fortior igne Venus.

Mercurij cœlum, Lunæ montosa subiuit

Cornua: non potuit siccior ire siti.

Ille iuuentutem Diris deuouit: habenda

Semper inops illi iure senectæ foret.

Lasus & infelix elementum contigit ignis:

Senior accepto serbuit igne dolor.

Aeræ perlustrat triplicem: non sustulit aer

Quod nocet: aerio nascitur orbe sitis.

Intrat aquas: falgens sitim sedare nequiuit:

Nempe sitis salso crescit adusta mari.

Ad Libyæ terras Phœbi feruore solutas

Progreditur: Libyæ torquet adusta sitim.

Tandem Palladij venit Tritonis ad amnem:

Electit ad optati basia fontis iter.

Ora vadis admonuit, aquam libare paratus.
Qui vetuit tangi flumen, Enhydri erat.
Exanimis viso flumen serpente refugit:
Atque pedem viso territus hoste refert.
Anguis ait: noli flumen turbare, iubemus:
Nec pede, nec potu bestia flumen adi.
Religio magni fluvium Tritonis adire:
Me sibi custodens deputat vnda Dei.
Ora sitis torquet nimium, respondet Asellus:
Per sacra, per Superos oro; sit haustus aqua.
Qua potero tecum gratus virtute paciscar:
Immemor officij, crede, nec huius ero.
Dona iuuentutis vasro spectantur Enhydri.
Verba dabat serpens, si dare verba potest.
Huius nulla tibi dabitur iam copia fontis:
Aut mihi, quæ gestas munera, sponte dabis,
Non alia mecum poteris ratione pacisci:
Vel bibe, vel fugias; dona sed ista volo.
Grande sitis telum dorso semouit Aselli
Depositum: Serpens dulce lucratur onus.
Callidus extemplo sitienti porrigit vndas:
Apposito victor munere latus abit.
Sic Asinus nostri iactura corporis emit
Pocula. Quam caro sustulit amne sitim?
Illud Mercurio debebas credere donum
Iuppiter, haud nostrum falleret ille genus.

Cur Asino credis? rectum curare grauat.

Exige tu munus Iuppiter ergo tuum.

Sed canimus surdo: factum consistit: Aselli

Crimine mortales cogimur esse senes.

Præripuit fatis serpens mirante iuuentam,

Quam merito diuus iure teneret homo.

Tergore serpentes mutato tempora reddunt

Prima sibi: turpis pelle senectus cadit.

Munere nec foelix Asinino gestiat Anguis:

Ex Asini sicco sustulit ore sitim.

Acre sitis telum nemo contemnat: eodem

Tunc acies morbo victa petebat aquas.

Venderet ætatem potu, si vendere posset

Miles: egestatem ferre grauat homo.

Huc grauis accedit, qui destruit omnia, morbus:

Morbus & humano seuior hoste fuit.

Morbida diuersæ populabant agmina pestes:

Ambigua pugnant morsq; sitisq; manu.

Prius an euentu belli quid suspicer esse?

Militibus votum fata subisse placet.

Frigida non tanto Quadorum cardine virtus:

Nescia Romanis parcere turba furit.

Nomina Quadorum Germanis pessima signant:

Qui malus est, idem nomine Quadus erit.

Turba Morauorum saltu prognata Boëmo:

Ingenio saxum visa referre graui:

Quadus

Quædat.

Suscipit

Suscipit indicto Quados & fœdere iungit:

Rem peragit morbus: rem peragit que sitis.
Barbaries nullo morbi languore coacta,

In Latios properat bella mouere duceis.

Non acies hostem valuit Romana fugare,

Immodico pestis debilitata malo:

Quid facient? melius patriam repetisse fuisset:

Degenerem renuit morbus inire fugam.

Huc sitis accedit morbo non mitior, agros:

Miles ad interitum pronior esse nequit.

Ergo mori certum: virtus languore fugata.

Ergo mori certum: Quados obeſſe parat.

Ne populis bellum noceat differre paratis,

Accelerant Quadi precipitare moras.

Tum legio Christi fuerat signata lauacro;

Non Latios inter quippe maligna duceis.

Sensit egestatem; Quados vrgeret notabat;

Tam prece, quam belli prœdita laude cohort.

Hac precis impensa pluuiam lucratur ab axe;

Vnde refrigerium miles habere queat,

Aëre defecit meliori languida mortis

Effigies: cœlo vita fauente redit.

Integra mox acies animo statuebat in hostem

Classica: fert Aquilam miles: ad arma ruunt.

Christicola solita Superos pietate fatigant:

Dum gladios stringunt, arma fuere preces.

Ima Tonans cœlo Mundi deuexa tuetur,
Hinc, vbi candorem semita lactis alit.
Militat è cœli latebris: pro Casare pugnat:
Non sterileis iusti mittit abire preceis.
Ignea descendunt vltori fulgura cœlo:
Per latus effracta fulmina nubis eunt.
Horrida luctantes veniunt ad classica venti:
Arduus horrifico dimicat imbre polus.
Cœlica Romanis faciunt à partibus arma:
Vindice Cbristicolas protegit axe Deus.
Omnia cœlorum famulantur brachia iustis:
Omnia coniurant vindice fata manu.
Sylua Boëmorum tonitru desauit anhelos:
Horrida Sudetes cessit ad arma poli.
Indocilis flecti cepit Gabreta pauere
Sylua: nemus Luna sternit a credo metus.
Ad caput euerso remouetur territum amne
Albis, ab vndeno nomina fonte trahens.
Pinifer accepto sternit mons fulmine syluam:
Nescia terreri fulgure sylua tremit.
Quattuor emittit mons flumina Pinifer: idem
Quattuor abscondi flumina monte videt.
Non Oriens Egram solito, non excipit Albis
Gurgite: sub scopulis Egra sed egra latet.
Terra condit aquas, Albi cessurus & Arcto,
Albis & Arcturi limite Sala fugit.

In soli-

Insolito Mogum casu miratur abesse
 Rhenus, & occiduo terra sub orbe latens.
 Austrum Nabis adit: Nabis desciscit ab Austro;
 Nec socijs Istri regna subintrat aquis.
 Flumina Piniferi latuere stupentia montis:
 Territa vix quarto redditur vnda die.
 Hoc potuit fatorum Natura timere:
 Est fragor, est misero tantus in orbe furor.
 In rigidos caelo pugnam fundente Moruos,
 Sub pede pugnantum mugijt ira soli.
 Tela licet Quadi neruis excussa fugarent,
 Nil poterant homini tela nocere pio.
 Vertit in authorem gladios; ac reppulit arma,
 Reppulit in Quados spicula nube Deus.
 Quid facerent miseri? Superos superare negatum
 Aethereis victi succubere nimis.
 Quadus & accepto mitescit vulnere: Quadus
 Antea qui fuerat, cogitur esse bonus.
 Nulla Moruorum virtus: cessere Morui:
 Romuleis acti terga dedere viris.
 Vix fuga protexit raros, caduntur ad vnum.
 Disce, quid efficiat vindicis ira Dei.
 Disce preceis longe pugilum praestare lacertis:
 Irrita non redeunt indice vota polo.
 Sic opera miles superat Romanus Olympi;
 Robore qui fracto maluit ante mori.

Christicolis palmam multi tribuere cateruis;

Pugna quod ipsorum cesserit acta prece.

Inde Κεραυνόβολος pugilum bonitate vocatur,

Ducere quod legio fulmina nube queat.

Sed cum gente Dei multis non conuenit æquæ:

Cognita nec Christi pluribus ara fuit.

Christigenas illi mordent liuore cohorteis:

Mercurium palma signa dedisse volunt.

Exiitit Aegypto prognatus diuite quidam

Miles; & Arnulphi nomine clarus erat.

Nec patria dignus ali, nec nomine: morum

Degeneri sortem fallit vtrunque nota.

Signa secutus erat Magico venerandus honore:

Cuncta sciens, Christi scire recusat opem.

Nouerat is, fulgur pauidi quid denotet axis:

Funditus euerit fulgure dignus erat.

Fata Comætarum notat præsaga futuri:

Ipse Comætarum dignus obire malo.

Instabileis cælo didicit mirante planetas:

Ex pecudum didicit scire futura fibris.

Ex auium crebro statuens portentum volatu,

Ingenio vatem decipiente refert.

Et Magico fati seriem turpabat abusu.

Rebus adulator miscet iniqua sacris.

Ille refutando Christi damnabat honoreis:

Arcadico dixit numen inesse Deo.

Dixerat: at testor bello nil vincere Christum;

Omnia Mercurium vincere testis ero.

Mercurium noui; supplex altare frequento

Illius; ad laudem victima sepe cadit.

Hunc precibus moui; simulac vrgeret Morauos;

Et pluuia vidi deficiente sitim.

Hic igitur guttas volucris deduxit Olympo:

Hic medica pestem fecit abire manu.

Non ope sum Christi nixus: nec sentio Christum

Militis haud pluuio sustulit imbre sitim.

Mercurio grateis igitur reddunt o: litate

Castra. Quid ingrato turpius esse reat?

Sic loquitur: Christi causas explodit Iesu:

Nec Magus effictio creditur ore loqui.

Verba fides sequitur, populo superesse fideli

Nil fidei; Christo nil superesse boni.

Pestifer errori Mundus subscripsit: in atrum

Mundus & errorem pronior ire solet.

Vt Didius palmam belli cessisse putaret

Mercurio, tandem gratificatus ait:

Ne ferar ingratus belli pro munere victor;

Prosper vt euentus postea Martis eat:

Hanc tibi Fortunam Cyllenia debeo proles,

Quod bene successit pugna; quod hostis obit.

Nobilis aeterno fatorum nomine Roma,

Iam spatio terras claudat; honore potum.

Iam referat & tuis, seu par, aeternarependat
Munera Diuorum nuncio Roma tibi.
Ipse quod exemplum meritis praescribo, quod ipse
Sum prior, haud Didij respice vota tui.
Ad fluium simulac delatus abiuro Nicri,
Propter aquas Nicri sana daturus ero.
Sic Didius: Nicrum subiit promissa resoluens
Debita, quod voti desinat esse reus.
Vtilius vouisse nihil, quam fallere vota:
Si voueas quicquam vota resoluere Deo.
Non Superos ridere decet: ridere nec ipsi,
Fallere nec possunt seria: fallat homo.
Fallat homo: dudum rigidi suspensa Tonantis
Vindice fallente eis obruet ira manu.
Hac igitur Didius nimium ratione mouetur:
Vouit: quinetiam reddere vota parat.
Vota tamen nostra fuerant inuisa saluti:
Nec Didius nostra vota salutis agit.
Terga subit montis sterili vicina cauerna:
Mercurij sacris sana locare stetit.
Hanc tibi constituo, qui sydera concutis, adem,
Qui Iouis & Superum nuncia dicis, ait.
Te quia Germanus vultu non exprimit villo,
Ergo tibi vultus signa rependo tui.
Nomina non templi, templum non eximet atas:
Inde loco sacri nomina montis erunt.

Ne qua Druidarum pietas mutare. Scindem

More Druidarum continuare iuuat.

Mente colunt Diuos: fidi mandata Druide

Ista ferunt: Hermes mente colendus erit.

Quod statui fanum, cupio sancire Druidas:

Mercurij debet signa referre locus.

Sic ait: hinc sacri deduxit nomina montis

Heidelbergæ, loci commoditate fauens.

Hac stadys Speira centum distare videtur.

Sed me nunc aliud scribere cardo iubet.

Sufficiat Rheni spatium solius inire:

Non alijs certam trado matresin aquis.

Arduus vt grauido pronoluitur agmine Nicri,

Ante Vladumburgi tecta ruentis abit.

Neccharis ad metam lassato voluitur amne:

Has igitur Rheni dextra capeſſit aquas.

Neccharis extremo Manhemia limite dextram

Posidet: oppidulum possidet illa vetus.

Epilogus li Nunc iterare iuuat spatium, quod obuiimus anti-

bri Secundi

Nunc brevis existam: longior ante fui.

Afluijs Arolæ reuocemur ad ostia Nicri,

Quid spatij fluctus inter vtrosq; feram.

Iunge quater centum stadys millena viator:

Addito viginti quinq; sed addetria.

Hac igitur Rheni mensura Matresios arte

Ambiguam nescit conciliare fidem.

Finis libri Secundi.

LIBER

LIBER RHE- NI TERTIVS A CON-

FLVENTE RHENI ET NECCHA-
ris, vbi & Manhemia est Oppi-
dum, vsq; ad Mosellæ &
Rheni confluenti-
am deductus.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-
ni Tertium à Manhemia siue Necchari,
vsq; ad Confluentiam inferiorem:
vbi Mosella in Rhenum
se se exonerat.

Henus à sinistris eminus o-
gershemam habet & Roxhe-
mum, præterea Lenum fluui-
um: & nonnihil remotam ri-

pa Vormatiam.

Inter Manhemiam et Vormatiā cen-
tum stadia sunt. Inde monasterium Lau-
rissenum, è diuerso Vormatiæ habet: à
dextris habet Erspacam fl. Vuinshe-
mo proximū: Inde oppidum aliquid remo-

tum Stenas; Gerushemum & Stochstadium. Rhenus mox arcum facit, ex Septentrione in ortum, ex ortu in Boream et Arctum, inde in Zephyrum flectitur.

A sinistris Vppenheimiam habet: ubi Ruffi & Vindicis adiecta in carmine hifloria.

Inter Vormatiam & Vppenheimiam centum et viginti sunt stadia. Rhenus in Arcturum vertitur.

Inter Vppenheimiam & Moguntiam, quæ Rheno ad læuam coniungitur, centum sunt stadia.

Rhenus è regione vrbs Moguntinæ præclarum excipit flumen Franconia Moenū: qui ex monte nascitur Pinifero.

Rhenus in latitudine iuxta Moguntiam protenditur ad duo stadia. A dextris Beuericum habet, inque occidentem labitur: aliquot insulas facit. Præterit Schirftenas, Vualfenum, Helfeltum, Erbacum, Oestrichium. plures hinc occurrunt insulæ. Rhenus verò Mitilenti & Vincolium pagos adit contiguos. Inde Rhingouia tractum à dextris; à sinistris

stris Nabin capit fluuium, à dextris Geisenhemiam & Rodeshemiam, à sinistris oppidum Bingiam alluit; ibique Naida capit fluuium.

Inter Moguntiam & Bingiam sunt centum stadia & duodecim.

Rhenus in Corum labitur: à sinistris montem Roberti habet, inde circumfluit Turrim murium morte famosissimam Hattonis: à dextris alluit Erueldû arcem. Bingiacum specum à sinistris. Halmanshusiam à dextris. Vasbergam à sinistris: et eadem parte Legionem Traianam.

Inter Bingiã & legionem Traianam sunt quinque millia passuum.

Rhenus continuo cursu Hembacum læua, Corichium dextra, Dembacum læua, Corichusiam dextra, Bacchracû oppidum cum arce ad læuam alluit.

Inter legionem Traianã & Bacchracum sunt quatuor mille passus. Insulas ibi facit Rhenus, quarum posterior arcẽ habet Paltz dictã. à dextris Rhenus Coceanum, in monte arcem, in radice pa-

gum habet. Alia statim occurrit arx ad sinistram, sub qua altior apparet Velsalia. Rhenus se plurimū ibi flectit: ex Coro in Zephyrū; ex Zephyro in Austrū gyatur: montem habet ad dextram, altissimum Luerley, qui resonans est admodum. Rhenus in Corum iterum vertitur. à dextris arcem Cattzenelenbogē habet; & eadem parte Geuershusiam.

Inter Bacchracum & Geuershusiam oppidum sunt octo mille passus.

Rhenus oppidum D.Goari à sinistris habet: ibique creditur Rhenus per crebras Charybdes aquæ multum amittere. A sinistris postea arcem Rhinfeletz, quasi Rheni rupem habet. Longius ad dextram Dorenburgum, Velmichium oppidum proximius habet: ad lœuam Hirtznoueam & Paltzichiū: ad dextram supra Bornhoueam, duas arces; Campen pagum ad lœuam: eadem parte Bodobrigam.

Inter Goari oppidū & Bodobrigam nouem sunt millia passuum.

Rhenus adit pagum à dextris Oester-
spey:

Spey: à sinistris VuesterSpey. Brubacchiam arcem & pagum à dextris: Rhenis pagum à sinistris & Regale quoque solum. OberLaenstain à dextris oppidum, arcē Lanecum, pagum Neder Laenstain. Lanum flumen ibi à dextris excipit.

A Bodobriga vsque Laenstainas sex millia passuum.

Rhenus pagum & arcem Capellam à sinistris alluit, hæc in monte, ille, in plano existit. Rhenus Nouarum facit insulam: Cleri pagum à dextris alluit. Inde Confluētia Rheni & Mosellæ ad locū.

Inter Laenstainas & confluentiam inferiorem sunt quinque mille passus. Inter Manhemiam & confluentiam inferiorem sunt septingenta stadia, & viginti octo: quæ faciunt viginti duo milia

ria Germanorum communia:

redundant stadia viginti

quatuor.

*S*phera librometam statuit detrita secundo:
 Tertius in scenam prodeat ergo liber.
 Quid nimium cessare iuuat? narrare penateis
 Et citius Rheni terga cupido fuit.
 Instimulat multos ad rem Natura venire;
 Sed studiū finem querit adire sui.
 Proderit vndisonum quid sternere clasibus, aequos
 In pelago quorum multa videre facit:
 Ardua quid prosunt decumani verbera fluctus:
 Ardua quid prodest vincere monstra maris:
 Vtilis occurrat si non post omnia portus:
 Si reduceis nunquam terra videre queat?
 Nonne mihi contingit idem? cantare fluentia
 Destino: sed vehemens officit vsque mora.
 Vsque labor terret: demens augmento laborem.
 An ratio tanti sana laboris erit?
 Spero: nec inuisis contemptum partibus iri
 Mereor: inuisum condo nec author opus.
 Oppida cur Rheni tantum, cur flumina Rheni
 Quae pereunt tantum Musa referre vetat?
 Rem stolidus semper iuxta versabor eandem?
 Semper & in Rheni limite fixus agam?
 In mea si tantum venisset carmina Rhenus,
 Omnia iandudum carmine dicta forent.
 Nostra tot vrgetur spiris insania rerum:
 Et dum multa libet dicere, pauca iuuant.

Esto: sed inuadet lectoris nausea mentem:

Scrupulus in Rheni nomine multus eris.

Sæpe viatorum recta deflectit amussi

Orbita: sic alibi cernere plura datur.

Quid faciet Rhenus, si non delectet amantem?

Non eadem semper scripta placere solent.

Quæ vario sensum variat scriptura lepore,

Dulcius attenta præbet in aure melos.

Historias ergo Rheni coniungo fluentis:

Historiam lymphis inseruisse iuuat.

Res si ferre potest, mutatur semita crebro;

Sicut in ambagis nauita sponte feror.

Digredior per sæpe scopo, per sæpe reuertor:

Qua digressus eo parte, reuersus eo.

Hinc est, quod nimium cesso, qui dicere multa

Destino, qui necdum dicere pauca queo.

Delectare volo, nec non prodesse: voluntas

Cuncta putat votis esse minora suis.

O vrinam votis dexter succedat Apollo.

Arduus indoctum tradere docta labor.

In medio nunquid cursu suspendo laborem?

In media nunquid parte fatigat onus?

Ipsæ quod incepti sat agam finire: nec obstat

Carminē quod tenui plurima ferre paro.

Terror eat; iungam præcepta exempla fluento

Hospita, dum volucer turbine Rhenus abit.

Virgeo

*Urgeo si saxum, si non sub pondere vincor,
Dum studijs Erato gaudet adesse meis;
Materiam tardi cur non explodo timoris?
Materiam stulti constat abesse metus.
Hac reputans mecum video cessisse pauoreis:
Hinc solito solitum more paremus iter.
Rhenus Ogershemum læua suspectat abesse:
Nam stadijs ripa sexque tribusq; fugit.
Paupera Roxhemum propius fert culmina Rheni
Fluminis ad læuam culmina stare liquet.
Lenus ut obtutu Lampseni mœnia liquit,
Sceptiferis Rheni gaudet adesse labris
Postea Lorscheis spectantur culmina claustrii:
Culmina Laureßi nomine dextra gerit.
Limite Vangioneis Vormatia continet amplo,
Vangioneis Rheni læua venustat aquis.
Vrbs licet extremo fluij non margine surgat,
Haud tamen à Rheno longius ergo sedet.
Hanc Borbecocuagum sunt qui dixisse ferunt
Arguit hoc ratio nominis, atque loci.
Hæc stadijs Nicro centum distare videtur.
Iste Palatino claret honore locus.
Hic Lateranorum comites fixere trophæa,
Mœnia fixerunt principe digna viro.
Erspaca Vuinhemo simulac effluxit ab vrbe,
Suscipit hunc dextra Rhenus, & ire docet.*

Protinus occurrunt Stenarum mœnia Rhenò,

Mœnia Stenarum nomine clara suo.

Cerulea Herushenum prælibat dextera Rheni:

Vilia Stochstadij fluctibus arua quatit.

Versus ab Arcturo desleclit paupere cursum

Rhenus: in Aeoî climata Solis abit.

Versus ab Aeoo Borea curuatur in oras:

Hinc fugit in Zephyrum ductilis vndatuba.

Rhenus ab occasu quod si concurrat in Austros,

Orbisfluis circum terra iacebit aquis.

Sed quia non redeunt in sese flumina gyro,

Isthmiaco Rhenus calle diremptus abit.

Ad pia Virginij spatiat ur mœnia Russi

Rhenus: & ad læuum sustinet illa latus.

Hac licet vrbs, velut ireor, Vppenheimia fertur,

Est tamen ex Russi nomine clara ducis.

Vindice qui domito patriam repetiuit ab hoste;

Non sibi, sed patriæ prælia laude tulit.

Iulius at Vindex inhiat dum fascibus, arma

Dum mouet, à Russo vincitur: hostis obit.

Ille quidem fœlix, regni quicunque recusat

Pondera; qui iuris maluit esse sui.

Qui venit ad fasceis, curarum mergitur æstu:

Non secus, ac gaudio fœmina ventre, timet.

Imperium quanto regis sudore geratur,

Horrida Damoclis prodere fama valet.

Præfuerat Sicula quondam Dionysius vrbi:

Clarus & ingenio, clarus & arte fuit.

Pieridum doctis studio cognouit Athenis:

Discipulus magni quippe Platonis erat.

Officium docti prauo fœdauit abusu:

Doctus erat: verum mente Tyrannus erat.

Ad tempus Fortuna viri blandita triumphis:

Attribuit fastum prosperitatis honor.

Damoclis
assentatio.

Hunc vbi Damocles caneret per sepe beatum,

Damoclen dominus vidit inepta loqui.

Rex scurram docuit fortunas noscere regum,

Quot regimen curas nocte dieque ferat.

Fecit inauratis hominem residere cathedris:

Adposuit menjam: cuncta placere dedit.

Impositum capiti tribuit diadema superbo:

Haud famulum paruo iussit honore frui.

Præposuit scurræ quicquid testatur honorem

Imperij: tandem sceptrum tenere dabat.

Agmina seruorum famulantur plurima mensæ.

Iussa faceiebant regis honesta sui.

Quod facit ad regum luxus, ad ditia sceptri

Nomina Damocles noscere visus erat.

Sit vallata quibus per sepe potentia curis

Hoc etiam signis scurra videre tulit.

Liberat ancipitem corio Dionysius enses:

Subnectit capuli pondera parte trabis.

Pertenui fecit gladium pendere capillo:
Damoclenq; supra ferreus hastis apex.
Extimet elapso Phlegyas ut marmora lethum,
Sic gladio lethum scurra cadente timet.
Non oculos visu pascit, non viscera ferclis:
Est alius vita damna timere cibus.
Non animaduertit famulantis munia turbæ:
Horrida sollicitis suspicit arma genis.
Præ curis animi fastidit gaudia mensæ:
Omne sub auerso nauseat ore decus.
Gloria blanditur: votis obsistit imago
Mortis: in horrorem cedere cuncta videt.
Esuries urget. Quem non urgeret egestas:
Esuries tanto cedit ab acta metu.
Damocles gladii casum, non fercula regis
Aspicit: erecto pallor in ore sedet.
Doctior exemplo cognouit gaudia regum:
Gaudia cognouit principe digna viro.
Destituit mensam solito contentus honore:
A pedibus regi maluit esse suo.
Fœlicem minime Damocles postea regem
Censuit: id stricto doctus ab ense sapit.
Rex, fateor, Siculo fuerat Dionysius orbi:
Non ideo regni iure beatus erat.
Edidit exemplum mutantis singula fati:
Edidit exemplum turbinis ipse sui.

Squalli-

*Squallidus exiit Siculo Dionysius orbe:
Imperij compos desijt esse miser.
Quem dederat virtus regno, priuauit inepta
Luxuries: non rex imperat ipse sibi.
Ad studij matrem pauper concessit Athenas:
Pauper Athenæa postulat vrbis opem.
Vrbe redit vacuus, quàm liquerat antea diues:
Ambigua vastam mente Corinthon adit.
Illic Argolica sumit retinacula pubis:
Gymnastij fecit frena subesse sibi.
Qui iuuenis quondam nequijt frenare Sicanos:
Se pueris Graia prestat in vrbe ducem.
Qui proprio legem nequijt fundare popello,
Incipit externis dicere iura viris.
Qui regale fuit solitus pensare tributum,
Pro studij curis vile Minerual habet.
Quique Syracusis alto regnabat honore,
Conueniens illi nempe Lyceio erat.
Porticus incolitur regi pro lupibus, aula.
Imperij quantum degenerauit honos?
Quid deceat regem monuit persæpe Corinthi:
Eius, quod monuit, nescius ipse fuit.
Iam scit, quid deceat regem quod nescijt ante.
Sæpe valet regem sola docere fames.
Sustinet infelix virgam profascibus vlna:
Heu ferule cedunt sceptra; tribunal hara.*

Qui vario cultus fastu gestabat amictum,
Immodicæ vestem simplicitatis inuit.
Sic nimij pœnam reperit Fortuna fauoris:
More nouercarum rebus obesse solet.
Ceu timet vrbs, quando minitanti cingitur hoste:
Sic quoq; rex hominum pondere fati timet.
Hac quia non vindex cognouit Iulius, ergo
Dignus ut exemplo discat id ipse suo.
Esurit affectans regnum: vi Gallica turbat
Oppidarius regni perdidit ergo miser.
Vendicat imperium Vindex, non vindicat: ergo
Vindex imperij desijt esse sui.
At toties Caesar vasto delectus honore,
Non obito Ruffus sceptræ Nerone tulit.
Plus victor nescire cupit, quam perdere victus:
Imperium spernit, nomen habere cupit.
Esse caput mundi renuit, sentina dolorum:
Hac etiam Ruffus sorte beatus erat.
Causa stat: herentem Damoclis viderat ensem:
Viderat imperij toxica: vidit onus.
Bellica Romano fundauit milite castra:
Quæ Ruffenhemi nomen habere reor.
Vox Ruffenhemi velut Vppenhemia fertur:
Sic eadem Ruffi nomen adeptæ fuit.
Si Ruffenhemum vocitetur mansio Ruffi,
Nemo loqui Famam vera negare potest.

Disita viginti stadijs, & disita centum
Vangionum Russi castra videntur agris.

Rhenus in Arcturum sinuato labitur arcu:

Culmina Nacomis spectat ab amne sita.

Vt stadijs centum discescit mansio Russi,

Ardus in Rheni flumina Mogus abit.

Quale Menus nomen referat, dicatur: amœnum

Perdat principium; cetera Mœnus erunt.

Ille latus Rheni dextrum fervore subintrat:

Ille suis Rheni flumen adauget aquis.

Dicitur oblongo Moganus nomine: fertur

Mogus: adhuc Mœni nomen habere potest.

40. Voce Menos nota fertur scrutare Mathesin:

5. Hic literis anni scit numerare dies.

50. Hoc etiam Nelli poterit prestare figura.

70. Vix alia tantum voce fluent a valent.

200. 365. Scinditur irriguo Franconia gurgite Mogi:

50. Terra nec exemplo ditior esse potest.

5. Quæ prius Harcinio nimium sterit obruta saluta

10. Sternitur in campos: densa nec arbor obest.

30. Extrema sylvas Franco tellure remouit:

70. Instar enim muri sylua coronat agros.

200. 365. Circuit excelso Picearia robore terras

Sylua: nec Harcinij partibus illa deest.

Quercubus inde subit Thuringia limite surgens.

Sylua grauem syluis reddit Ot bonis humum.

Mons

Mons ubi cœlorum suspectat Pinifer orbis,
 Sylva Boemorum rupe leuata venit.
 Pinifer effundit gemino mons gurgite Mogum:
 Hinc ruber, inde nitens nomine Mogus abit.
 Gepbresium cedit nitido, Perneca rubenti:
 In Zephyros Euro Mogus uterq; cadit.
 Qui nitet, effertur dextra decliuus ab Arcto:
 Qui rubet, ad læuam deserit arua Notii.
 Stanaco nitidus simulac excessit ab vrbe,
 Quæ fuit antè duplex fontibus vnda coit.
 Mogus ubi coijt, Roringia vapulat vndis:
 Cronachis hinc triplici prouenit amne liquor.
 Cronachis adiectæ nomen dat fluminis, vrbi:
 Cronachis Ebnitiæ præterit vrbs agrum.
 Cronachis incurrit Mogum. Fert limite Mogus
 Hinc iuga Lichuelsi, Pansidos inde iuga.
 Inde Stafelstænas adiit; curuatur in Austrum;
 Limite nec recto dissecat arua Notii.
 Circuitu terras vario sæcundat aquarum:
 Nec minus excepto dirior amne tumet.
 Mœnia Gusbaci lambit, dum voluitur orbe:
 It scia nec Mago distulit ire comes.
 It scia Crampinij labris adiuta Rotannim
 Accipit; ac Carole flumina fauce bibit.
 Accola Campinij Coburgum fluminis extat:
 Sed Rotacum rubei labra Rotannis alunt.

Descriptio
 Mogani flu-
 minis.

Paunacis in Mogum descensu labitur vnda:

Paunacis haud vllō tardior amne fugit.

Culmina Morspurgi Pegnesidos alluit vnda

Fons: quoq; Pegnesa nomen ab vrbe capit.

Visitur Hirspurgum, Lauffennia visitur amne:

Amnis ad accursum Norica — berga sedet.

Nec mora Rednesus Pegneside voluitur vnda:

Pascua Rednesus flumine pulcra rigans.

Saxea Stenarum simulac ad mœnia fluxit,

Ostia Piberij diuite potat aqua.

Limpidus inde subit Pegnesida Sennius vndam:

Auracus hinc tenui pulcrior amne subit.

Suabacus vndarum simulac tot voluitur ausis,

Cornua Pegnesi fertur in vda comes.

Quæ modo Visenti Forchemia præsider vndis,

Flumina Visenti terminat hausta Meno.

Aetscia longinquo deuoluitur agmine praeceps;

Per nemus & vallem; plana per arua volat.

Accolit Aetscini Vint semia fluminis oram:

Aetscia Neustadij fluctibus arua colit.

Gurgite Mundaci bibito festinat ad arceis

Hochstadij; sinem mox habiturus aqua.

Obuiat aduecto Pegnesus flumine: plura

Postulat; Aetscini postulat amnis opem.

Postulat Aetscini quam gurgitis, obrinet vndam.

Nil etenim magnis parua negare queunt.

Fluminis

Flumina vicinis excurrunt vndiq; sylvis:
 Vndiq; Pegneso flumina præbet ager.
 Siccine perpetuo Pegnesus honore placebit?
 Compos & officij desinet esse semel.
 Arua Pabenbergis simulac vicina reliquit,
 Desinit; hunc domito digerit amne Menos.
 Curuus in occasum glomeratur turbine Mogus:
 Urbis ad Heltmanæ culmina versus abit.
 Urbis à traiectu Cattorum nomina fortè
 Mutuat: Hasphurdum dicitur ergo locus.
 Mogus it Hasphurdum: Menoburgi deserit arceis:
 Nomina dat castro, scilicet, ista Menos.
 Sueuorum traiectus adest; Sueinphurda vocatur;
 Quos procul à Sueui Rhætia cepit aquis.
 Sueuus adhuc restat: nomen mutauit: eodem
 Antea quo fluxit Sueuus, in orbe fluit.
 Plurima mutârunt excursu flumina callem:
 Ast solito Sueuus callefluenta vehit.
 Nascitur extremo Sudetis margine: fertur
 Inuia Parrhasij pronus ad arua poli.
 Fertilis aruorum Lusatia scinditur illi:
 Scinditur eiusdem Marchia penè vadis.
 In Zephyrum cedens Boreæ miscetur Hauelo
 Sueuus, vbi Spondæ tecta rigârat aquis.
 Illius ad ripam degerunt antea Sueui,
 Iam quibus ex Sueui flumine nomen inest.

Qui patria nondum simulac tellure ruisent;
Vandalicis postquam recta stet ère plagis;
Sueuica centenos implèrat milite pagos:

Tam locuples Sueuæ turba cohortis erat.

Gens patriam versa mutauit imagine cæli:

Horrida Rhetorum montibus arua colit.

Nomen adhuc priscum, mutari nescia, seruat;

Vt patria nunquam fama perire queat.

Quinetiam prisca retinet virtutis honorem:

Corpore natiuum transfuga roboralit.

Est aliquid, patres si sint exempla nepotum,

Haud sobolem neruis degenerare patrum.

Sueuica respondet virtus ex indole nata,

Patribus: haud patrie desinet esse memor.

Sueuica mutauit cælum, non pectora virtus:

Liquerat Arcturum fertur ad arua Notæ.

Nempe fuit monti quondam subiecta Boëmo;

At nunc Italicis subditur illa iugis.

Accola tunc Sueui fuerat, nunc accola Rheni:

Transfuga sit patria, degener esse nequit.

Præcelebris retro simulac Sueinphurda recessit,

Insolita Mogus bile recuruat iter.

Impete curuatus raptò desciscit in Austrum:

In Zephyrum versis inde recurrit aquis.

Herbipolim ripa fugiens discindit viranq;

In Boreæ tractus inde coactus abit.

Hinc Caroloſtadij ſœcundat iugera: Sala
 Cornua Gamundi ſedibus apta bibit.
 Sala nec exiguo prouoluitur agmine: Salam
 Iugera Neuſtadij Strauus ad vda ſubit.
 Aſpacum iuxta Rhœnis ſorbetur: Auerra
 Ad iuga Lutteri flumine Sala ruit.
 Non procul hinc Thule nemoroſo condita ſaltu,
 Quà Zephyrus Solem ſpectat inire freta.
 Sala bibit Synam, Mogo iam proximus anni:
 Mœnia Rinecij gurgite Syna quatit.
 Non ſecus ac multi perierunt antea fluctus,
 Vltimus in Mogi flumine Sala perit.
 Solis in occaſum curuo iam limite Mogus
 Labitur, ac vario cornua torque facit.
 Aſt Zephyro dextra iuxta confine relicto,
 Deſerit ad læuam fertilis arua Nothi.
 Nomen ab excelfi quæ duxit vertice montis
 Mogus Hogumberg ætæcæ nitentis adit.
 Excipit ad læuam Thubera flumina largi.
 Surgere Thuberam Sueuia fonte videt.
 Amne Rotumburgis, Chreclingia viſitur amne:
 Hoc etiam pollens amne Rotinga venit.
 At prope Mergetum Gallacidos influit vnda
 Copia Thubera flumen: at itur eò.
 Nam Thubera ſubit Laudana mœnia gentis;
 Culmina Pudingi fluctibus inde rigat:

Inde fatigatis fertur Thubera procellis:

Cogitur ex Mogo cedere: Mogus adest.

Flumina Thubera Vartenum cedere Mogo

Aspicit: hinc fluuio nomen & vnda cadit.

Ardua Miltburgi veneratur culmina Mogus:

Ductilis in faciem vertitur vnda tubæ.

Inter & hinc Zephyros, et climata voluitur Arcti,

Sub lare Stochsadij flumina Mogus agit.

Excipit alueolo Francphurdia diuite Mogum.

Vrbs sua venali distrahit ære bona.

Accipit à Rheno classeis, à flumine Mogi:

Ponte sub oblongo clauditur vnda Meni.

Mœnia Franconum sustentat dextera Mogi:

Culmina Saxonum margine læua gerit.

Nobilis illustri Francphurdia vertice passum

Millia viginti distat ab vrbe Meni.

Vrbs à traiectu Franconum nomina cepit;

Quos inodo præ veteri Gallia gente colit.

Perdidit aduentu Franconum Gallia nomen:

Francia Gallorum dicitur esse locus.

Id tibi nec mirum, quid non mutatur in orbe?

Et situs & regni nomen, & ordo perit.

Sancta nihil mundo validum Natura reliquit:

Plurima mutantur tempore: pauca manent.

Optima Franconum libeat si dicere tecta,

Dicere quis poterit singula? nemo potest.

Huius & esse loci vix talia scribere duco.

Et quid multa libet scribere? rara iuuant.

Franconum simulac abijt Moganus ab vrbe,

In Zephyros curuo pergit abire gradu.

Ardua deglutit subeuntis flumina Binsæ.

Rhenus adest; Mogi flumen adesse videt.

Qui modo tantus aqua, tot aquarum molibus egit

Mogus iter, Rheni gestit inire labra.

Ad medium Rheni labens procedit ad urbem:

Nomen adhæc vrbi donat inesse suum.

Nobilis aduerso Moguntia flumine Mogi

Gaudet, aquis Rheni gaudet; amica situ.

Vrbs abit ad læuam Rheni: sed flumine Mogus

Cymbifero dextrum gestit inire latus.

Lucius infausto derisor nomine Christi

Insolito Rheni ponte ligauit aquas.

Postea mirando superauit flumina ponte

Carolus: hunc celeri sustulit igne furor.

Hic nimium lato diffunditur aquare Rhenus:

Nam stadijs tendit penè duobus iter.

Sed nihil est vrbi, Rhenus quod basia confet;

Quod Menos opposito mœnia rore videt:

Multa vetustatum profert exempla decoro

Vrbs habitu: prisca signa decoris habet.

Magnificam celsa gestat tellure columnam:

Hanc celebris miro forma labore refert.

Iulianus a
postata.

Formam nosse paras? Imitatur tessera formam:

Tessera quadrato continet orbe cubum.

Percupis aut horem, mirator, noscere molis?

Hæc opera Drusi colle leuata fuit.

Signa reducuntur tumulis diuersa Deorum:

Et tabulas passim fossa reportat hunus.

Fama recognoscit lapidum compage reuersos:

Sarcophagos, quorum scripta videre licet.

Quisquis & Albani rimatur viscera montis,

Sub lapidum fossis mira latere vider:

Hic steterant quondam Martis delubra Gradiui:

Hic etiam vani templa steterê Iouis.

Tot simulacrorum facies tellure reuelli

Credimus, vt totidem credere nemo queat.

Stulta quid enarrans nugarum ruderamiror?

Vrbs alia rerum laude notanda venit.

Præ reliquis urbem Phœbigermana venustat:

Præ reliquis urbem Musa tuetur agris,

Vrbs operam Musæ si non perdocta tulisset;

Et nisi cepisset Dedala Pallas opem:

Barbaries fracto Musam damnasset honore:

Barbarica Pallas clade repulsa forer.

Vrbs veneranda sui tribuit monumenta laboris,

Aere, quod inuenta fuserit arte typos.

Ante typos nimij veterum periere libelli;

Ipse literas cernet nulla perire dies.

Vox perit auditus gemina quam concipit aure:

Vox etiam calamo scripta perire valet.

Quod typus excepit charta, non eximet atas:

Si ruat exemplar tempore, restat opus.

Non rapitur totum, si pars vanescat adempta:

Pars etiam toti dempta nocere nequit.

Turba Camænarum felix gratare labori

Et studijs: semper viue, reducta typis.

Vixit Mercurius iuuenili redditus æuo:

Ex postluminio mortis appollo redit.

Ardua Parnassi tumulos Moguntia prabet:

Fert Academia recta: Lyceion habet.

Eloquar eximium: Germania præstitit orbi,

Quod Nothus, ac Aquilo, vesper & ortus amet.

Ab nihil ex æquo felix: & lilia spina

Et tribuli vitis saepe roseta tegunt.

Nobilis illustri Germania claruit arte,

Qua iuuat, hac etiam mobilis arte nocet.

Hæc ratione typos reperit, ratione Boardas

Flāmiuomas, quarū strage barathra tremunt.

Onimis infelix & amœna turpior arte

Ars fuit hæc; omni scæuior hoste fuit.

Ab nihil obliquo sanctum spectatur in orbes

Ars vitio nunquam digna coire nocet.

Ingeniosa tui genitrix habere pericli

Teutonis haud regio parcere docta tibi.

Mate-

*Materiam Mundo tribuis Natura nocendi;
Qua facis humanum singula nosse genus.
Stulta tibi; nobis etiam vasa sana fuisti:*

*Debueras genitrix esse; nouerca nocēs.
Cur homini prodis vano secreta labore?*

*Qua si nos fugerent, turior esset homo.
Quod ruditas orbi nequeat secunda nocere,
Perfacili monstrat simplicitate fides.*

*Cur ad perniciem debemus singula nosse?
Singula debemus noscere: pauca iuuant.*

*Aurea successu Saturni floruit ætas;
Floruit illa domi, floruit illa foris.*

*Ferrea mutarunt Saturni secula moris:
Impia perdoctum repperit arma genus.
Artibus auxerunt pedetentim munera belli:*

*Stulta quidem virtus scire profana fuit.
Non modo suffecit gladius, non pugio Marti
Rustica Bellonæ desijt esse sparus.*

*Lancea paulatim vulgi desciiuit ab vsu:
Arcus & officij nomina vilis obit.*

*Vinea non muros, plutei non machina sternit:
Oppida non Aries efficit aqua solo.
Scilicet incertus Bombardam repperit author:*

*Impius ex casu repperit author opus.
Hæc referunt formam viridis tormenta colubri:
Sed coluber tantum nullus obeße valet.*

Dira sono iactant nomen tormenta Boardæ:

Dum resonat truculens acre Boarda tonat.

Horreat ad nomen, si quis non viderit arma:

Horreat ad formam, quisquis ad arma venit.

Horreat auditu reboantis fulmina monstri,

Qui procul à iactu fulminis arce latet.

Mars Tragico tandem luctu lamenta profunde,

Millia qui peditum fulmine multa rapis.

Te quoniam maiora Deo tormenta relucunt:

Molis ad insultum sterneris ipse metu.

Axibus insistit facili non pondere binis

Machina, quò citius prouolet acta rotis.

Est teres, angusto paulatim strictior ore:

Parte sed extrema crassius antra patent.

Pectora nitrato subigit dum puluere flamma,

Pectore detentos expuit ore globos.

Mox tonitrum fingens, tonitru deterret Olympū:

Efficit ac lapidem fulminis ire modo.

Vinea non obstat, cespes non vimine clausa:

Mœnia coguntur cedere, quassæ globis.

Anguipedes scissent hæc si tormenta Gygantes,

Sydera deuictò tolleret Ossa Ione.

In Phrygiam tali victor decurrat Atrides

Mole, decem cinereis Troia diebus ager.

Illa Semiramiam caperet Babylona, priusquam

Strictior exacto Delia mense foret.

Aurea regalis superabit moenia Roma,
Vel prius ac medijs tempora mensis eant.
Id truculens isti fecit Natura licere,
Quod Superum nulli fata licere sinunt.
Hoc tibi debemus Natura, quod officis arte:
Debuit hoc certè non licuisse tibi.
Et male pradatrix audis Germania toto
Orbe, quod inuenta degener arte nocet.
Ipsa tibi virgam, multos laesura parasti.
Hostis nempe tua doctior arte furit.
Sat validos assueti tibi ballista molareis
Mittere: sat scandi moenia ponte foret.
Destituit nullo frameam Germanus honore:
Saxeus & iaculum mittere Saxo negat.
Et Diomedæa Thraces virtute superbi
Verbera Romphea laudibus orba putant.
Natio Boiorum domitrix nunc abstinet Iphis.
Ex Macedon obijt laude Saryssa procul.
Illyriae gentes renuunt pugnare Sibinis:
Quod magis, & Romam stringere pila pudet.
Inclita virtutum cesserunt longius arma:
Pusio Bombardis trudit ad ima virum.
Arma procul victrix remouet Bombarda: cruenti
Orbis ad interitum praeualet vna satis.
Non erit armatus, peraget non praelia victor
Hac nisi munitus praelia mole gerat.

*Ab pereat, nobis hac qui tormentare reliquit:
Arte pater fuerat dignus obire sua.
Penderet Aeolide pœnam Salmoneos instare
Fulmina qui reperit fulmine stratus obit.
Corpore sanxiuit proprio Busiridis aram,
Qui docuit pluuiam Thraſius axe peti.
Sanguine Pygmaleon maculauerat hoſpitis adem:
Sanguine Pygmaleon interit ipſe ſuo.
Quæ prius humana ſaturârانت viscera cœde,
Iam Diomedæo bruta cruore rubent.
Iam, ſcopulo multos qui deturbârانت in aquor,
Mittitur in pelagum Theſeos arte, latro.
Icarus vt plebem docuiſet munera Bacchi,
Munere ſuccubuit proditus ipſe ſuo.
Quem prius Aemylia conceſſit Aruntius, illum
Ipſe ſua genitor morte probauit equum.
Qui bene nil egit Phalaris laudatur in vno,
Quod necis authorẽ torruit arte necis.
Permanet inuentor Bombardæ; permanet author:
Nomen at authoris prodere Fama negat.
Cenſuit indignum vulgatrix nomine Fama,
Cuius ab ingenio crimen & ira venit.
Ingenij reter quid non deſignat abuſus?
Si malus ingenio nritur, ipſe nocet.
Stultũ imperium, furioſo præſtitit arma,
Ingenium prauo quiſquĩ ineſſe dedit.*

Cum

Cum nequeant Musæ rugas sedare malorum,
Ingenium magni causâ furoris erit.
Heu nocuit Mundo, quisquis tormenta parauit
Aenea; qui simulat fulmen, & arma Dei.
Qui plus ingenio nocuit, quam profuit orbi:
Et qui subsidium contulit omne malis.
Bombardam conferre typis vrgemur: vtrique
Ingenium mentis, candor vtrique fuit.
Teutona virtuti Bombardis officit ora:
Teutona virtuti pro fuit ora typis.
Flumine cum Mogo Mogi descendit ab vrbe
Rhenus: & illustri proruit amnateis.
Fluminis ostentat Beuericum dextera Rheni:
Pronus ab Arcturi limite Rhenus abit.
In Zephyrum gressu labens curuatur adunco:
Et scopulos inter grande coarctat iter.
Insula sepitur non fluctibus vnica tantum:
Diuiduis passim terra ligatur aquis.
Præterit ad dextram Schirstanas, culmina pagi,
Culmina Vualseni gurgite Rhenus adit.
Præterit Helpheltum, celebri quod præualet arce:
Totus ad Erbacî culmina voluit aquas.
Pagus ab Aeoo qui nomina diuite sumit,
Contiguus Rheni gestit adesse labris.
Grandibus hûc iterum non vnica clauditur vndis
Insula: si Tempe dixero, vera loquar.

Vapulat hinc vndis Mitilenum; vapulat inde

Vincolium: spatium distat utrunq; breui.

Vini diues adest dextram Rhingouia Rheni

Possidet: illustris possidet arua soli.

Quò feror? ad Rheni læuam me confero: Rheni

Quò cadat in læuam gurgite Nabis adest.

Vilia Morsena fecundat culmina pagi

Nabis; & Altr'hemi culmina rectus adit.

Inde duplex viridi subit Ingelshemia tractus:

Distant perminimo pagus & aula situ.

Aula sed inferior iacet Ingelshemica pago:

Vix stadijs Rheno cedit abacta decem.

Carolus æterno Fastorum nomine clarus,

Nec quem perdomuit Carolus orbe minor:

Hic solitus licitæ fuerat statione morari:

Aptior haud animo Caesaris aula fuit.

Aula loco nomen seruat turrita: gerendis

Consilijs sedem resq; locusq; dabant.

Arx fuerat quondam valido munita labore;

Funditus hostili decidit hausta rogo.

Maceriem quouis superat calcante viator:

Ipsa ruinarum penè ruina iacet.

Vt tunc res fuerat, simulac & Carolus aulam

Incoleret, nullo iura vetante tulit.

Paruit edicto Caesar, quod sanxerat ipse:

Caesaris exemplo paruit orbis honor.

Tasilio postquam ductor peccata patraret,
Coningis hortatu noluit aqua sequi.

Casareo tandem furians inuidit honori:

Auctus & Hunorum foedere bella mouet.

Induperatori princeps extrema minatur

Fata: nec euentum crimini ipse notat.

Carolus exurgit, scelerato restitit hosti

Casar, apud Lechum castra locare parat.

Destinat aduerso Legatum Carolus hosti:

Continet is pacem, continet arma manu.

Tasilio mentem properat mutare; paratus

Obsidibus regem conciliare datis.

Bella cadunt: verum pax non firmatur vtrinq;

Tasilio pœnam iure daturus erat.

Ingelshemiados vocitatur ad atria cellæ:

Paruit edicto Casari; egit iter.

Res in iudicium simulac prodiret vtrinq;

Tasilio causa iura probare nequit.

Victus iudicio procerum damnatur: & ense

Carnificum stricto iussus obire necem.

Ille genu flectens, panno clauderat ocellos:

Qui gladio soluat guttura, licetor adest.

Dux spatium vitæ nequijt sperare: parata

Ad miseri lethum cuncta fuere viri.

Iudicis vrgetur sententia; Casari obstat

Gratia. Quem nequeat flectere pœna duci?

Iudici

Iudicis effectum vox non sortitur: at illa
Cæsaris arbitrio tollitur; illa cadit.
Mitior excedit sententia Cæsaris ore:
Mortem Tassilio Cæsaris ore fugit.
Penam perfidia claustro, non funere soluit:
Principis exiit nomina: claustra subit.
Perfidus infando fuerat qui crimine princeps
Antea, iam Monachi nomine sanctus agit.
Cæsaris edicto qui noluit infimus esse,
Assecla nolebat Cæsaris esse sui.
Dum maiestatis designat crimina laesa,
Perdere carnificis debuit ense gulam.
Ista magistratus signant exempla vigorem.
Nonne magistratus fertur imago Dei?
Quirrenuit regi; renuit parere Tonanti:
Præsides hic cælo, præsidet ille solo.
Nabis adit Rhenum; Rheno sorbetur eodem.
Hinc obiter Rheni tecta referre iuuat.
Cerulei dextram Geisemia fluminis ornat:
Inde Rodeshemi tecta subire vides.
Ast latus ad læuum spectatur Bingia; centum
Et stadijs bissex vrbe remota Meni.
Naisibi fertur, ripa donatus vtraque;
Arcibus: innocuo perforat amne solum.
Exiguum paruo delibat honore Nouellum:
Hobstadum paruo spectat abesse loco.

Vilia præcurrit Brambacum culmina pagi:

Vilia Fromburgi fluctibus arua videt.

Ambit Oberstenas modico signata nitore

Iugera: Gumburgi cernere castra datur.

Quæ dat Hemundum, quæ dat Montcingia, tergo

Quæ dedit Hunorum flumina Nais habet.

Nais vt illustri Soburnum flumine vidit,

Labitur; & Glani cornua iungit aquis.

Obuia Lutteri prædatur cornua Glanus:

Naiada Lutters, Naiada Glanus init.

Nais Isumbergam minimo suspectat abesse

Limite: Dalbergam longius esse videt.

Disidet oblongum Sponhemia Naiados amne:

Non Eberumburgi tecta rigantur aquis.

Naidos oblongo discedunt limite Nymphis:

Arce tamen cerni Naidos vnda potest.

Hinc Stauronnesum sæcundat amabile Nais:

Teutona Cruisnaum nomine lingua vocat.

Post iuga Cruisnai simulac est ardua ventum,

Spumens in Rheni viscera Nais abit.

Bingia præclari veneratur Naidos amnem:

Dulcisonis Rheni gaudet adesse vadis.

Bingia præclaro celebratur nomine Drusi.

Fonte quid & Drusi notius esse reat?

Drusus ibi letho quoniam funesta subiuit:

Materiam leihi nemo docere valet.

Nec stat Fama sibi: bello vel concidit hostis,
Vel lacero cecidit crure, peremptus equo.
Hunc referunt tractu monstrum vidiſſe Sicambro:
Inſolita cuius mole ſtatura ſterit.
Forma Gigantæi faciem mentitæ Cyclopis:
Feminei ſexum viſa referre gregis.
Hoc miſer ex monſtro venientis tempora lethi
Edidicit. Magnus fata videre timor.
Bingiacas victor ſimulac acceſſit arenas,
Bingiaco victus fata ſubiuit agro.
Non trepidans illi Germania ſenſerat hoſtem
Eſſe parem: tanto bella rigore tulit.
Viſpetes domuit bello, domuitq; Cheruſcos:
Ille Morauorum pila gerebat agris.
Flauicomos dura fudit virtute Sicambros:
Inſolito Sueuis arma furore tulit.
Amas ſis hunc vidit nauali fundere bello
Bructeriam: vidit bella mouere Vidrus.
Veuſtualicos acie pugilum ſuperauit Abnobos
Victor: & indomitum ſuſtulit igne nemus.
Pontibus hic Albim Rheno cum flumine ſtrauit:
Sublicio ſepſit ponte Viſurgis aquam.
Peruia qui tantum præbebat flumina claſſi,
Inſolito Mogi ponte ligauit iter.
Harciniam lacera Dux pandidit arbore ſyluam.
Peruia Romano palluit hoſte via.

Sapius hæc Latio terrorem mouerat hosti,
 Se modo nudatam munere sylua dolet.
 Nunc abit in campos, & hianti panditur aruo:
 Rara sub insolito sternitur umbra die.
 Hæc trepidis quondam valuit præbere latebras
 Sylua: bonis sedem fecit; asyla malis.
 Iam latebras nescit; planè deiectis asyla
 Area: planicie saltus & agger abest.
 Hoc potuit Drusus, qui nil præstare timebat:
 Tam vehemens illi cura laboris erat.
 Hannibal ærumnas Romane vouerat vrbi:
 Teutonico Drusus fata vouebat agro.
 Illius excepto Germania nomine pallet:
 Cladis & antiqua funera bile docet.
 Vfus adhuc, quando seuit Germanus in hostem,
 Increpat hunc Drusi nomine; bella crepat.
 Bingia laudatur, tanto quod contulit hosti
 Fata; quod ærumnis contulit ipsa modum.
 Liquerat huc placido Basileiam tramite Rhenum:
 Turbida nec scopulus pertulit vnda moram.
 Ripa nec arctato coniunxit limite pressa
 Ostia; sed Rhenum laxius egit iter.
 Non aqua præcipiti pendebat desflua saxo:
 Calle sed equato libera fudit aquas.
 Est rapidi simulac ad Naidos ostia ventum,
 Arctior hinc ripæ faucibus vnda coit.

Vt te Dru-
 sus perdat.

Nam validi ripa montes iunguntur vtraq;
Semitæ vix fluuij sufficit vna minis.
Nec prius æquat o procedet tramite Rhenus,
Vbera quam Bonna miserit arua retrò.
Rhenus vt exhausto durescit Naidos amne,
Deserit occasum tramite: Corus adest.
Mons subit ad læuam; Roberti nomine gaudet;
Cœnobij nitido claret honore locus.
Intercepta procul medio stat flumine turris.
Insula diuiduo cingitur arcta lacu.
Horrida sed mures tribuerunt nomina turri:
Mure sub vltori fata quod Hatto tulit.
I nunc, & sæui bilem contemne Tonantis.
Mure potest minimo pœna nocere Dei.
Messis erat raro segetum dotata fauore.
Paupere nil poruit vilius esse viro.
Paupere paupertas languescit frigida lino:
Verminat esuriens, paupere mœsta penu.
Auget egestatem morbus, contempta mouetur
Pauperies: omni casta fauore perit.
In rigidis passim miseri iacuiere plateis,
Quos miserè letho vouit accredo famis.
Vita quibus restat, vitam mutare volentes
Sanguinea fatum præripuere manu.
Est dolor in vita truculens; in funere terror:
Conditio sortis nulla placere valet.

Quis stadium vita letho mutare peroptet?

Cum miser haud poterit viuere, fata cupit.

Mundi cuncta serit Labyrinthus pessima. Fletu

Nascimur; est artis viuere; poena mori.

Sed melior vita mors est, extrema malorum

Linea: materiam viuere cladis alit.

Mors ut poena Dei; poena sic dicitur huius

Finis: ab effectu desinit esse nocens.

Hanc igitur summo plures mœrore sepulti

Flebilibus visi sollicitare modis.

Nempe soror Turni mortem lucturna petiuit:

Caucaseus mortem vellet adesse gygas.

Gaudet adhuc Cheiron votis cessasse petita

Funera: dum potuit viuere, latus obit.

Velle mori, nec posse mori, nec viuere, durum.

In misero sors est optima, posse mori.

Hanc meruit sortem, qui se fastidit, egenus:

Hac etiam pauper sorte beatus erit.

Solus erat felix, animi mœrore solutus,

Pauperis haud speciem nouerat Hatto viri.

Qui non pauperiem sapuit, qui diuite largus

Sorte tueri, miseri damna videre nequit.

Finitimos inter tantum frumentum tenebat

Hatto: quas habuit fœnore legit opeis.

Deposit as partu repetit maiore quot annis

Diuitias; quarum summa perire nequit.

Nec largitus opem, veluti debebat, egenis:

Dona nec agrotis mittere, doctus erat:

In loculis oculi fuerant; superesse bonorum

Bestia nil orbo duxit in orbe satis.

Alter erat Crassus: Crasso sed auarior ipso:

Dignus ut imbibito deleat ere sitim.

Deliciae, numi; risus, iactura pupilli;

Restu, auaritia coena dolentis agit.

Nec subijt restim: dignus maiora subire

Eata: manu fortis debet obire Dei.

Prodigus hac melior ratione putatur auaro:

Officium quamuis neuter honoris amet.

Erogat in vita fortunam prodigus: acri

Quae fuerant nisu parta, quiete vorat.

Omnia consumptor rerum transfundit in omnes:

Symposij fratreis ardet habere sui.

Horret egestatem minimè: fastidit auara

Pectora; cum socijs prodigit ipse sua.

Partis ipse frui gestit: non abstinet vti:

Dedecus heredi relinquere multa putat.

Debita condonat nonnunquam debita gratis:

Si superet censum sumptus, abesto dolor.

Sic Epicuræo vitam solatus honore,

Cogitat extremum quemlibet esse diem.

Ille tamen peccat: sed dum conuiuuit amicis,

Inter eos pauper saepe inuatur homo.

Ille sibi prodest, alijs prodesse laborat.

Non male, sed cunctis victitat ergo bene.

Quò socijs prosit, non hoc expendit auarus:

Pauperis ad lachrymam munijs æra seris.

Post obitum quamuis valeant prodesse nepoti

Æra, vel ad miseri cedere vota queant:

Attamen hæc cura legit non illius ergo,

Vt miseri fautor rebus adesse velit.

Ære voluptatem potius concepit adepto:

Dum fuit in viuis, prætulit æra Deo.

Non sibi, non alio, damnatus ad omnia, viuit:

Sustinet æs dominum: sustinet ille nihil.

Dum moritur, prodest, quod non sperarat, amicis

Dum nil vita iuuat, funeris hora iuuat.

Nil ageret rectè, si non cessaret auarus

Viueret: post obitum cogitur esse bonus.

Cogitur esse bonus, quod noluit optimus esse:

Quod nequit, id miserum conficit, esse nocens.

Officit in vita miseris; à funere prodest.

Scomma fit heredi Tant alius ipse suo.

Omnia crebrò datur qui gutture digerat; hæres

Prodigus ex nimio scribitur æse nepos.

Hatto nocet vitæ simulac producta manerent

Stamina, non misero præstitit ille fabam.

Pluribus in vita nocuit, quàm funere demens

Profuit: ob vitam mortuus ergo male.

*Si rem prodigeret; socijs si traderet ara;
Municam miseris fortè dediſet opem.
Sed quoniam plus ac parcè viuebat avarus,
Pauperis auerſa negligit aure preceis.
Turba Saguntino pluſquam defecta calore
Supplicat Hattoſi fletibus; Hatto fremit.
Per ſacra per diuos orant, per mutua rerum
Fœdera, per totum quicquid in orbe placet.
Non ſacra, non Diui, rerum non mutua placant
Fœdera: non populi ſteſcitur Hatto prece.
Non prece mercari panem gens, expetit arc:
Non prece, non precio vendidit Hatto ſtipem.
Ferrea placari ſimulabat pectora tandem:
Mollior apparet luctibuss eſſe rigor.
Ah iam bis miſeri, placido quid fiditis hoſti?
Fraude ſolet præcox raro carere fides.
Spem facit, oranteis amandat in horrea præſul:
Præſul erat; ſed non præſule digna facit.
Turba lupo credens procedit in horrea raptim:
Oſtia præcludi reſtibus Hatto iubet.
Deſuper effractis cumulabat ſedibus ignem:
Et caſa Vulcanum ſtramine plena fouet.
Culmine flamma ruit; glomeratur ad intima na-
Aeſtuat igne cohors; æſtuat igne caſa. (phthæ
Heu ſcelus, & nullo delendum tempore crimen.
Sic homini Dæmon fata miniſtrat homo?*

Hat-

Hatto popellorum debebat Episcopuseſe;

Est lupus: & propria viscera rodit ouis.

Pauperis exiuit mercatum munera vita

Plebs, quæ non poterat credere fata subit.

Quid miseris reſtat? miſeri falluntur: acerbus

Est famis, eſt rutilo ſenior igne, dolus.

Talibus imponit Colophonem claudibus Hatto,

Ne ſceleri quicquam reſtet, vbiq; nocens.

Litigat: hoſtili percunteis afficit ira:

Ante foreis ſtomacho ſeuit agente minas.

Vt ſatis inuiſo ſeuitum pectore ſenſit:

Scomnate prob miſeros excipit ante caſam.

Dum miſeri clamant ſletu lamenta crepantes;

Sub trabe; dum valido fata ſub igne vident:

Qualia confundunt, imitantur ſibila mures;

Clamitat, in riſum ſoluitur Hatto iocis.

Ignibus abrupti mirantur ſtamina Parca;

Stamina ſœlici viuere digna colo.

Sic pereunt illi. Sed non vindicta Tonantis

Deſerit Hattonem: muribus Hatto datur.

Arripiunt illum mures: ſuneſta minantur

Premia; quo meritus ſanguine fata petet.

Exanimam muſcæ veluti tranſire cadauer,

Vulnera cædendo faucibus alta, ſolent:

Aut veluti ſæua ligno ſuſpenſa volucres

Rodere vaſano corpora dente parant:

Cruribus Hactonem subigunt sic vndique mures:

Cingitur, & iuris desinit esse sui.

Hactosugam prædens mutatur in omnia more

Proteos: ampla Dei præuenit ira fugam.

Inuolat ascenso fastigia culmine tecti;

Scilicet hunc mures tecta per alra petunt.

Ingreditur vepres: sed non vepreta tegebant:

Ingreditur syluam: sylua iuuare nequit.

Incurrit viteis: non hunc vinea tenebant,

Qui superum fato dignus obire fuit.

Scrinea cur intret? mures in scrinea reptant.

Cur subit antra miser? muribus antra patent.

Non validis illum munit conclaue latebris;

Clausa nec artificum viribus aula tegit.

Horreat ad mentum gelido ceu Tantalus amne:

Deneget haud nando muribus vnda viam.

Templa Dei supplex adeat: ducatur ad aras:

Non abigunt mures templa; nec ara fugat.

Fustibus arcetur: non curat bestia fusteis:

Bestia contemnit verbere trita sudeis.

Antea derisor miserorum, desijt esse

Risor: & infelix incipit esse dolor.

Antea surdaster miseris non præbuit aurem:

Clamitet: hunc surda negligit aure Deus,

Tentat aquas, Elementa gregi contraria siccò,

Auxilij postquam vidit adesse nihil.

Naue secat Rhenum: turri vicinus aquosa
Redditur: in turrim gressibus ipse subit.
Si qua patent, nunquid leuise foramina prodest?
Per minimum Christi pœna foramen abit.
Ardua diuini pertranant flumina mures:
Maximus incubuit piscibus inde tremor.
Dorsa quidem mures vicere liquentia Rheni:
Ocyus in valida culmina turris itum:
Omnia perrepunt vltices atria turbae:
Non locus vndisona liber in arce fuit.
Hatto Dei pœnam sentit presentis adesse:
Aestimât heu magno crimina: serò sapit.
Tempestiua placet superis metanœa: malorum
Et si tarda venit, serò querela venit.
Pauperis heu vitam magno nunc postulat emptam
Hatto: fuit populi dignus obire necem.
Muribus incumbit merito sententia iusti
Iudicis: & iudex spectat ab arce poli.
Christus erat pauper; nunquã contemnet inaneis:
Pauperis est ratio paupere digna Deo.
Iusta Creatoris subito decreta facesunt
Et nimio mures antra furore replent:
Morsibus inuadunt Hattionem: carnibus ossa
Expoliant: sauo membra cruore lauant.
Sibila veloci fundunt vlticia saltu:
Vnguibus & rapido vulnere dente fricant.

Nec libitum cessare fuit, deuulsa priusquam
Stirpitus exeso viscera ventre fluant.
Tantisper sauire datum, suprema misello
Sacilegi donec gutta cruoris inest.
Horribilis inter peragit lamenta doloreis
Hatto: replent mures ora; sonare vetant.
Mortis in aduentu mutauit stamina vitæ:
Occidit: indignus viuere latro fuit.
In lacerum cessant mures sauire cadauer:
In lacero nullum copore corpus agit.
Quinetiam dempsit misero Fortuna sepulcrum,
Cuius in improbulo viscera mure latent.
Ossa ferat turrus; verum Regnator Olympi,
Pars vbi sit melior spiritus, ipse sciat.
Ossa licet credantur eò translata fuisse;
Attamen effectus nomina turris habet.
Aede sit Albani tectus, non desinet Hatto
Exitij famam significare sui.
Qui non pauperiem speculatur Episcopus, ipsa
Horrea non patriam sentiet esse Dei.
Hanc igitur turrim Rheno quicunque tueris,
Non malefacta putes vlla latere Deum.
Non Aquilam fallit; quamuis discurrat vbique
Et pede non segni transeat arua Lepus:
Quis poterit magni faciem vitare Tonantis,
Quem coma non fallit verticis vna tui?

Infima despectat cœlo qui viscera terre:
Qui prius ac fiant omnia, nosse potest.
Si fugias illum: te mox quacunq; sequetur
Parte. Deum cœli nemo latere valer.
Vt misero, bilem simulac effundit: adese
Cogeris: haud domitrix fallitur ira dei.
Qu' t' humidum sylua valeas arcere Leonem,
Indiga quem tremulo macerat ore fames?
Flammam quis stipula demet, cum ceperit aestu
Et Zephyri flatu cuncta fugantis alii?
Quà ruit angustis riparum faucibus vnda,
Magni quis poterit claudere fontis iter?
Excussam neruis an quis vitare sagittam,
Quæ vel saxa tonat machina, ferre queat?
Dira quis auertet fugiendo Numinis ora;
Cum volucris possit nemo latere Deos?
Terreat exemplum: frustra se subtrahit Hatto
A facie domini, liber abire nequit.
Quem misere vitat, vitans occurrit eidem:
Vndique deuitans Numina, turre perit.
Victor ab excelso pugnet si vertice turris,
Vinceret: innumero liber ab hoste foret:
Et iam non acie belli, non vapulat armis,
Mure sub exiguo funera præsul obit.
Ergo deus mire punit delicta malorum:
Quo minime credis poena furor: venit.

Muribus Hattonem, Syllani robore vermis
Compulsi Herodem Numinis ira premi.
Fata nec Herodes prænoui talia Latro.
Hatto nec expandit talia mente latro.
Ardua debentur sceleratæ funera menti.
Vox oppressorum hydera iure ferit.
Pœna quod exemplis scelerum diuina relucet?
Disce, quid officiat vindicis ira Dei.
Ergo p̃j misere gregis: misere clientum:
Diuitis haud surdas conuenit esse foreis.
Deflua pernici deducit flumina gressu
Rhenus; & audaci carbasa classe vehit.
Altius Erue dum medio stat vertice montis:
Ad flumij dextram castra iacere vides.
Possidet exili læuam qui culmine vicus,
Bingiæci nomen præstat inane specus:
Hasmanshusiados pagum tutatur arena
Rhenus: aquæ dextram tecta subire facit.
Arx tenui sedem gyro Vasberga coronat:
Contiguæ arcem læua venustat aquis.
Ardua veloci demittit cornua fluctu
Rhenus; & albeni flumina ducit equo.
Plurima præcelso veneratur culmine castra:
Hosce nequit quorum nomen inire modos.
Dum Legio Rheni decorat Traiana sinistram,
Passus mille retrò Bingia quinq; fugit.

K

Pagus

Pagus it Heimbacum; læuo stat fluminis arcu.

Dextro Corichium fluminis ore seder.

Cardine Dembacum læuo fert culmina: dextram

Corichij gestit parua subire domus.

Mille quater passus simulac Traiana recedunt

Culmina, Bachracum gurgite læua ferit.

Dicitur hæc Bacchi sedes: fert montibus arcem

Insidet oppiduli mœnibus ipsa sui.

Proxima contiguo diffunditur insula tractu;

Quam media Rhenus parte fatigat aquis.

Altera cornuto maior consurgit ab æstu

Insula: spumarum molibus acta fremit.

Illa Palatina generosum sustinet arcis

Nomen: & excelsa mœnia colle leuat.

Pagus & arx dextro Coueanum margine surgit:

Verricis hæc apicem possidet: ille pedem.

Obuiat arx; celsi spectatur acumine montis:

Arx latus ad læuum condita propter aquas.

Altior extemplo Vesalia subiaceret arci.

Solis ad occasum flumine Rhenus abit.

Solis ab exortu nitidi curuatur ad Arcton:

Leniter in spiras cornua Rhenus agit.

Mons subit ad Rheni dextram; despectat in undas

Sub latebris Echo quem resonare facit.

Præteriens illum si tu clamore fatiges,

Monstrifera casum voce minatur apex.

Territa

Territat idcirco nautas: in flumina Rheni
Sapius euulso creditur ire specu.
Ille supra Rhenum scapulis dependet: Abnobo
Altior: illustris sustinet astra poli.
In varijs Echo refidet montana cauernis;
Qua simulac hausit verba, referre solet.
Si tonitrus ictum simulet Bombarda nitrati,
Hac tonitrus ictum Diua redire facit.
Stipite si montem quatias, aut verberare saxi;
Vertice ceu lacero dirutus horret apex.
Causa tamen monstri: passim dissecta cauernis
Saxa patent: passim monte foramen biat.
Nulla tamen montis gremium speleia pererrant:
Concauitas totum nulla secare potest.
Vox quoties transfertur eò, conclusa latebris
Ire parat: sursum dorsa cauare nequit.
Obstruitur: nusquam solidis emissa vagatur
Sedibus: hinc etiam cogitur ire retrò.
Cogitur emitti; fuerat quo prodiit a primum,
Quo fuerat primum calle recepta, redit.
Fertur ad authoreis iterum dimissa: nec illi
Obstat iter: mutilo cuncta fragore replet.
Diua breui voceis rerum desinit biatu.
Intervalla sonos carpere longa solent.
Sic & quo fuerant, nec eodem robore missa,
Qua remouet paries saxa, redire queunt.

Deserit Arcturum dextro qui limite Rhenu,

Nunc iterum Cori regna fremens adit.

Eminus à dextro Mellenfia cardine Rhenum,

Hortarij re Eminus Hortarei sessio regis habet.

gis terra de
Herich.

Arx simul apparet Cattorum nomine clara

Meliboco: nitidum monte leuata caput.

A lare Bachraci descendit turbine Rhenu,

Mille simul passus octo peregit iter.

Pagus ibi: nomen fertur sortita Goari

Et domus: & dextrum possidet illa latus.

Oppidulum læua petitur regione Goarum.

Hic celere mergit crebra Charybdis aquam.

Ocyus orbis fluo circumdatur impete fluctus:

Transfuga sub fundum turbine fluctus abis.

Antea qui fluuio potuit spatiosior esse,

Creditur amisso Rhenu ab amne minor.

Non tibi sit mirum, Natura quod utilis egir:

Hæc alijs etiam fata reliquit aquis.

Taurominitana superest vertigo Charybdis:

Grandis ibi Siculo demitur vnda mari.

Obstat Noruegia Muscostrum cerula sorbens:

Integra sub scopulos cedere rostra facit.

Non melior tantum Rheno Natura reliquit

Cladis: aqua fraudem nauta cauere potest.

Arx venit: à Rheni fortitur nomina rupe:

Fluminis ad læuam vertice montis agit.

Castra

Castra Dorumburgi Rheno semota parumper,
Suspicit ad dextrum surgere nauta latus.
Velnichium dextra Rhenus lambente salutat:
Culmine quod nitido moenia penè replet.
Hirsnoeam Rheni properat spectare sinistra:
Palsichium Rheni læua videre parat.
Supra Bornhoueam modico stant limite bina
Castra: tenent dextrum monte leuata latus.
Campus amat dextram pagi contentus honore.
Cœnobium Vesta læua nitentis amat.
Dum solito pergit cursu lassare fluentia
Bodobrigam læua Rhenus obire parat.
Bodobrigam sedes remouet præclara Goari:
Mille nouem passus inter vtramq; cadunt.
Obuiat exili Speianum culmine duplex:
Et fluuio pagum Rhenus vtrunq; ferit.
Præsides à dextris Phœbi conuersus ad ortum
Primus; & Aedi nomina pagus habet.
Alter adhuc læua Rheni tellure leuatur:
For sitan is Zephyri nomina pagus init.
Arx & pagus habet Brubachia nomine dextram;
Obtinet hic planum; montibus illa sedet.
Pagus adest; Rheni nomen signare videtur.
Gurgitis ad læuam culmina stare vides.
Vistitur hac sedes etiamdum Regia parte.
Bina Lani rupes rupe recepta subit.

Alta Lani rupes dextram sortita fluenti:

Insuper oppiduli nomina fortis amat.

Ima Lani rupes pagum prestare videtur,

Arx Lanichi rupeis inter vtrasq; sedet.

Mille ter, & totidem passus ad flumina Rheni

Bodobrigam retrò mittit abire Lanus.

Vuittiken-
steen Comi-
tatus,

Principis Anglorum Videchindi nascitur arui,

Et Lanus Haerbergi pascua fonte rigat.

Alluit Hastaco Lapsena mœnia tractu:

Mœnia Martpurgi ciuibus apta secat.

Ditia longinquo Solamysi deserit arua:

Mœnia Solcinij nomine dicta prius.

Eminus oblongo Gafanum limite spectat:

Candida Limpurgi cominus arua videt.

It Lapis hinc Aquila: Nassauia linquitur illinc;

Longius Embsena culmina stare notat.

Aquæ cali-
dæ Embsen-
ses,

Præterit Embseiseis, dextro sed margine, Thermas;

Est quibus à vico nomen; ab amne calor.

Vndis sulphur inest, nec alumen præterit vndis:

Plurima Chalcanthi portio; rara nitri.

Harum sub camera pars & testudine recta:

Aere pars nitido libera præbet aquas.

Aedita Lanstani foecundat ingera castrì

Inde viceis Rheni gaudet inire Lanus.

Inde Capella subit pagus; subit arxq; Capella:

Monte stat arx: plano pagus in orbe cubat.

sed

Sed ne forma situs pereat, ne nauseet harena
Lector: obit læuum monte Capella latus.
Insula Nonnarum circumdatur agmine Rheni.
Clericos ad dextram culmina pagus habet.
Castra Lani Rhenus simul atq; recolligit, illa
Quinq; rerò passus mille remota videt:
Dum fluuiio praeceps agitur torrente Mosella;
Irrigua scindens fronte Mosellâ solum.
Puniceo quantum valeat distare Mosella
Neccharis, in medium dicere causa iubet.
Collige viginti Parasangas ordine: passum
Millia collectis adde bis octo locis.
Sic spatium Rheni certa narratur amussi,
Ne spatium quicquam desit, amissus ope.

Epilogus li-
bri Tertij.

Finis libri Tertij.

K

4

LIBER

LIBER RHE- NI QVARTVS A CON-

FLVENTIA INFERIORI, VBI MO-
fella fluuius Rheno miscetur, vs-
que Coloniam Agrippinam &
Tuitium protensus.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-
ni Quartum, à Confluentia inferiori, vs-
que Coloniam Agrippinam &
Tuitium.

Ofella fluuius describitur.
E regione ad latus Rheni dex-
trum, arx Erenbreitstein mō-
te recepta altissimo ripis im-
minet. Ad lœuam est pagus paruus D.
Sebastiani, Engers appellatur: eodem la-
tere Engers pagus priori maior existit: à
dextris verò Engers est oppidum: ibiq;
Rhenum Veda flu. influit.

A Cōfluentia vsq; Engers oppidum
sunt quadraginta stadia.

Rhenus insulam faciens pagum ha-
bet

bet Vrmelum lœua, & turrin Plätzenborn. Erliceum dextra; Ifaliam regionē & fluuium, nec non Antoniacum oppidum lœua præterit.

Ab Engers oppido vsque Antoniacum sex millia passuum.

Rhenus à dextris habet pagum Ludesdorpian, margine porrectam ripali, eadem parte arcem Hamerstein; Oberhamerstein, Nederhamerstein pagos. à sinistris arx est Rheni Broel, à dextris pagus Broel. à sinistris arx Rhinecia in monte posita. à dextris pagus Huningum, à sinistris opp. Brischium, à dextris Arguedum castrum.

Rhenus verò dum continuo in Corum gressu labitur: ad lœuam habet fl. Aarum, qui ab Aruilla fufus: excipit fontes saluberrimos, vnum ex monte, cui arx Landeskroen incumbit, alterum iuxta Sensichium. Rhenus inde Linseam dextra alluit.

Ab Antoniano vsque Linseam oppidum sunt stadia.

Rhenus ad dextram pagum præterit

Erpelliam, ad lœuam Rhinomagin opp.
ad eandem partem habet Montem, qui
Bernalis est. Ad dextrâ Vincoliū pagū,
ad lœuam Vinthremiā: insulam inde fa-
cit, cœnobium virginū: nec longè ad dex-
tram habet pagum Huuanum, sed lōgi-
us septem montes, quorum quatuor ha-
bitabiles sunt. Rhenus ad lœuam alluit
opp. Bonnam: è regione cuius Genosiā
fuisse, author est Flor. memoriæ quoq;
proditū est, pontē ibi aliquando fuisse:
sed neciā Genosię, nec pōtis reliquię su-
persunt. Bonna verò adhuc satis cōsistit.

Inter Linseam & Bonnam centum
sunt stadia.

Rhenus monasteriū habet lœua vir-
ginum, quod Filichium dicitur: dextra
Lustorpiam arcē cum pago alluit, Lœua
Vellingiam pagū, eadem parte, sed à ripa
remotius, Guturpum habet. Sigena fl.
Rhenū à dextris influit: qui iuxta Vide-
chindi Anglorum principis arcem nasci-
tur, non procul ab Haerbergen. Sigena
alluit castrum Sicambrorum, Frenlber-
gum, Vindecā, Plancoburgū & Siburgū.
Præter-

Præterea Sigena fl. ad Austrum finis est
Anze Teutonicæ, cuius descriptionē in
carmine latius exequimur. Rhenus autē
à sinistris quàm proximè alluit D. Ma-
terni pagum: inde, & eadem parte Colo-
niam Agrippinam, & Tuitium.

Inter Bonnam & Coloniā sunt duo-
decim millia passuum,

A Confluentia inferiori vsque Colo-
niam sunt trecenta stadia, & octogin-
ta quatuor: quæ faciunt duode-
cim miliaria Ger. cō-
munia.

Qui

Qui iam posterior numero, quā tertius, idem
 Dum prior est quinto, cedat in ora liber.
 Cedat in ora liber, qui dicitur ordine quartus.
 Continuemus iter: continuat a iuuent.
 Quod nimis ripa passim dotetur vtraque
 Gentibus, & passim moenia Rhenus amet.
 Efficit vbertas terra, vel gratia Rheni,
 Aura vel illustri climatis vsa gradu.
 Quod sub inaequali ripas cultore tuemur,
 Caesaris ex Latij milite causa venit.
 Par numeroripa non est possessor vtrique:
 Par neque vicorum forma, nec vrbis honor.
 Innumero Rheni legitur cultore sinistra:
 Qui colat ad dextram flumina, rarus adest.
 Oppida cesserunt sub Belgis plurima locua:
 Non sub Teutonico dextra tot orbe capit.
 Huc Aquilas Caesar quoniam Romanus agebat,
 Gallus vbi latè Belga ministrat opeis.
 Castra suis illic statuit praecleara manipulis:
 Hic statio Marti cessit amica locum.
 Teutonicas illic promptum sedare cohortes;
 Quae Latij magni causa pauoris erant.
 Caesar vt istius truncaret cornua gentis,
 Fluminis ad locuam traxerat ergo moras.
 Iulius haud tantum Caesar; post Caesaris arma
 Romulei, castris arma tulere duces.

Oppida de castris processu temporis orta:

Fundatoris adhuc plurima nomen habent.

Quæ senio clarent, lateri vicina sinistro

Mœnia, Cæsarij tempore nata gregis.

Quæ latus ad dextrũ nitida stant culmine structa

Oppida, successu temporis orta reor.

Non igitur claras mirare quod obtinet vrbeis

Rhenus, vbi læuum spectat adesse latus.

Vrbs subit: vndarum confluxu nomina duxit:

Cobolenta
dopidum.

Quinetiam læuo fluminis orbe sita,

Causa, quod vndarum concursus nomina præstet:

Qua subijt Rhenus parte, Mosella subit.

Nascitur in Belgis ad anhelis fragmina Iura

Puniceo lambens amne Mosella solum.

Cominus ad læuam dimittit flumina Mosæ.

Eminus ad dextram flumina Rhenus agit.

Non caret vnda bonis; locuplete q̃ obsita Baccho

Arua secat, rupes vrbe Mosella tegit.

Ast fluuij doteis nequeo tractare: Poëta

Aufoniua.

Burdegala scriptis satque superque dedit.

Maiores enim virtus fluuij præclara Mosella,

Gloria quàm poterit carminis esse mei.

Quod capiat flumen, quæ partim mœnia seruet,

Quo veniat primum fonte Mosella cano.

Rumarici claustrum subiens illustre, Volci

Fluminis ad dextram tollere gaudet aquas.

Præterit ab læuo Spynali cardine muros:

Inde Moselpurgi tecta liquore rigat.

Præterit à dextris Roiani mœnia: Tullum

Nobile, Condai postea spectat agros.

Excipit obliquo Mortana flumina tractu;

Flumina squamigero digerit apta gregi.

Monte cadit celso fertur Mortana Brinerum:

Et teneris ripam lambit vtrunque labris.

Ramberi Villamque subit, Villamque Geberti

Hinc abiens Morta prædo inuatur aquis.

Montis ab excasi glomeratur vertice Morta:

Morta Theodati vâlle coactus abit.

Contiguum dextra linquit tellure Rauonum

Danubrium læua mittit abire manu.

Excipit à dextris Monti quod cesserat albo

Flumen, & ad Luna culmina voluit aquat.

Hic simulac auxit sese Mortana fluentis,

Vndisona clarum fronte Roseton adit.

Inferius potat, quod dat Ruxinga, fluentum:

Nicolei pergens tecta rigare parat.

Linquitur illustris Lot haringo Nansea tractu,

Nansæ priscorum tempore clara viris.

Vndisona maior crescit virtute Mosella:

Linquitur arx; nomen motio pontis agit.

Inde Metis petitur populo veneranda Metensi:

Nobilis illustri Sella sub vrbe perit.

Vlam Sella rotat: Linderi nascitur æstu
 Aequoris: ad Duse culmina voluit aquas.
 Præerit herboſo Marſellam turbidus amne:
 Caſtra procul fugiens iſſe Salina videt:
 Inferius flunio ſubigit reſonante Nomenum
 Sella: graui Sellam bile Moſella rapit.
 Tot ſimulac vndis ſeſe prædator adauxit,
 Clauſtra Dinoduri mole Moſella rigat.
 Digerit ad læuam breuioris cornua Sura:
 Grandior ad dextram turbine Sarrus adest.
 Sylua pium Sura confert Arduenna fluentum:
 Flumen Alifontis Sura ferire facit.
 Lutzelburgorum ſedeis explorat Alifo:
 Flumine nil ipſo dulcius eſſe reor.
 Teſta Viandena ſimulac anguſta reliquit
 Vrus, adit Sura flumen: omittit aquas.
 Mordicus abſorpto Pronæam flumine Sura
 Digerit: ac Nemeſe flumina mole capit.
 Egreditur pulcra Sarrus tellure Quirini:
 Nominis ad proprij caſtra nec ire timet.
 Culmina Vinſtingæ; Saruerdam poſtea linquit:
 Inde Buchenhemi teſta venuſtat aquis.
 Diues ubi lato vigilat Sargmunda vigore,
 Sarrus inoffenſo rura liquore coquit.
 Accipit occurſu famulantis cornua Bliſæ,
 Cornua multiugis comiter aucta vadis.

Sarburgū.

Sed

*Sed quæ Blissa prius gemino sunt cognita ponti
Flumina, Luenbrugi partibus acta rapit.
Dum solito pergit cursu tranare Mosella,
Candida terrarum candidus arua lauat.
Vitrea fecundi petere dum flumina Nidde,
Mox proprijs Nidde labra maritat aquis.
Fertur ab occasu Treuerim, desertur ab Euro:
Nouomagum curuo lingit inane gradu.
Constantina leui meritur nomine castra.
Eminus aduecto cernitur amne Pales.
Mordicus absorbet violenti cornua Gelbis.
Gelbis ab Arctoo nascitur orbe caput.
Huius & vrgetur Tarbellia margine riuus;
Cuius & Ephalie nomina tractus habet.
Abluitur curui gyro Cusana Mosella.
Flumina Mæandri flexibus instar eunt.
Pisciferum viridi rapiunt regione Lesuram.
Exigua fluuium mole Lesura vehit.
Conditur hinc amnis, dextra qui liquerat ante
Mœnia Vualdechi diuitem structa loco.
Hinc alias (quarum vix nomina dicere possum)
Sorbet aquas, quarum laude Mosella viget
Tot fluuij quamuis possent differre meatum,
Ad ripas properant ire Mosella tuas.
Se tibi quineriam malunt super omnia iungi.
Limpida quàm validi scandere regna maris.*

Omnia

Omnia quis dicet? Serpendo praterit arceis
 Prateriens urbem fronte Mosella leui.
 Limite mox dextro stationem praterit Huni:
 Ephaliam læuo mittit abire gradu.
 Praterit ad læuam Meinfeldi iugera longè:
 Imminet à dextris Alcona: spectat aquam.
 Defluus excelsa Cobarenum gurgite linquit:
 Flumine iam fesso longius ire nequit.
 Vt Boream læua, dextris suspectat Eòum,
 Sceptriferis Rheni conciliatur aquis.
 Desinit in Rheni læuam: vis permanet vnda:
 Purior & Rheni fluctibus vnda nitet.
 Arx fluij dextram traiecto despicit amne;
 Nubifero montis suspicienda iugo.
 Tecta Semiramia superant Babylonis honorem:
 Condit a tam forti cernitur arce domus.
 Pineamunitas ostentant mœnia turreis:
 Alta sed incumbunt turribus astra poli.
 Nomen inest castro, quod vix efferre licebit;
 Carmine quod Latio dicere Musa nequit.
 Castilium tractu poteris spectare sinistro:
 Prodit a Castelli nomine castra reor.
 Engaria tractum duplicis lustrare sinistra
 Rhenus auet: pagum propter vtrunq; fugit.
 Prospicitur retro simulac celsisse Mosella
 Flumine, viginti millia quinq; pedum;

Erenbreit-
 stein arx.

Vrbs subit Engaria celeberrima dotibus ceni:

Vrbis in amplexum dextera vadit aqua.

Hac igitur Rhenus cedit tellure: Seenam

Linguit: eam Rheni dextra videre nequit:

Rhenus ad angusti lasciuit basia Veda:

Auxilio magnis esse minora queunt.

Qua levis orbis fluo circumdatur insula fluctu,

Vrmelium dextra Rhenus inane ferit.

Platzéborn
turris.

Non procul hinc turris stat eodem condita tractu:

Lingua Latinorum nomen inire nequit.

Eminet ad Rheni læuam: fert vertice caelos:

Turris apex longe multa videre facit.

Erliceum Rhenus pagi commendat honore:

Erliceum Rheni dextra venustat aquis.

Montibus arctari patitur dum flumina senis,

Ephalicis Rheni læua videtur agris.

Ephalä sese fluuio torrentis adauget:

A minimo tellus flumine nomen habet.

Ardus exegit passum sex millia cursu

Engario postquam Rhenus abiuit agro:

Antenacum læua properans defertur opimum:

Antenacum cuius tecta placere valent.

Vrbs Antoniacum merito dicenda videtur:

Aptior & ratio nominis esse valet.

Finibus Ephalia, qui condidit omnia, factor

Mirificos fato fecit inesse lacus.

Sunt gemini: celsa montis conualle leuantur:

Vnda nec exundans litore semper agit.

Non coeunt: centum stadiis distare videntur

Et totidem: verax monstrat imago situm.

Ne valeant fundum passus monstrare recenti,

Hæc voluit fundo stagna carere Deus.

Flumina non stagnū subeunt, sed flumina stagno,

Flumina squamigero, scilicet, apta gregi.

Ima nisi tellus liquido percussa Tridente

Ferret aquas, fluctu sicca careret humus.

Ast aliud mater rerum Natura poposcit:

Perpetuos monti iussit inesse lacus.

Alter ad Abbatem claustrum dat serpere stagna:

Alter ad Vlmenum serpere stagna facit.

Hic Manderfeldie ditionem respicit ora:

Proxima Meinfeldo respicit ille iuga.

Ille fouet piscem, cubitis qui tenditur octo:

Quem fouet hic, duplo longior instat aquis.

Effigiem ceti pisces præstare videntur,

Corpora si videas pondere vasta suo.

Si videas formam, ceto differre videbis:

Tunc faciem piscis prabet vterque lupi.

Piscis ab Abbatum claustro si cernitur, Abbas

Aut alius fratrum fata repente feret.

Piscis ad Vlmeni castrum si porrigat ora,

In dominum castri Parca ferire solet.

Tzum laick

Laick by Vl
men.

virtus, hominem nescire, quod ipsa
 Bruta sciunt, hominis bruta videre necem.
 Squallidus humana prædicit tempora mortis
 Bubo: diem lethi spurca tuetur avis.
 At homo Diuorum facies, & gloria cæli,
 Mortem scire potest, tempora scire nequit.
 Hac ego quid miror? mirari desino: cuncta
 Arbitrio magni stant q; cadunt q; Dei.
 Conditor abstruso fatorum numine mirus,
 Mirifico semper mira labore facit.
 Margine porrectum fert Ludesdorpia Rheni
 Culmē: & ad dextrum murmurat vnda latiss.
 Malleus & saxum tribuerunt nomina castro:
 Monte stat: ad dextram fluminis istud agit.
 Et duo mox eius pagi sunt nominis infra:
 Altius hic, infra sustinet ille lareis.
 Arx subit, ad læuam Broiellia fluminis extat:
 Pagus & hoc dextram nomine pauper habet.
 Obuiat excelso Rhinacia verrice surgens:
 Fluminis ad læuam præsidet illa latus.
 Arduus Huningum dextro fert margine Rhenus:
 Brisichium læua mittit abire manu.
 Aduenit arx dextris; Argfeldum nomine fertur.
 Rhenus adhuc Coriregna frementis adit.
 Aarus Aruilla rapitur: descendit ad arua
 Sensichij: Solem spectat abire mari.

Fontem monte capit, monte profunditur imo:

Arx etiam regni monte Corona sedet.

Et quas Sensichium iuxta se parturit, vndas

Excipit: ac medica defluit vber aqua.

Hi ferrugineo fontes torrente medentur:

Sulphureo partim labra sapore rigant.

Dextra Sensichium discedit nobile ripa:

Læua mons celebri nobilis arce patet.

Aarus exili deuoluitur agmine: Rheni

Nobilis in læuum voluitur vnda latus.

Antenaco centum stadijs vergente retrorsum,

Fluminis in rigui Linsea parte iacet.

Fluminis ad dextram spatiatur Linsea Rheni:

Grandior est pago vicus, & vrbe minor.

Oppiduli formam tenuis præferre videtur:

Nobilis est senio, nobilis amne locus.

Hic tibi Rhinomagis iacet, hic Erpellia: dextrum

Accolit hæc, læuum possidet illa latus.

Pauperies hæc seruat congestum cespitem culmen:

Oppiduli formam diuitis illa gerit.

Obtinet arx læuam Bernali condita monte:

Vincolium dextra Rhenus inermis ferit.

Obtinet agresti Vintremia culmine læuam.

Insula cænobium virginis inde facit.

Præterit Huuanum tardo non tramite Rhenus:

Et latus ad dextrum culmina stare videt.

Inghen-
vuerdt insu-
la cænobiū
virginum.

Septem mō
tes.

Stant procul à dextro septeni limite montes:

Alius in quorum vertice castra sedent.

Pars homini colitur, necdum desciiuit ab usu:

Pars hominem nescit; monstra fouere solet.

Hic Lemurum forma vulgus terrore fatigant:

Hic Acherontæo spectra fragore tonant.

Sapius ascenso frondator vertice viteis

Dum locat, insolito territus hoste fugit.

Euronotus septem spectare Colonia montis

Quinetiam longè castra videre potest.

Quattuor exurgunt, nondum quæ sustulit atas.

Castra: Dadunbergam monte venustat apex.

Salua Draconine restant fastigia rupis:

Nubis adhuc restant castra; manere vides.

Vertice Plancburgum lapidofo micenia prabet.

Hac hominum cura tecta perisse vetant.

Cura facit canos, eadem defendit: ineptus

Quæ lacerat torpor, cuncta labore manent.

Castra trahunt æuo, quæ sunt neglecta, ruinant:

Sed labor, & vehemens tempora vincit amor.

Quod reliquas æui superesse potentia sedeis

Non finit; in medio causa sit apta tibi.

Castra relinquuntur nullo deserta colente:

Quod superest, æui labe ruina tegit.

Restitui gnauo poterant damnata labore:

Torpor in integrum reddere tecta nequit.

Nam quod deseritur studio, desciscit ab usu:
Indigena sedes deficiente cadunt.
Tres steterant, versa totidem tellure premuntur
Arces; quod superest temporis ira rapit.
Pauca ruinosae restant vestigia molis:
Ipsa ruinarum penè ruina perit.
Quae fuerant olim turres, cessere sepulcro:
Quae fuerant hominis tecta, reliquit homo.
Qui prius arctato strinxerunt limite Rhenum,
Nunc patula monte is valle repellit ager.
Aequorea montes aberunt tellure fugati;
Alueolo Rhenus liberiore fugit.
Disita retrorsum stadijs it Linsea centum
Hinc, vbi praecelebris nomine Bonna iacet.
Bonna latus Rheni decorat praeclara sinistrum:
Urbs iacet in plano parua: sed apta scaphis.
Oppositam fertur spectare Genosia Bonnam:
Oppositum nescit Bonna videre locum.
Ponte licet fertur Drusus clausisse fluentia,
Bonna tamen ponti nescit habere fidem:
Urbs Ptolemae non est exempta Matthesi:
Hac etiam fastis nota, perire nequit.
Hinc tibi Philichium, Lustorpia cernitur illinc:
Amne locum iungi Rhenus utrunq; vetat.
Par vico mensura situs respondet utriq;
Disimilis forma fallit utrunq; nitor.

Funditus amisso rarescunt culmine tecta:

Nam senij constat tecta ruisse malis.

Verum Philichij Lustorpia vincitur æuo:

Id ratio forma nota docere potest.

Philichium cornu Rheni spectare sinistrum

Et modico pagi gestit honore frui.

Obtinet aduerso solum Lustorpia tractu:

Insuper hac pagi nomen & arcis habet.

Hoc & Philichium, quod non Lustorpia præbet:

Philichium Vestas virginitate domat.

Obuiat ad læuam Vueslingia: gurgite Rheni

Disita Gutorpum longius arua colit.

Flumina paulatim meditatatur iungere Rheno

Quinitido terras amne Sigena rigat.

Principis Anglorum Videchnidi nascitur aruis:

Natus ab Harbergi flumina voluit agris.

Tecta Sicambrorum populis exculta Sigenam

Aggreditur: pulcro rura liquore secat.

Culmina Frensfergi, Vindecam præerit inde:

Aedita Plancburgi montibus arua fugit.

Turrigerum fluctu subigit lambente Siburgum.

Excipit hunc Rheni dextera: gaudet aquis.

Illud omittendum minimè censemus: honori

Quod merita cedit parte Sigena tibi.

Flumen Teutonicæ spatium quod terminet Anzle

Limes ab Australi dicitur esse plaga.

Anze quod senio disperdat nominis ansam
Creditor: at Gothico nomen ab Anze venit.
Anzes nam Gothiæ dicuntur nomine reges:
Et vox semideum barbara nempe sonat.
Regum primus erat tali sub nomine Gaptus:
Hic Italos Istri victor abegit aquis.
Barbarica quoddam virtute venustius egit:
Hinc patrio tandem maior honore fuit.
Ille sacramento pacis vicina coegit
Rura: simul bellum pacis amore tulit.
Sedula curabat vicina fœdera gentis:
Teutonice plusquam gentis amator erat.
Bella parabantur quoties externa, coegit
Fœdere collectum ductor ad arma genus.
Bellum sponte tulit; bellum non obtulit ultro:
Ultro bonus; verum sponte seuerus erat.
Fœdere munitus sociorum restitit hosti:
Et socio nunquam lusus amore fuit.
Nempe fides illi merito seruanda iubetur,
Fallere qui dubio nescit in orbe fidem.
Rex socijs cladem simulac instare videret,
Credidit vrgeri corporis ossa sui.
Sciuerat afflicto membrorum robore, ladi
Officio totum debilitante caput.
Sciuerat exemplo, paries dum proximus ardet,
Propria vicinis cedere tecta rogi.

Cum regio tristi caderet vicina periclo,
 Anzes rem populi credidit esse suam.
 Tunc rex & populus tumido rem vindicat hoste:
 Consimili pugnam constituere manu.
 Quam facili virtus hominum coniuncta labore?
 Quam facili clades Marte repressa fuit?
 Anzis ab exemplo nostra sunt fœdera gentis:
 Nomen & aut horum fœdera gentis habent.
 Anze propterea nondum desciuit ab usu:
 Restat adhuc: patrum more remansit amor.
 Anze Teutonico sociauit fœdere pagos:
 Fœdere coniunxit mœnia: iunxit agros.
 Non etiam villas fastu contempsit inani.
 Sæpe reflorescunt magna minoris ope,
 Teutona Gallorum dominus sub fœdera cecidit:
 Anglia subscripsit partibus: apta mari.
 Hoc etiam Daces, etiam fecere Brabant:
 Quin & Teutonicum Flandria fœdus init.
 Nescia virtutum sapiens sit Moschia Moschi
 Accola: Germanis fœdere iuncta fauet.
 Hinc fit nauigijs & pax, & libera ponto
 Semitæ: terrarum nobile constat iter.
 Cunctis intererit, minimo quod contigit vni,
 Alter ut alterius nomine tutus eat.
 Si noceat latro terræ, pirata fluentis;
 Sumere precipitur quilibet arma manu.

Et comites Anze quando iunxere seorsim
 Concilium, regis cepit adire timor.
 Concilium Caesar timuit Romanus: abesse
 Belligera quod non suspicione ratus.
 Quin epulas inter Germania consecrat Anze
 Pocula: craterem consecrat ipsa meri.
 Quando nouus cedit mensa conuiua, Lucullum
 Euacuans Anze libat amore loci.
 Talia persolui socialis precipit Anze
 Debita: si renuas soluere, dira facis.
 Protinus exerto surget, qui vindicet ense,
 Hospes; & hospitij debita iure petet.
 Emporij Anze quatuor consistit: aquosas
 In Morino Brugas littore Flandens habet.
 Anglia Londinum, Tamesi quod condita propter
 Flumen, ad eiusdem munia iuris amat.
 Illic Teutonica Gildalla relinquitur Anze:
 Teutonis idcirco dicitur esse domus.
 Sarmatis huc etiam Neugardia pertinet: illam
 Sarmatus illustri Rustia merce colit.
 Inclita Bergarum sociantur mœnia; celsis
 Insita Noruegia rupibus; apta salo.
 Hoc vtinam fœdus superi seruare velitis:
 Hoc vtinam nostri sospitet orbis amor.
 Posset in integrum res tunc Germana reuerti:
 Teutonicis nemo posset obesse plagis.

Héze napp.

Londini in
 Anglia Teu-
 tonica An-
 se domus
 est, q̄ Gildē
 halla voca-
 tur.

Maxima

Maxima regnorum teritur fiducia bello:

Ad Superos vadunt pace minora Deos.

Marte cadit, quicquid rerum Natura creauit:

Marte cadit, quicquid terra manere putat.

Excipio luxum, Mars ne suprema nocendi

Causa sit: à luxu debuit esse sequens.

Scire voles causam? paucis Natura fouetur:

Obsequio gaudens plura requirit honor.

Plurima Gradiuo tribuuntur; plurima liti;

Ingerit hac populo, regibus ille metum.

Quod superest, luxus stomacho pradatur edaci,

Luxus anhelanti cuncta furore petens.

Luxus dispereat nam parcere nescius vlli:

Dispereat, Liur Martis: vterque nocet.

Teutona paulatim decrescit moribus Anze:

Tota simultatum labe caterua fremit.

Teutoniae virtus quò nunc antiqua recessit,

Frigidior saxo, languidior què rosa?

Causa patet: prisci ratio defecit amoris.

Quid superest Anze? nomen inane gerit.

Plorat adhuc nullo mœstus solante Sigena,

Teutonicas Anze terga dedisse manus.

Eminus aspectat Rhædorum cedere turreis

Rhenus: & ad dextram culmina stare vides.

Hinc vbi Maternus requiescit conditus æde,

Contiguus Rheni læua moratur aquis.

Ut sex, & totidem discesit millia passum
 Bonna, tua solium laudis Agrippa venit.
 Nobilis occurrit serpente Colonia Rheno.
 Conueniens vrbi nomen Agrippa dedit.
 Vrbis ab opposita protenditur insula parte,
 Altior: ad dextrum vapulat amne latus.
 Altera præclaræ residet vicinior vrbi,
 Infera: sed læuam fluminis illa tenet.
 Vrbis nimium ratione loci veneranda superbit:
 Vrbis nimium pulcro pulcra nitore nitens.
 Triginta spatium stadijs meretur & octo,
 Circuitus: formam Δέλτα videre facit.
 Quinquaginta gradus & se deducit in vnum,
 Quà procul hinc aqua linea noctis abit.
 Ponte bis extructo superauit flumina gressu:
 Ponte bis effracto clasibus egit iter.
 Occidit ex saxo pontem quis struxerit, author:
 Sublucio Caesar ponte ligauit aquas.
 Sunt quatuor porta, nec non triginta foratis
 Mœnibus: huc omni fertur ab orbe cohors.
 Sed non excipiunt peregrinum singula vulgus
 Ostia: non quæuis cardine porta patet.
 Perpetuo porta clauduntur tempore plures:
 Sæpe patent plures, quando patere licet.
 Et translata locis cernuntur mœnia passim:
 Inde, quod vrbs fuerit sæpius aucta, liquet.

Insula super
 rior.
 Insula inter
 rior.
 Amplitudo
 ciuitatis Co
 lonienfis.

Altitudo
 poli Colo
 niæ.

Sortis ad euentum pagi mutantur in vrbeis:

Sapius in pagum desinit vrbs honor.

Creuit in immensum ridente Colonia fato:

In nihilum fati rebus abire potest.

Amoueant fatum Superi: Fortuna serena

Obuia sit genti: nesciat esse nocens.

In sita florenti spectantur mœnia vallo:

Fraxinus ex vallo nascitur, alta comis.

Fraxinea tellus quoniam radice ligatur:

Agger & in vallem dirutus ire nequit.

Rheno sicca caret vallis: nec cingere Rhenum

Mœnia, nec Rhenum cingere valla vides.

Sapius educto tentatum flumine fossis

Cingere valla: graui corrait arte labor.

Aggere sepitur vallis, sed rupibus agger:

In faciem muri saxa coisse reor.

Alcinoi credas illic florere vireta:

Illic Elysi dixeris esse solum.

Delicijs illic Tempe nugantur obortis,

Graminei quando veris imago fauet.

Gaudia lasciuo saltantes vespere curant:

Et Testudineum percutit astra melos.

Ad Cit haræ voceis crebrò respondet Aëdon:

Tereos & Get hici crimina deflet auis.

Carmina dum resonant, resonantibus aſsonat Echo:

Crimine Narcissi cogitur esse loquax.

Sæpe chorearum peraguntur carmine ductus:
Ad iuuenum ductus sæpe puella salit.
Dulcia saltantes imitantur carmine vocum:
Carmen ad auditum voluere membra libet.
Gaudia tractantur. Quis gaudia dicere posset?
Hic iuuenum voris cuncta placere queunt.
His operam præbent facie Sirenes amica:
Obsequijs quarum nemo carere petit.
In Siculo constat fluctu Sirenas obisse,
Dulichius postquam classe secaret aquas.
Auribus illenit sociorum fragmina cera:
Restibus asstringi præbuit ipse manus.
Dum socij Nymphas spectant, impunè vagantur:
Dulce nec obstructa ludit in aure melos.
Monstra pius vidit, nec non audiuit Vlyses:
Adpositus malo vellet adesse malo.
Sed non iuris erat proprij: quod vocibus aurem
Præbuerit, fati causa fuisse potest.
Sponte fuit captus; malo tentauit abire,
Non potuit: tutum cymba pererrat iter.
Diffugit inuitus nocitura carmina vocis
Ductor: & Ionij transijt arua maris.
Sic sapiens vocem monstri denicuit Vlyses:
Victor & exacti constitit ipse mali.
Fata sibi spreta condunt Sirenes Vlysi:
Implicito curis interiere salo.

Has postlimio let hi quicunque reduxit,
 Omnibus exitium retulit omne viris.
 Nam reduces leti hofacta consuet a relinquunt
 Aequora: fit tellus aequore grata magis.
 Dulcia transcurrunt viridantis gramina terra:
 Ad iuuenum nugas semper abire vacat.
 Rem peragunt Litui studijs, Citharaeque Chelys;
 Organicum possunt assimilare melos.
 His Thimela cedat risum motura theatro:
 Harmonicam victus ponat Apollo Lyram.
 Vincitur Amphion cantado; vincitur Orpheus:
 Phemius arguto desinat ore frui.
 Quod poterant omnes, artem quicunque fatentur
 Dedalea Siren arte repleta valet.
 Quod nemo prestare potest; non Iuppiter axis
 Incola non rutilo pulchrior axe Venus:
 Illud adulando Sirenum gratia praestat:
 Illud Auernali monstra lepore queunt.
 Nec faciem monstri, quamuis monstrosa ferantur
 Nomina, sed faciem virginis ore ferunt.
 Ore ferunt frontem, dux quam miretur Vlysses;
 Cuius in aspectu lumina pascant amans.
 Candida laudatur Veneris praestantia forma:
 Priamida pomo nobilitata fuit.
 Labra pharetrigeræ quis non veneranda Diana
 Praferat? an quisquam Pallade maior erit?
Sessia

Sesia Naturæ mirâculum præstitit Herô:
Quæ tum virgo die, fœmina nocte fuit:
Dôs etiam formæ Thisben commendat. Imago
Nunquid amatori pernicioſa viro?
Sigismunda ſui iuuenem deuinxit amore:
Pulcra quod hæc nimium, pulcer & ipſe foret.
Florentina ſui virtute Lucretia vultus,
In vetitos ſponſum fecit abire thoros.
Grandia quid paruis æquo? quid præfero parua?
Pectora Sirenium uincere nemo poteſt.
Virgineas dulci ſuperant ſermone puellas:
Perclerî vincunt mobilitate pedum.
Regia ſplendescunt niueo cum gutture colla:
Torquis & aurato circuit orbe gulam.
Obuia flagrantès oſtentant pectora mamma:
Terga puellari veſtit honore coma.
Brachia dependent humeris; ſunt candida: pulchræ
Effigiem poſſunt exuperare niuis.
Brachia conſtrictio iuuenum ſunt retia nexu:
Teſtis nec fidei dextera ſemper erit.
Harmonico Diuas ſimulant coniuncta lepore
Membra: nihil membro labi inefſe poteſt.
Horrida dependet gracili non corpore Priſti:
Crura loco cauda præbet eburna femur.
Agrippina colunt tales conuiuia Nympha:
Delicijs urbem conciliare ſolent.

Ha populi turba vallem stipante frequentant:

Incola nec valli charior esse potest.

Ha Charites secum ducunt, quacunq; vagantur:

Ha Veneris ductu cuncta subire queunt.

Ha iuuenum turma ducunt praesente chorea:

Ha si defuerint, gaudia nemo feret.

Quae sunt Ionium toties audita per aësum,

Scilicet, hic eadem carmina nosse datur.

Et quae Dulichium tenuit praestantia forma,

Hic eadem multos illa tenere potest.

Talibus aëstatem finire Colonia Nymphis

Adsolet: hac iuuenum numina vallis habet.

Terra Decembri simulac ardore ligatur,

Clauditur, & nulli peruia vallis hiat.

Hospitium Nympha mutant: augusta virorum

Hospitium Nymphis tecta patere sinunt.

Tunc solito fallunt hyemem Sirenes amore:

Tunc solito mittunt tempus abire ioco.

Tunc abigit fornax, quam Phœbus abegerat ant,

Nec calidis hyemem mittit inesse focis.

Tunc medicos homini generat hypocausta vaporis

Tunc iuuenis inter saepe puella lauat.

Aggere pro viridi domum penetrantia Nymphae,

Pro viridi cameram valle latenter habent.

Quis tunc iudicium Christi, quis cogitat Orcum?

Pauci, quos rutila cernat in arce Deus.

At vos non cameram Studiosi credite Nymphis:
Credite nec valli; toxica vallis alit.
Lanificis aurem nocuit præbere puellis:
Felix, qui surda præterit aure dolos.
Et Culicem telis apprehendit Aranea; piscem
Vimine piscator; fœmina fronte virum.
Ne vetitam cernant, oculos auerte, choream:
Qui fugit ex oculis, pectora linquit amor.
Obuia Sirenium labijs qui basia confert,
Materiam divi semper amoris alit.
Quanta viro moles hinc sit ventura pericli,
Omnis amatorum scena docere potest.
Nam Veneri parere, thoros fœdare, malorum
Ilias est; theatri lusus; & ira Dei.
Virgineo quoniam tegitur Basiliscus amore:
Et non mens, veluti forma nitere solet.
Screina rixarum Nymphas, & retia vita,
Et iuuenum sordeis satq; superq; dedi.
Quà subit vrbs Rhenum, sinuato flectitur arcu,
Crescit vbi, qualem Luna referre potest.
Tot quoq; tēpla, dies quot in anno cōspicis, extāt.
Præ reliquis templum claret honore Petri.
Innumeris testudo iacet fulcita columnis:
Effigies templi semiparata manet.
Sarta chori frons est: hic non fragmenta videntur:
Vndiq; saxosus culmina nubit apex.

Inferior iuxta turrim testudo leuatur

Ligneæ: sed lapidum stipite ligna iacent.

Fundamenta iacent hominum maiora labore,

A Labyrintheo non aliena situ.

Vix media vextrex turri suspectat Olympum:

Vix media turris parte leuata sedet.

Vertice debebat præcelso scandere cælos;

Vertice vix aliquo suspicit astra poli.

Ardua nec turrim perhibetur tendere cuspis:

Aeditior turri cuspis adesse nequit.

Machina colloso transuersim gutture flexa:

Machina Strymonia continet ora grui.

Hæc apicem scandit tenui velata metallo:

Cuspide pro gracili rudera turris obit.

Vasta catenati demittit pondera restis:

Pondera debuerant tollere saxa solo:

Ensifer hæc ales coleret fastigia semper:

Ensifer hæc ales scandere tecta negat.

Angelus expectat perfecta secula turris:

Angelus haud turri nomina ferre potest.

Gaudeat hoc moles Adriani nomine tantum:

Ensifer in cuius vertice pila gerit.

Si colophon templo limam fecisset adesse:

Clarius hoc nullum diceret author opus.

Constantinopolin Sophia delubra laterent:

Nec Venerus Marci templa notaret apex.

Quint

Quinetiam templi Petrus damnaret honorem,
Aurea quem montis vertice Roma colit.
Cur adeo templum Stephani mirare Vienna?
An Stephani templum cuncta referre putem?
Petrus Agrippinae sperni delubra videret
Omnia, si culto surgeret ipse situ.
Fana sed haec toto fieri non margine sarta,
Non fieri multo culta labore queunt.
Ast opus est stultum, nostro quod grandius ausu
Officio nervos debilitante premit.
Posterior cessit quamvis non addita templo
Lima; tamen Diuo claret honore locus.
Ante chori frontem quâ Sol exurgit Eô,
Quâ reducem pulcro reddit amore diem;
Tres ibi sub trina tumultantur regmine Reges,
Quos docuit Christi stella subire casam.
Qui tumultum carnis crebro mutare coacti,
Hic stabili semper pace sepulcra tenent.
Hic ut ad amissa repetantur tegmina carnis,
Cum fixo steterit cardine Mundus; erit.
Nulla carent illic tumulis delubra, Deorum:
Nulla patrocinio Numinis ara vacat.
Ista nec Superi tantum laudantur in ade:
Est alijs etiam templa videre locis.
Hac quo debuerant dici, non ordine dicam:
Cuncta nec ad numerum tradere tēpla libet.

Corpora Gerionis socio cum milite strata
In tessudinea continet aede tholus.
Aede Seuerinus nitida conscendit in Austrum:
In Borea tractum sed Conibertus abit.
Hi promontorijs exceptant obuia Rheni
Ostia: ne ripam fluminis ira terat.
Exurgit triplici Martinus cuspide maior:
Sed minor ex vna suspicit astra poli.
Claret Apostolici templum pietate Senatus.
Solvit Ioanni cultor vtriq; precem.
Aspicit Andree delubrum culmina Pauli.
Hoc igitur possum mirare ferre loco.
Doctus Agrippinae fuerat Iudaeus; auitam
Deposita liquit suspicione fidem.
Parria praetextu pietatis dogmata spreuit:
Propterea Christi dulce subiuit onus.
Crimina Naturae Baptismi diluit vnda:
Fictitia Lympham religionem tulit.
Plurimus astabat tota susceptor ab vrbe:
Plurimus & fidei testis in vrbe fuit.
Mente quidem Iudaeus erat: desertor auitae
Legis; & aeterni transfuga Moysis erat.
In Domini legem falso iurarat Iesu
Nomine: vox fidei disita corde fuit.
Transfugium sauo precij mercatus amore:
Crediderat stulte cuncta latere Deum.

Id sceleris cernit nemo: laudatur Apella
Integritas: nemo falsa subesse putat.
Fallitur occultis Ecclesia; fallitur orbis:
Numina cœlorum ludere nemo potest.
Transfuga secretis imponit ritibus vrbi
Verpus: & externo prædicat ore Deum.
Temporis interea dum viueret, accola templi;
Accola Paulina, suspicor, adis erat.
Ecce Catum pauit cauea; pauit q̃; Moloſsum;
Diuiduis animal clauſit vtrunq; locis.
Bruta velut rebus domini pergrata fuere;
Sic domini rebus digna fuere ſui.
Verpus auaritia poterat superare Moloſsum,
Compoſita vicit calliditate Catum.
Penſa nouercantis tandem ſuprema ſenectæ
Attigerat: tandem fata dedere mori.
Aeger erat, morbo carnem depaſtus edaci:
Iam moriens Chriſto numen in eſſe negat.
Ex poſtliminio reuocat Iudæus auita
Dogmata: Iudæi dogmata Moſis init.
Quod latuit dura vitium ceruice fatetur:
Noſtram ſacrilego conſcicit ore Crucem.
Id faceret quare iuſſus narrare, ſerebat:
A famulo brutum iuſſit vtrunq; dari.
Carcere deſumpſit Felem, quo clauſerat antè
Seruulus: & cauea liberat inde canem.

Alter it allatum, tenuit quos carcere Murem,
 Et Leporem: domino sistit utrunq; suo.
 Ad domini lectum famulus procedit uterq;
 Et, quæ iussus erat ducere bruta, tenet.
 Prodidit exemplo Iudæus crimina vitæ:
 Singula mittendo currere bruta iubet.
 Hanc fuerant plures rem qui spectare pararent.
 Hinc famulus Felem protulit; inde Canem.
 Alter & apprensum famulus dat currere Murem:
 Et Leporem clausa fecit abire domo.
 Quattuor inuerso discurrunt ordine bruta:
 Degener exemplum cernere Verpus amat.
 Arripuit presa Leporem ceruice Molossus:
 Concitus in Murem turbine Felis abit.
 Dente Canis Leporem discindit aularis iniquos:
 Corpore Mus lacero fertur in ora Cati.
 Scena foret sinem simulac sortita cruentum,
 Ad populos tali fatur Apella modo:
 Quando Lepus verja rapiat virtute Molossus;
 Mus simulac Felem vincat; utroq; minor:
 Cultor ero vestri, quem nunc insector, Iesu:
 Moïsi & edicto viuere fessus ero.
 Quamue diu vigeat Natura potentior arte,
 Totus in Hebræa sœdera gentis eo.
 Sic loquitur: quassat subito correpta dolore
 Pectora: sacrilego spiritus ore fugit.

Impius horrendo permutat funere vitam:
Horribili diras morte domatur homo.
Morte quid horrenda grauius censeatur in orbe?
Mors animam Diti mancipat; ossa luto.
Nobile succedens exemplum protulit atas:
Cuius apud Paulum signa videre licet.
Aereus excelso portarum vertice seruus
Suspicitur; brutum gestat vitrunque manu.
Historiam dixi: quamuis horrenda videtur,
Persidiam signat gentis Iuda tuae.
Ad reliquos cogor Superum transire penateis.
Mauritij sedem praterijse vetor.
Hic albanus; ibi monstrat delubra Iacobus:
Ipse Columbano pastor honore nitet.
Caeside conspicuus teretique Georgius hasta
Ante trucidati colla Draconis ouat.
Impositus crati ridet Laurentius ignem:
Montis in accliu visitur ille iugo.
Hic Machabæorum populus delubra frequentat.
Pantaleon vrbs sine remotus abit.
Riuus ibi porta tribuit cognomina: riuus
Alueolo vicos luxuriante rigat.
Commoda tot plebi præstas, quot Claudia Romæ
Vnda; quot ægroto Virginis humor aqua.
Hic etiam virgo gentis regina Britanæ
Vrsula cum socijs vulnere strata iacet.

Sanguinea clades nomen sortita platea,
Virginea famam cadis obire vetat.
Et Lupus, & pulcra celebratur Margaritis ade:
Punicus & nitida Præsul in æde docet.
Nobilis hinc placidum Carthusia viuere prabet.
Incola Carmeli laudibus astra ferit.
Ad Capitolas cur non diuerto puellas?
Debueram reliquis præposuisse locum.
Nam locus Ausonia simulat Capitolia gentis:
Templa monastera iure probata facit.
Ornat virgineo symphonia carmine templum:
Virginea gestit voce Maria coli.
Sicania refert Agathæ delubra referre.
Candida Gartrudis dicere templa iuuat.
In nitidis Arctoa sedet Brigida sacellis:
Magdalis in templo stupra flet ante Deum.
Clara facit cultu templum clarere pudico:
Claruit ipsa domi; claruit ipsa foris.
Nobilis in templo stat Costi filia regis:
Ad Mariæ colitur virgo Mariæ gradus.
Omnia Diuorum meditor si dicere templa,
Omnia Diuorum dicere templa vetor.
Nomina plebeis deducit Curia curis:
Curia curarum mater in vrbe viget.
Illa Senatorum vigili discret a labore;
Eximium prabet turre leuata caput.

Hac celebrem celebri retinet grauitate Senatū,
Principe terrarum qualis in vrbe fuit.
Qualis erat, Pirrho Rhomā terrente senatus;
Quem Ducis Orator credidit esse Deum.
Iura Politicę seruat Romana senator:
Ausonio Consul fasce verendus abit.
Incola prudenti meditatur singula sensu:
Incola veloci callidus arte sapit.
Magnifici turba rutilant mirante penates:
Regia non vno visitur aula loco.
Aequa platearum series æquatur amussi.
Ordine quid pulcro pulcrius esse reat?
Augustas procerum testantur singula vireis?
Vix numeros rerum Nestor inire queat.
Vrbs valet emporio: mercem quia distrahit ære:
Hac Venetas etiam merce parauit opeis.
Callida venales numorum retia merceis
Venditor in triplici distrahit ipse foro.
Nubifer hic alto Parnassus vertice surgit:
Pegaseis passim labra rigantur aquis.
Vis Academę floret Diuina: Lyceium
Disputat: abstrusa Porticus arte tumer.
Scripta patrum clarent: patres virtute decori
Historica Christum religionē probant.
Hac sunt parua quidem: non vrbs desciuit ab ipso
Versa fide: semper cuius amica fuit.

Hoc opus, hic labor est, quid profuit omnia nosse
Heretica tandem cognitione mori?
Gymnasium Medica celebrat ratione Galenus:
Gymnasium Turi cedit utrique locum.
Quicquid Mercurius Pœmandro dicit at Hermes,
Quicquid ab Orphæo provenit ore, vides.
Aglaophemus adest animi ratione profundus:
Pythagoras numeri lege profundus adest:
Omnibus inseruit Philolai pagina Musis:
Magnifici numen Musa Platonis amat.
Hic quod Carneades diuerso iactat ore,
Hic quod Aristoteles monstrat, habere potes.
Nil varians vrbi patitur Natura deesse:
Vrbs nequit hac ideo clarior vrbe dari.
Ciuiibus imperium Voringia contulit vrbs.
Vrbs placida legem pace quietam colit.
Adde, quod vrbs nullo ruerit discordia motu:
Adde, quod amoto fœdera Marte velit.
Concisa discorde quamuis Respublica lite
Crebrò, tamen belli sine soluta fuit.
Seditio ciueis quauquam plebeia grauaret:
Pernicies quauquam letigiosa foret:
Illa tamen cessit vigili correctam senatu:
Hac posito cessit Marte, nociua parum.
Non sic imperium solidatur glutine pacis,
Vt studium rixæ semper abesse velit

Disidium crebrò vulgare Colonia mouit:
Disidium crebrò fecit abire foras.
Historiam narrare iuuat: narremus eandem,
Qua procereis templi constat adisse crucem.
Porta crucis formam veluti sortita probrosa,
Sic eadem Cleri nomen adeptæ fuit.
Clerus Agrippinam statuit nudare tributis
Insolitis: magno iura rigore tulit.
Prouidus obstabat primo mox tempore ciuis:
Pectore non aequo moriger esse tulit.
Quisque fugit Cleri fasceis: labente recusat
Impositum collo sustinuisse iugum.
Res venit ad bellum: dirimi res nescia bello:
Imperium parteis inter vtrasque gemit.
Quid non seditio designat pronuba Martis?
Pronuba militia destruit ira fidem.
Destruit exploso sociorum fœdere mentes:
Perpetua parteis anxietate ligat.
Pars abiit tanto victrix discrimine neutra:
Vinci neutra tulit; vincere neutra potest.
Iustitium tollit iuris decreta: tribunal
Labitur: armata militat vrbe forum.
Ventilat ambiguo victoria cardine belli:
Hinc vehemens pacem causa subinde facit.
Dum stolidi fiunt sumptus: fecisse periculum
Dum nocet; arcta domi cautio bella premit.

Quod

Quod stipulae flammis, hoc bello munera profant:

Militiam grati nemo subire cupit.

Disidium mendax ludit civile simulas:

Et facies solito latior urbis agit.

Vulgus amat pacem; Cleri firmatur amore:

Pax procures inter firma manere nequit.

Non mansura diu magnates foedera curant:

Tollere pax odium stirpitis agra negat.

Ecce duo templi fuerant maioris in aede:

Grande quibus nomen fecit inesse canon.

Hi vomitu produnt odium; differre grauantur:

Propositum mentis causa licere facit.

Proditio causam cunctis inuisa, peregit;

Proditio dominis exitiosa suis.

Indigenas templi sic non egisse decebat;

Officio quorum stat quae cadit quae fides.

Et tunc Harminius fuerat praclarus in urbe:

Nomine Grinaeus, munere Consul erat.

Regia Grinaeum procures ad prandia ducunt:

Hostis ad occulti prandia Consul abit.

In camera fuluum soliti nutrire leonem

Tum procures: voluunt damna leonis ope.

Mite fuit brutum: sed nunc scuire docetur:

Esuries seuum quat triduana facit.

Hostis ubi Consul subijt, non hospitis aulam,

Comiter hostis adest, comiter hospes adest.

Mirra

Mitia ridendo sociant in fœdera dextras.

Quid poterit ficto peius amore dari?

Dum conuiua nihil credit restare malorum:

Dum proceres falsi suspitione carent:

Aptior exitij nequijt conditio fingi:

Proditor euoluit tempore digna suo.

Quos habuit secum paritur Grinaeus abire

A pedibus: fati credit obeſſe nihil.

Omnia succedunt fausto iam cardine vota

Hostibus: apta viam destinat hora malis.

Dum præstolatur ieiuno prandia ventre

Consul, adornati præda leonis erit.

Rebus ad effectum venissent omnia gestis,

Ni Deus ex supera cerneret arce suos.

Ecce virum nullo proceres misere tumultu

In loca, quæ rapido possidet ore Leo.

Mox validi isti frenant occlusa repaglis

Ostia, ne reduci detur ab hoste fuga.

Ex camera postquam Consul tentaret abire,

Obice præclusum ianua fecit iter.

Se simulac captus delusum sentijt iri,

Perfidia tantum rebus inesse dolet.

Et quæ non poterat prænoſſe pericula, sentit:

Et quæ non timuit funera, præsto videt.

Ille Deo causas, & se committit eidem:

Ille sua credit robur inesse manu.

Qui

Qui potuit vita tumidus florente videri,
Compulit audacem funeris esse timor.
Est aliquid spectare necem, spectare leonis
Robur: & indignis voluere damna modis.
Prandia veloci damnabat pectore consul.
Bestia Vandalico seuius hoste furit.
Consilij tempus nec iam Fortuna reliquit:
Vincere vel vinci temporis ansa monet.
Omnis in auxilio iam constitit anchora Christi.
Quod superest, animi credit esse sui.
Eripuit tergo, quod tum mantile gerebat;
In celereis illud fecit abire globos.
Dum mouet insultus, patulo dum proruit ore
Bestia, Grinaeus torsit in ora togam.
Voluit in ore togam; nec non violentius instat.
Halitus occluso concutit ore pecus.
Diuiduum sica guttur terebrante resoluit
Consul: & audaci perfodit arte gulam.
Bestia presentit bipatenti vulnera collo:
Bestia succiduo procidit acta pede.
Palpitat: egroto rugitum murmure fingit:
Et cruor & lacero spiritus ore fluit
E medio vitam simulac sublata dedisset
Bestia, quid poterat latius esse viro?
Nec cito laratur, citius nec pectore fatum
Expulit: albenti pallor in ore manet.

Corda pauēt distracta metu, iam proxima morti:

Vix speciem certa corda salutis habent.

Sic fugitiua metum nescit vitare columba,

Accipitris postquam dente reuulsa latet.

Cerua canum rictu quamuis educta feratur,

A laqueo quamuis tuta, pauore tremir.

Ceu, Boreas rapidum simulac deseuir in aquor,

Non citò, sed tandem detumet ira maris.

Ceu quoq; depositis clypeo Graduius & hasta,

Momento furias exuperare nequit:

Sic nequijt Consul subito frenare timorem:

Horret adhuc: hostem victor adesse putat.

Et tandem sese, tandem miratur & hostem:

Et gelido sensim pallor ab ore fugit.

Tam citò miratur lachrymas in gaudia verti:

Tam citò mutari tristia posse uorat.

Terror abiisset vbi subito perrexir ad hostem:

Calce ferit: sui terga leonis obit.

Inde leonina ferrum ceruice reuulsi,

Insuit euulsum pellibus: arma regit.

Callidus expendit secum, quì cedere tectis,

Quì procerum dura posset abire manu.

Consilium Fortuna dabat: firmata capistris

Ostia praecludit firmitus: aprat iter.

Aedita scandeat camerata culmina sedis:

Iam pede, iam gemina nititur ire manu.

Vincitur ascensu paries: quæ lumen intrat
Fracta graui tribuit mole fenestra viam.
Desiluit victor: ita citè prolapsus abiit.

Mox procereis laqueo iussit utrosq; capi.
Quem perijisse rati fuerant, capiuntur ab illo.

Conscius heu scelerum polluit ora rubor.
Horrida productos damnat sententia letos:

Promerita iudex tradit utrunq; cruci.
Prorinus eliso mulctari gutture vitam

Destituunt: porta restis utrunq; leuat.
In quam sic subeunt mors est prepostera furis:

Nec sic furis erat pœna, latronis erat.
Cum cane non serpens, cum gallo simius esse,

Esse sat ad pœnam culeus ipse nequit.
Culpa nec exolui Gyaris, nec carcere quiuit:

Nec sceleris labem flamma piare valet.
Impia commisso leuior sit crimine pœna:

Criminis effectu culpa nec aucta fuit.
Sunt animo fontes, quanquam Fortuna repugnat

Crimina consensu sufficit esse data.
Mitior errati cessit censura: nec obstat

Legibus: haud æquè talio semper obest.
Iura magistratus summo sancita cruore

Sape leuat: quamuis iura rigore fremunt.
Hos agit in furcam non lex, ast gratia legi:

Annuit hac tumulum furibus; illa negat.

Et ratio stirpis culpam mutauit vtriq;
 In melius: tumuli cepit vterq; decus.
 Porta nec amisit veteris signacula facti:
 Porta sacerdotum morte notata venit.
 Nec procul à Petri templo stant rudera muti:
 Saxeus è muro suspicit astra Leo.
 Hic cameram dicunt, in qua Grinaeus obiret:
 Hic procerum monstrat tecta fuisse locus.
 Sed iam nec camera restant, nec rudera tecti:
 Area murorum sepibus ipsa latet.
 Eruta fastorum repetantur secula scriptis,
 Nemo Colonorum scepra ruisse leget.
 Prorsus Agrippinae perijt Respublica nondum,
 Ex postliminio saepe reuersa, mali.
 Quamuis abstulerit Susatum Cliuia; quamuis
 Sit Burgundionum Nussia clade potens:
 Vrbs tamen hunc inter motum non diruta cessit:
 Perstat adhuc: necdum fracta manere potest.
 Cultor Agrippinae quantum distare Mosella
 Dicitur, in medium dicere causa iubet:
 Quattuor accedant viginti millia passum,
 Et totidem: spatium fiet vtrinq; satis.
 Nec diuertigij seducitur ambitus vnda:
 Regula dimensa clarius ergo via.

Epilogus li-
 bri Quarti.

Finis libri Quarti.

N

2

LIBER

LIBER RHE- NI QVINTVS A TVL-

TIO, QVOD E REGIONE VRBIS
est Agrippinæ, vsq; Vesaliam in-
feriorem, vbi Rheni & Lip-
piæ fluminum est conflu-
ens, deductus.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-
ni Quintum, à Colonia vsque Vesa-
liam inferiorem.

Henus à dextris pagum ha-
bet Mollemiā: à sinistris ob-
longam facit insulam prope
ripam: inferius eadem parte
Neliā pagum, proximè Marconiū ha-
bet: à dextris Duncum fl. excipit. habet
præterea à sinistris pagum Langeā, Hit-
torpum à dextris: fluuium eadem parte
Viperam accipit; qui iuxta Viperfurdū
& arcem Bienburgum lapsus, perq; val-
les Elueraueldanas susus, sese Rheno tā-
dem committit. Rhenus verò à dextris
præter-

præterfluit Rhintorpiam, à sinistris Voringiam Reipub. Colonienſis prælio nobilem.

Inter Coloniam & Voringiam nouē ſunt mille paſſus.

Rhenus Monhemium à dextris, Suintinam à ſiniſtris proximè alluit. à dextris pagum Cœli Spiritum, à ſiniſtris Olſenum & Grimelinchuſum pagos habet: eadem parte Eruetum flu. accipit, qui Tarbellia ſiue Italia exortus, Lechnicū, Carpenā, Bergomum, Caſteram & Mōtem Aquilinum alluens, à ſiniſtris eminus relinquit ſaltum, qui dicitur Comitibus: inde accepto fluuio, qui Fletus dicitur ſupra Nueſium Rheſo cōmiſcetur. Rhenus verò longè lateſque diffuſus pagum habet à dextris, qui vocatur ad Saxum: inde nonnihil remotum à ſiniſtris opp. habet Nueſium, ſed tamen ſoſſa deducta ciuitatē alluit. habet ibi Rhenus in latitudine mille & trecentos circiter pedes. Oppidum alluit Duſſeldorpium à dextris, fluuiumq; ibi Duſelā accipit. Diſtat Nueſio Duſſeldorpium decem
N 3 ſtadijs

stadijſ & ſex.

Inter Voringiam & Duffeldorpium
ſunt centum ſtadia.

Rhenus opp. à ſiniſtris habet Keiſer-
uuerdt, Traiani, ceu putant, Colonia.

Inter Duffeldorpium & Traiani Co-
loniam quatuor mille paſſus:

Non procul à Rheni ſiniſtris Geldu-
ba, præclarū quondam opp. iam Gelb,
pagus eſt, è regione arcis Lien. Rhenus
dum cōtinuo labitur curſu, à dextris lon-
giſſimè Cruisburgum præterit: inſulam
facit exiguā; à dextris pagum alluit Vile-
riam; à ſiniſtris opp. habet Ordineum.

A Colonia Traiana uſq; Ordineum
ſunt quadraginta ſtadia.

Rhenus à ſiniſtris habet altā Butber-
gam, Frimarſenium, Moſani principis
arcem in inſula: à dextris Angerordum
arcem, & Angeram flu habet: à ſiniſtris
pagum Eimericum; ibiq; facit inſulam.
Rhenus mutando hīc ſepius alueum ſu-
um, Aſciburgiū ex dextra, in ſiniſtram
fudit; ubi adhuc iuxta Aſchēburg, ſive
Aſſcerā veteris aluei veſtigia cernuntur
locis

locis passim paludosis. Rhenus fossa deducta accedit opp. Duisburgū à dextris, antea quod Rheno proximū extiterat, iam remotissimè distat.

Inter Ordineū & Duisburgum sunt sex mille passus.

Rhenus Rurordum eadem parte perexiguū, sed pulcherrimum, alluit oppidum, flumenque Ruram ibi excipit validissimum. Rura autem nascitur ex montibus Abnobicis, non procul à Vuinterbergā: inter valles strepero semper cursu resonat: præclara passim flu. digerit. Apud Ostuicū capit fl. Valmā, apud Meschedā habet fl. Hennā, apud Vriennolam habet Vēnam, apud Vredenburgū accipit Honnam, Lenā fl. infra castrū Sigmurg, siue Siburg: vbi & Sicamborum manet appellatio. Lena verò apud Vuitikinstein nascitur, Smallēburgum opp. alluit, apud Bobennolam amne Bicha accepto, vsq; Suuertenbroick castrū deflectit, Limburgum alluens, infra Siburg miscetur Ruræ. Rura verò apud Hustānam habet Roram fl. infra arcem

Volmenstein è regione montis Cefarè,
iam dirutam, fpectrisque famofam Vol
ma fl. Ruræ commifcetur. Volma verò
non procul à monafterio Giuelsbergo
Hennæpam flu. habet, quo cum influit
Rurâ. Circa Nehæmum oppidum Mo
na influit Ruram. Mona autem fl. colle
quodam abforptus arenoso, planè to
tus fub terras cadit, tãdem actis redit cu
niculis, folitum continuans alueum, do
nec Ruræ dedatur. Mona quoque ante
quam dedatur Ruræ, capit flu. Veiſte
ram, qui dicitur nunquam glacie indu
rari, femp̃er verò tepelcere. Rura præter
ea multa alluit oppida, caſtra & pagos.
Alluit enim Vuintenbergam, Meſſchz
dam, Aquilæ montem, Suuertinâ Mar
chię oppidum, Sicamburgum, Hardicū,
Cefaris montem, Volmenſtein, Vuette
reniam monaſteriū, per Tencteros, Hat
tingum, Catuicum, Mollemum, Duil
burgum, & Rurordum: inde Rhenum
influit. Rhenus aut̃ dum pergit à dextris
Emſcerum habet fl. eadem parte arcem
in der Knipen, à læua pagum Alen ha
bet,

bet, à dextris pagum Vualtzen præterit.
A Duisburgo vsq; Vualtzen quauor
millia passuum.

Rhenus proinde subit Orsenium à
lœua, Berichium nec non Burichiū op-
pida eadem parte. Inde Vesaliā à dex-
tris inferiorem fossa alluit: ibiq; flumen
Lippiam digerit. Lippia autem præclarū
flumen in Bructeris nascitur, sub castro
Lipspringæ. Quamuis non desint, qui
credant Lippiam prius oriri, ex fonte re-
sono, quem accolæ appellāt Bullerborn
qui statis horis sese sic terris immitit,
sub fruticanti quodam tumulo, vt planè
nudam relinquat aream, vbi hiatu totus
immersus, resonat; tandem redit, & pri-
stinam recuperat stationem. Accolæ di-
cunt, nec dū probarunt, hoc ex fonte re-
sono Lippiam prægigni. Certū est Lippi-
am sub Lipspringa nasci: qui ab ortu sta-
tim facit insulam. Distat à fonte Lippiæ
fons Amasis quadraginta stadijs versus
Septêtrionem; inter vtrosq; fontes Dal-
brugæ sunt; in quibus locis multa Varia-
næ cladis vestigia adhuc spectātur. Saltus

adhuc restat Teutobrugensis (cuius apud Tacitū fit mentio) apud villā Teutonīs, vulgariter Teuten meier. Montesq; statim qui attolluntur, crebris sic hiant vallibus, vt reuera locus iste saltuosus sit. Pertinent autē hi saltus ad mōtes Abnobicos, in primis ad eos, qui in Vuestualia sunt, & ab arce Teutburgensi Teclenburgiaci dicūtur, & ab Iburgo Iburgiaci, qui versus ortum sunt: hi montes Dalbrugas à Borea & Oriente claudūt, postea sese Halsiacis commiscunt, in vniuersum omnes, vt antea dictum, Abnobici vocantur. Restat adhuc in Dalbrugis locus, qui dicitur Campus victoria, dath Vuindt veldt: eò quod ibi victoriā Varo Quintilio & trib. Romanorū legionibus Harminius Cheruscorum dux obtinuerit. Restat adhuc riuus roseus, de Roede Becke, quod nomen riuo inditū ab aquis Romano infectis sanguine effodiūtur locis passim glebosis cranea hominum dissecta, & pila Romanorum rubigine obducta. Eum locū ab ortu, vt dictum est, saltuosi montes, ab Austro Lippia

Lippia, ab Arcturo Amasis includūt, ad
Zephyrum Glenna qui dextram Lippie
influit. harum rerum in carmine proluxa
traditur enarratio, & diuersa Bructero-
rum vestigia, & diuersæ notantur appel-
lationes.

A Vualtze vsque Vesaliam inferio-
rem centum sunt stadia. Inter Colonia
& Vesaliam sunt quadringenta stadia
& vigintiquatuor: quæ faciunt decem
& tria miliaria Germanorum
communia, & octo
stadia.

Inge-

Ingenio grauior discede Colonia nostro.
In calamum Quintus pergat abire liber.
Vbia transmissio dicantur flumine castra:
Teutonius opposito cernitur orbe plaga.
Amnis habet dextram tellure Tuiscon alta.
Hac genitor sedes vrbe Tuisco refert.
Condit a fatorum minuuntur singula lege;
Vrbs sterit hic, pagi rudera vilis habet.
Obruta dissecto murorum fragmine vallis:
Vix aliquo referunt valla tumore situm.
Si qua sit in senio laus, quam miremur, honore
Non patitur senij Fama perire locum.
Struxit Hereberto senior delubra vetustas:
Ad Superos templi massa leuatur humo.
Summa rotundato stringuntur acumine tecta:
Testudo facili stat laqueat a pede.
Pant heon hic esset, tectum si pressius esset,
Si media tecti pate pateret apex.
Machina conuexi testudine nititur aqua:
Angulus & toto nescit in orbe dari.
Non teretes ergo gestant delubra columna:
Sed paries tectum gestat inane, nitens.
Omnia curuantur; sed non curuantur in arcum:
In speciem caeli cuncta leuantur humo.
Firma sui nondum iuris decreta reliquit
Oppidulum; quamuis multa perisse sciat.

Rhenus it: ad dextram Mollemia fluminis extat.

Exiguo vicum signat honore locus.

Insula producta spatiatur limine parua:

Eminet ad læuam longa; sed arcta situ.

Alueus hanc stricto seiungit gurgite ripis,

Alueus Euripi brachia more facit.

Fluminis ad læuam protendit Nelia fauces:

Hac & Marconium culmina parte leuat.

Duneus educit Dunano flumina saltu:

Fluminis hunc Rheni dextera iungit aquis:

Langea conspicitur, stans margine Langea læuo.

Fluminis Hutorpum dextera vile gerit.

Vipera Vipfurdo; nec non diuersus ab arce,

Arce Biunburgi nomen habente, venit.

Elueraueldana fecundat gramina vallis;

Hunc domitis Rheni dextera recondit aquis.

Inferius paulò fertur Rhindorpia Rheni

Pagus, amat Rheni dextera vocare locum.

Occupat aduerso Voringia margine Rhenum:

Casareas humili ridet honore domos.

Ne pereat mensura situs; disciscit Agrippa

Mansio mille nouem passibus acta retro.

Monhemium pagi quamuis vilescat honore,

Dextera tamen Rheni gestit adire labra.

Duromagum cedit velut i Suntina sinistris:

Vlpia nec legio constitit inde procul.

Pagus habet dextram, cæli quem Spiritus ornat

Nomine: quem cæli Spiritus ornet ope.

Fluminis Olfenum læua subsistit in ore:

Et Grimelinchusum læua maritat aquis.

Eruetus oblongo rimatur flumine terras.

Ephalia gaudet matre fluenti dari.

Præterit hamato Lechnicum gurgite: vastis

Diria Carpenæ fluctibus arua subit.

Iulia Bergonum veniendo pascua lambit:

Mœnia Castera ciuibus apta rigat.

Candida prolabens Aquiloni culmina montis

Irrigat: ad Comitum serpere lustra nequit.

Flumen ab illustri desertur iugere Fletus:

Eruetus hunc rapido gratior amne vorat.

Qui dum progreditur labente valentior vnda,

Hunc subito Rheni læua furore bibit.

Ore supra Saxum dextro spumofus oberrat.

Rhenus: adhuc Saxi nomina tractus habet.

Rheno tractus adest: remouetur Nussia Rheus:

Hic facies Rheni lata repellit humum.

Dextra procul gestit læuam distare: trecentis

Et pedibus Rhenum mille fluentia trahunt.

Nussias (quam reliqui dixerunt Nussion) agris

Præsides: ad læuum præsidet ista latus.

Flumen ab auerso deduxit gurgite Rheni:

Quam renuit Tethys, arte reduxit aquam.

Dirit

Diruta cernuntur veteris vestigia Rheni,
Classis vbi stabat, terra refundit agros.
Annulus excelso murorum vertice pendet;
Quo solutus cymbam nauta ligare fuit.
Vrbs (fateor) ratione loci speciosa videtur:
Delicijs Rheni digna carere minus.
Dussela desertur proprij sub nominis urbem:
Excipit hunc Rheni dextera: flumen amat.
Disidet hoc stadijs Voringia flumine centum:
Disidet hinc pedibus Nussia mille decem.
Vrbs est; Casareo deducit ab hospite nomen,
Si non Casareo nomen ab ense capit.
Traiani fuerat quandoque Colonia Diui:
Tunc vrbs: iam lacera rudera sedis habet.
Omnia mutantur: vicus iam cernitur esse.
Passibus hinc refugit Dussela mille quater.
In miseris pauper latitat Gelduba ruinis:
Eminus ad læuam fluminis illa stetit.
Dicitur arctato Gelbis iam nomine: firma
Contigua pagum parte Liana videt:
Longius abscedit Cruisburgo dextera Rheni.
Hic ex diuiduis insula surgit aquis.
Possidet angusto Vuitleria culmine dextram:
Margo sed Ordinei mœnia læuus habet.
Ordineum sedes remouet Traiana recuruo
Limite: iam fluij circulus auget iter.

Mille

Mille quadraginta totidemque Colonia palmis

Disider: adiungas millia quinque pedum.

Præterit obliquo Butergum flumine Rhenus:

Et latus ad læuum cernere tecta potest.

Inde Frimarſenum, Morſani ſuſtinet inde

Præſidium: læua ſpectat utrunque manu.

Arce ſub Angordo prouoluitur Angera: dextram

Alueolo Rheni liberiore ſubit.

Emericum læua Rheni tellure leuatur.

Infula diſiecto protinus amne venit.

Aſciburgiæ ſimulacrum continet vrbiſ

Aſchera: ſed læuum continet illa latus.

Transfuga ſeducto mutauit flumine greſſum

Rhenus: adhuc priſcæ foſa notatur aque.

Ergo ſit ad læuam transferri ſapius arua,

Qua prius ad dextrum fuderat nuda latus.

Pæſibus Ordineum Duisburgo mille recedit:

Addito viginti millia quinque pedum.

Mœnia Duisburgi dempto iam flumine ſpernit

Rhenus: & offenſo degener amne fugit.

Quas igitur vindex turba Natura negauit,

Turba ſibi demptas arte reduxit aquas.

Foſa labris Rheni longo deducta meatu,

Exiguas vrbi mittit ad eſe ſcaphas.

Antea ſublimes adierunt mœnia cymbæ:

Vix grauidas potuit ripa tulſiſe rateis.

Tum fuerat, pauper vix ut mercator adesset,
 Emporij felix commoditate forum.
 Omnia mutato fatorum cardine versa:
 Omnia subducto perdidit amne locus.
 Hassiacis fontem simulac eduxit Abnobis
 Altisonis Rhenum Rura fatigat aquis.
 Curuus abit flexu, veluti Meandros, adunco:
 Orbis fluis inter saxa rotatur equis.
 Quam subito Mædus fluxu desertur Hydapses,
 Tam subito labi Rura furore solet.
 Precipiti semper scopulo decurrit abactus:
 Precipiti semper valle coactus abit.
 Instar Pantagie, vasto dum curreret amne,
 Passibus audiri flumina mille queunt.
 Defluit aeterno Cataracten turbine Nili
 Rura facit: nunquam stare quietus amat.
 Adde, scatet monstris; passim monstrosa relinquit
 Mœnia monstrosus nomine Rura suo.
 Nobilium prima steterant ætate penates:
 Ad geminum ripa tecta steterè latus.
 Ditia castrenses spectabant flumina muri:
 Mansio tum fuerat principe digna viro.
 Ex domibus postquam domini speleia latronum
 Efficerent: postquam latro præset aquis:
 Deposito frontem vertit Fortuna favore:
 Turus & in tuto desijt esse locus.

Descriptio
 Ruræ.

Quinetiam Caesar multas victrice subegit
Clade domos: victo diruit hoste loca.
Culmina restitui vetuit scelerata: nec vllò
Diruta restitui tempore castra queunt.
Omnia labuntur. Valide quis fideret arci?
Arx sceleri causam firma subinde dedit.
Illa potestati fidens peccata licere
Cuncta putat: votis cuncta subesse putat.
Omnia contemnens fastidit Caesaris iram:
Imperio credit iuris inesse nihil.
Sed qui constituit vano non omine regna,
Regna sub edomito vindicat hoste Deus.
Optima defendit contempti munia regis,
Cuius in imperio munia regis agunt.
Ipse Dei fato rex dum censetur oriri,
Emerito fati iure ferendus erit.
Si bonus existat, Supero procedit ab axe:
Si malus; id seu crimina plebis agunt.
Imperium spernat prænobilis incola castris:
Aestimet egregia firmitus arce nihil:
Victor vt excelsa Dominus pugnârit ab arce,
Afferet imperium iure, quod hostis inuit.
Tunc scelus ac vno punitur iudice castrum.
Quæ sceleris causam tecta dedere ruunt.
Barbarie quamuis valeat fulcita Cyclopum
Impietas, nulli salua manere potest.

sufficit

Sufficit exemplum Ruræ: nam cogitur annis
Impia sacrilego ducere monstra lacu.
Nil Ruram peccasse putas? deliquit eodem,
Accola quo meruit crimine flagra Dei.
Ipsa creaturis instat vindicta, statutum
Quando Creatoris destituere sui.
Rura suis hostem stolidè permisit abuti
Annibus, idcirco dicitur esse nocens.
Rura latrocinij fieri scelerata sinebat
Flumina, censuram debuit ergo pati.
Nix, glacies, imber debent laudare Tonantem:
Debuit hunc etiam noscere Rura Deum.
Fluminibus Rura quoniam censetur abusus
Accola, cum fluuio sentiet arma poli.
Arma poli nullis Superùm spernenda manipulis;
Luciferum cœli deposuere plagis.
Non sic Rura facit Domino, non accola Rura
Quod satis est: etiam cedere castra vides.
Stirpit us eruitur vesana mansio gentis:
Crimine maiorum cogitur esse nocens.
Tecta coli nobis propter delicta negatum:
Est hominis quondam tecta fuisse scelus.
Hic Lemures diro Stygij clamore vagantur:
Manibus vnda fremit; manib. arua fremunt.
Agricolas Dæmon crebro præuisus abegit:
Agricolas crebro fecit abire metu.

Territa monstrorum coguntur cedere spectris

Bruta, quibus fœdi constat inesse nihil.

Quinetiam nota visuntur imaginis umbræ:

Post obitum maneis Parca redire facit.

In cameris etiam choreæ peraguntur inanes:

Sæpius organicum carmina fingit opus.

Sæpius horrendi simulant incendia fumi:

Sæpius audiri fulmina luce solent.

Fulmina mentito deterrent fulgure terram;

Nulla licet nubes axe minetur aquam.

Sulphur ab Umbrarum cathedris afflatur: & ultra

Naribus hostili fumida peste cadit.

Sic Adamantæo sedes ardore ligantur,

Nemo queat sedeis ut remouere loco.

Hæ præstolantur locupletis munia turba,

Vita quibus nondum desijt esse nocens.

Hæ procerum turbis crebrò prædicta fuerunt

Fata; quibus nemo credit inesse fidem.

Suspicio aſt certum, vindex quod plurima poenæ

Tartara diuerso præstitit orbe Deus.

Tartara si dubites hic voluere talia: præstò

Hic tibi Ruræ Tartara vallis erunt.

Dum non ritè pilis videantur ducere nomen.

Rectius hæc Ruræ nomina vallis habent.

Eruta deserti spectantur rudera caſtri:

Tectæ latent; tecti monstrat arena pedem.

Rurendael
reliquiæ de-
solati caſtri,
in quibus
iam ferè ni-
hil præter
spectra,

Cella

Cella patet, præbens aditum, diuersa latebris:
 Dira pavimentum turbat imago Stygis.
 Desolata iacent alijs vestigia castrì
 Tractibus: hac etiam Damone plena iacent.
 Visitur horribili Volmenia Damone rupes
 Horrida: terribili visitur arce locus.
 Monte canes degunt furui; terrore colonos
 Afficiunt: alto tecta fragore tonant.
 Quisquis Casareo suspectat vertice castrum,
 Degenerem nescit dissimulare metum.
 Rura tamen fœlix, quamuis perturbet eundem
 Et Stygijs Damon saepe fatiget equis.
 Flumina prouentu deducit diuite rerum,
 Flumina squamigero deijcit aucta grege.
 Integra terrarum spatioso flumina cornu
 Digerit: oblatas vndique potat aquas.
 Proximus Oestuico Valnam prædatur; & Henna
 Brachia Meschedæ proximus ore rapit.
 Venna Vriennolæ Ruram delapsus adauget:
 Henna Vredumburgæ raptus omittit aquam.
 Castra Sigamburgi simulac accessit eundo
 Inferius Lenam Rura furore bibit.
 Lena capit Biche fluctus: præcelsa Siburgi
 Castra, Sicambrorum laude notata rigat.
 Præterit Altanam; Limburgi præterit arceis
 Lena: sed amisso protinus amne perit.

Volmēstein
 etiam por-
 tentis locus
 est famosus

Bicha Bobanola simulac rimatur agellos,
Saxifragis Lenæ conciliatur aquis.
Quæ releuat paruo sedeis Hustena nitore,
Rora subit: Ruræ flumen amicus init.
Claustra Giuelbergi simulac Hennapa reliquit,
Digerit Hennapam robore Volma suo.
Qui simulac nomen Volmena præstitit arcis,
Perditur; in Ruræ viscera mersus abit.
Perditus effracto terrarum viscere Mona
Conditur; integro protinus amne redit.
Montis arenoso quoniam sorbetur hiatus;
Ex postliminio redditus inde fluit.
Oppidulum propter veniens illustre Nebami
Rura, statim Monæ flumen adesse videt.
Infra Belichium miscetur Veistera Monæ:
Veistera durari frigore nescit aquam.
Est calidus, pleno dum cærule frigore constant;
Dum gelido tellus marmore stricta riget.
Nec prius ac Ruræ detur frigescit: in isto
Flumine persentit tergora stare gelu.
Candida per plures despectant ostia vici:
Culmina pro multis dicere pauca libet.
Vinterberga caput Ruræ cliuosa ministrat:
Postea Meschadam gurgite Rura venit.
Alluit Arnsbergum: Suertina præterit oras
Marchiados: strepero cuncta fragore subit.

Castro

Castra Sigamburgi lambit famosa Sicambri:

Regna Sicambrorum penè sepulta dolet.

Nominis existunt corrupti rudera: gentis

Reliquias constat deseruisse locum.

Præterit Hardicum (dextro stat limite pagus)

Ponte sub oblongo Rura sed arctat aquas.

Deserit ad læuam salebrofi fragmina montis:

Cæsare deductum fragmina nomen habent.

Quâ facies Rura, montem transire viator

Qui volet, ascensu cogitur ire graui.

Cogitur exciso ferri per rudera, calle:

Sic in subrectum semita montis abit.

Adiacet excelsæ Volmenia vertice rupes:

Stirpitibus euersam culmine Rura videt.

Turris adhuc quadrata situ, munita repâglis

Surgit: adhuc recti signa videre licet.

Subiacet horrendi scapulo Vuertrenia montis:

Sapius elabi culmina monte timet.

Flumine Tencteros sinuato disecat amnis:

Amnis ad Hattungi mœnia penè ruit.

Culmina Vuertinae fluuij sic nomine dicta,

Culmina Ludgeri nomine clara subit.

Pensilis accedit Catuicum tegmine pontis:

Et valido validas ponte coarctat aquas.

Candida Mollemi fecundat gurgite recta:

Candida Duisburgi gurgite recta videt.

Mœnia pulchella Rurardum defluit vrbs
Angulus hæc Rura nomina ferre potest.
Rura graui tandem motu defessus aquarum,
Cum famulis Rheni sceptrâ subintrat aquis.
Turgidus accepto decurrit flumine Rhenus;
Maior & auxilio fluminis esse nequit.
Attrahit à dextris Emscheri cornua; dextro
Limite Cnipeni mœnia Rhenus habet.
Alenium læuo prospectat amabile, dextro
Valsenium cornu Rhenus inane ferit.
Huc à Duisburgo simul atq; fluentia subegit,
Ad quatuor passus mille peregit iter.
Orsonij sedes læua metitur: eadem
Berichium lustrat, Burichiumq; fugit:
Illud in extremo spectatur margine Rheni:
Longius hoc Rheno deuiat, arua colens.
Huc à Valsenio stadijs vt paupere centum
Aeditior fluctu Rhenus ouante ruit;
Eminus augusto Vesalia culmine surgit:
Fluminis ad dextram Lippia flumen habet.
Lippia Velleda castris & nomine quondam
Clarus: & hæc vera præscia sortis erat.
Germanis dixisse quidem ventura solebat,
Horrida cum peterent sumere bella manu.
Religio Diuam fuerat permagna videre:
Religio Diuæ maior adesse fuit.

Muneribus placata dedit responsa petenti:

Nil etiam gratis visa referre suis.

Promeruit mundi laudem totius habere:

Dicta Druydarum maior honore Dea.

Bructerus ornabat Velledam numinis instar;

Bructerus aeterno praelia Marte gerens.

Turribus egesto Vesalia vertice surgit:

Lippia dum celeri lubricus amne subit.

Lippia campestri deriuat flumina tractu,

Hic ubi Lipspringa nomina tractus habet.

Eminus adparent Resoni miracula fontis:

Dicitur hoc etiam Lippia fonte dari.

Quem reuocans longo recipit Lipspringa meatu,

Sub terra simulac longius egit iter.

Quam Resoni mundo fontis natura putetur

Mira, satis mundi fama referre nequit.

Egreditur sensim terris: longinqua fluento

Arua subit; speciem fertur inire lacus.

Ceperit vndarum simulac iam maximus esse

Aestus, inaccessa cuncta liquore fluunt.

Stabat ubi tellus sicco calcata virorum

Tramite, iam vehemens cernitur vnda freti.

Alueus amisso subsidit gurgite sensim:

Alueus amisso deserit amne solum.

Stabat ubi Tethys glauco velata liquore,

Alueolo tellus deficiente redit.

Bullerborn

O

s

Ceperis

Ceperit vndarum simulac iam rarior esse
 Alueolus; dempto terra liquore riget.
 Humida subducti remanent vestigia fontis:
 Florare dicit: Tethys rupe subacta latet.
 Infimus, ebibito dum murmurat, alueus, amne,
 In media resonum parte foramen hiat.
 Certo delituit fugiens dum tempore lymphæ,
 Sensim, quo fuerat perditæ, more redit.
 Tum solita properans feritate recurrit in altum:
 Doris & epotam redditæ reddit aquam.
 Subtegitur tellus: florum Regina labescit,
 Cogitur & Therydi cedere Flora locum.
 Lippia prægigni sinuosus dicitur isto
 Fonte: nec inficias conuenit ire mihi,
 Accolæ testatur: fida testantur & aures.
 Cespitæ sub viridi sapius vnda fluit.
 Sicut ab Alpheo discedens flumine virgo.
 Deserit Eperum; deserit arua patris,
 Actus ubi tandem tellure cuniculus esset,
 Haud faciem Solis virgo pudore tulit.
 Ante Syracusas tacito delatæ meatu
 Egeritur: longum mersa peregit iter.
 Non Arethusa perit, tellure diutius acta:
 Nomen restat aquis, antea quale fuit,
 Sic Resoni constat fontis tellure vagari
 Reliquia: imo constat abire specu.

Hunc repetens pleno tandē Lipspringa canali
Egerit: hoc igitur Lippia fonte venit.
Lubricus excelsa simulac desciuit ab arce
Lippia, diuiduo redditur amne duplex.
Mox redit in sese repetito latior amne:
Insula nec longē tenditur, arcta situ.
Quem media genitrix peperit Padeborna sub ade,
Lippiapunico digerit amne Padam.
Culta manu Cereris nimium Padeborna secunda,
Vuestualico surgit conspicienda solo.
Duplex Vuestualia pars est: hac subiacet infrā;
Celsius ac suprà pertrahit illa locum.
Hec Zephyros iuxta Boreæ vicina procellis,
Desinit ad fluctus Isola penè tuos.
Illasub exortu Phœbi, curuatur in Austros:
Ante paludosi stagna Visurgis abit.
Hac nitidicirca fertur protensa sinistram
Amasis: ad dextrum pertinet illa latus.
Arua Monasteri longo subducta recessu
Hac tenet; hac Alpha flumina lenis habet.
Montis in ascensu Padebornam sustinet illa:
Diria puniceæ sustinet arua Pade.
Hec quatuorcentum stadijs distare videntur
Mœnia, Vuestualici nomine digna soli.
Vuestualicos senio superat Padeborna penateis.
Si dubitas: senium tectā docere queunt.

Pluribus adpavent murorum rudera tectis:

Fossa platearum triste ministrat iter.

Sapius ornauit conuentu Carolus urbem;

Irrigui motus commoditate loci.

Crebrò salutat um reges venêre remoti:

Pacificam reges crebrò dedêre manum.

Cesar in affini Videchindum contudit agro:

Egregia vicit dexteritate Ducem.

Cum Duce triginta valido pugnaret ad annos:

Castra Ducis tandem fregit, operta solo.

Et locus & vertex Videchindi nomina seruant;

Nam Videchindini nomina montis habent.

Nec fuerat tantùm Padeborna Carolus; illic

Maximus Ausonia, præsul ab vrbe fuit.

Ausonia præsul fuerat mitratus in vrbe,

Præsul in Ausonia maximus vrbe Leo.

Relligio cuius nulli præsumpsit obesse,

Dum probitas illi visa fauere, nocet.

Liior obest: cæco pietas liuore petita;

Relligio confert inuidioso malum.

Præsul fortè Leo Laterana cesserat ade:

Tardigradi dorso vectus abibat equi.

Ignis lui templum subiit Laurentis: amica

Exacturus ibi sacra Tonantis erat.

Excutitur deiectus equo; priuatur ocellis:

Pars etiam lingua visa perisse, silet.

Sanguinea praesul iacuit desertus arena:
Pulverea luget sanguinolentus humo.
Aufugiunt hostes. Si quis deuincat inermem,
Quae capit, ex facili praemia Marte capit.
Vincere non ferro doctus, sed vincere verbo,
Hoste sub armato praesul, ut agna, tacet.
Ille togam scaedat planctu: deuincit Olympum
Fleribus: impleri sanguine rura facit.
Qui fuerant causae scelerum venere latrones:
Pontificis visi condoluisse vicem.
Exanimum terra releuant; solantur inermem.
Hac ex composito gesta quis esse putet?
Ad Latij claustrum praesul desertur Erasmi:
Et medicus casum latro fouebat ope:
Non ut restitui Papam, sed perdere vellet.
Egregia lusus calliditate Leo.
Et numero plureis Medici persaepe trucidant,
Quam sparus, aut vltrix tollere flamma queat.
Insidijs obstant Superi: praesensit easdem
Nec tulit Albinus singula fraude geri.
Altis Pontificem demisit mœnibus: extra
Mœnia Spoleti nouerat esse ducem.
Illi Pontificem committit muneris instar:
Instar depositi credidit ipse Papam.
Vuinigisus famula Dux sedulitate Leonem
Excipit: ac curru nobile gestat onus.

*Ardua Spoleti defert ad mœnia ecum;
Quò miseri curam posset habere viri.
Pontificis cladem simulac deprædit amici
Carolus; hostili talia felle tulit.
Ad se Pontificem deferrri præcipit: alto
Pontificem voto Cæsar adesse cupit.
Tantus in Augusto virtutum principe feruor:
Innocui causam tantus agebat amor.
Cæsar apud Rhenum res tunc cunctator agebat,
Hic vbi Liphemum Lippia flumet habet.
Pergit ad Eoum transmissis pontibus amne:
Ardua Saxonum milite rura subit.
Ocyus electo Padebornam milite cedit:
Pontificem magno cordis amore manet.
Maximus accedit Padebornæ mœnia Præsul:
Maximus excipitur præsul ab vrbe Leo.
Præsul ad optati procedit Cæsaris ora:
Cæsar Pontificem numinis instar habet.
Carolus ac Præsul sociant in fœdera dextræ:
Anchora Pontificis Cæsar & ara fuit.
Quem simulac multo tenuisset tempore saluum,
Ad Latij terram fecit adire soli.
Restituit largo donatum munere Sedem;
Clauigerum tuto reddit honore Petrum.
Hanc igitur magni præsentia Cæsaris urbem,
Præsulis & magni gratia iure beat.*

Vrbs vt pulcra situ, veteri sic nobilis æuo:

Verum nobilior fontibus illa Padæ.

Nam Pada quadrisidi diuisus in ostia fonte

Diffluit: Europæ dignior extat aquis.

Aede parum summa simulac diuersus abiuit,

Et cubitis centum lene peregit iter:

Congeries affert se mox numerosa molarum:

Mox Pada viginti circulat amne rotas.

Id, fateor, Rheni fluij præstare negatum:

Id validis Istri quippe negatur aquis.

Vt sex, vt quæ decem stadijs defluxit ab vrbe,

Maximus in minimo perditur amne Pada.

Almona fallaci concurrens perditur æstu:

Lippiacis flumen cedit vtrunque labris.

Hic vbi confluxu miscentur flumina trino,

Castra domus surgunt nomen adeptæ nouæ.

Nienhuis
castrum.

Auctior hinc gemino dum Lippia gurgite vadit,

In Zephyros sensim grande recuruat iter.

Hinc gemino tellus prodit conclusa fluento:

Tellus Bructerica nomina gentis habet.

Incola vulgari Dalbrugas nomine signat:

Deibrug lo-
cus.

Incola barbarico senior hoste cohors.

Amasis hunc Borea, sed Lippia distinet Austro,

Terminat ad Zephyros flumine Glenna locū.

Solis ad exortum nitido stat vertice saltus,

Quem Teutoburgi nomen habere liquet.

Hæc

Hac quadraginta stadijs vix latior extat,
 Centum vix stadijs latior extat humus.
 Hic vbi Teutonico Saxonia clauditur orbe,
 Antea Bruëterica ratio gentis erat.
 Nec dum Bruëterica ruit appellatio gentis:
 Bruëterus in nostro visitur orbe latex.
 Teucburgo vicinus abit:desertur Abnobo
 Monte:caput monte is inter vtrosque facit.
 Progreditur nigra sumens augmenta palude:
 Rana paludosis nomen adoptat aquis.
 Limpida sacrati deglutit cornua fontis:
 Auctior hoc properat Bruëterus amne latex.
 Bruëterobeca subit vicino notior amne
 Pagus;& Australi culmina parte leuat:
 Subdita metitur Sorbeca iugera fluctu:
 Arua Beuergeriæ pauperiora rigat.
 Illic Bruëterici cadit appellatio fontis:
 Bruëtericis Alpha nomen initur aquis.
 Hemefij tandem sortitur nomina riui
 Alpha;quod Hemefiam circulat amne molam.
 Vt stadijs supra Rbenam desertur & octo
 Et tribus,Amisij gurgite condit aquas.
 Osnabruga tenet solidi vix nomina pontis:
 Osninchbruëteriæ nomen habere potest.
 Tractus adhuc Osninga manet vicinior:illic
 Bruëteria partem nemo fuisse negat.

Inde Vuidenbrugis nomen celsisse videtur:

Inde Quacumbugis nomen inesse reor.

Vix hic certa fero dubitans: nam dicitur apte

Rebus in antiquis vanior esse fides.

Bruçtera diuersis manet appellatio terris:

Vix regio genti firma subinde fuit.

Sæpius aduerso mutarunt numine sedes:

Non statio Martis bile quiet a diu.

Hinc & Bruçterici monstrat Goslaria montis

Reliquias: nequeunt signa perire loci.

Quin & Dalbrugis vestigia nominis insunt.

Lippia Dalbrugas flumine rectus adit.

Limite definit Dalbrugas Lippia dextro:

Amasis ad læuum terminat arua latus.

Ferre quadraginta stadijs distare videntur

Amasis Arcturi Lippia parte Notii.

Non hic monte cadit: sed nascitur æquore campi:

Æquore non campi nascitur, ille iugō.

Illam Senda parit globoso lubrica ruri:

Hunc Lipspringa graui nobilis arce parit.

Hic fluuiio Glenna fruitur lambente Capellam:

Ille capit Dalce flumen: adoptat aquas.

Hic subit Occasum; Rheno miscetur: ad Arcton

Cerula Teutonici subruit ille maris.

Hunc vider illustri Vesalia cedere Rheno:

Non procul Emdenæ sinibus ille perit.

Hic licet aduecto videatur flumine longus;
Attamen ille suo longius amne subit.
Hic sua præpingui deducit cornua tractu:
Spissa macris illum ducit arena locis.
Vtraq; Dalbrugas includunt flumina bino
Limite: mons reliqui iugera ruris obit.
Ruris obit partem, quâ Sol exurgit Eôo;
Quâ nitidum nitido reddit honore diem.
Pluribus oblongo sepitur vertice castris:
Mœnia cum pagis vertice crebra sedent.
Innumeras œuum perfert extare ruinas,
Difficilis quarum nomen inire labor.
Condidit extremi Teucburgum vertice montis
Illyris Illyrico Teuca fugata solo.
Altius Iburgi præbet fastigia cliuus:
Cliuus & Iburgum nomen ab arce gerit:
Hic agit Iburgum, Teucburgo degitur illic:
Hoc Zephyros, illud spectat adesse diem.
Perdidit hoc nomen montis; non perdidit istud:
Hoc nimis antiquum; serius illud agit.
Iunius illud agit, iuueniq; recentius œuo:
Temporis hoc prisca nomina laude gerit.
Dum noua spectantur, pereunt antiqua: vetustum
Et nouitas nomen grata perire tulit.
Montis ut Iburgum non staret margine scabri,
Nil nisi Teucburgum nomina montis erant.

Aedita syluosi vallabant fragmina saltus:
 Cognita Teucburgi nomine sylua fuit.
 Iam Teucburgiaci restant vix nomina montis:
 Clarius Iburgo nomen ab arce venit.
 Ardua longinquo differtur margine rupes:
 Cedit ab Arcturo; cedit ad arua Nothi.
 Hassiacis tandem sese coniungit Abnôbis,
 Dum procul illustri sydera caute ferit.
 Hic vbi Dalbrugas ab Eôc uindicat orbe,
 Mons, velut in dorsum fragmina rupis abit.
 Hic Teutenburgi manet appellatio saltus;
 Teutonis integrum villula nomen habet.
 Pauper ad Antoni cecidit Voestringia fanum:
 Illic Harminij creditur esse domus.
 Pertenui distat spatiorum rimator agrorum
 Amasis: haud longè Lippia fundit aquas.
 Bructera Dalbrugis remanent hîc nomina duris:
 Varus ibi trina cum legione ruit.
 Campus enim victor pugnae praeclara reliquit
 Signa; quibus nullo stat dubitante fides.
 Area diffundit spatioso iugera tractu:
 Iugera militiae viribus apta facit.
 Inde quadraginta stadijs Padeborna recedit:
 Mille duo passus hinc Detemolda fugit.
 Contigua facilis regione profunditur vnda:
 Roscidus ebullit paupere riuus aqua.

Teuten
meer.

Vuindtuelc

Detemolda
castrum no-
biliun de
Lippia.
Rodebeck

Ille licet fluctu terras rimetur inani,
Attamen Amisij flumine dignus abit.
Nec triculens riuum fecit Natura rubere:
Sanguine sed Latius flumina tinxit eques.
Adde, quod egesto fodiuntur cespere pila:
Adde, quod euerso crania rure iacent.
Historiam narrare iuuat: liuore vetustas
Historiam nullo commemorare vetat.
Dux simulac Druso rebus successit adempto
Varus; & Augusti milite bella tulit.
Casare defecit Germania: Caesaris iram
Nil facit: ex Drusi funere leta sultat.
Victa quidem crebro gens nō Germana domat,
Gens postliminio sepe reducta necis.
Ad vireis fecunda tulit Germanus obire
Vulnera; ceu generans vulnere Lerna caput.
Imperij damnum Caesar fat ale resarcit
Militia: damnum nec tolerare valet.
Ipse quid Augustus ferret, quem machina mundi,
Quem Notus ac Aquilo, vesper & ortus adit?
Caesaris est, Rheno quicquid finitur & Albi:
Caesaris est, quicquid continet ora maris.
Post obitum Drusi Varo Romana gerente
Prælia, contemptum Caesaris ira tulit.
Turba rebellanti seuit Germana tumultu,
Casare deficiens imperat ipsa sibi.

Fascibus assedit Romana quilibet vrbis:
Quilibet in soliti munia iuris abit.
Albis & exoso defecit Casare Rhenus,
Et fluuios inter quicquid utrosq; iacet.
Arua suis ergo repeti debere maniplis
Teutona, consultum Varus ab hoste putat.
Teutoniam triplici subiens legione pererrat
Varus: & ingenti praelia mouit ope.
In populos acri nimium seruore mouetur:
Hinc rigor, hinc clades crimine maior agit.
Tot Synodi passim scripta decreta tulērunt:
Proxima nec Synodi nomine terra caret.
Area Romano Synodalis iudice fertur,
Cuius ab austero nomina iure, locus.
Iure rebellantem cogit parere superbo
Teutoniam Varus, fecit vbiq; premi.
Ad rigidum fonte is iussit prodire tribunal:
Causidico peragit culpa notante reos.
Iura graueis omni lacerant maiora tumultu
Teutones: & grauior funere lictor obest.
Huc ferus accedit tortor, qui sauior hoste:
Cuius & inuisum torsio nomen habet.
Aera quibus pauper reuinit Fortuna, seueri
Iudicio Vari sustinuere necem.
Si male quid rerum, censu qui ditior, egit,
Funere non pœnam culpa, sed are luit.

Sendtueldt

Caditur & virgis qui non peccarat: in omnem
Carnificis gentem iussa ferire manus.

Libertate dolet nimium Germanus adempta:

Qui iam liber erat corpore, seruus erit.

Causidicos tolerare nequit: tolerare tribunal

Est graue: lictorum vincula ferre pudor.

Peior at euentus tortorum verbera ferre:

Verbera tortorum ferre quis atra queat?

Durior attrita nequijt conditio gentis

Esse. Quid Ausonio durius hoste putem?

Omnia fatorum sufferre pericula Teuto

Cogitur: insolito cogitur ire statu.

Exiit rebus: censu priuatur: habena

Inijcitur: collo grande minatur onus.

Quid faciet? Vari fastus mutare negatum:

Cedere victori cogitur: arma iubent:

Pœna vel inuitos cogit parere; vel Orco

Mancipat: emuncto cista vel are luit.

Antea quapropter Syrio quod contigit orbi,

Teutoncis fatum cepit inesse plagis.

In Syriam Varus simulac bellator abiret,

Exiit hac diues; pauper at ille fuit.

Qui Syrio postquam tractu diuersus abisset,

Linguitur hac pauper; diues at ille redit:

Egit idem Varus simulac Germana teneret.

Sceptra: nec exemplo destitit esse nocens.

Adde

Adde caput Varo, nomen quadrabit auaro:
Appositum rebus nomen inesse solet.
Et merito, nomen si non obstaret honoris,
Dux repetundarum lege citandus erat.
Nil nisi paupertas deuicto linquitur orbi:
Nil miseris prater, restat habere famem.
Sauit egregie Dux parcere nescius ulli:
Sentit ad arbitrium singula iuris agi.
Interea iuri credens astituta trahabat:
Nec tum miles erat munere, prator erat.
Torpida collecto fundarat milite castra,
Victor ubi saltum campus hiare videt.
Et tum campus erat, tali sed nomine cassus:
Cernere sed Vari funera dignus erat.
Dignus erat laudem Vari sentire periculum,
Victor ut Ausonio campus ab hoste foret.
Aptus erat castro; quoniam munitur vtrinq;
Flumine: munitur saltibus ora loci.
Area vel lacuum diffundit in aquora terras;
Et veteris restat signa videre vadi.
Dux igitur visus populi sedasse vigorem:
Omnia Dux Superum numine tutatus.
Torpida securus rubigine polluit arma:
Materia belli deficiente piger.
Non Legio glebis; & non lassatur arena:
Sed potior laxis cura iacere fuit.

Non opus ad pugnam præludere: doctior illis
Taurus, non habito dimicat hoste sibi.
Viraq; præludens allidit cornua saxo:
Hostis & aduentum præuenit vsq; sui.
Tum Dux militia præclarus; ad omnia felix:
Sigimeri natus stirpe parentis erat.
Promptior ingenio plus quàm Germania ferret:
Teutonica maior nobilitate fuit.
Barbarus & patria, non barbarus extitit arce:
Indole maiorum clarius egit iter.
Quod vir militiam curaret, ad ardua præsens,
Teutonis Hermannum nomine lingua vocat.
Armigeris Harmon belli feruore vocatus:
Italics Harminium nomine Roma facit.
Iam gradui Romæ fuerat donatus equestri:
Iam pars Ausonia ceperat esse manus.
Esse videbatur patrij desertor amoris:
Sed tacite patrij cultor amoris agit.
Nomine Romanus, patria Germanus, & ausu
Parthus fraude vaser mentis, vt Afer erat.
Ille videbatur membris præstare Gigantem:
Consilij donis maior Vlyse fuit.
Ille Cheruscorum dominus Romana notabat
Crimina: permissum credidit esse satis.
Et sua Formicæ bilis: Dux omnia ferre
Non potuit: patriæ rebus adesse cupit.

Quam Latio seruire Duci, spectare tribunal,
Vtilius bello fata subire putat.
Cuius quod Latij fuerit translatus in album,
Nil facit: id virij patrius virget amor.
Excusat Natura fidem mutare: coactus
Teutonico mutat Ductor honore fidem.
Pace videt lata Varum torpere: manipulis
Luditur in castris: otia miles agit.
Posse videns illum, qui non ventura tuetur,
Non bene prauis militis arte capi.
Posse videns astu stolidum prudente fugari,
Qui sua securum ludere castra putat.
Posse videns illum vinci, quicumque pusillo
Non reliquas hosti credit adesse manus.
Posse premi dicit, dum non terrentur, inermeis:
Ludere cunctanteis tempora sepe, notat.
Prouidus haud tanto cessat Dux cardine rerum:
Rustica veloci colligit arma manu.
Conuocat edicto socios: hortatur ad arma:
Consultit: in Varum sumere bella iubet.
Posse premi dicit Varum: persuadet abunde:
Propria decretis addere facta parat.
Tempora praeponit fraudis: dat tempora pugnae:
Sed tacitis fecit cuncta latere dolis.
Interea Varo tanquam consultor adhaesit;
Ne vel suspicio promicet vlla doli.

Consultum prudenter erat; celare negatum:

Proditio nunquam proditiōe caret.

Consilium factio prodit rumore Segestes:

Haud fidei quicquam verba Segestis habent.

Quin alius prädicit idem. Mentita fuisse

Vare putas nimium vera fuisse scies;

Sunt ferè q̃ Paulo Cannæ; quod Parthia Crassū;

Id fore Dalbrugas sentio Vare tibi:

Consilij Vari quoniam Fortuna repugnat,

Non malè prospectum iudicat esse sibi.

Fata sibi quamvis fuerint prädicta subinde,

Se negat id stolidus credere: vera negat.

Non videt inuerti fatorum munera posse:

Ceu fuerit Cræsi more beatus agit.

Quandoquidem Cræsi subiit Fortuna ruinam,

Alea num Vari firmior esse queat?

Nil alijs ducit præter restare pauorem:

Cum miser institui debeat ipse metu.

Nugamur murem fecisse negocia tauro,

An nequeat Vari Teuto nocere bonis?

Sors aliud culpa forsā suadente poposcit,

Quam miser ut Varius noscere fata queat.

Pax dum ficta viget, molimen spernitur hosti.

Inde repentini causa doloris abit.

Nox abiit terso Solis fulgore remota:

Scilicet Augusti tempora mensis erant.

Noctæ

Nocte iacens tota somnum mandabat ocellis
Varus: & officij desijt esse memor.
Excesit Romana metum fortuna: timere
Nescius excedit Ductor & ipse metum.
Securum dormire putat: dormire negatum:
Agmine, qui dirimat somnia, miles adest.
Nildum tale putat; dum propper ad omnia Varus;
Harminius celeri rura phalange subit.
Imminet armato prater spem milite castris:
Imminet: horribili classica voce sonant.
Vocis & indicio testatur buccina bellum:
Dux nihil indicio serius arma vibrat.
Herculis auxilium clamore vocatur ab astris:
Herculis auxilium scemina virque crepat.
Non reditu Phœbi; potius clangore tubarum
Et pugilum, sentit Varus adesse diem.
Harminium castris simulac cognouit adesse,
Territus Harminij nomine corda ferit.
Eripitur lecto: vafram miratur amici
Persidiam: vesteis, pila, metumque capit.
Eloquitur demens, hac non ventura putaram.
Alea fatorum siccine versa cades?
Tardius exurgunt Romani: sordibus arma
Pacis ad indicium squallida quisque rapit.
Undique discurrunt: frustra, qui terreat hostem,
Ordo manipulorum constituendus erat.

Sed

Sed nec tempus erat statuendi cornua: tempus

Officit: aduerso tollitur hoste mora.

Arma crepant omnes; cælum clamore fatigant:

Arma crepant: Varus speque metuque tremuit.

Interea passim miseri caduntur inermes:

Ordine diffusi tardius arma leuant.

Quid facient? Septi fluijs vrgentur: vbique

Saltibus occlusi: currere tesqua vetant.

Hostis vbique furit: nihil est, nisi vincere pugna:

Vel miseras inter, fata subire, viceis.

Optima de bello, quod debuit antea, Varus

Cogitat: ab equo tardius equa videt.

Præscripti memorem prodest ceu temporis esse;

Sic neglecta diu sapius hora nocet.

Dux animum curis prodit: pallore timorem:

Insinuat fletu mortis adesse diem.

Quæ iam culpa sibi fuerat, qua spreuerat hostem;

Imputat hanc fati; imputat ipse Deo.

Debuerat mentem socijs inferre: parati

Nil miser ad bellum pectoris ipse gerit.

Ipse nec hortatu cuneos exciuit ad arma:

Obuia nec sese præbet ad arma ducem.

Sed propria multos animant ad prælia causa:

Non Ducis, at vite prælia mouit amor.

Pila manipulares stringunt prætusa cateruæ:

Ordine non habili miles ad arma ruit.

In noua mutabant pugnanteis cornua sæpe:
Irritus immutat cornua sæpe labor.
Tempore nam raptō velocior impedit hostis:
Dum mora Romanis demitur, hostis adest.
Dux malè digesto Latialis milite pagnar:
Milite Dux læsto Barbarus arma quatit.
Hic sibi prudenter generoso dimicat ausu:
Ille sed infulso prælia Marte gerit.
Vt malè collatis ad prælia viribus itur,
Nudus in armatum brachia quando trahit?
Quisque tamen pugnat: damnis certatur vtrinq;
Omnis ad arma venit; victor at vnus erit.
Orta quidem cades Supero deflenda Tonanti.
Disidium quanti causa furoris agit?
Luctifico mater doluit Natura tumultu:
Prolis ad interitum lachrymat ægra suæ.
Lurida præbebat scelerata lumina genti,
Sub tenebras Titan vellet abire diem.
Terra dolet rerum genitrix: fœdatur iniquo
Sanguine. Ceu brutum funera quærit homo.
Et voces hominum, voces miscentur equorum:
Clamor ad Abnobos, clamor ad astra ferit.
Ingeminant ictus: roseo depicta cruore
Arma rubent: tellus strage subacta rubet.
Hostis & hostis eunt simul; & rediguntur ad umbras:
Præ reliquis Vari turba pauentis obit.

Idge-

*Id genitrix vita mecum Natura queratur,
Sic hominem præter fata subire Chaos.
Funera per plures subierunt luminis ictu,
Tempore quos longo fouerat antè parens.
Anxia præ longo genitrix fert tempore prolem:
Vix decimo prolem mense soluta parit.
Non satis est nasci: multo sed tempore charum
Pignus alit: multo trita labore fouet.
Illa manus adhibet puero: veniens quæ cadens quæ
Hanc puero Titan inuigilare videt.
Aetatem iuuenis simulac accersit adultam,
Mater adhuc iuuenis victa fauore dolet.
Instruit: ad vitam moreis & munera confert:
Anxia pro iuuenis corpore semper agit.
Diuitias longo confert sudore paratas:
Quò iuueni profit, fertur obesse sibi.
Et dum vita manet proli latatur: & ipsa
Depositum tanti grande laboris amat.
Quò magis accrescunt ætatum tempora proli,
Hoc grauior matri cura venire solet.
Plurima seruata circumstant retia proli:
Materia nunquam deficiente mali.
Quem genitrix tristi peperit detrita labores
Quem genitrix toties officiosa tulit,
Hunc citius dicto perimit Bellona sagittis:
Miles eum, veluti, cedit onile lupus.*

Sic vno moriens oculi procumbit in ictu:

Sic labor, & tempus, chara que vita perit.

Chara perit proles: iam mater definit esse;

Pars quoniam viua magna parentis obit.

Hic quoque vita cadit; properat ad Infera cedit,

Quae nimium longo parta labore fuit.

Id non Harminius furioso cogitat astu:

Cogitat id sero Varus: & ergo cadit.

Mors & vita Deo debentur: vulnere Martia

Non homo, Natura debuit ense mori.

Ceditur inuito Parcarum stamine miles;

Et fatum praeter fata venire facit.

Hic quid subsisto? Non is subsistit ad arma

Qui venit; opposito tollitur hoste mora.

Præualet Harminius: Germania vindicat hostem.

Auxilio Varus deficiente cadit.

De tribus ad pugnam Legio minus vnica restat.

Corpore Dux viuit; funera mente tulit.

Vulnera suscepit bipatenti maxima tergo;

Vulnera Barbarico cominus ense data.

Inde retrò cedens, mortem testatur adesse:

Lumina belligera fascinat umbra necis.

Corruit infelix: calcatur ab agmine lapsus

Ipse suo: lacerus membra momordit humum.

Vix opera tandem famuli subtractus: arena

Voluitur: ad saltum ductus; ad antra later.

Dum

Dum residet, stricto pectus mucrone resoluit:

Et dum non potuit viuere, fata subit.

Morte patri succedit; auo succedit eadem:

Vulnera perfecit vulnere facta suo.

Vt dominum rebus vidit libertus ademptum,

Non potuit Varinon doluisse vicem.

Assimilis morti iacuit tantisper opaca,

Mens aliqua donec parte reuersa foret.

Ad medij traxit saltus speleia cadauer;

Et scapulo tristis triste gerebat onus.

Antra nigris ægre subijt contexta vepretis:

Hoc nihil esse loco tutius esse putat.

Hic posuit Varum: lachrymis condire cadauer

Incipit: ad Domini pallidus ora sedet.

Quin repeto pugnam? Per me victoria constat

Iam nihil: hic moriar pectora tristis: ait.

Exoluam suprema Duci: cessate pauores:

Et mihi dum nequeo viuere, fata peto.

Inuideas Fortuna: nihil liuore nocebis:

Gloria libertum soluere iusta Duci.

Perfidus accedat, fato me deputet Harmon:

Si dolor est miseris viuere, Parca veni.

Parca veni: mecum cinereis, include sepulcro,

Consultis: & mecum nomina laudis habe.

Vt res est, facio: non exigue grandia Consul

Busta: nec aqua tibi soluere busta queo.

Non operam famuli ventura redarguat at as.

Quod licet, hoc misero gratulor ipse mihi.

Sic loquitur: fletu misere lamenta profundit:

Sanguineum plorans ante cadauer agit.

Interea clades populo miscetur vrring;

Acrius Harminij praelia miles init.

Ast acies Vari nimium vallata periclis

Ceditur: est actum: vincere fata negant.

Non series fari Latio respondet honori.

Vincere num prater fata quis ipsa velit?

Tertia succubuit Legio: superatur ab hoste:

Præcipui bello succubuere duces.

Nec reliqui cursu dubitant quassisse salutem:

Nec fuga dedecori rebus, at apta fuit.

Et Duce quis victo, pugna non excidat? Hostis

Inualuit: valli more coronat agros.

Tres fuerant ale; totidem cecidere: cohortes

Sex fuerant; totidem vota dedere neci.

Diffugiunt illi, non qui funesta tulere

Vulnera: per paucis profuit ansa fuga.

Hu fuga vix prodest; nemorum qui deuia cursu

Tesqua perunt: pedibus cardo salutis inest.

Pars manet in sylua tenebrosa tempora noctis:

Tutior existit semita noctis ope.

Profuit hoc paucis: multi dumeta pererrant:

Hoste sed inuenti fata sub hoste ferunt.

Q

Inuita

Inuia sylvarum fugienteis compita saepe
 Impediunt: inter saxa tulere necem.
 Qui fluuios inter gressum molitur, utrosq;
 An fluuios inter posset inire fugam?
 Ad gemini stabant hostes consepti fluenti
 Iugera: currenteis vndiq; Teuto necat.
 Romam qui repetit, dextra diuertit ab Austris
 Obuius hunc rapido Lippia fonte rapit.
 Ad loca Parrhasie qui virginis abdit a fertur,
 Dum fugit, Amisij piscibus esca venit.
 Et fons Amisij pluuio tum creuerat imbre
 Altus: & immensum sanguine fudit iter.
 Nec se Dalca capit, guttas miratur in anne
 Sanguineas: passim gutta cruoris abit.
 Ipsa ruberet aquas, si tum Rotberga stetisset:
 Fingo Vidumbrugas: subrubuisse puto.
 Posset sanguineo terreri flumine Rheda,
 Amisij si tum nota fuisset aquis.
 Quinetiam simili tremere ratione Claholtum;
 Quin simili posset Bela timere modo.
 Sanguis eò defluxit, vbi Varndorpia surgit:
 Vrbs modò; vix Vari tempore nota fuit.
 Roscida Telgetum Tet hys tunc ceaserat vsq;
 Roscida Gimnetum ceaserat vsq; Thetys.
 Nobilis emporio trepidare Greuonia posset.
 Cur trepidet? vix dum structa, videbat aquas.

Pura colorato fœdatur sanguine Rhena:
Qua tum Rhena fuit, sanguine fœda fuit.
Decolor insolitis Meppena cruoribus egit.
Qua tunc horruerint oppida ferre grauior.
Aequor in Arctodum sudère cadauera fluctus
Amasis: Embdenam sanguine terret aqua.
Quæ nunc Amisij miscentur flumina labris,
Amisij ductu plena cruoris erant.
Insolitum Luthera stetit mirata liquorem:
Pura nec Amisij sordibus ire potest.
Gurgite Lutheram quamvis Bilueldia donet,
Ad patrium mallet Lympha redisse caput.
Ad patrias Luthera nequit transire scatebras:
Amasis imperio cogitur ire sui.
Postquam sanguinei cessisset ad Amasis vndam,
Sanguineas agrè Dexa subiuit aquas.
Angela quæ subigit, quoq; rinulus Emera Phœbi,
Amisij potò versa cruore timet.
Alpha sub Alripam simulac defluxit ad vndas
Amasis, Amisio decolor amne stetit.
Glanus & accepto vitiatum sanguine: rinus
Bructerus Hemisij nomine, fœdat aquas.
Et cruor immensam Nethæ modo fluctibus. Hasam
Purpurat: Hundinam purpurat amne cruor.
Et fons tum fuerat, certo vix proditus orbi
Nomine, tunc roseo nomen ab amne tulit.

Mortua purpureis abiêre cadauera lymphis:

Et fons vix oneri sufficit ipse suo.

Ante Niunbrugas Itali venêre frequentes:

Ante Niunbrugas succubuêre neci.

Nam pars intereit rapido praeventus ab hoste:

Et pars deposito funera ponte tulit.

Illic multa fuit rapido sub milite clades

• Edit a: barbariem cernere ripa tremit.

Amisum iuxta valuit sperare salutem

Nemo. Quid expediet currere? Lympha vetat.

Qui Borean inter, nec non conuersus Eôum,

Hunc gelidi septum montis abire negat.

Impediunt arbusta fugam: diuisus hianti

Valle tumor, vallis colle dirempta nocet.

Arx est: reliquiae spectantur vertice montis:

Harminij dicunt castra fuisse Ducis.

Sed vix ante necem Vari, sed postea fertur

Condita: victoris nomine dicta fuit.

Valla ruinarum tumulis diuersa notantur:

Cernere murorum rudera quisq; potest.

Mœnia prærupto descendunt aggere vasta:

Vix aliquo seruant valla tumore situm.

Illic tanta fuit clades, & copia fati,

Vt roseis latet terra maderet aquis.

Cranea casorum fodiuntur plurima monte:

Plurima casorum rusticus arma legit.

Quis

Quis Zephyrum iuxta valeat sperare salutem?

Barbarus à Zephyri cardine miles adest.

Dum reliqui glebis properare tenacibus vrgent,

Præpedit adpressos currere gleba pedes.

Nil talis tutum: panduntur vbiq; pericla:

Nil miseris præter fata subire datum.

Quid refert præbere manum? Germana mouetur

Barbaries victi deditioe parum.

Nuncius exacte superest à funere cladis

Vix reliquus: tantùm seuit acredo necis.

Nuncius emittat famam; vix nunciat ipse:

Nuncia sed clades extitit ipsa mali.

Cuncta quis enarret? miseri caduntur ad vnum:

Tota peremptorum strage repletur humus.

Sanguineo montes fluxu rorantur Abnôbi.

Accola Lipspringæ cadibus arua stupent.

Romula fiedabat Detomoldam sanguine strages:

Stapela multorum sanguine villa rubet.

Accola Lipspringæ minus est Ostlangia clade

Tuta: cadaueribus sordet vbiq; solum.

Quin hos, Teutonico qui non ceduntur ab hoste,

Obuia fallaci deuorat vnda lacu.

Tincta paludoso passim victinia fluctu,

Aequoreis olim mersa iacebat aquis.

Plurima concharum reperiri millia possunt,

Vomere dum rigido villicus arua secat.

Aequora mutantur, sicco iam puluere pressa:
 Horret adhuc tellus, quando feritur equis.
 Et tremula fundus labi tellure minatur:
 Et veteris restat signa videre vadi.
 Carcere multandi fuerant vix vnus, & alter,
 Patritia clari nobilitate viri.
 Vincla reseruarent hos ad maiora malorum
 Premia: ludibrio debuit esse locus.
 In proprium miseros animo statuere triumphum
 Ducere; derisis postea ferre necem.
 Nec satis est hosti fatum vicisse: sed ira
 Restat: in exanimum corpora restat agi.
 Mortua sauitum veniunt in corpora ferro:
 Hoste nec edomito sustinet ira modum.
 Post obitum bilis merito cessaret amara.
 Membra peremptorum dilaniantur agris.
 Ad rigidum causas & qui dixisse tribunal
 Doctus erat; leti hoc sorte solutus erat.
 Causidicum Parca reperit mœrente subactum
 Turba: nec occisum credidit esse satis.
 Guttura discindit: lacero mox gutture linguam
 Extrahit: ad linguam talia miles ait:
 Nunc loquitur: tandem cessa deferre nocentem
 Vipera: Tanario sauior angue lues.
 Hoc tu supplicium meruisti Vipera iure,
 Stirpitus ut poenam gutture tracta luas.

Vipera desistas bipatenti sibila fauce
Spargere. Mox linguam projicit ante pedes.
Proterit: insulsis conuicia vocibus addit.
Sic de Clausidico miles, ut ultor ouat.
Mutila non reliqui spoliare cadauera cessant:
Corpora denudant vestibus; ossa cuti.
Castra triumphant i peragant Romana furore:
Teutonico nuptis more trophæa ferunt.
Mercurio præda partem vouere canentes:
Herculeis partem constituere sacris.
Bina suis addunt etiam vexilla trophæis,
Quæ Ganymedæa nobilitantur aue.
Tertia Romanus diuulsit carbasa pilo,
Vestibus inseruit signifer ista suis.
Currere molitur; valido præuentus ab hoste
Ceditur: Amisij piscibus esca datur.
Obruta perduntur tali cum milite signa:
At duo Germanus carbasa victor habet.
Captos inter erat Latio vir consule dignus,
Romulea priscum nobilitate genus.
Cælius illustri fuerat vir nomine Caldus:
Corpore captiuus, pectore liber erat.
In socios hostem simulac scire viderer,
Funeris exemplum prospicit esse sui.
Ipse sibi vitam, sed non mucrone resoluit:
Nec sparus in dextra, mucro nec vllus erat:

Sed qua iunctus erat, iugulo capitiq; catenam

Incutit: hoc capiti vulnera mole dedit.

Impositum sphaera capitis sudere cerebrum

Cranea; cum cerebro spiritus egit iter.

Celiv eludit praeventu funeris hostem:

Hostis ludibrium praevenit arte necis.

Belligeri fracto tandem seruire diei,

Oceanas Titan ore bibebat aquas.

Excubias intra castrum Germanus agebat,

Non oculis somnum victor inesse dedit.

Exanimeis circa, noctem duxere, cohorteis;

Campus ut occiso tutior hoste foret.

Area victoris tum primum nomine campi

Dicta fuit: Vari clade notata fuit.

Castra manipulares simulac nocturna tenebant

Teutones, officij munia quisq; tulit.

Ecce vident intra saltum fumosa leuari

Lumina: nox medio constitit atra gradu.

Castoris efferru credunt Pollucis & ignem:

Nullus at e fatuo nascitur igne metus.

Flamma loco torrens simulac arderet eodem,

Luminis hinc fatui perdidit illa fidem.

Per loca mendaces saltare palustria sumi

Cum soleant, radios mobilitate cient.

Hi quia non ignes stationem vertere visi:

Quinetiam sicca montis aguntur humo:

Ergo (barbaria tantum quis crederet esse
Pectoris?) euentum noscere turba cupit.

Insolitum castris aliqui legantur ad ignem:

Insolita causam inuit adire facis.

Inueniunt flammis Italum mandare cadauer:

Quaritur, existat cuius ad ossa viri.

Esse pium Vari corpus, responder; eidem

Officiat nemo: sat quæ superque tulit.

Mortuus exoluit, sæuo quod debuit hosti:

Quem renuunt hostes, fata dedere rogum.

Barbarus audio resonabat nomine Vari.

Ad Strygios hominem fecit abire Deos.

Ille mori promptus: nec enim detestor obire

Casus ait: Varo letor adesse comes.

Fustibus inuadunt tentantem dicere plura.

Spiritus ex miseri gutture liber abit.

Exanimum reliqui gelido secuire cadauer

Ense: feris nemorum membra dedere feris.

Officium misero nocuit pietatis honestum:

Quod bene vult domino, cogitur ergo mori.

Post famuli cædem, Varo suprema negantur.

Eruitur, quamuis penè crematus erat.

Tet miserum diro rapiunt ardore cadauer:

Qua licet in partibus viscera fuste secant.

Barbarico scindit iugulum mucrone satellites:

Obtulit Harminio Consul inde caput.

Accipit aternas tali pro munere grateis:

Premia pro Vari funere digna capit.

Ast reliqui corpus sylua deforme trahabant:

Protrahitur, nexum fune cadauer erat.

Periuga, per valles, per aperti gramina ruris

Voluitur: & miserum sentibus egit iter.

Partim mēbra manēt, nec agūtur corpore: partim

Mutila discedunt corpora membra suo.

Ossa sonum reddunt: glebis infusa tenentur

Viscera: spinet is linguitur inde cutis.

Non pars tum potuit discerni corporis vlla:

Vix hominis tandem signa videre fuit.

Totum disijcitur corpus pro vulnere: donec

In lacero nullum corpore corpus agat.

Hippolyti formam Varus præstabat honesti.

Nox abiit: saltu visa redire dies.

Sub sineis Campi ventum victoris: & illic

Varus in Amisij flumina tractus abit.

Reliquijs Vari tribuit Natura sepulcrum;

Non homo; Natura senior extat homo.

Sanguine sancitum rigido, ne mortua quisquam

Ossa sepulchrali dedat humanda thoro.

Mortua diuersis linguuntur corpora brutis:

Ne requies posset manibus vlla dari.

Forte Morauorum rex tunc Marobodus agebat:

Partibus Harminij sanguine iunctus erat.

Resegit quoniam belli feliciter Harmon;
Transtulit ad regem Consul is ergo caput.
Funeris ablegat Romani symbola Romam
Rex caput: Augusto Roma quod inde tulit.
Harminius pompa peragit victrice triumphum:
Caesaribus magni causa timoris erat.
Reddito Quintili Legionis, reddito Vares:
Caesaris hac maestri saepe querela fuit.
Tantus in Ausonia paucor, & trepidatio gente,
Vt nihil Ausonia tristius vrbe rear.
Funera Romana sunt haec, sunt rudera gentis
Tertia: Cannarum primus ab arce dolor.
Illo posterior, tribuit quem Parthia, luctus;
Parthia Crassorum funere lata nimis.
Tertia Dalbrugi fatorum gloria cessit:
Tertia Teutonico venit ab orbe fuga.
Sciuerat Harminius tum vincere; nescit vti:
Dum fruitur palma; dum ratione caret.
Si voluisset enim, spatio patefacta bimestri
Limina Tarpaei frangeret alta Iouis.
Est aliter visum Superis. Contenta triumpho
Mens agit: occiso plura nec hoste cupit.
Limite contentus patrio; non transijt ultra:
Caesaribus credit satque superque datum.
Rheni dextra statim Latio descinit ab orbe,
Vidrus, & Amisij flumen, & Albi iter.

*Caesar adhuc Rheni dextram transire perhorret:
Danubij læum transiluisse pauet.
Horruit antiquo contentus limite sceptri:
Baltica nec Latio destruet ense freta.
Taleis ô vtinam repetat Germania vireis,
Inferior nulli condicione foret.
Iam stirps degenerat, Vari qua fuderat agmen:
Iam propria virtus gente reuulsa perit.
Iunior ab veteri Germania Teutone distat,
Ab veteri quantum Roma decore recens.
Et dum firma iugis Germani mœnia condunt,
Hostibus opponunt mœnia: nemo caput.
Mœnibus infirmi confidunt pectora firmis:
Causa, quod imbelles pectore fata timent.
Prodest quid leporem galea, quid chlamide cingi?
Qui timet, incassum militis arma gerit.
Natio maiorum castris, non vrbibus egit:
Incoluit pagos: incola ruris erat.
Educat imbelles nostro pro tempore turba
Teutona: degenerat robore turba patrum.
Plures ore viri nigro: sed pectore pauci.
Causa stat: imbelles nascimur: adde fidem.
Ante viris æuo nupsit matura senili
Virgo: nec infanteis protulit, illa viros.
Iam tenera pueris ætate puellula nubit:
Es puer hinc puero destinatus esse pater.*

Antè fuit nulli luxum præferre voluptas:
Fortior hinc etiam fœmina virque fuit.
Iam Venus enervat, Liber iam pectora frangit:
Plureis ergo graui deuorat ense gula.
Quid memorem? Teuto defecit origine patrum
Degener: & patria rudera stirpis alit.
Grande tonat; nō grande facit Germanus: in hostē
Teutonia mures parturiente ruunt.
Scire liquet quanto Rhenus defluxit aquarum
Limite? mensuram computus ergo dabit.
Computus enarrat viginti millia passū:
Addito viginti millia quinque pedum.
Addito finali parasangas ordine septem:
Detrahe nil stadys quattuor, atque decem.
Lippiacis tantum distare Colonia labris
Cernitur: id spatij cernere nauta potest.

Epilogus li-
bri Quinti.

Finis libri Quinti.

LIBER

LIBER RHE-

NISEXTVSA CONFLV

ENTE RHENI ET LIPPIAE VSQVE

ad Oceanũ Germanicum; in quem

Valis, Leca & Isola tria Rheni

se cornua exonerant.

ARGVMENTVM IN LIBRVM RHE-

ni Sextum à Vesalia vsque ad Oceanum; in

quem Valis, Leca & Isola tria

Rheni cornua sese ex-

onerant.

Lippia flumen à dextris præter
iens Dalbrugas Padā & Al-
monam fluuios apud Nien-
huis accipit & Lippiā sui no-
minis urbem irrigat, infra Capellam mo-
nasterium capit fl. Glennam. apud Ham-
monem accipit Asam fl. Asa verò Roso-
nobellam fl. & Alphā vrbe Susatenſi miſ-
ſam accipit, cumq; iſtis Lippiam intrat.
Inde nouam & veterem Lunam Lippia
dirimens, ad lœuam Zefacū fl. qui apud
pagum

pagum Lunerum exoritur, accipit. Ex
 mōte Boûberga, qui structuris ædiū per
 totā ferme Germaniam accomodus exi
 stit, fluuium Steueram excipit nō procul
 ab oppidulo Haltreniæ. Steuera aut̃ ex
 cliuo montis prædicti egressus, non pro
 cul à Notileno nobilium virginū cœno
 bio, statim ab ortu sui molas circumagit
 villæq; Steuera nomen facit; Solis ad ex
 ortum primò labitur: postea sese ad Au
 strū gyrans Ludinchusium alluit castrū,
 inde Lippiæ ad dextrū latus iūgitur. Lip
 pia verò Recolinchusiā à sinistris provin
 ciā, à dextris Haltrenū eminus, Ranstor
 piā, Haruesiū & Dorstenum oppidū præ
 terit; Velledæ Bruëtericæ aulā parum su
 pra Vesaliā, vbi Spelledē viculus est, præ
 terfluit, ipsamq; Vesaliā à sinistris alluēs
 statim Rheno coniungitur. Rhenus nō
 nihil deflectens à Septentrione in Corū
 vergit: longissimè Zanthi Troiā à sini
 stris relinquit: ibi locorum fertur in Si
 cābris Iul. Cæsar Rhenū pōte clausisse.

Inter Vesaliā & Zanthi Troiā sunt
 quinque mille passus.

Inter

Inter Zanthi Troiam, & Rhesiā (quæ Rheno imminet à dextris) sunt sex millia passuum.

Inter Rhesiam & Embricam, quæ etiam à dextris, sunt decem mille passus.

Inter Embricam & Græthulam, quæ parum remota est à sinistris Rheni, sunt viginti duo stadia.

Rhenus inde facit Vosse gatth, quasi hiatus vulpis. habet illa in longitudine viginti stadia et vnū, in latitudine octo: distat à Græthula quindecim stadijs: Tælonium à dextris habet Rhenus, Ducis Cliuorum: ibi Rhenus primò diuiditur: Valim emittit à sinistris, immensæ altitudinis cornu. Valis verò ad Zephyrum labitur; urbem præclaram Geldriæ Nouiomagum à sinistris alluit: à dextris Lédæ viculum planè submersit fluctibus.

Inter insulam Vossen gatth & Nouiomagum sunt septem millia passuum.

Inter Nouiomagum & Tedium opp. centum stadia.

Inter Tedium & insulam Valis & Mosæ

Mosæ sunt quatuor mille passus.

Insula, quâ Valis læua, Mosæ dextris alluit, præclarum habet oppidum Bommelum, ad Valis sinistram: habet insula in longitudine centum stadia, in latitudine quatuor mille passus. Ad finem insulæ inter confluentem Valis & Mosæ arx est Leonina rupes: amittit ibi nomē Valis, & in Mosæ nomen transit. Mosæ descriptio petatur ex textu.

Inter arcem, Leoninā rupem, & Dor dracū, sunt viginti millia passuum: plura ex textu.

Rhenus ab eo loco ubi Telonium est, ex Coro in Arcturum fertur: Eltenium superius & inferius à dextris præterit, eadem parte Seuendarum proximè, remotius Aertanum. Declinat in Zephyrum. Angremium à læua remotius habet. Corum adit; à læua Husseniam & Malburgū habet: inde Iselordum à dextris alluit, ubi in cornu secundum, quod vel fossa Drusiana, vel Isala nouus dicitur, diuellitur. Inter eum locum, quo effudit Rhenus Valim, eumq; quo emittit

R Isalam,

Ifalam, sunt nouem millia passuum.

Rhenus in Occidentem, Ifala in Orientem labitur, Ifalordum à sinistris habet, quasi in angulo, Vuesterfurdā à dextris: modico flexu in Septentrionem fertur. præclarū à dextris opp. Doesburg alluit.

Inter Embricā et Doesburgum, iuxta fluuij circuitum octodecim millia sunt passuum: iuxta iter Parallelæ lineæ, siue pedestre sunt centum stadia.

Iuxta Doesburgum influit Ifalam nouum Ifala antiquior.

Ifala antiquior oritur in Vuestualia, prope Mariæ vallem progreditur. Ringbergam & Dungenum longinquo delerit: Vuerdumbrochiam et Vuerdam præteriens, ingētes longè lateq; paludes efficit: Ifelburgum, prouinciam Anholdinam, Lancfurdum alluens, à dextris accipit fl. Alpham, qui etiam ex Vuestualia prodit, non procul Velenam deserit, alluit Ranstorpian, Gæmenum, Borcanum, Rheam, Bocholtiam: tandem influit Ifalam: Ifala verò Alpha flumine accepto Vlstænum præterit, Suuanenburgum

gum castrum, Burgiacum oppidum al-
luit; præterea Olstænum, Dotichime-
num, Capelinum, Doesburgum, sub eo
influit Isalam nouum. Isala verò nouus
à sinistris Dierenium & Spācranium op-
pida lōgius amittit; longius etiam à dex-
tris Steenderam amittit: à dextris etiam
proximè Brunchorstiam oppidum al-
luit; à sinistris remotius Vichmondum
deserit.

Inter Doesburgum & Brunchorsti-
am quatuor mille passus.

Inter Brūchorstiam & Zutphaniam
sunt viginti stadia.

Apud Zutphaniam miscetur Isalæ à
dextris flu. Bercola, qui nascitur ex fœ-
nifero prato, quod dicitur der Spechu-
ser vuysche: accipit præterea auxiliares
vndas ex gurgite quodā, qui dicitur, der
Holthuser dyck, & ex quodam gurgite
qui dicitur de Mollendyck, quem fl. in-
fluit, non procul à Bidrebeca, ad viam
quæ ducit ad castrum Hameren di-
ctum: & quia tres scaturiunt ex Bi-
drebeca fontes, qui Bercolam influunt,

inde etiam loco nomē inditum By drey
 becken, apud tres fontes: habent Bidre-
 beccenses quoq; in insignibus suis tres
 lineas ad trium fontium similitudines:
 Bercola acceptis hisce fontibus sub Bi-
 drebeca D. Ludgeri fontem accipit; ac-
 cipit præterea Vorlonicum torrentem.
 Nascitur etiam ex cāpo, qui pertinet ad
 castrum Hameren, riuus, qui & fossam
 castrensem influit, ibiq; molas circum-
 agit: is sese coniungit Bercolæ, in Bursca
 pia Luthenn: & ibi primo nomen inno-
 tescit Bercolæ: qui inde Coeluediam,
 Gescariam, Statloniū, Vredenam & re-
 liquias desertæ arcis, Hyburgum, Borcu-
 lou, Lochemum, Galilæam & Zutpha-
 niam alluit.

Inter Zutphaniam & Dauentriam
 sunt quinquaginta stadia.

Isala in Circiū iter mutat: lœua Tuol-
 denium habet remotum, Velsenam pro-
 ximè alluit eadem parte: à dextris Olste-
 num & Vigionum præterit; à sinistris
 Vesfreniam habet, & fl. Gristium, & op-
 pidum Hattemum.

Inter

Inter Dauëtriam & Hattemum sunt
duodecim millia passuum.

Isala inde à sinistris habet cœnobium
virginum Clare vuater, nomen habens
à claris aquis: eadem parte Zallichium,
altera Vilsenum alluit viculos: paruam
deinde circumfluens insulam Campos
opp. à sinistris florentissimum habet.

Inter Hattemum & Cāpos octo mil-
lia passuum.

Isala sub Campis ad octo stadia com-
miscetur mari; ibiq; à dextris Vidrum si-
ue Vechtā habet fl. Vechta tres habet
fontes, primus supra Darueldiam ebul-
lit, circa Groethouē, alluens Burloni-
am minorem, molas circumagit. Secun-
dus, apud villam Ieuordinganam exori-
tur, Rocholtum alluit, influit hunc Ter-
tius, qui ex colle ebullit apud Sacellum
Annæ dirutum. Tres isti fontes consti-
tuunt nomen Vechtæ. Vechta è longin-
quo inter Scoppingiam & Egenradum
labitur: exortum ex tēplo Scoppingensi
(quod extra vicum est) fontem limpidis-
simum, & plures ex mōte Scoppingano

à dextris digerit. Vechta Metilonium & Langenhorstiam præterit, à dextris Alpham fl. habet. Alpha verò apud pagum Laer nascitur, natus ex colle, pratum lacrum diffecat, limpidissimo nunquam flumine deficiens: influit Alpham Scalfurda, qui apud Villam Homodi ex colle exoritur, villam Temmingianam alluit, iuxta villam Lochoff in Alpham labitur. Alpha accipit flumen, quod dicitur de Austerbecke, præterit Stenfordiā, Vettringiam, Onæum, Scuttorpium, Northornum alluit, iuxta Frensbergas influit Vechtā. Vechta flu. Dincolam habet. Dincola influit pratum scœniferū de Barenborg, non procul à Ledden. Egelburgū alluit; riuulum præterea habet ex monte, quo Leddenses ad ædificia sua cædunt saxa. Dusterum fl. à sinistris excipit, qui vicino agro & molis nomen indit. Dincola verò Hecam, Nienburgas, Epenā, Gronou alluit, post Nienhufiū se exonerat in Vechtā sinistrā. Vechta Emelinchusum, Larenā, Granbergas, Hardéburgum, Ommenium alluit;

luit, inferius Regulam habet fl. Regula
 ex Lisnero oritur saltu, influit castrésem
 fossam Ahufiæ, lœua Vesslemiam lon-
 ginquo, proximè Alstadium pagos. Cre-
 bris inter vtrunq; pagum torrentib. ad-
 augetur. Hoxbergas, Depêhemum, Go-
 ros, Enteriâ, Grimbergas, Viderdenam,
 Schulenburgû, Raiâ & Lemlerum mon-
 tem longè præterit. Postea Vechtæ sini-
 stram influit. Vechta verò Rechtreniû,
 Dalssenum, Rutébergas, Montanû clau-
 strum alluit; et Alphâ Heindena et Suol-
 lis delapsum à sinistris excipit. Vechta
 in nigræ aquæ nomen desinit; Hassfeldû
 cœnobium nigræ aquæ alluit, apud Gel-
 mudâ influit eundem maris sinum, quē
 Isala. Rhenus postquam duo iam amisit
 cornua, Valim & Isalam, reliquijs vnda-
 rum iter continuat, Arnemum oppidû
 à dextris alluit, ab occasu solis, sensim
 mouetur in Austrum; Eldenium lœua,
 Vaganum dextra habet.

Ab eo loco, quo Isala desciiuit Rhe-
 no, vsq; Vaganum sunt decē millia pas-
 suum. Apud Oesedium, quod à sinistris

est Rheno, oppidulum, curuatur maximè Rhenus, ex Austro enim in Circiũ, ex Circio in Corum labitur, Rhenanũ, siue Rhenen opp. à dextris præterit, inde Vichiam opp. alluit.

Inter Vaganum & Vichiam sunt centum stadia.

Rhenus verò se totum ferè exonerat in Lecam; quem antea exiguum effuderat, iam maximũ ipse relinquit exiguus. Lecaq; iam Rheno potètior Culenburgum & Viadam oppida à sinistris alluit.

A Vichia vsq; Viadam sunt decem millia passuum.

A Vichia vsque ad mare, in quod sese Leca exonerat, versus Dordracum, Batavorum quondam portum, centum sunt stadia.

Rheno quod autè superest, à Vichia Traiectum versus defertur; sub Traiecto passim Rhenus amittit aquas: effundit enim sese partim in Vechtã, partim in Iselã. Rhenus autem tenuissimus iam, Vordinam & Lëdam oppida alluit: tandem Catuicũ allabitur: statim ibi iuxta arcem

arcem Oceano expositam, in mare vastū
prouoluitur. Sic Rhenus, qui minimis in
cepit initijs, minimis etiam aquis desinit
tantus, quantus est.

Inter Vichiā & arcem sub Catuico,
ubi Rhenus in mare sese exonerat, sunt
trecenta stadia.

A Vesalia inferiori vsque ad eandem
sub Catuico arcem sunt septuaginta, &
quingenta septem stadia: quæ faciūt
miliaria Germanica communia viginti
tria; & viginti stadia, & vnum.

Totius autē Rheni longitudo, à pri-
mo anterioris Rheni capite, vsq; ad ma-
re, in quod Rhenus vltimò de finit, con-
tinet in vniuersum mille, septingenta &
octoginta stadia, & vnum: quæ faciunt
miliaria Germanica communia cen-
tum quadraginta nouem: re-
dundant stadia decem
& tria.

Anterior nullo numerus procede librorum:
 Posterior quinto posteriora feras.
 Lippia Dalbrugas Vari cum sanguine linquit:
 Funeris haud Latij desinit esse memor.
 Teutonicum Rheno properans inferre triumphū,
 Sanguineas Vari clade ministrat aquas.
 Fluminis aduentu pagi latantur, & vrbes.
 Vrbs subit; ex fluuio Lippia nomen habet.
 Mœnia Romani statuerunt: mœnia quondam
 Clade Boëmorum nobilitata graui:
 Accipit albens dextrorsum brachia Glenna:
 Glenna Capellano dignus honore latex.
 Lippia pernici fecundat pascua fluctu:
 Oppida prateriens vberè lingit aqua.
 Praterit Hammonem; celerè quam verberat Asa
 Flumine; quem celerè Lippia mole bibit.
 Hic Rosonobella fluctus exantlat amœni
 Asa: nec imbibito tardior amne fluit.
 Amne nec accepto melior, nec pulchrior amne
 Asa: sed acceptis nomine cedit aquis.
 Omnia concurrant fluuiorum nomina; nomen
 Ad Rosonobella cuncta silere rear.
 Asam fluminibus subit auxiliariibus Alpha:
 Alphaquæ Susato missus ab vrbe cadit.
 Mœnia Susati surgunt altissimà visu:
 Incola prudenti rusticus arte sapit.

Vrbs est prisca: sit u testatur temporis æuum:

Fœda luto: calleis sorde platea secat.

Marte Boëmorum simulac obseſa fuiſet

Lippia, per lucas quattuor, atque decem

Ceperat armato Susatum milite cingi:

Ceperat amoto fortius eſſe metu.

Ad ſpatium menſis ſimulac contruſa fuiſent

Mœnia; tot ſimulac hoſtibus iſta forent:

Deſcunt hoſtem vires: ceſſere Boemi;

Sanguinea Martis deſtituuntur ope.

Cade quadraginta totidem quoque millia triſti

Incola Suſati cedere vidit agro.

Belli cauſa fuit: Suſatum Cliuia cepit

Imperio victrix aſſociare ſuo.

Aſt vrbs iure tibi parere Colonia ſemper

Debit: imperio ceſſerat ante tuo.

Excidit: effectum mutare Colonia neſcis.

Cliuia Suſati munere leta manet.

Præterit Hetzældum: Lipburgi præterit oras

Lippia: pagorū nomine letus abit.

Hezenium fluctu lambens ſœcundat opimum:

Alueolo Vernam diffugiente videt.

Lippia deſcendit: duplicis ſub culmine Lunæ

Labitur: hinc veterem deſerit; inde nouam.

Quæ iam poſterior conſurgit, Zeſacus vndam

Aduehit: hunc læuo Lippia ſine rapit.

Zeſacus

Zefacus effundit pulchello cornua fonte;

Flumina Luneri deuehit orta casis.

Urbis & antiquæ retinent vestigia dextram

Fluminis: hîc nullum Lippia flumen habet.

Obuiat Haltremum dextro quod limite surgis

Eminus; ac ouium vellere curat opus.

Digredior: Boumberga vocat me: nascitur illo

Steuera; quem sociat Lippia dexter aquis.

De Boum- *Mons est: imposita cognomen ab arbore ducit:*

berg. *Accola Boumbergam nomine turba vocat.*

Paruus circuitu; maior virtute: sed amplius

Nomine: sed variat nomen, vt umbra locum.

Mons in circuitu bis sex dat millia passum

Torus: & esse suo maior in orbe nequit.

Monte Ceres imo cliuum spicata venustat:

Copia sed Dryadum vertice montis agit.

Naiades excelso deducunt flumina monte:

Naiades illustri flumina valle trahunt.

Quod Paros Aegæo, Pelopis quod Tanarus orbi,

Luna quod Hetruscis marmore clara valet:

Hoc mōs Vuestualico Boumberga valebit in orbi,

Accola dum laribus condere tecta parat.

Saxa graui vertex profert calanda labore;

Materia quorum nemo carere potest:

Seu tu tecta velis hominum, seu condere templa

Numinis; aut turrim, pulcra vel ora Dei.

Sigua

Si qua semel Phœbi rigeant siccata calore,
Vix sciet hac vehemens frangere saxa gelu.
Et cum multa trabant rimas, hac corpore constat
Persoli. lozrimis lesa patere negant.
Tempore dissolui cernuntur plurima longo:
Et dum nostra manent adibus, ista ruunt.
Multa ferunt formam silicis fragmenta rotundi:
Duritiem ferri multa referre solent:
Neutrum nostra ferunt: molli sunt peruia ferro:
Et speciem mense plana subire queunt.
Multa cauernarum poris visuntur hiare:
His solida nullum mole foramen hiat.
Multa relinquuntur furuo damnata colore:
Hæc nitido vincunt saxa colore niuem.
Multa nec aptari possunt: aptata nec esse
Digna queunt pulcro sat quæ super quæ lari:
Sed mons sufficeret Tarpeæ Væstualus arcis:
Sufficerent Cædo saxa placere seni.
Cedite præclari, præclara quæ marmora, montes:
Aptius hoc etenim sentio monte nihil.
Vtitur his igitur persæpe Colonia saxis:
Hæc igitur magno saxa Brabantus emit.
Hæc etiam præsci cedunt Brunonis in urbem:
Onacta quam rubeus diuite scindit aqua.
Hic fouea vasto lapidum panduntur hiatu:
Infima si videas, obruet ora tremor.

Altis eruitur saxorum copia fosis;
Copia saxorum diuitem casa specu.
Machina transuersim lapideis educit ab imo,
Machina colloſe continet ora gruis.
Sed qui ſaxa ſecant, eadem qui gurgite tollunt;
Pauperiem ſemper ſuſtinuere grauem.
Ex facili ponunt lapidum compage penateis:
Ad ſpeciem ferri tecta videntur harena.
Optima diuendunt alijs; viliffima ſeruant
Saxa ſibi: verum monſtrat imago loci.
Et ſic qui fodiunt aurum, qui viſcera terre
Pallida ſcrutantur, pauperis inſtar egent.
Ad dominos tranſit, quicquid ſpelunca metalli
Sufficit: ad dominos copia mercis abit.
Nec qui ſaxa fodit; nec qui deſcendit ad aurum
Labe caret: luxu querit vterque famem.
Hoc etiam tractu luſus Natura peregit.
Autumo Naturam ludere: vera facit.
Saxa viri poſtquam latebris exciſa ſecarent:
Plurima nam tulerant paupere ſaxa manu.
Reperiunt magna lapidis compage foramen:
In media ſaxi parte foramen erat.
Introitus nuſquam fuerat; non exitus vſquam
Aeris: aſt vacuum cernere rima dabat.
Nec rimam Natura dabat; ſed verbera ferri:
Artificis ferrum ſponte foramen init.

Insolitum cuneis aperit Lapidida foramen:

Diuiduus planè cepit hiare lapis.

Forma statim piscis saxo spectatur inesse:

Sed non piscis erat corpore; forma fuit.

Integra squamarum series sulcatur in ipsa

Cote: patent fauces, sicut viringue solent.

Crassum nempe caput: lato stat tergore cauda,

Tergo prima sedet; pectore prima subest.

Omnia commonstrant Capitosi corpora piscis

Integra: neglectum dixeris esse nihil.

Tale viri Monstrum simulac videre frequentes,

Crediderim multos sub dubitasse metu.

Altera seruatur Capitosi portio piscis:

Altera fabrorum verberè trita perit.

Mira Dei virtus: mirè Natura relucet:

Omnia miremur; noscere pauca licet.

Doctus, qui valuit rerum cognoscere causas:

Quæ capiunt pauci, multa videmus agi.

Piscis adhuc monstri formam Boumberga dedisse

Gaudet: adhuc gaudet munere letæ suo.

At mons præterea Boumbergæ nomina mutat:

Mons in circuitu nomina sæpe nouat.

Vertice Boumbergam Sturterus acuminat alto:

Vertice Sturterum gramina ferre liquet.

Eurum si videas, dextra protendis ad Eurum,

Inde Monasteri templa videre potes.

Si videas Corum; locua cernentur Abnobi:
 Edit a Teucburgi cernere castra vales.
 Si Boream maius spectare; Greuonia tandem
 Opposita cedit fronte videnda tibi.
 Circius aspectat Strucani robora saltus:
 Robora Strucani saltibus alta virent.
 Margine digreditur dū Steuera, flatibus Austri
 Expositum tollis Vesteradane iugum.
 Exhibet effracto Vichanus vertice saltum:
 Et mons, qui tumulo dicitur Altus, adest.
 Steuera limitibus, nec non Vperbauea Marcam
 Destinatus: hoc etiam nomine Marca placet.
 Nam quod limes agit Romano cognitus orbi,
 Cognita Saxonum nomine Marca facit.
 Vertit ad exortum se mons hinc Steuera: stricto
 Ipse Scabinorum nomina iure capit.
 Nempe Scabinorum subeunt decreta coloni:
 Iuris & ad uetiti munia vulgus abit.
 Carolus aeterno regnorum nomine magnus:
 Teutona quo melius possidet ora nihil:
 Ad Christi legem frustra Saxones adigit:
 Saxeus hoc etiam nomine Saxo fuit.
 Saxo Dei iussis cepit parere grauatim:
 Casaream Saxo cepit obire fidem.
 Quod minus ipsa pij clementia Caesaris egit;
 Quod non verba monent credere, poena monet.

Steuer Bur
 scopp.

Arbo

Arbore sub triplici suspendia pluribus vrgent

Guttur; & eliso spiritus ore perit.

Sic rux abfuerit, quouis stet florida tractu:

Cesareo quercus iure tremenda stetit.

Horrida nolentes parere Tragædia fecit:

Est pavor hac vetito funera iure pati.

Hæc tacitis cæsit scelerum vindicta Scabinis:

Quæ miseros prandi vidit, obire dies.

Præuia non aliquem tegit expurgatio culpa:

Nemo laborantem suspitione tegit.

Hæc populum terret sceleris censura rebellem:

Væstphalus hoc potuit sanctior esse malo.

Quæ iam cuncta regunt Saxonis mœnia duri,

Inde Scabinorum iura venire liquet.

Omnia pandantur: verum non panditur vlli,

Patribus arcani iura quid ista tegant.

Tæsera seruat iuris: non proditur vlllo

Aere: nec elicitur tæsera mortis ope.

Si mons à fluuio sortitur Steuera nomen,

Causa suo stabit penè remota loco.

Causa tamen longè superat vicina remotam:

Nec mons sic fluuij nomina, iuris habet.

Ius tribuit monti, tribuit sed Steuera iuri

Nomen: eò causæ fiet vtriq; satis.

Ius fuerat pulcrum; quod nunc inuertit abusus;

Dum ratio iuris curat inepta vicem.

Dum faciles stolidi furunt ratione Scabini,

Cæsarei nomen iuris inane parant.

Optima iurârunt iurandi numine iuris:

Pessima iurandi numine iuris agunt.

Officiunt iuri; quamuis decreta rigore

Expediant; quamuis iura latere velint.

Cedat in exemplum quoq; Sendenhorstia: vincula

Fune quod in fontem tradidit ipsa cruci.

Villa fuit: spectatur adhuc: Horstiorpa vocatur:

Hic inueni virgo nupsit adulta viro.

Quæ tum sponsa fuit, multo cum coniuge vixit:

Quæ tum virgo fuit, languida friget anus.

Mensa colonorum serie vallata gemiscit:

Hic cubitus mensa nititur; ille sinu.

Omnia neglecto conuiuii ordine fiunt:

Omnia conuiuii cernere plena fuit.

Nigra leuat fumo cineres vndante culina:

Et media cingit parte culina focum.

Cum domina lecti residet consorte maritus;

Cum Cyclope facit ceu Galathea viro.

Pingua raptantur petasorum tergora cultro:

Culter & hesterno tergora pane fricat.

Fagineos lasa vacuant ceruice culillos:

Ebibitos vertunt vir mulierq; scyphos.

Bombus & agresti resonat dum fistula cantu,

Sibilat arguta clarior arte sonus.

Omnia

Omnia replentur bombis & carmine: clamor
Stentora qui superet barbarus astra ferit.
Sic dum cuncta sonant, iuvenes cū virgine saltāt:
Virgo licet multis rara videtur auis.
Interea pugnam nemo sedare valebit:
Pugna sit: hinc Zyt hus dimicat; inde sitis.
Potus materiam tribuerunt hordea lymphis
Cocta: color formam donat adesse virens.
Prandia iunguntur poclis: dum prandia durant;
Quisq; canit: sed dum pocula; quisq; furit.
Tot lassata cibus, necdum satiata laborat
Rustica iam grauidio plenior vtre cohors.
Et iam tempus erat misceri vespere cœnam:
Et iam plebs meritò debuit ire domum.
Illic Heso fuit quidam cognomine dictus:
Latus erat: let hi nescit adesse diem.
Vesper in aeterna concedet tempora noctis:
Et quæ lucis erant pocula, mortis erunt.
Heso leues inter residet conuiuia Scabios:
Inter inhumanos agna sedebat apros.
O vitinam surgens mensa maturus abisset:
Vltimus esse cupit; robore primus obit.
Is digirum nulli mouit, quo laderet: idem
Letificari sus ebrietate dabat.
Ceu qui nulla timet, sincerus ad omnia gaudet;
Latitia raro sentit inesse modum.

Omnia nugatur: Consul nugatur: & ipse
Patritia clarus rufficitato fuit.

Sendenborstana præclarus origine gentis:

Gentis erat Consul: iure Scabinus erat.

Sede iacet prima, Cerdonum munere dignus:

Fastu clarus erat: paupere dignus hara.

Et iam plenus erat zythi: iam laxior aquò

Zona fluit, pòctis ventre datura locum.

Tandem postpositis statuit prudentior esse

Risibus: & solito cultior esse parat.

Esse tamen nescit sapiens: exoptat haberi.

Composita cepit fronte seuera loqui.

Ad tacitos habili loquitur grauitate Scabinos:

Nec iam tempus erat spargere verba iocis.

Consulis exemplo, reliqui fecere, quod egit

Consul: & arcane seria quisque facit,

Antea clamârunt in apertum ludicra: clamor

Iam iacet: audiri verba nec vlla queunt.

Antea Tantalico vulgârant singula more:

Cessat iam similis quilibet esse sui.

Auriculas vnâ tandem iunxere Scabini:

Forte Scabinorum iura latenter agunt.

Talia mirantur reliqui: miratur & Hesso:

Seria nec tacito credidit ore geri.

Continuo postquam taciti sermone susurrant,

Hesso sonat: quæ sic dieitur ipse scio.

Horum se naso perstringi credidit Hæso:
Credidit haud vetiti somnia iuris a gi.
Rideo: ridentem vetuit quis dicere vera?
Hac memoro ridens falsa fuisse velim.
Verba per Hæsonem simulac prolata fuissent,
Verba Scabinorum iure notata graui:
Cum socijs Consul per pauca loquuntur in aurem:
Innocuo fatum constituere viro.
Mox hominem Consul, veluti secreta notantem
Iuris, agit q̄; reum, mox peragit q̄; reum.
Acriter inuadunt Hæsonem: duriter angunt:
Hic pede, vel iugulo, continet ille manu.
Hæso nec obstitit furys: tulit omnia risu.
Vesper erat: necdum noctis imago fuit.
Officium iuris sat agunt curare Scabini:
Officium nescit p̄sue manusue suum.
Funibus Hæsonem stringunt: nugatur & Hæso:
Nil cum morte rei credidit esse sibi.
Quercus ibi coniuncta via surgebat: eandem
Carnificum votis turba placere videt.
Ridet adhuc Hæso. Quid enim censeret obesse?
Non se carnificum credidit arte regi.
Præter iudicium, præter ius omnia fiunt:
Arboreis scalam substituere comis.
Qui tunc inter eos fuerat; qui iunior æuo,
Carnificum gaudet iussus obire vicem.

Præuius arctato superabat tramite scalam:

Præuius Hessonem fecit ad alta sequi.

Heslo libens sequitur: nec enim truculenta notabat

Fata: subit scalam sponte: capeſit iter.

Arbore subnexus simulac iam guttura funis

Cingit, adhuc fraudis credit obeſe nihil.

Et modò nugarum ſatis eſt: modò mittite: clamat.

Excurtitur ſcala: ſune pependit onus.

Calcitrat attracto ſuſpenſus poplite: terram

Expetit: abſcedens poplite terra fugit.

Mente ſcelus ſentit, quod non ſperarat adeſſe:

Immeritæ pœnam mortis obiſe dolet.

Spiritus effracto ſimulac iam gutture ceſſit,

Per non legitimas cogitur ire foreis.

Carnifices abiére loco: petière penateis:

Conſcia nec ſcleris polluit ora rubor.

Iudicio cœli mors non impune notata:

Sanguis & innocui clamat ad aſtra Dei.

Qui tribuit vitam, manibusq; requireret eandem

Carnificis: non eſt occubuiſſe parum.

Ius etiam factò damnat ciuile ſcabinos:

Sancta nec Heſſonis vindice fata carent.

Decernenda Duci mox res offertur Erico:

Qui tum Vueſtualica præſul in vrbe fuit.

Nomine Saxonum princeps; ſed munere præſul:

Claruit ille domi; claruit ille foris.

Ille Monasteri populis regnabat honore

Pacifico: dixit: iusq; fidemq; volo.

Has circumducto tutabor stamine terras.

Illum, qui laceret stamina nosse velim:

Hos igitur propugno, volunt quicumq; decorum:

His, qui maluerint pessima, terror ero.

Iure Scabinorum vos nunc adpello Scabini:

Indice vos proprio suspicor esse reos.

Impulit huc scelerum quæ vos violentia? quare

Iuuit in insontis dicere iura caput.

Quos ego? ne faciam quæ non sint principe digna,

Vt ilius bili constituisse modum.

Credo, nil fuerat turba rationis in omni:

Crediderim cunctos desipuisse simul.

Protinus acclamat Consul, iam crassior olla:

Inter eos præstò Consul & ipse fui.

Vt benè (præsul ait) nil Consule stultius ipso.

Iudicio rectum statq; caditq; tuo?

Ebrius insontem necuisti: sobrius ergo

Debueras vitam per soluisse viri.

Id iubeo; sanctum quercu depone cadaver:

Membra sepulchrali trade soluta toro.

Linquo tibi vitam: dignus funesta subire

Funera: debueras reddere colla cruci.

Ne careat pœna factum: tollatur honoris

Fama: notam facti tuq; tuiq; luent.

Sendenborstana linquetur dedecus vrbi:

Sunt quæ Carnificis nomina, sunt tibi.

Sic loquitur. Consul dempto lugebat honore;

Si quis erat: frontem culpa rubore tegit.

Ille Scabinorum turba stipatus; eundem

Resti quem dederat pallidus, indit humo.

Perfidiam fassi pereunt mœrore Scabini:

Dedecus & scelerum tempus in omne luunt.

Hæc si falsa putes, famam tu consule mundi:

Falsus ero, si tu falsa fuisse putes.

Arbor adhuc surgit fructu præclara quot annis;

Arbor ab Hæsonis funere nomen habens.

Dant lucra mendaces: vbi non sunt præmia falsi.

Quisq; ratam verbis debet habere fidem.

Arcani quare iuris detestor abusum:

Ipsæ sed arcani munia iuris amo.

Inris ad officium Respublica deligat aptos;

Indocilis nescit Scurræ præesse foro.

Scurræ foco præsit: mentem soletur laccho:

Sentiat æternam criminis ipse notam.

Ius est eximium per se: slet regula iuris:

Eximij debent iura notare viri.

Si careat iudex vitijs, regnare iubetur:

Si careat Censor crimine, Censor erit.

Non sub iure siti, circa ius viuere debent:

Non animi motum, iura Scabinus amet.

Permaneant

Permaneant iusti;fato mulctentur iniqui:
Vel potius fracto corruat axe polus.
Stet sua iustitia ratio;ne concidat axis:
Vel non iuris erunt mœnia;furis erunt.
Dura bonis tandem cesset Fortuna nocere:
Exilio iuris satque superque datum.
Hac obiter dixi:mons dicere compulit ista
Steuera: Boumbergæ rursus ad arua ferar.
Saltus & angusto petitur Velcarius orbe:
Postea Cotterus nomine montis adest.
Hinc Tilebecani vertex emittit acumen
Montis:& arboreo sydera colle vider.
Hinc Lasbecani radice profunditur Alpha:
Hic patria nobis iure canendus erit.
Alpha sub accliuï desertur fragmina montis
Leuis & assumpto definit imbre leuis.
Pagus ab Accipitrum qui nomina mutuât vndis,
Est; Hauichesbecæ nomen habere potest.
Longius adducti discedit fluctibus Alpha:
Et latus ad læuum serpere spectat aquas.
Dicitur incerto regionum nomine riuus
Alpha:nec ad primum dicitur Alpha caput.
Nomen ab adiuncto sortitur crebrius:asta
Sepe perit:siccis aret arena vadis.
Præterit Honholtam;quæ clauditur inuia syluis:
Iste puellarum claret honore locus.

*Palladium casta superat virtute Dianam:
Virginea spernit religionem toros.
Limpida serpentis deglutit flumina Lira,
Iam grauior paruis Alpha superbit aquis.
Præterit audaci Roxellas gurgite pagum:
Pagus & Albachto conditus ante fuit.
Præterit angusto Cumpmani flumine villam:
Hinc Boream contra totus adornat iter.
Qui modico surgit riuus torrente Polenta
Aduolat: hunc domitis excipit Alpha vadis.
Fontibus augetur, simulac descendit ad urbem:
Mœnia cancellis perfluit, arcus aquam.
Tecta Monasteri bisido diuisa meatu
Irrigat: auersa pinguis ab vrbe cadit.
Herbida Cordenirimatur pascua fluctu;
Pascua graminei nomine digna soli.
Dum Puer accurrit riuus, desertur in Alpham:
A pueri fertur nomen habere domo.
Tecta graues illic habitant vicina Leprosi.
Alpha sed vltcrius ductile vertit iter.
Fertur ad Alripam, duplici quam flumine sectus
Circuit: Amisso sese in amne perit.
Iam septena gradu transegit millia passum:
Et totidem: dempto fontis honore cadit.
At non Alpha loco tantum desertur ab isto:
Pallidus hoc etiam Steuera colle datur.*

Proxi-

Proximus ebullit Notileni Steuera claustris

Contiguus nomen donat inesse molis.

Solis ad exortum primo defertur ab ortu:

Postea morbosifertur in arua Not hi.

Ludinhusiados castrum rimatur arena:

Postea Lippiaco totus in amne perit.

Flammas elici fumo: Bomberga quod insit

Versibus, id proprio Steuera fonte facit.

Vt Recolinchusi terras respexit abisse

Lippia, continuo longius amne fluit.

Cominus Ostorpum, Ranslorpia cominus astant

Fluctibus: Haruesti Lippia radit agros.

Inclita Dorsteni meretur gurgite recta:

Pontibus vrgetur: carbasia naue vehit.

Rheno proximior Velleda praterit aulam:

Nomine iam dubio virginis aula latet.

Limite Spelledam sustentant iugera laeua,

Mansio Velleda, suspicor, illa fuit.

Velleda Spelleda quadrat; mutato priora:

Arguit hoc ratio nominis, atque loci.

Deferar vltorius: Vesalia fluctibus instat

Lippiacis: Rheno Lippia perdit aquas.

Insula conuentu Rheni sed submouet urbem;

Insula diuiduo longior amne patens.

Rhenus ab occasu fertur; dimissus ab Euro

Ad Not hon & Boream Lippia fundit aquas:

Rhe-

Rhenus Parrhasia discedit virgine dexter:
Pronius ad Cori flamina carpit iter.
Millia quinque fugit simulac Vesalia passum
Retro, subit Zanthi Troia: fugatur aquis.
Troia vetustatis prisco signatur honore:
Tempus & antiquum prodere tella queunt.
Vrbis adhuc fragmenta iacent immista ruini:
Reliquias scindit sollicitator agri.
Millia quinque pedum discedit ab agmine Rheni
Troia: nec ad læuam fluminis ire potest.
Antea contiguus vallauerat amnibus urbem
Rhenus: adhuc fossa signa videre licet.
Dum validos pugna reueret victrice Sicambros
Iulius, hæc fluuij tergora ponte subit.
Vrbs sex mille retrò Zanthi dum Troica passus
Linquitur, ad dextram Rheſia spectat aquas.
Tutius hæc ageret, si flumine disita Rheno
Longius, arenti condita staret agro.
Disidet à Rheno stadijs Calcaria septem,
Et tribus hanc Rheni cernere læua nequit.
Rheſia mille decem retrò dum passibus egit,
Qua subit, à dextris Embrica, nempe subit.
Dum miseræ Rheni nescit vitare procellas,
Damna sub offenso sæpius amne tulit.
Quinetiam fluctu tollit vallante plateas:
Amnis & insultum pellere ripa nequit.

Exi-

Exit erant Rheno propiores antea Cliui:

Id statio Rheni prisca docere potest.

Iam procul à Rheni Cluorum mansio læua:

Illa duo passus mille remota iacet.

Embrica Græthusam stadijs dum submouet octo,

Submouet hanc stadijs quattuor, atq; decē.

Vrbs nimium fœlix Rheni seiuncta procellis:

Fluminis ad læuam subtrahit illa lareis.

Quæ parulo Vulpis nomen deduxit hiatu

Insula, diuiduo protinus amne venit.

Insula Græthusa tectis est disita paruo

Limite: nam stadijs disita quinque decem.

Insula viginti stadijs, & tenditur vno

Longa: sed octonis latior esse nequit.

Tecta Telonarum dextris semota videntur,

Illicitis nulli prætereunda scaphis.

Se minus ipse capit, qui sustulit omnia Rhenus

Flumina: non oneri sufficit ipse suo.

Non fluuijs constar: terra vestigat hiantē

Ausugium: terra pulsus hiantē fremit.

Terra pauct Rheni toties explosa Tridente:

Cedit: iter fluuiio præbet; vbique fugam.

Diuiditur Rhenus: fluuiio disiuncta bricorni

Pignora fert: fluuiio pignoris ista loco.

Solis ad occasum de fertur gurgite Valis:

Et prior est natu Valis: at amne minor.

Diuiditur
Rhenus in
cornua.

Valis

Valis vbi Rheno vadit dissectus, eadem
 Parte Telonarum tecta iacere vides.
 Insula discedit cognomine prodita Vulpis,
 Longius: ad spatium reddita iure venit.
 Septem Nouiomago discedit millia passum.
 Nouiomagum læua Valis abire videt.
 Vrbs non tota leuat surgenti mœnia colle:
 Ast aliqua planum parte lutosa tenet.
 Nil, fateor, Baijs Latio pralucet in orbe:
 Nil & Nouiomago Geldria maius habet.
 Valis habet dextram, sed iam Lendina fluentis
 Succubuit; Valis mersa furore latet.
 Nouiomago centum stadijs labente retrorsum,
 Teilium ripæ Valis adesse facit. †
 Teilio Valis Mosam cedente salutat,
 Vt quatuor passus mille peregit iter.
 Mutua iunxerunt simulac amplexibus ora,
 Insula dissolui protinus ora videt.
 Hæc stadijs centum longo protensa meatu:
 Quatuor ad passus mille sed arcta coit.
 Caruleo læuam distendit flumine Mosæ:
 Caruleo dextram flumine Valis obit.
 Insula finitur medio dum limite Valis;
 Mœnia Bomeli gurgite læua quatit.
 Latius aduecta subigit dum Naiade fluctus,
 Imperio Mosam deficiente capit.

Mosa caput fontis Vogesi radice meretur:
 Ante Niumburgi castra rotatur aquis.
 Gurgite Birsenum, Sorsanas gurgite lambit:
 Ante Michaëlis recta profusus abit.
 Mœnia Verdeni præclaro præterit amne:
 Pulcro Maseriam pulcrior amne rigat.
 Eminus Arduenna veneratur iugera sylva,
 Historicis passim nobilitata libris.
 Iambesum dextra subigit, læuaque Namurcam.
 Fluctifer hic Mosa cornua Sabis init.
 Sabis ab Hannonia deducit diuite fontem:
 Posteritas Scambræ nomen inesse dedit.
 Præterit Hoienum modico non agmine Mosæ:
 Mosa Leodinas inde pererrat opes.
 Tecta Leodina pertransit Legia gentis:
 Legia prælustri nobilis amne latex.
 Vrtius aduersa Mosam delabitur vrbe;
 Vrtius Arduenna flumen ab orbe ferens.
 Accipiens Asprum Veseni digerit vndas:
 Flumina Veseni mordicus inde rapit.
 Nomine Viseti, quæ iam Taxandria pollet,
 Vrbs veterum pollet laude: propinquat aquis,
 Diues ab antiquo Mastricum tempore surgit:
 Illuc Icarium Tungria flumen agit.
 Vtræque Falconum simulac ad mœnia cecidit
 Irriguo Mosam calle Guellus adit.

Gurgi-

Gurgite Stochemum, Maficas gurgite lambit,
 Flumina Gelenij flumine Mosa bibit.
 Gelenij Sirtarda vadis accedit: eodem
 Incola Neuftadij vifitur amne cohors.
 Hinc Stephani curuo circumdatur infula fluctu:
 Infula Maesbrachti definit ifta solo.
 Latius exili dum voluitur impete Mofa,
 Diuiduis iterum difsociatur aquis.
 Praterit Hornæum læua, quod defpicit vndas:
 Aft alia Ruram parte fuperbus habet.
 Praterit audaci Gugernos flumine Mofa:
 Iulia Gugerni creditur efle domus.
 Mœnia Iuliaci fimul atque potentia vidit,
 Limnichium paruo fpectat abefle fitu.
 Digerit obliquo Vormani flumina tractu:
 Eminus Huisbergi culmina ftare videt.
 Mœnia Rurmundi nomen teftantia Ruræ
 Praterit: hic geminus flumine Mofa coit.
 Culmina fufpectat Caftelli nomine clara:
 Culmina Venlonum nomine clara rigat.
 Flumine Bergæum liquido protenfus, ad ima
 Rudera Gennepij ductile vertit iter.
 Gennepium fertur duplex: præcurrit vrrunque
 Qui gelido cedens amne Nierus adefl.
 Vrbs paulum ripa Mofæ femota videtur:
 Proximus ad Mofæ cornua pagus abit.

Vuachre

Vachtreniduncana veniens tellure Niarum
 Nobilis aduectum Geldria flumen obit.
 Mœnia Cucani delibat gurgite Mosa:
 Rudera Catuici gurgite Mosa ferit.
 Plurima Cattorum restant hoc nomina tractu:
 Hic igitur Cattis recta fuisse liquet.
 Mosa situm vasto subigit torrente Graucenum:
 Ante Rauinsteni castra profundit aquas.
 Castra Batimburgi tumulus imposta salutat:
 Ardua Mœgani tramite saxa ferit.
 Inde subit Valim: sed mox deflectit eodem;
 Et solito solitum more reduci iter.
 Flumina Domelli prædatur fluctibus aucta
 Adis: & audaci flumina mole vehit.
 Adin ab Australi rapit Osteruichia parte:
 Vicus & Eoi nomina solis habet.
 Domeli læuam Campinia præerit ingens:
 Dextera Boxtelum sustinet ora iugis.
 Alterius dextram Palandia distinet Adu:
 Adis ad Helmonti mœnia fundit aquas.
 Inde Ducis syluam simulac aduersus obiuit,
 Carula Domeli fluctibus ora subit.
 Longius arrepto procedit gurgite Mosa:
 Brachia protenso longius amne trahit.
 Insula vallanti sepitur flumine parua;
 Oesdenium cuius fauce relinquit aqua.

Hertzogen
 buisch opp.

T

Cominus

Cominus adparent antiqui brachia Mosæ,

Nunc aliò ruptum Mosæ peregit iter.

Alta Leonina simulac fastigia rupis

Attigit, arrepti flumina Valis iniri.

Nec iam subduci sese, velut antea, Valis:

Valis in imperium Mosæ sed ire negat.

Valis habet Mosam læua: concurrat virunq;

Flumen: & audaci verberat amne solum.

Hic miserum crebro nautis instare periculum

Adsolet: hic truculens subruit ira rateis.

Cogitur innixus prudenti nauta clauo

Arcta per vndisonos ducere rostra Deos.

Non tam Scylla nocet colloso flexilu ore:

Non agili tantum mole Charybdu obest:

Quantum fluctus obest: reſoni seu murmura spectat

Amnis, seu rapidi suspicer orbis aquam.

Vel ripis incussa secat vertigo phaselum:

Vel media fluctum parte profunda leuant.

Fœlix vltimus qui non, quam littora, cessit.

Quod si flumen obest, utpote Pontus obest.

Est hominum tellus; hominum fœcunda vocatur

Mater: & ancilla munia semper obit.

Nobis illa fauet: sed homo discedit ab illa:

In veritis audet vela leuare fretis.

Quid non mercis amor, quid non audacia suadet?

Esse quid audaci stultius esse rear?

Causa

Causa tamen fluctus: pugnat cōcursus aquarum:

Imperij causa digladiantur aquae.

Horrida civili peraguntur praelia moru:

Armat Valis aquam; cedere Mosā negat.

Imperium quarit praeclarus origine Rheni

Valis: adhuc Rheni iactat inermis opem.

Rhenus adesse nequit; nam longius effugit ipse:

Seq; minor, non iam sufficit ipse sibi.

Exurgens animat pugnare potentia Mosam:

Maior enim Vali Mosā, timere nequit.

Mosā necat Valim: pedibus prosternit inermem:

Nec patitur Valis nomen inesse vado.

Illum, propterea, Rheno quid profuit ortum?

Degeneri cedit nobile crebro genus.

Imperio Valis tandem florente potitus

Oceani ritu Mosā Tridente ferit.

Nauisfrago victor terret fervore Voricum:

Hec latus ad laevum mœnia terret aquis.

Oppositum dextra spectat tellure Goricum:

Lingona quod celeri mordicus amne secat.

Amne Bataurorum terras rimatur adunco

Lingona: collectu vndiq; lurgit aquis.

Inclita Bureni longinquo prospicit arua:

Ductile Bureni flumen ab vrbe capit.

Totus ad Asprani desertur nobilis urbem:

Postea Lerdamum turbine raptus adit.

Hoclonij sedeis radit: perrara Dalemi
Culmina lassato defluus amne subit.
Postquam nauifrago successit Lingona Mose,
Insula dissecto murmurat amne breuis.
Insula discedit: repetito iungitur astu
Mosa: Tridentiferi pergit adire freta.
Diuite Slenicum concedit flumine pauper:
Ultima Slenicum fluminis ora gerit.
Excursu passim distenditur insula Mose:
Diuiduis passim terra pauescit aquis.
Mose quod superest, rapidum desciscit ad aquor:
Ripam destituens littore Mosa fremit.
Aequore decurrit socio dum gloria Mose
Ultima, Slidracum littore dextra videt.
Tecta Papendraci tractu spectantur eodem.
Diruta Mœrueda subtegit arua Thetys.
Nobile longinquo Dordracum cernitur astu:
Cuius in Oceani mœnia parte tremunt.
Ne pereat mensura loci, neglecta recurrat:
Ad spatium, cingens omne Mathefisis eat.
Alta Leonine reuocentur culmina rupis,
Valis ubi Mose crescit adauctus aqua.
Illic principium statuatur limitis: vsq;
Ultima Dordraci limes ad arua meet.
Inter utrunq; locum procedo Mathefios arte:
Ad spatium debet sola venire Thetys.

Partibus accedant viginti millia passum:

Tot spatij metas inter vtraq; venit.

Iam nunc in calamos reuocentur flumina Rheni:

Officio Valis satq; superq; datum.

Rhenus ab insultu Cori diuertit ad Arctum:

Eltenium dextra linquit vtrunq; manu.

In quem deseruit misurus flumina Corum,

Scindere diuiduo cogitur amne solum.

Parte Seuendarum dextra prospectat abire:

Longius Aertanum cedere læua vider.

Solis ad occasum declinat flumine Rhenus:

Angrenium læua spectat abesse manu.

Hinc repetit Corum: fossa dissectus hianti,

Læuus ad Hussenia mœnia Rhenus abit.

Læuus & aduecto Malburgum praterit amne:

Isala seducto protinus amne cadit.

Antea dimisit fugitiui pignora Valis

Rhenus: & amisso strictior amne fuit.

Isala longinquo semouit tramite Valim:

Isala mille nouem passibus inde ruit.

Et tories ripa qui iam contentus abiuit

Rhenus, in exitium flumina grande secat.

Procreat exitium, qui labitur Isala dextrū:

Fonte sed inuito spurius haurit aquam.

Eycit inuito generatum flumine Rhenus:

Rhenus & amisso diffugit amne minor.

Illum propterea Rhenus non contulit viro:

Id valido Drusi iure coactus agit.

Qui toties Drusi latuit denictus Erynnē:

Qui toties Drusi Marte subactus erat.

Teutonius agnato mutavit sanguine frontem:

Teutonico visus condoluisse malo.

Horruit auditos furialis nomine Drusi:

Hac fuerat Rheno damna tulisse parum.

Ast alienari, plusquam Natura sinebat,

Flumine, discindi brachia, maius erat.

Non ea Neptunus subduxit flumina Rheno:

Incola nec pelagi suffulit ista Thetys.

Flumina subduxit Drusus: deduxit in aquor.

Causa tamen facti pene probanda venit.

Bructeriam bello simulac virgente timeret,

Bructeriam contra Drusus adegit aquam.

Eruta diuulso seduxit cornua Rheno:

In qua non voluit cornua Rhenus abit.

Quantum fossa fuit Drusi, nunc Isala fertur:

Hec quoniam Drusi facta labore fuit.

Isala turgescit latus iam nomine Drusi:

Et merito: Drusum iure parentis habet.

Destituens Rhenum nullo dignatur honore:

Calle parat primo Solis adire iubar.

Ne Rheni reddatur aquis, dat disita Rheno

Terga: procul Rheni mittit abire latus.

Rhenus

Rhenus in occasum lacerato diffugit amne:

Tendit in exortus Isala: curuat iter.

Est locus ad læuam, qui dicitur angulus: illi

Isel orde

Isala subducto nomen ab amne dedit.

Vuesterfurda subit; Zephyri traiectus in orbem

Dicitur: ad dextram culmina spectat aquis.

Isala dextrorsum Nabat hæc deuiat ortu:

Parrhasios contra tentat abire polos.

Candida Doesburgi veneratur candidus arua:

Frigida Vuestualia frigidus arua videt.

Pasus mille nouem Doesburgi diffluit oris

Rhenus: & abstracto lenior amne fugit.

Isala Doesburgum præcurrit nobile dextris

Partibus: antiqua rudera sedù amat.

Vt videas quantum recta declinet amussi

Isala, dum specie labitur vnda tubæ:

Embrica Doesburgo stadijs est dista centum;

Si pede, vel curru competat ire viam.

Si placeat flumen lembo sulcare palustri;

Octodecim pasus mille fluent a dabunt.

Annatat antiquus Doesburgi mœnia fluctu

Isala; quem nitidus innatat Alpha vadis.

Fontem Vuestualicis educit tractibus Alpha:

Iugera Veleni diuite radit aqua.

Cernitur allati Ransstorpia fluctibus Alpha:

Pascua Gameni fluctibus Alpha rigat.

T

4

Flumine

Flumine Turcanum fecundans diuite, Rheam

Exigua pulcram sede venustat aquis.

Eius & obsequio Bocholetia vapulat amnis:

Arbor ab euentu sagina nomen agit.

Alpha sed ulterius dum præpete labitur vnda,

Isala mox senior deuorat eius aquam.

Isala Vuestualici delabitur equore ruris:

Ad Mariæ vallem pronus adornat iter.

Defluus auerso Ringbergam deserit amne:

Culmina Dungeni longius amne rigent.

Et Verdumbrochia defertur ad atria; Verdum

Præteritis segni rura palude tegit.

Iselburgiace cognomina destinat arcis:

Totus Anholdina recta cohortis adit.

Culmine Lancfurdi simulac desciuit, ad Alpham

Peruenit; hunc rapido dexter ut amne bibat.

Præterit Vlstanum: Cygni defertur ad arceis:

Mœnia Burgiace spumifer vrbis obit.

Præterit Olstanum labente citissimus vnda:

Ad Dorichimemi recta feracis abit.

Cominus audenti Capelinum gurgite lambit.

Mœnia Doesburgi cominus alta ferit.

Hic nouus & senior coniungunt Isala fauceis:

Iunior aſt patulo digereit ore senem.

Iunior Auſonij nam dicitur Isala Drusi:

Hic opera Drusi ſectus, ubiq; ſremit.

Ast alium Natura dedit, qui dicitur aque
 Isala: sed senior, tempore rarius aqua.
 Præualeat hoc senior, quod nomina mutuet eius
 Iunior: hoc etiam nomine flumen amat.
 Quò veniat tandem, qui terminat omnia, finis;
 Iunior in calamos Isala rursus eat.
 Læua Deirenium subterfluit Isala longè:
 Culmina Spancrania longius esse videt.
 Parte Steenderam dextra prospectat abesse:
 Optima vix fluxius cernere castra valet.
 Obuiat auersus Brunchorstia fluctibus vrbe:
 Isala dextrorsum prospicit ire lareis.
 Inferius paulò Brumenum prospicit: eius
 Tecta sinistrorsis spectat adesse vadis.
 Longius auerso Vichmondum sumine dexter
 Destituit: pagi tecta subire nequit.
 Limite Doesburgi Brunchorstia longius extat:
 Nam quatuor passus mille remotus venit.
 Viginti stadijs Brunchorstia semouet urbem,
 Bercola quam liquido Vuesfualus amne subit.
 Bercola diuersa sortitur nomina vocis:
 Quinetiam fonteis connumerare grauior.
 Pascua Spechusi primo sunt peruia fonti,
 Adpositum lardi nomen adeptæ domo
 Vnda, lacum, crescens, veluti piscina, restagnant:
 Nomen ab Holtbuse mutuat orbe lacus.

Hinc aliam vasto reficit feruore paludem,
Qua geminis nomen sumit inane molis.
Bidrebeca molis vicino proxima calle:
Destinat in medio semita calle lacum:
Limite deducens Hamerantum semita recta,
Ad streperas amnem spectat abire rotas.
Bidrebeca tribus generet quod fontibus undam,
Fontibus accepit nomina ferre tribus.
Vrbis id antiqua confert in signe: quod illic
Triplacis in clypeo linea constet aqua.
Bercola procedit: trini praeclatur & amnis
Flumina: protabens quātile flectit iter.
Praesulis acceptat Ludgeri postea riuum:
Nomina de patre Praesulis iste capit.
Bercola Ludgeri transgressu nobilis olim:
Proxima quem meruit cernere turba mori.
Vir nimium dilecte Deo Lugdere: tulisti
Primus Vuestualica Praesul in vrbe fidem.
Bercola sortitur, quod dat Varlonia flumen.
Ista Monasteri clade notatur humus.
Cladibus extremum tribuit Varlonia finem;
Praesule dum gemino dimicat ira patrum
Pralia pugnando septem ducuntur in annos:
Cuius & hinc clypeum, Clerus & inde tulit.
Hinc egit Valtrauus; agebat Ericus & inde:
Cuius hic, Clori partibus ille fauet.

Ambō iacturam fecerunt corporis: ambo

Belligera turbas ambitione dabant.

Prælia finali dirimit Vorlonia strage:

Clerus & euictō carbasa ciue tulit.

Imperium Valrauis inuit deuictor Erici:

Illum Mærſa ſed hunc ſaſcibus Hoya dedit.

Neutra ſed hoc acies abiit discrimine lata:

Victor & exitij ſemina victus habent.

Bercola collecto rapitur dum latius amne,

Ex alia ruris parte receptat aquam.

Illa ſed exurgens Hamerani prodita campo,

Vndiſona caſtrum deuenerat ur ope.

Eruſa metitur caſtrenſis ruder a ſoſa:

Hic geminas vno circulet amne molas.

Flumine Luthenæ riguo perſertur: & illic

Talibus augeri Bercola geſſit aquis.

Sed non ante fuit, fertur quod Bercola nomen:

Nomen at incertum contulit ora loci.

Dum tot colligitur riuis, tot flumina paſſim

Digerit, arrepto clarior amne fluit.

Excipit herboſo Cæſueldia ingere flumen:

Vrbs veteri credit numen inſe Cruci.

Cruce etenim cælo fecit mirante ſtupenda

Signa; quibus cæci lumen habere queunt.

Signa; quibus ſurdi capiunt audire frequentes:

Signa; quibus mut o ſape loquela cedit.

De Bur-
ſcop Luthæ

Cruce

Crux stabilis claudum pedibus: ventura retrudit

Fata: nihil morbo iuris inesse finit.

Frangit in hostili vinclorum carcere nexus:

Vindicat obseſſos Damone: monſtra fugat.

Propter ligna Crucis dependent vincula, cera,

Arma: quibus nullo ſtat dubitante fides.

Cognita ſparguntur toti miracula Mundo.

Crux non immerito Numinis inſtar erit.

Quod modo deſiciat triplicis reuerentia ligni,

Impietas Mundi religioſa facit.

Bereola praeſturi ſimulac deſcendit ad vrbe,

Geſtareas curſu tentat adire caſas.

Stat lonium lato peritur torrente: Vredena

Ingenua pollens virginitate ſubit.

Bereola ſragmentum deſert & praeſerit arcis:

Arcis & antiqua cadera purgat aquis.

Praeſerit Eyburgam: Bercloui praeſerit adeis:

Flumina Grollorum limite ducta rapit.

Mœnia Lochemi, Galilææ culmina linquit:

Pondere laſat ur fluminis inde ſui.

Omnibus occurrit Zutphania viribus amni;

Bereola dum Zephyri partibus vrget iter.

Pronus ab vrbe cadit, quæ ſternitur Iſala ponte:

Longius amiſſo deſinit amne vehi.

Hoc melior fluctu Rheni deuincit honoreis

Iſala: natali grandior amnet amet.

Vigin-

Viginti stadijs simulac Zurphania quinque
Et totidem, retrò grande peregit iter:
Fluminis imperium Dauentria pontibus arctat:
Mercibus emporium sustinet; arte scholas.
Vrbs residet; præclara situ; præclara plateis.
Isala nil celebri grandius vrbe videt.
Vrbis ab aduersa consurgunt horrea parte;
Horrea Trititie fructibus apta Deæ.
Isala paulatim dexter diuertit ab Arcto:
Nubifer hunc gelido Circius orbe capit.
Læua Tuoldenium discedit: Vuelsena læuam
Occupat: Olstanum surgere dextra notat.
Vigionum dextra simulac deprændit abisse,
Isala, Vestreniam cernere læua potest.
Gristius Hulsbergi deducit iungere flumen:
Et variè lectis flumen adauget aquis.
Arua pererrauit simulac vicina, sinistram
Isala puniceo subruit amne tuam.
Vt sex & totidem cecidit Dauentria mille
Passibus, Hattenum flumine læua videt.
Hinc locus occurrit claro sortitus ab amne
Nomen: amat claustri læua rigare locum.
Zallichium tractu propius contendit eodem
Isala: Vilsenium turbine dexter obit.
Insula diuiduo circumdatur obuia fluctu:
Illa sed vnito protinus amne perit.

At er

Ater ab Harremi, quam sedibus Isala mille
Quattuor, & totidem passibus egit iter;
Obuia ripali Camporum mœnia campo
Sustinet: ad læuum sustinet ista latius.
Quattuor vi stadijs, totidemq; profunditur illinc,
Prada sit Oceanis Isala prædo vadis.
Vnica lapsuris non obuiat insula lymphis:
Inter at obstante eis plurima mugit aquas.
Tot rapido fluctus iam qui feruore subegit
Isala, Neptuni tergo septus obit.
Qui toties nauta fregit mœrente carinas,
Eius in vltori mergitur vnda salo.
Sic qui regna domant reges, & mœnia sceptro
Subijciunt, pressa luxuriantur humo.
Sunt domini rerum: quod Sol exurgit Eous,
Quod cadit Occiduis limite, regna tenent.
Nulla timent ipsi, cum sint vtraque timendi
Parte: nec inuerti prospera posse putant.
Flagra Deus tandem regni mutator adornat:
Flagra, quibus regum corda domare solet.
Ex improviso bellum molitur iniquus
Barbarus: ex nihilo prælia sauius agit.
Vindice securos inuadit milite regeis:
Grande per imperium fulminis instar abit.
Regna domat; regeis victrice potentior ira
Eijciens regno vincla subire docet.

Antea regnator fatorum numine princeps,

Postea fatorum numine seruus agit:

Isala sic etiam, sic Rhenus & ardua mundi

Flumina deuictio largius amne tument.

Paruaque pradantur dominantis flumina sceptris:

Edomitis passim luxuriantur aquis.

Oceani tandem fluctus coguntur inire

Imperio cedunt deficiente mari.

Acri nauis fragus, quæ conditur Isala, ponto

Aduena prorumpit diuite Vidrus aqua.

Parte cadit dextra Vidrus: finitur eodem

Isala quo perijt lubricus ante sinu.

Hunc aliter Vechram clari dixere nepotes;

Antea qui veterum uomine Vidrus erat.

Vidrus fl.

Treis numero fontis confert Darueldia Vidro:

Grot houij villa primus adornat iter.

Burloniam paruo subigit torrente minorem

Et streperas vnda gyrat eunte molas.

Ieruordingiaca fertur tellure secundus:

Atria Rocholti paupere lambit aqua.

Atria nobilium Falconis habentia nomen

Præterit: ac nitido circulat amne molam.

Tertius hunc subigit, qui collibus editur Anne:

Anna fana iugis subdita penè iacent.

Fana peregrinû magno lustrata fauore,

Maceriem saxi semisepulta ferunt.

Quæ

Quà steterant aræ sænum præsepe ministrat:

Quà cecinit templi flamen, adhinnit equus.

O populi mores: ô detestanda malorum

Hæresis: Ah nebulæ vanior exat homo.

Aequat templa solo, Christi sunt pectora, clamat,

Templa: nec ex hominū pectore templa facit.

Tres simulac iuncti sociarunt basia fontes,

Vecht a suo primum nomine notus abit.

Eminus aduecto Scoppingia linquitur amni:

Eminus Egradi culmina stare vides.

Pago nobilior retinet Scoppingia dextram:

Pagus at Egradum læua per arua fugit.

Mons inter medio discriminat oppida colle

Bina: quater passus mille remoti a iacent.

Vrbs est, valle iacens Horstmaria prospicit ortum:

Sicca solo, quamuis valle supina cubat.

Vilior ex alto Scoppingia margine surgit.

Solu ad occasum cernua valle iacet.

Hac in parte tamen vicina præualet vrbe,

Quod proprium monti nomen inesse facit.

Monte Monasteri turres spectantur ad Eurum:

Centum qui stadys disidet inde locus.

Vallis & ar boreo densatur aquatica fœtu:

Nudulus at fruticum semina præbet apex.

Fontes valle natant liquidi: quos dextera Vechtæ

Accipit: acceptio ditior amne Vidrus.

Fons est hunc celebri Scoppingia parturit ade;
Aede tamen vici non subeunte locum.
Illum præ reliquis veneratur dextera Vidri;
Quamuis adueniat paupere clarus aqua.
Nobilis abluitur Metilonia flumine Vidri:
Langenhorstana manat ab ade Vidrus.
Auctam Vidrus habet Scalsuræ fluctibus Alpham.
Laris in affini nascitur Alpha iugo.
Orbita carpenti fontem deducit ab ortu:
Curribus egestum semita pandit iter.
Anne licet paruo fluuius rimetur arenam,
Vastas perpetuo circulat anne molas.
Quamuis arua graui denudet Sirius aestu,
Alueolo nunquam deficiente manet.
Limpida sacrato deducit flumina Campo.
Campus at horrenda nomina laudis habet.
Quem simul ac rastris vellent versare coloni,
Collunies sulco sanguinolenta stetit.
Quin, aliàs vomer tonitru dissectus hiulco:
Agricola strati deficiente boues.
Fama dat Eualdos fidenti stipitis ictu
Contiguo fonteis eliciisse iugo.
Laris & instinctu frutrum tunc credula Christor
Tunc meruit Christi prima subire fidem.
Campum præterea fonteis qui deuexit Alpha
Agricola fratres vota subire vetant.

Hinc est religio committere semina Campo:

Campo, qui Cereris semina ferre nequit.

Sed potius debet pecorum seruire magistris:

Iustior ut ratio pauperis esse queat.

Libera vicina linquantur pascua genti:

Quae veniunt gratis pascua, nullus emit.

Causa fuit fontis: populum languere videbant

Fratres: nec vidua fluminis esse micam.

Quot baculi pulsu fregere foramina saxi,

Tot liquidas Alpha saxa dedere vias.

Hinc domini fontis, domini censentur & arui

Teutonici fratres religione sacri.

At Scalfurda datur sub Homodi vertice collis:

Culmina Teminga fluctibus inde rigat.

Iuxta Loubouij villam defertur in Alpha

Flumina: dextrorsum fluctibus Alpha tumet.

Eminus abscedit Borchorstia partibus Alpha:

Virginea claustrum religione nitens.

Alpha sinistrorsum celeri dum voluitur amne,

Protinus Oesteri cornua fontis habet.

Cominus accedit Stensfurdia fluctibus Alpha:

Gurgite Vuettringam verberat Alpha suo.

Praterit Onaum: Scuttorpi praterit oras:

Dit ia Northorni fluctibus arua ferit.

Frensbergas circa defertur ad ostia Vidri:

Hic latus in dextrum desinit Alpha Vidri.

Vidrum fluminea descendit Dincola mole:
Dincola puniceo clarior amne latex.
Vastos fœnifero deducit ab aquore fluctus,
Vnde Barenburgi prata venustet aquis.
Dincola prospectat Leddeni culmina longè;
Culmina Leddeni longius amne sita.
Lambit Egelburgi castrum: rimatur arenas:
Alueolo ripam luxuriante rigat.
Marcida deducit Leddano flumina monte:
Cedere quo Lapides accola monte solet.
Fluctifer exceptat Dusterium Dincola flumen:
Dincola Dustero destinat ire comes.
Nomen contiguo Dusterus mancipat agro:
Contiguus nomen donat inesse molis.
Ocyus vndifono, dum Dincola gurgite fertur,
Horrida traiectu Dæmonis Heca subit.
Inde Niumburgas, hinc & defertur Epanam
Dincola: Gronouia disecat inde plagas.
Postea miscetur Vidro, post culmina castri,
Nomina quod domui præstitit apta noua.
Isto læua Vidri potior dum flumine gestit,
Mox Emelinchusi tecta ruentis obit.
Laranam spectans, quod dat Couurda fluentum
Accipit: accepto ditior amne volat.
Gurgite Gransbergas, Hardburgum gurgite lābit
Omnenium dextra gaudet abire manu.

Dum ruit vltcrius, dum pascua fluctibus ornat,

Regula pernici defluit acta pede.

Regula Lisnero deducit flumina saltu

Prima: nec ex alio flumina fonte perit.

Nobilis hanc placido sortitur Abusia ductu:

Sapius & valido flumina ponte tegit.

Peruia castrensi miscentur flumina fossæ:

Castra tamen cingit more paludis aqua.

Nascitur accessu pluuiæ: sed deficit vndis

Regula, dum pluuiio Sirius imbre caret.

Lœua Vessemiam, longè sed Regula linquit:

Præterit Alstadium proxima: vallat aquis.

Innumero tellus passim torrente foratur:

Quemlibet audenti Regula sauce bibit.

Præterit Hoxbergas; & amico proruit amne:

Amne Deponhemi rura feracis adit.

Culmina Gororum pertransit, condita Goris:

Fertur ad Enteria culmina: fertur aquis.

Præterit obliquo Grimbergas flumine: flumen

Puniceis infert Almeloense vadis.

Plurima signari fluuiorum nomina possunt:

Omnia signari nullius arte queunt.

Pulcra Viderdenam fecundat Regula fonte:

Fonte Scholumbergi tecta nitentis adit.

Rhæiam suspiciens, Lemleri fragmina montis

Suspicit: ad læuam fragmina montis eunt.

Ommenio

Omnenio Vidrus simulac diuersus abiuit,
Vrbe sub Omnenio Regula perdit opeis.
Parte Vidrum læua subigit: progressus eundo
Rechrenium læuæ Vidrus adesse facit.
Dextra Dalpsenum, Rutbergas cernere læua
Progreditur: claudi ponte tuetur aquas.
Montani simulac abiit sub culmina claustris,
Flumina Suollorum sedibus acta rapit.
Præterit Heindenam fluuius, qui dicitur Alpha:
Mœnia Suollorum diuine scindit aqua.
Ille latus Vidri læuum defessus adauget:
Hinc solita Vidrus mole fluent a rotat.
Hic Phrysiæ terras dextra rimatur amussi:
Diuitis ad Phrysiæ pascua tendit iter.
O Phrysiam tractu cœli florente secundam:
Sive colus segetum iugera; sive boum.
Præfuerat Vidro quondam Rabodus auita
Gente nitens: illi sceptræ Phrysonis erant.
Rex fuerat: nullo regem præstabat honore:
Rex fuerat: verum paupere dignus hara.
In noua ridentis merito diuerbia cessit:
Si malus est quisquam nomina regis obit.
Pessimus effertur Rabodi nomine scurra:
Hoc piger, hoc nebulo nomine dignus eat.
Postea Rabodi vitium ne deleat ætas,
Criminis exemplum dicere causa iubet.

Dum Phrysijs inferre Dei Vilbrordus ouile
 Pergeret; ac Stygij tollere sacra Iouis:
 Admoniti quamuis vellent parere Phrysones,
 Ne gereret morem turba, Tyrannus agit.
 Hunc lachrymis Prasul; bello Martellus adegit
 Christigena tandem vota subire gregis.
 Rex fidei partim doctus praecepta, lauacro
 Sistitur: ad gremium pectora nudus erat.
 Dic age (Vilbrordo loquitur) Baptisma quid ipsum
 Expedit? Effatur Prasul: ad astra leuat.
 Rex iterum: nostri quò tunc cessere parentes?
 Prasul adhuc: verbo fata tulere Dei.
 Rex ait: euentu vestigia subsequar horum
 Quolibet. Ergo petes Tartara? Prasul ait.
 Infera sponte sequar; si patribus Infera cedunt:
 Rex loquitur. Prasul dicit: acerba crepas.
 Tartara fastidit Rabodus: sydera spernit:
 Et polus & vacuum Tartara nomen habent.
 Fonte pedem retrahens, sinui repetebat amictum:
 Impia Baptismo subdere colla negat.
 Prasule discessum molitur transfuga spretio:
 Sperne Deum, Prasul fatetur, Auerna leges.
 Quò periture fugis? saltē tibi prouidus es lo:
 Quo tua luxuriat cardine vita nores.
 Te fugis; haud Christum: mitescito: conscia culpa
 Mens moueat: fletu vel moueare meo.

Rex loquitur. Nostris adigi desiste periculis:

Et tua quid refert si cado? viue tibi.

Præsul adhuc: tempus veniet fortasse dolorum,

Vt rigor haud minimò veneat. Ergo redi.

Rex iterum: talis cantatur fabula furdo.

Hæc feret interitum fabula Præsul ait.

Præsul habet Nolam dextra: quæ sabet eandem.

Talibus ad regem clamat ergo modis:

Ceu sonitus pulsa desciscit in æra Nole;

Nec redit: hoc abeas more: nec esto redux.

Id tibi prædico; lux vinum tertia cernet:

Lux quoque defunctum tertia morte gemit.

Impius auerso derisit singula vultu:

Dum nihil expendit iurgia vatis, abit.

Regia regali peragit conuiuia sumptu,

Nil agit in stupido tertia corde dies.

Ter datus Oceano, ter eodem redditus exit

Sol vbi, rex inter pocula raptus obit.

Terruit horrendo Rabodus funere mundum:

Mox fidei classem cepit obire Phryso.

Regis adhuc nomen taxant ferale Phrysones.

Et Vidrus hæc obiter dicere, causa fuit.

Vidrus it Hasseldam: nigri descendit ad amnis

Claustra: locum dextro spectat vrrunque loco.

Prodit Meppela prædatur flumina terris

Vidrus: & atrato nomen ab amne capit.

Aequoris incurſu Gelmudi mœnia læuo

Alluit: æquoreo præda fit inde mari.

Iſala coniungit grandi ſic brachia Vidro:

Oceanis vnâ concutiuntur aquis.

Parte ſui magna Rhenus cogatur abeſſe:

Qua ſuper eſt nomen parte ſuperſtes habet.

Partibus Arnemum veneratur nobile dextris:

Præſtant Cæſareæ mœnia nomen auis.

Solis ab occaſu partim curuatur in Auſtros:

Eldenium læua ſpectat abire manu.

Fluminis exornat Vaganum dextera Rheni,

Quando decem paſſus mille peregit iter.

Oeſedum leua ſimulac acceſſit, eundo

Flumine curuatur flexilis inſtar aquæ.

Hinc Zephyrum greſſu repetens, diuertit eodem;

Circius, aut domitor turbine Corus adeſt.

Dicta ſuo ſpectat iam nomine mœnia Rhenus:

Rhené opp.

Ad fluij dextram tecta nitere vides.

Fluminis exornat perituri Vichia dextram;

Vichia præluſtri nobilis amne ſita.

Hæſtadijs centum Vagano diſider vrbe.

Hic ſenior Leca Rhenus ouante perit.

Leca cadit Rheno; Rheni prædatur honorem:

Ex minimo maius flumine flumen habet.

Antea duxit aquas; tenui ſed egentior amne:

Qua tulerat, Rheno flumina dante tulit.

Quod

Quod superest, Rheno tandem detraxit: inanis
 Rhenus abit: Rheni Leca superbit aquis.
 Ardua permagno deuoluit cornua fluctu:
 Sortis & antiquæ desinit esse memor.
 Destruit extensus Zephyro nunc obuius: Arcti
 Nunc loca, nunc Cori dissecat arua minax.
 Parte Culinburgum læua spectatur: eadem
 Obueniens ripam parie Vianda colit.
 Mille decem passus isto creduntur abisse,
 Vicia quo celebris constitit ante loco.
 Vt stadijs centum fertur liquisse Viandam,
 Ceu meruit, pelagi Leca subintrat aquas.
 Alluit aduerso Dordraci mœnia fluctu:
 Mœnia Dordraci præpete clausa mari.
 Corus ab hyberno mittit dum flamina tractu,
 Aspera nauis fragi suscit at arua salis.
 Leca statim Cori buccis opposta retrudit
 Aequora: disidijs intumet ira freti.
 His pereunt pagi, pereunt euulsa procellis
 Oppida: reliquias cernere nemo potest.
 Sex & dena simul vidit delubra Deorum,
 Incola Dordraci Theryos amne premi.
 Plurima mortali perierunt millia turba:
 Omnia momento temporis vnda tulit.
 Omnia disrupto tempestas aggere fregit,
 Dum mora non populis suppetit vlla fuga.

Anno Dn.
 1520. Apr. 17

Infœlix hominum facies; delubra petuntur:

Altius excelsa tollitur ade salum.

Quem casa defendet? superantur ab æquore turres.

Quem iuga defendent: altior vnda iugis.

Clamor abit pelago, qui Tartara flectere posset:

Voce nec humana flectitur ira maris.

Occupat hic cunas: Fortuna plurima debet,

Si manet: hic villa tegmina vector obit.

Hic veluti tergo Delphinis, ab arbore fertur:

Heu miseris magna vita labore stetit.

Horreat auditu, si quis non viderit ista:

Risor & irati desinet esse maris:

Prædatum simulacret bellator Athenas

Zerxes, veligerum scomate lasit iter.

Ponte ligabat aquas: Zeston coniunxit Abido:

In pelagi regnum saxa resudit Athi.

Ceu domitor ponti, decies centena virorum

Millia, sed ratium Doride trina tulit.

Sufficiens tanta vix est Natura cohorti:

Turba vel Aegæo grandior amne fuit.

Flumina carpuntur; depasti militis haustu,

Legitimis riuus destituuntur aquis.

Reppulit oppositis ventorum flamina scutis

Nec stolidus Zerxes mente futura notat.

Hellepontiacis inflixit vulnera labris:

Neptuno colaphos intulit; arma salo.

Infrenata iocū irrident agmina pontum,
Ceruleos gaudent sollicitare Deos.
Nec Zerxes tanti delusit præmia fastus:
Ludibrium toto victus in orbe fuit.
Omnia nauali perdidit robora bello:
Agminis & miseri copia cessit aquis.
Ille mari pulsus, terra deuictus abiit:
Nec dedit hospitium terra, nec vnda maris.
Tunc didicit Zerxes, quid sit cōtemnere pontum,
Zerxis & exemplo nauita discat idem.
Tristia Neptuni Dordracum funera nouit:
Tristis ab exemplo cogitur esse suo.
Ad motum nitidæ decrescant aquora Phæbes,
Restituit tellus amne profusa nequit.
Horrendæ visu surgunt ex aquore turres:
Aequoreis pinne concutiuntur aquis.
Hæc fuerat tellus hominum, non Proteos altrix:
Carpat hio tellus non adeunda Deo.
Nunc aliter visum Superis: mutare creatæ
Sapius, imperium vertere fata solent.
Halcyones rupto texunt in litore nidum:
Mater ubi pullis struxit Alauda torum.
Aere quas Cornix inuaserat improba turris,
Nempe Fulix illas cingit, amica freato.
Signa dat aurarum, qui mergitur aquore Mergus,
Quæ leue mercator gressibus egit iter.

Pignus-

*Pignora Nereidum venatur Miluius ore;
Qua Volucrem Nisus parte petebat auem.
Hic ubi ruricola legerunt pascua tauri;
Phoca Mephyi æo spurcat odore salum.
Naias inuadit nemorosi corpora Panis:
Nereus & Satyro destinat ire comes.
Cum Faunis Clotbo ludit regina profundi:
Triticæam Tet hys velat aquosa Deam.
Oceanî moles gyrat Balena procellam:
Et vi reapiſtis ſede recepta mader.
Horrida nauales aſcendunt aquora proræ:
Quæ ratu eſt, hominum deſinit eſſe via.
In theatro mundi caſus quicunque tuetur;
In theatro mundi mira videbit agi.
Omnia mutantur; tellure Tridentiſſe illa
Nunc habitat, cuius ſicca iacebat humus.
Anchora deſerti fundatur margine templi;
Cuius in vndiſono fragmina colle iacent.
Mole quis aggeſta Neptuni cornua franget?
Cornua Neptuni frangere nemo poteſt.
Vaſta quis armabit duranti littora vallo?
Diruta coguntur cedere valla mari.
Eſſe quid horriſono veſanius æquore dicam?
Eſſe quid hoſtili ſeuius amne feram?
Si fugias ignem; fugiendo vincitur ignis:
Æquora ſi fugias, præuenit vnda fugam.*

*Si bene seruetur culmen; vix leditur igne:
Robore tuta suo, voluitur amne domus.
Carpitur infuso populatrix aequore flamma:
Præualeat iniecto fortior igne Therys.
Sunt loca, si flammam torques, non peruia flāma:
Fit via vi, simulac arripit vnda viam.
Tecta ruant flammis; vitam seruare licebit:
Cubmina, res, vitam destruit ira maris.
Pessima vitantur prudenti funera sensu:
Letibiferi nullis cedit acredo freti.
Præscripsit legem quamuis Natura profundo,
Se tamen inscribi finibus vnda negat.
Viuite felices sicco sub cardine gentes,
Nemo Batavorum sorte quietus agit.
Felix est nimium, qui diuitis accola gleba,
Accola quam rapidi maluit esse salis.
Lesa Batavorum simulac prorupit in aquor,
Aequore non misero segnius ipse nocet.
Rupibus insultat; Neptuno suscit at iras;
Oceanis donec debilitetur aquis.
Paruula labentis repetantur brachia Rheni:
Carmen vt alueolo compleat ipse meum.
Vichia Traiecto concedit florida Rhenum.
Nobile Traiecti visitur esse decus.
Rhenus ibi tractu flumen deperdit vtroque:
Flumen & in fluuios paupere fundit aqua.*

Parte facit dextra Vecht am: rimatur agellos:

Et tenui Vecht am fossa liquore vebit.

Flumine Marsenas Bruclouium flumine lingit

Vechta: sub Arctoi labitur arua poli.

Paruula dextrorsum deducit ab æquoris vnda

Flumina: Vesopum paruulus inde subit.

Candida Mudeni postquam sub mœnia cecit,

Æquoreis flumen conciliatur aquis.

Isela Traiecto fossam deducit ab vrbe:

Nomina Traiecto forsitan inde manent.

Fossa latus Rheni laniat deducta sinistrum:

Exiguas Rheni depopulatur opes.

Quos potuit secum defert impune liquores:

Isela quos celeri digerit inde fuga.

Ifelstein.

Isela festinat proprij sub nominis arcem:

Candida Montfurdi candidus arua fecit.

Solis ab occasu nitidi decurrit, ad Austrum:

Ifelimundana subruit arce fretum.

Alueoli parteis simulac excussit vtrinque

Flumina Traiecto Rhenus ab vrbe trahit.

Robur at amissi crebro dum cogitat amnis,

Exigui Rhenum fluminis vsque pudet.

Vix cernenda manet veteris vestigia fossæ:

Vix tenui Rhenum fossa liquore vebit.

Peruia submitit ratibus qui cornua quondam;

Peruia iam tolerat gressibus esse pedum.

Vordina succurrit Rheno: non adiicit vndas:
Sed famulis Rheni gaudet adesse labris.
Vltorius fluctu simulac desertur inani
Iam tacita Rhenus mole fluent a regit.
Dum laceræ vasto quatitur telluris hiatus;
In media flumen perdit vtring; via
Rhenum Leda capit, Leda pulchrior ore:
Leda platearum labe remota nitet.
Lada dat extremum Catuico flumina Rheni:
Flumina Catuicum mancipat inde fretis.
Antea collecto fuerat qui flumine magnus
Rhenus; in Oceani desluit ager aquas.
Omnibus augeri tandem quid profuit vndis,
Omnia si truculens digeret ira sali?
Ne pereat mensura loci; perlustro Matthesin:
Sedula mensuram fallere Diua nequit.
Vichia Catuico quantum discedat ab vrbe,
Computo: sic igitur computus esto via:
Centum ter stadijs Catuico Vichia cedit;
Vichia Catuico notior vrbe locus.
Vrbe sub illustri consistit litore castrum;
Rhenus in Oceanum margine cuius abit.
Quò veniat nostri tandem mensura laboris;
Carminis & Rheni meta sit vna mei.
Destituo Spharam: grateis exoluo Matthesi:
Restituo grateis Calliopæatibi.

Constitui sedeis propter segmenta viarum:

Qui studium carpat, forte viator erit.

Nil timeo, fultus virtute Matheſis ad vnguē:

Suppetias prabet Calliopea mihi.

Primitias magno, fateor sudore peregi:

Plaudite Musarum numina: ſinis adest.

Epilogus li
bri vltimi.

Quanto ſcire cupis Veſalia limite diſtet,

Donec in Oceanum flumina Rhenus agat?

Accipe Catuico diſcedat Lippia quantum:

Inter virunque tibi certa notabo locum.

Sint nonaginta, quatuor ſint millia paſſum,

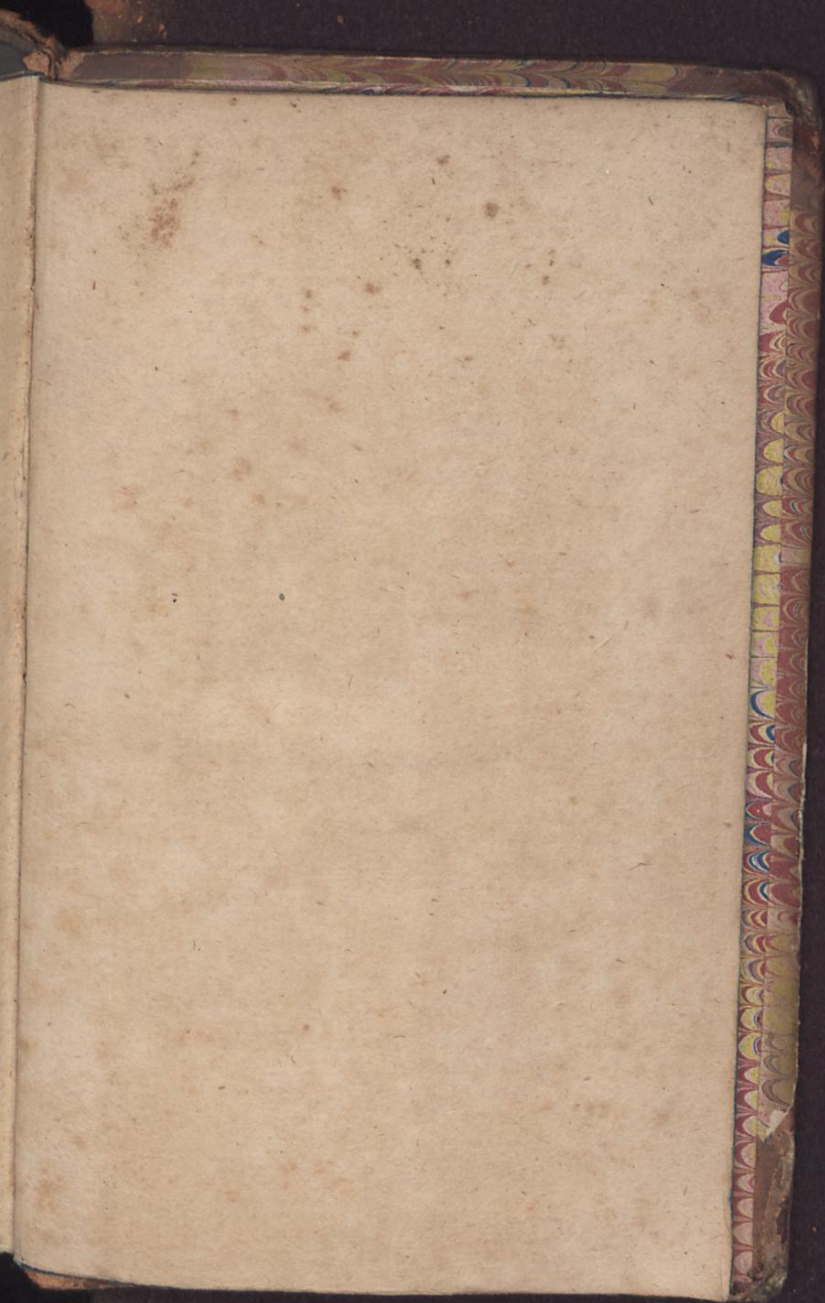
Catuicum ſtadijs Lippia quinque dabit.

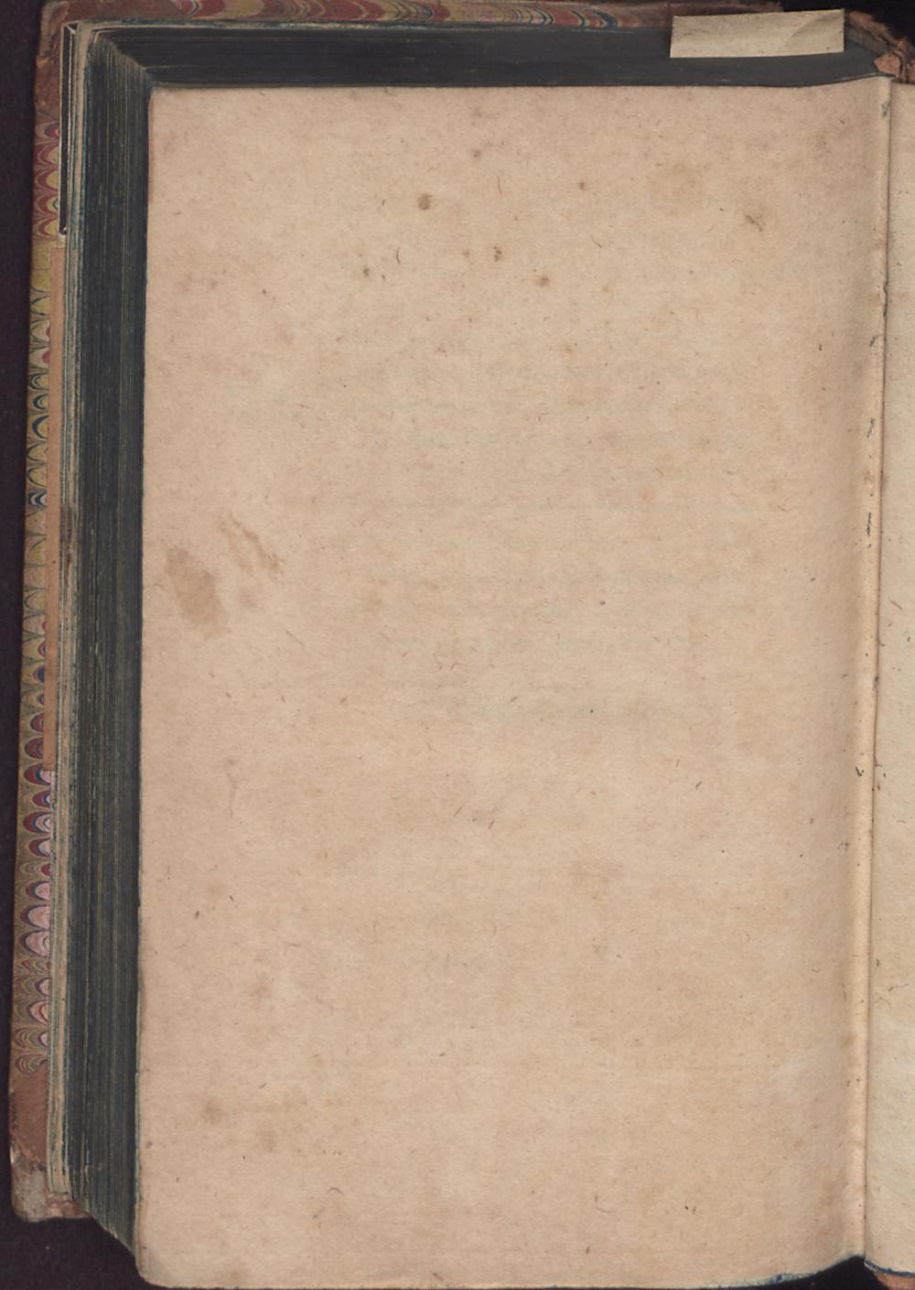
Arcibus vndarum curuatur ſemita Rheni:

Longior adparet fluminis ergo via.

Finis vltimi libri.

STADTBIBLIOTHEK
COBLENZ.

2440

